

FA. 020

K 0000 15 33237

342 by under fortid
5 Hop Re

UNED

Filologia

UNED

MARCELLI
PALINGENII
STELLATI POE-
tæ doctissimi,

Zodiacus vitæ:

hoc est,

DE HOMINIS VITA,
studio, ac moribus optimè
instituendis,

LIBRI XII.

*Opus mirè eruditum, planeq; philo-
sophicum, ac diligentissimè in
Studioforum usum denuò
excusum.*

Cum INDICE accuratissimo.

BASILEÆ,

Apud LVDOVICVM KÖNIG.

Anno M. DC. XXI.

HENRICVS PANTA-
leon Basileensis ad Christianæ iuuen-
tutis moderatores.

HActenus inflatas nugas falsosq; poëtas,
Græcia quos mēdax, Ethnica turba dedit,
Legimus heu omnes pueri, iuuenesque, se-
In celebri cœtu, Christi adumq; scholis. (nesq;
Ergo Marcellus virtutis culmina scandens,
Vera modò nobis & meliora tulit.
Non hic Harpiyas, Circes, vastosq; Cyclopes,
Non vanos superos, nomina ficta docet:
Sed quæ prudentum collegit turba Sophorum,
Sublimes animos quæ super astra leuant.
Quæ sint summa bona & ventura gaudia vitæ,
Quæ nos sollicitos nocte dieq; tenent:
Exposuit sanctè: credo illi adistere Musas,
Ordine sic pulchro verba diserta canit.
Hunc igitur placuit nostro renouare labore,
Omnibus vt pateat gloria lausq; Dei.
Vt pueri imberbes discant pia dogmata primùm,
Cætera pòst Varum dulcia scripta legant.
Vos ergo patres diuinam quæso poësin
Tradite discipulis: pramiam magna refert.
Alta sub incluso retinet mysteria sensu,
Omnibus Attalicas vndiq; pandit opes.

errore aliquis Princeps reperiat, qui virtutem diligat, suoque patrocínio tueatur: ne studiosis viris præsidium desit, & locus ad quem confugere valeant. Cæterum, ut antiquos Reges atque Imperatores silentio præteream, qui viros ingenio præcellentes amplexi sunt, tu vnus es tempestate nostra Dux excellentissime, cui Deus talem tribuit mentem, ut nil pulchrius, nil honestius, nil diuinius virtute ipsa existimes: ideoque virtutem habentibus præstò esse consueuisti. Minimè mirum igitur videri debet, si ad Celsitudinem tuam confugi, librosque meos tibi dedicare constitui. Nam quem alium patronum in tota Italia inuenire possum, cui Musæ cordi sint? qui cæcumen sibi oblatum aut intelligat, aut examine recto expendere sciat? O corruptissima tempora. Quid mihi cum Principe, qui alienis oculis videt? ore loquitur alieno? illum volo,

*Qui per se possit curuum discernere recto:
cui non ausint maligni homines dicere*

Candida de nigris, & de candentibus atra.

Talem igitur cum te esse omnes prædicent, Dux illustrissime, audacter ad te profectus sum, eo maximè, quòd Antonius Musa Brasauolus, vir singulari doctrina integritateque conspicuus, qui Excellentiam tuam fidelissimè colit, mihi de te spem optimam attulit: quippe qui doctrinam, prudentiam, humanitatem,

nitatem,

nitatem, liberalitatemque tuam mirificè apud me commendauit. Cuius verbis tantum habeo fidei quantum dici possit. Eo igitur suadente, opus nostrum, cui titulus est ZODIACVS VITAE, in duodecim libros digestum, multosque per annos elaboratum, Celsitudine tuæ donamus, dicamus, nuncupamus: vt apud posteros nomen tuum clarum ac memorabile fiat. Sed quanquam longè preciosiori munere dignus es, tamen hoc exiguum nostrum accipere tua Celsitudine ne dedignetur: magisque donantis animum, quàm donum ipsum aspicere velit. Spero tamen fore, si opus hoc tuis auspiciis semel in lucem eruperit, vt apud viros bonos ac verè doctos laudem haud sperendam sit habiturum, præsertim apud posteros. Quandoquidem posteritas ipsa solet absque inuidia iudicare, iuxta illud:

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescis.

Nónne sua etiam sæcula Mænæidem risere? Accipe igitur, Dux illustrissime, exiguum pauperis clientis munus: tuoque fauore, quasi Palladis ægide, ab inuidorum maledictis defende. Si tamen in tanto opere aliquid fortè reperitur, quod à nostra religione aliquantum dissentire videatur, mihi minimè imputandum censeo. Nam dum aliquando de rebus Philosophicis loquor, diuersorum Philosophorum opiniones refero, præser-

tim Platoniorum. Quæ si falsæ sunt, non ego, sed ipsi reprehendi debent: cum mea sit intentio à Catholica fide nunquam declinare. Quocirca in omnibus quæ scripsi, orthodoxæ Ecclesiæ me humiliter subiicio: eiusque censuram, ut virum Christianum deceat, libenter accipio. Vale Princeps optime: Dij te nobis diutissime seruent.

THOMAS SCAV-
RANVS AD LE-
CTOREM.

*P*Relia grandiloquo scribunt Maenoria versu,
Pugnacesq; solent tollere ad astra viros,
Aut mæstos referunt alterno carmine casus,
Aut lyricis celebrant te Cytherea modis,
Multi atque egregij vates, Oenotria tellus
Quos tulit, aut Graij qualibet ora soli.
Hæc via iam cunctis nota est, hæc trita pœtis
Materia, hanc omnis tractat vbique liber.
Sed pauci, heu nimium pauci, tentare seueras
Conantur docto carmine Pieridas.
Pauci audent veri cæcas aperire latebras:
Quisque iocos sequitur, seria quisque fugit.
Quàm facile est chartas nugis implere canoris,
Quàm facile in calamus fabula blanda venit?
Ausonios inter vates Lucretius vnus
Scrutator veri sedulus ipse fuit:
Abdita naturæ cupiens irrumpere claustra,
Et superos acie mentis adire Deos.
Sæpe tamen recto deflexit tramite, & errat,
Deceptus dictis ô Epicure, tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus,
Vera magis, nec non vtiliora canit.
De dijs, deq; anima ostendit quid credere sit fas,
Dum sequitur nostra religionis iter,

8 AD LECTOREM.

*Carminis complexus, Phæbo Musisq; secundis,
Quæ intra se, & quæ extra maxim' orbis habes.*

Vine igitur felix, Vates dignissimè, donec.

Suspendes mundi pondera vterque polus.

Tu Marcellus eris: nunquam tua fama peribit,

Et tua laus nullo est interitura die,

Candide Lector habes diuinum carmen: in illo

Inuenies animi grata alimenta tui.

Quæ sint summa bona, & quo pacto ducere vitam

Conueniat, præsens hoc tibi pandit opus.

Hoc tibi dat sophiæ caelestia munera, per quæ

Te poteris summo conciliare Ioui:

Hoc tibi naturæ mysteria multa recludit:

Denique te doctum, te facit esse bonum.

Zodiacus vitæ fertur: quia vitæ per ipsum

Ducta nitet, ceu sol per sua signa means.

Maioremq; ut sol mundum, sic iste minorem.

Illustrat, vegetat, ornat, alisq; Liber.

Quem quicumque Deo charus cupit esse, tenebit

Sæpè manu, & magna sedulitate leget.

MAR-

MARCELLI PAL-
LINGENII STELLA-
TI POETÆ,
ZODIACI VITAE,
LIBER I.
ARIES.

Mens me nescio quo iam dudum impul-
sa furore. (les.
Ardet lauriferos Parnassi inuisere col-
luraq; Castaliae Musis celebrata canoris:
Cyrtha placet, semperq; virens nemus ô ego quan-
tas.

Effugi iam tenebras? video surgentis Eo
Luciferi radios paulatim albescere cælo. (fundo.
Liuor abi, & stygio procul hinc te absconde pro-
vincit amor Musæ, vincit Deus: ardua quamuis
Sit via, non metuit virtus inuicta laborem.
Phæbe pater, vatumq; decus, da noscere calles
Ambiguos: avidumq; reple ambrosia Aganippe:
Lux tua monstret iter, per quod penetrata templi
Ingrediar veneranda tui, me & subtrahere vulgo.
Non ego, quod veniam nouus ignotusq; sacerdos,
Gratus ero fortaesse minus: si numine aextro

10 MARC. PALINGENII

Excipies, blandoq; sinu, tu tollis ab imo,
 Nobilitasq; viros: sine te mortale peribie
 Ingenium, vox raucescet, nil dulce sonabit.
 Vana chelis: quod si fueris mihi dexter, adibo
 Sidera, spectabitq; altos mens enthea diuos.
 Sis igitur mihi, quaeso, fauens Latœ: tuumq;
 Tollere humo (nisi fata verent) dignare clientem.
 Et vos Castalides Nymphæ, si pectore puro
 Limina vestra adij: si non contagia cæca
 Luxuriæ iuuenem potuere auertere vestro
 A cultu, nec me vicit vesana libido,
 Tradite me famæ, ne prorsus inutilis olim
 Vixisse hîc videar, pereamq; in funere totus.
 Spes famæ solet ad virtutem impellere multos,
 Tu verò Dux, Herculeo qui nomine gaudes,
 Ausonios inter proceres celeberrime nostro
 Tempore, & Estensis certissima gloria gentis,
 Quem Parnassiacis, Pallas nutrit in antris,
 Et sacro à teneris aluerunt lacte Camœna:
 Vnde sibi sperant decus immortale futurum.
 Cyrrhaeasq; iterum per te reuirescere lauros:
 Quãquã obstat Mauors, atq; inuid⁹ in sua quarit
 Promissis, alijsq; modis te ducere castra:
 Castra, vbi perpetuos merearis victor honores,
 Et tua lauriferis decorentur signa triumphis:
 Adsis, & placido vultu dignare pœtam
 Aspicere, insolitas intentatasq; volentem
 Ire vias, ratum quas non vlla orbita signat.
 Hactenus: & timido optatum largire fauorem.
 Sic tua te incolumem videat: Ferraria semper,

Donec

Donec post longæ felicia tempora vitæ,
 Decedens terris, ad cæli sidera migres.
 Illa dies olim veniet (modò stamina nobis
 Lōga trahat Lachesis) quæ te & tua facta canemus
 Vberius, nomenq; tuum Gangetica tellus,
 Et Tartessiaci resonabunt littora ponti:
 Ibit Hyperboreas passim tua fama per vrbes,
 Et per me extremis Libyæ nosceris in oris.
 Tunc ego maiori Musarum percitus æstro,
 Omnibus ostendam quanto tenearis amore:
 Iustitiæ, sit quanta tibi pietasq; fidesque,
 Quantum consilio valeas, & fortibus armis:
 Quàm sis munificus, quàm clemens: deniq; per me:
 Ingenium moresq; tuos mirabitur orbis.
 At nunc, ista tibi quæ tradimus, accipe lato
 Interea vultu, & præsentibus annue cæptis.
 Scribere fert animus multa & diuersa nec uno
 Gurgite versari semper: quò flamina ducent
 Ibimus, & nunc has, nunc illas nabimus vndas:
 Ardua nunc ponti, nunc litora tuta petemus
 Et quanquam interdum fretus ratione, latentes
 Naturæ tentabo vias atque abdita pandam:
 Præcipuè tamen illa sequar quæcunq; videntur
 Prodesse, ac sanctos mortalibus addere mores,
 Heu penitus (liceat verum mihi dicere) nostro
 Extinctos auro: quo non obscænius vllum
 Aut fuit, aut posthac erit: & quæcunq; nocentes
 Languenti valcant animo detrudere morbos.
 Non melior, non virginibus magis apta Camænis
 Materies, quàm quæ tractat de moribus, vlla est.

Hac hominem reddit sanum, ingenioq; valentem,
 Sis quamvis hebes, & stolidi cognatus aselli,
 Impius, & recti contemptor, turpiter & qui
 Luxuriam sequitur, vel quem scelerata cupido
 Sollicitat, cuius ve premit præcordia dirum
 Invidia virus. mendax, vaser, atque bibendi
 Consultus, demum vitio quocunq; laborans,
 Hac poterit sola peruersæ crimina mentis
 Extinguere, atque viam vitæ reperire salubrem.
 Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
 Qui sibimet, domuiq; suæ, patriæq; decenter
 Consulere, ac dubijs rebus succurrere norint,
 Non tantum facies roseo nuceoq; colore
 Mistæ placeat, pulchriq; oculi, pulchriq; capilli,
 Singulaq; æthereas imitantia membra figuras:
 Quantum compositi mores, & splendor honestæ
 Mentis, quam vitio virtus seclusit ab omni.
 Quid quod Iustitiæ cultor, morumq; bonorum
 Lætus agit, speratq; Deos sibi profore semper?
 Nec curat, si quis secreta in aure loquatur:
 Nec trepidat Regis, vel iudicis ora vocatus:
 Contrà, qui malus est, formidat semper apertum
 Ne fiat facinus, quod clàm commisit: & ictus
 Fulmineos, tonitru audito, sibi conscius horret.
 Si quid secum homines mussant, nunc dicitur ehen
 De me, nunc recitant nostræ præconia culpa.
 Quid faciam? iudex, vel Rex me accersit, adibonus?
 An potius fugiam misera discrimina vitæ?
 Lege deum stabili semper metus angit iniquos.
 Nanq; malus quanquã interdum gaudere videtur,
 Æstuat

Æstuat ipse tamen medijs ut strongylos undis,
 Æthiáve, quū fabricat flagrãtia tela Pyracmon,
 Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
 Pergama, periurum stultè miserata Sinonem:
 Ogygiásve domos infausto Marte petitas:
 An laudabo aliquem dictis mendacibus, ut pars
 Magna solet vatium: & coruum Phœnica vocabo:
 Num melius plumis Iunonia regna secantem,
 Dædalon, Icariosq; ausus & fata gementem,
 Mutatasq; deūm atq; hominū memorare figuras?
 Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
 Num melius iuuenum lasciuos dicere amores,
 Quodq; nefas maius, dictis temerare prophanis
 Cœlicolas? quid enim dementia nostra veretur?
 Concumbunt, rapiunt pueros, vitiantq; puellas:
 In cœlo est meretrix, in cœlo est turpis adulter.
 Prò pudor? hæc pietas? hoc fas? hæc debita diuis
 Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?
 Quid non mentiri, vel quid non protinus audet
 Fingere mortale ingenium: ut sibi maior eundi
 In præceps pateat via, liberiorq; potestas
 Peccandi detur minus & peccata pudoris
 In se, contineant? O stulta, ô putida ceriè
 Scriptorum turba Anticyris purganda duabus,
 Ad vos hic sermo est: alios vexatis & ipsi,
 Nec parci cuiquam vestræ perulantiã lingua:
 Quid mirum, si vos eadem quoq; fulmina tangūt?
 Dicite, quid tantū noctesq; diesq; laborem
 Fertis? duntaxat pro vobis? at nihil inde
 Laudis habere licet: nam qui sua commoda solūm

14 MARC. PALINGENII

Quærit, nec prodesse alijs curat, potiùs sed
 Damna aliena malus ridet, dum quod sibi credit
 Utile perficiat sævissima iure meretur

Bellua, non homo dici. Ergo sic scribere oportet,
 Ut quicquam inde boni valeant haurire legentes.
 Ne frustra tempus sese triuisse querantur,
 Fallaces nugas & inania monstra legendo.

Atqui scire opus est triplex genus esse bonorum,
 Utile, delectans, maiusq; ambobus honestum.

Horum aliquod, vel plura ferat quodcumq; pœma:

Sic tamen, ut meta nunquam frangantur honesti.

Sed quibus est dignus titulis, qualive Corona.

Qui non vana modò, ac nullam præsentia frugens,

Verùm quæ potius vitam corrumpere, nec non

Insanis possint maiorem adhibere furorem,

Affigit chartis: diræ monumenta relinquens.

Luxuria, & populis deliramenta futuris?

Heu quantos urget stimulos, & qualia nequam

Sermo animis aconita propinat, ab auribus audet:

Improba vox, imas cordis penetrare latebras:

Ad scelus inde solet torpentia membra mouere.

Dicet fortè aliquis: delectant talia magnum

Sæpe virum, cuius florente satellites in aula

Plurimus est, & quem rerum iubet esse verendum

Copia, cui ridet modici fortuna cerebri.

Quid tū? proinde licet, & sunt laudanda quòd ipsis

Diuitibus placeant? Non sic: nã quilibet haud scit

Quot bipedes aurum, quot purpura vestit asellos,

Sunt o sunt multi, Sidonia concha superbos

Quos facit, & Seres depexæ frondis honore

Obdis-

Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens.
 Anulus, & rubra collecta in litore gemma:
 Hos tu iurares magnum superare Platona.
 Ingenio, & sanctis non cedere moribus illi,
 Quem solum cecinit Phœbi cortina beatorum.
 Nil tamen intus habet species hæc tanta: sed ipsos
 Nomine non vano, ventosos dixeris vires.
 Magna voluptatem generat fortuna, voluptas.
 Stultitiam, & prorsus lumen rationis obumbrat.
 Inde fit, ut rarò sapiant, tolerare laborem
 Propter virtutem quis vult, si præmia desint?
 Præmia quis quærit, nisi quæ dura vrget egestas?
 Gaudia sectatur dives, dulcemq; quietem:
 Divinos odit calles, cliuosque viarum
 Difficiles, per quas doctrinæ scandimus arcem.
 Non possum tota non excandescere bile:
 Quin ego deuoveo versus, pariterque poëtas:
 Cum video pueros obscæna docente Magistro
 Carmina, peiores fieri, primumq; pudorem
 Linquere paulatim, & sceleratos discere mores,
 Vnde magis possit nativa auergeri illis
 Nequitia, & citius sub tartara delabantur.
 Sed mihi non desunt solatia debita, nam cum
 Scribant, ut magnam possint acquirere laudem,
 Magnam ignominiam pro laude, & dedecus ingens
 Accipiunt merito quis enim non iudicet illos
 Flagitio imbutos omni, talesq; fuisse,
 Qualia sunt chartis quæ mandauerunt nefandis:
 Index est animi sermo, morumq; fidelis
 Haud dubie testis: quoniam quisq; illa libenter,
Et cre-

Et crebrò loquitur, quibus oblectatur: arator
 De bobus, rastris, de vomere: navita narrat
 De velis, remis, de restibus, atque carinis:
 Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas:
 Sic obsceni homines plerumq; obscena loquuntur.
 Vos moneo, quorum est fidei commissa iuventus,
 Et quorum est teneras puerorum fingere mentes,
 Ceu molles digito ceras, hæc scripta perossi:
 Deteriora, alijs incumbite: & illa docete,
 Arida quæ non sint, & non indigna referrî.
 Historiæ placeant nostrates, ac peregrinæ:
 His se cirrati oblectent, has mente reponant:
 Nectareos manans succos, (michi credite) vitam
 Instituunt, quæ sint fugienda sequendaq; monstrant.
 Fabula non omnis spernenda est, sæpè legatur.
 Vitale quid moneat puris Comædia verbis,
 Sunt etiam (fateor) complura poemata, pravis
 Haud temerata iocis: sed quæ gravitate virili
 Procedunt: placidoq; regunt sub cortice mella
 Ista iuvant, eadem pariter sine crimine prosunt:
 Istis discipulos epulis educite vestros.
 Firmior at postquam vivendo accesserit ætas.
 Liberius poterunt lato discurrere campo,
 Et quascunque volent, decerpere tutius herbas.
 Est operæ pretium post hæc perpendere, maius
 Virum opus, atque virum potiori in sede locandum:
 Quo probitas, an quo tantum ipsa scientia crescit
 Praestet utrû, esse bonû, an doctû diuina quidẽ res
 Doctrina est: deo orat mites, odiq; superbos:
 Ipsa voluptatis refugit somniq; clientes:

Nec

Nec nisi per longum tempus, multoq; labore
 Percipitur. regit hæc vrbes: hæc arma ciere,
 Hæc auferre potest, terras & sidera monstrat,
 Morborum expultrix: varias formare figuras,
 Et numerare docet, fidibusq; apponere vocem:
 Tecta Dei scandit, natura arcana recludit:
 Qua sine nemo potest perfectus dici, hæc nos
 Dissimiles pecudum reddit, similesq; deorum.
 Fit tamen exigui precij, perditq; nitorem
 Ipsa suum, quoties vitiorum facibus oblita
 Induit informes vultus: ceu sordet Iaspis,
 In putri demersa luto: ceu Phæbus ab atra
 Obductus nebula vel cum premit ora sororis.
 Nec modò vilescit, sed fit quoque noxia: quippe
 Si malus hanc habeat, poteris concessa furenti
 Dicere tela, quibus valeat transfigere plures,
 Bachariq; magis. Quisquis sine crimine vitam
 Ducere conatur, diuina humanaq; seruans
 Iura, scelusq; cauens, tanquam præuisa draconis
 Gutturæ, quem stimulat pastus insana cupido:
 Sit licet vpilio, vel agaso, aut mulio. libros
 Qui nullos penitus nôrit, preciosus haberi,
 Laudibus ac debet magnis ornari: illum
 Spernere non homines, non cæli numina possunt.
 Quis, nisi mētis inops, virtutūq; improbus hostis.
 Non amet, atque illum laudet, qui sacra veretur,
 Iustitiamq; colit, cæco non vincitur auro,
 Non aliena rapit, miseris succurrit, & arcet
 Infames à se: at humiles fouet, impia lingue
 Mordacis vitat contagia, ledere quenquam

Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat.
 Quodq; decus mirum est, in re quacūq; modestū
 Ostendit se se? felix hic nempe sed illum
 Felicem magis esse reor, qui pollet utroque,
 Qui probus atque idem doctus: diademate talem
 Quis dignum neget? hic alijs præcellit, ut aurum
 Est oricalcho nobilius, vitroque pyropus.
 Tu tamen inuenies rarò peccare peritum,
 Vel cautè, aut leuius: rudibus vix vlla pudoris
 Est ratio, atque palàm vetitos labuntur in actus,
 Irridetque sacras petulans inscitia leges.
 Et cæcus nescit scrobibus diuertere ab imis,
 Impinguntque pedem tenebrosa nocte vagantes,
 Quum silet inferno recupans Proserpina lecto:
 Sic mens quæ cæca est, sine lumine doctrinarum.
 In quodcunque nefas facili descendere lapsu
 Non dubitat, nisi sui pænæ compressa timore:
 Nec quicquã quod non placeat sibi, iudicat æquū.
 Sapè vicem tamen ipsa gerit natura magistri,
 Inque utero ingenium multis largitur: ut illi,
 Quod schola non docuit, cælesti munere discant.
 Quid prohibet, tales in fontem ducere vitam?
 Maxima ergo illi debetur gratia, cuius
 Præstat virumq; liber. Bisidi vos numina montis,
 Quæ colui, quibus & reliquos deuouimus annos,
 Munera si fas est paruos tam magna rogare,
 Tale mihi carmen quæso concedite: vel me
 A pipere & scombris saltem defendite, nostros
 Tardipedis nec Vulcani voret ira labores.
 Hactenus hæc. Aries, qui nostri limina seruat

Zodia-

Zodiaci, iam vult properanti cedere Tauro,
 Meque noui finire iubet praeludia cantus.

L I B E R II.

T A V R V S.

TRaxisti longam portu mea cymba quietem:
 Iam tempus dare vela notis, & soluere
 funem.

Cessit hyems, canaque niues de montibus altis
 Distillant, viret omne solum, lapsasque reponit
 Sylua comas, renouat dulces Philomela querelas:
 Floribus ornatae crines per prata Napæ
 Deducunt choreas, Dryades, Saryriq; petulci.
 Carmina muscosis iterant lasciuia sub antris:
 Aurea nunc volucer iaculatur tela Cupido,
 Et iuuenum placidis incendit pectora flammis.
 Iam tutum vastos pelagi proscindere campos:
 Vnda silet, Zephyrus redit expectatus ab orbe
 Occiduo: quid stulta times? est lucidus aer,
 Atque suo cursum suadent Athlantides ortu.
 Quid tibi continget tranquilla per otia laudis?
 Laurea desidia præbetur nulla: potenti
 Esto animo, atq; aude: audenti fortuna fauorem.
 Sæpe tulit, pavidoque verat gaudere triumpho,
 Vt video, terrent victu te monstra canino:
 Sed turpe est, fædis virtutem cedere monstris.
 Perge igitur, iam rumpe moras, altumq; petamus,
 Rex ille omnipotens, vasto qui præsidet orbi,

Aurea

*Aurea qui solo moderatur sidera nutu,
 Tot voluit latas habitare animalia terras,
 Tot pontum & liquidis vitam servare sub undis.
 Orba suis ne tanta forent elementa colonis.
 Ex his tantùm homini, quid sit cognoscere verum.
 Quid decens & posse loqui, concessit: at ore
 Cætera sunt muto, & tellurem cernua lambunt.
 Hic ratione potens, validissima quæque subegit.
 Alipedes tigres, iracundos quæ leones..
 Et quamvis diro sint corpora plena veneno
 Serpētum, tamen hūc metuunt, huic maxima cedit
 Oceani moles, oris Balæna supini.
 Hoc sine, quid tellus esset? densissima ceriè
 Sentibus, & nullas segetes inculta crearet.
 Hic leges, & quæ servantur legibus vrbes,
 Condidit: ornans celestia numina templis.
 Repperis innumeras artes, imitantia fulmen
 Tormenta: emissum quibus, ignis turbine clausi,
 Per spatia effertur longè distantia plumbum:
 Quo pulsæ turres, & mœnia celsa trahuntur
 In præceps: vastosq; procul quicumq; boatus
 Accepit, dubius, se audisse tonitrua credit.
 Næ vobis Superi, si talia fortè Gigantes
 Olim Phlegræis habuissent fulmina campis.
 Repperit & puppes, vetitum quibus ire per equos
 Posset, & extremum ventis famulantibus orbem
 Quærere, quâ Titan populos despectat Eoos,
 Et Tartessica pronus quâ mergitur vnda,
 Quâ Cynosura nitet: & quâ contrarius axis
 Aspicit. Antipodas pendentes vertice: qui iam*

Casuri

*Casuri, opponunt pedibus vestigia nostris.
 Cùm tamen ingenio excellat, mentisq; vigore,
 Vt credi possit divino ex semine natus,
 Nescit adhuc, nec scire studet (res mira, nefasque,
 Et centum tauris, & larga cæde piandum)
 Vivere quo pacto, vel quid vitare, sequi ve
 Debeat, ô cæcis mortalia plena tenebris
 Pectora, & ô mentes caligine circumseptas
 Stultitiæ, incedunt deserta per avia: vix heu,
 Vix paucis novisse datum, quò tendere tutum,
 Quà sit iter, p̄ quod vera & bona summa petantur:
 Non docet hoc gemini nodosa scientia Iuris,
 Non quæ Pæonio sanat medicamine morbos.
 Non Rhetor, non Grammaticus. Sapiencia sola
 Hoc aperit: fida hæc hominũ dux atq; magistra est
 Hanc mihi si dederit Deus. & subtegmina si non
 Ante diem triplices truncabunt nostra sorores:
 Ipse bonum summum quod sit, qui possit haberi,
 Vt spero, expediã, quãquã hæc puincia magna est.
 Principiò summum, esse bonũ pars maxima cæset,
 Numorum plenã benè semper habere crumenam.
 Atq; auri tantum, quantum vel Lydius amnis,
 Vel Tagus, æquoreas splendens eructat in vndas
 Iugera tot campi, quot crines vertice: longum
 Possedisse agmen servorum, armenta gregesq;
 Quot non Trinacrũs pavit Polyphemus in arvis,
 Quot nec Aristæo fuerant, Tirynthus & quot
 Non Erythræis tulit à præsepibus Heros:
 Pulchraq; vt Alcinoi pomaria, & Hesperetuse:
 Nec non marmoreis miranda palatia crustis:*

Hæc

Hæc sunt quæ cupiunt omnes, quæ quisq; requirit:
 Quæ superos genitrix tenero petit anxia nato,
 Supplicibus votis, his qui affluit, esse beatum,
 Felicemq; putat crassi dementia vulgi.
 Sed nescit quanti lateant sub floribus hydri,
 Quotq; rosas inter spina nascantur acuta,
 Illum etenim quisquis fieri vult dives oportet
 Nocte dieq; animo diuersas voluere curas,
 Fortuna variante vices: nunc cogitat vnum,
 Nunc aliud: si foriè epulis accumbit, iniquæ
 Morsus auaritiæ stimulat, vix vlla palato
 Esca placet, properatq; ingratas linguere mensas,
 Abstrahit inde illum exigui spes dira lucelli.
 Vix somnum capiunt nocturno tempore ocelli,
 In latus, in faciem iacet, & quandoque supinus.
 Versaturq; thoro, haud aliter quàm saxea moles,
 Sisyphia reuoluta manu, quid luce peracta
 Gesserit, & quid sit redituro sole gerendum,
 Pensitat, en pereunt pecudes, cras pabula quæram.
 O' brumæ deuota dies, quàm frigora bobus
 Hæc nocuere meis: sed dispensator iniquus,
 Pastoresq; mali: rapiunt hi, decipit ille:
 Inuasere lupi caulas, prædatus & ipsum
 Est pecus insanus miles, magalia fregit,
 Incendit segetes, defecta est vinea ferro:
 Debitor aufugiens, portat cum fænore sortem:
 Nulla fides, nulla est homini reuerentia diuûm:
 Omnia plena dotis pro Iupiter: ille bonus vir
 Prorsus habebatur, sed fallax gratia linguæ,
 Atque oris: non est semper vera effigies

Regula,

Regula, quid doleam? remeat mea nauis, & affert
 Lucrosas, ohe, merces, graue pondus amomi,
 Thura, electra, piper, Seruum velamina, vestes
 Sidonias, mercesq; alias, quas vexit ab Indis:
 Quam si concursu Symplegades infregissent,
 Si vel Scylla vorax, dubij vel saxa Capharei
 Soluissent tabulas, muliebri more querelis
 Implestem totas aedes, lacrymisq; maderent
 Pectora. non deerunt nummi, nisi viuere desit.

Nihil frumeta valent: quid tum? mercabor oliuum:
 Est fodiendus ager, iaciendaq; semina, messes
 Occandae, fabricanda domus, vitesq; putandae:
 Illud emam, hoc vendam: accipiam, & quod debeo reddam.
 Non secus huc illuc impellitur, ac pila magno
 Lusorum caetu solet, aspiciente theatro.

Iactari: hinc atq; hinc ingenti missa tumultu
 Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit.

Letitia, mœrore, metu, spe, fluctuat, aestu
 Continuo, veluti ventorum flatibus equor.

Ixion verus, qui captus imagine nubis
 Concubitu fœdo prolem genuisse bisformem
 Dicitur: vnde eius voluit sine fine rotari
 Membra, colubriferis radijs affixa, Deum rex.
 Diuitiae quid sunt? res nempe simillima nubi,
 Quam si Riphæo Boreas demissus ab axe
 Incutiat, videas vnde est concreta, resolui
 In tenues fumos: monstra hinc gignuntur, habentia
 Humanam faciem. quid enim speciosus ipso
 Diuitis aspectu primo? sed noscere postquam
 Ipsius vitam licuit, diuersa videntur

Partibus à tergo non respondentia primis.
 Assiduo motu rotat hunc fortuna, colubri
 Agmina curarum sunt, quæ præcordia rodunt.
 Vel scit vel nescit dives quæ possideat: si
 Nescit, quid profunt? quoniam nil inde boni vel
 Accipit aduersi, vel uti qui non habet. at si
 Quæ sua sunt nouit, vel amat, vel non amat illa.
 Si non, cur tenet hæc? ex his quæ gaudia sumit?
 Qualia, quum potat succos abstemius vix.
 Siquidem amat, pariter curat, studet illa tueri,
 Proq; his seruandis est anxius, atq; laborat:
 Sollicitatq; illum quicquid contingere rebus
 Posse mali credit quas possidet, excruciat
 Si perit inde aliquid, fieri quod sæpè necesse est.
 Cum nil stare diu videas, incommoda cum sint
 In promptu semper, demum quo plura tenebit,
 Hoc plus curarum accedet, sæuiq; laboris.
 Quid memorè, subeat quàm crebra pericula ponto
 Ac terris, censum cupiens augere paternum?
 Sylvicolasq; latrones, ponticulasq; piratas
 Sæpè fugit: capitur tandem, laniandaq; phocis
 Viscera, siue lupis præbet captiuus herili
 Collum sæpè iugo summittere cogitur, is qui
 Ut dominus fieret, se obiecit casibus audax:
 Vix mensa tutus propria, proprio ve cubili:
 Exitiale datur sumentis sæpè venenum.
 Stertentem ve necat cupidi manus impia serui.
 Pinguior in cadè ut petitur magis hostia, nec non
 Nobilior potius spoliatur fructibus arbor,
 Utq; apibus muscisq; perit quæ dulcior vix est:

Sic

Sic cui plura dedit sors & meliora tenenda,
 Insidias patitur plures, propiorq; periclo est.
 Nota Syracusii solertia mira tyranni:
 Euge bone, es felix? quid ni? non pocula desunt,
 Non epulae, pueri, sceptrum, diadema, cupitæ
 Deliciae: gemmis, auro (quid cernis?) abundas.
 Heu mihi: namq; tholo seta suspensus equina
 Ensis adest, iamiam miseri caput infodietur.
 Inuidia vexantur opes: namq; optima linor
 Quæq; malus lædens, odit felicia semper.
 Hoc pretio, miseri, damnosum quæritis aurum,
 Vestra Palæstinæ stimulent, ut corda sorores
 Assiduè, ac nigrum citius tendatis ad orcum.
 Nonne Midæ, fuluo quem Bacchi dona metallo
 Ditarunt, cunctis ridenda insania? iure
 Huic a sini auriculas, iratus Phæbe dedisti.
 Aurum cuncta precor fiant quæ corpore tangam:
 Mox petijt stolidus primis contraria votis,
 Quum cibus in vacuum nullus descenderet alui.
 Talis auare tibi fortuna est pessime, qui cum
 Plus habeas, plus semper eges: ut Tantalon vndis
 In medijs cruciat sitis arida, si tibi pleno
 Effundat cornu, quicquid vis, Copia: nunquid
 Quod satis, an nimium sumes? hoc officit: illud
 Quisquis habere volet, facili mercede parabit.
 Nostra etenim minimis rebus contenta quiescit
 Natura, in vitium si non delapsa repugnet.
 Diuitis in mensam sylvæ pelagiq; feruntur
 Optima, non desunt lepores, non caprea, ceruus,
 Hædus, aper, volucruq; genus, non turdus obæsus.

Perdix, ficedula, nec non quas Colchica tellus
 Mittit aues, grandes capi, grandesq; columbi:
 Portantur rhombi, squilla, muræna, locustæ.
 Mugilis, & piscis nomen qui traxit ab auro,
 Ostrea, cæruleo quæ Cyzicus æquore gignit:
 Multa alia, est versu, quæ claudere difficilis res,
 Vina dehinc, nigro nunquam cessura falerno,
 Ni potius placeant aruisia nectaris instar,
 Sed quero, nūquid cuncta hæc lupus iste vorabit?
 Non credo: vel si cupiat, non posse putandum est.
 Quod si posse volet, rumpetur venter, & ibit
 Turgidus ad iumulum turba comitante rudentū.
 Nam qui plus æquo stomachi penetralia replet,
 Leditur, & clamat, Medici succurrite: demum
 Euomit, & totas putor capit improbus ædes.
 Hinc variæ insurgunt febres, hinc scrupeus humor
 Insidias manibus pedibusq; affigit inertes.
 Cui non compertum est, multos inducere morbos
 Ingluuiem? vexare animos & corpora, Bacchi
 Humorē immodicū, stribunda in viscera mersum?
 Ergo parcus erit, de multis pauca capescens,
 Qui nō ante diem vult dulcem abrumpere vitam:
 Nec plus quàm pauper, saccū stipabit opimum.
 Murice distinctos locuples vestitur amictus,
 Auratamq; togam, tenuiq; subucula bisso
 Enitet: & Scythicæ redimitus vellere frondis,
 Gestat femineo pretiosa monilia collo.
 Num magis ista fugat mordentia frigora, quàm si
 Muniat incultæ vilis te penula lana?
 Num quæ vulgari lino contextitur, æstum

Arcet tela minus, tunc quum per torua leonis
 Signa Molorchæi gradiens, calidissimus est sol,
 Flauaq; vesanus discindit Syrius arua:
 Quàm si leua tuum velet bombycina corpus?
 At dices, ille in precio est quem pulchra decorant
 Vestimenta: caput venienti inclinat, & omnis
 Assurgit populus, solusq; hic nobilis, atque
 Creditur esse bonus, prudens ac dignus honore,
 Dignus amicitia: pannoso prorsus habetur
 Nulla fides, tritamq; irridet turba lacernam:
 Sis licet Arpinas, cuius facundia toti
 Præfertur Latio. vel fabri filius ille,
 Atrica quem tellus mirata est sæpe loquentem:
 Carminibus quamuis possis æquare Maronens.
 Meoniiq; senis diuinos reddere cantus:
 Non tamen idcirco speres tibi premia laudis:
 Sperneris, mihi crede, locum proiectus ad imum.
 Tu Ganymedæos frustra seſtabere vultus
 Optabis frustra teneram tractare puellam,
 Si rectus vili pauper gradieris amictu.
 Non equidẽ inficior. magna est nã gratia pulchri
 Vestitus, verum fuerit virtutibus ipsa
 Si mens nuda, malis imbutaq; moribus, omnis
 Ecce perit cultus, fies inglorius, ac te
 Despiciet quisquis nôrit, tua terga cachinni
 Mordaces ferient, vel cæca iurgia sanna.
 Nec seruus propria quem tu nutrire farina
 Consuesti à puero, si te cognouit auarum,
 Crudelem, tumidum, vinosum, mentis egentem,
 Estimat: idcirco secum clàm murmurat in te,

28 MARC. PALINGENII

Hunc cene herum fortuna mihi non æqua dedisti?
 Hunc cene herum tolerare diu me facta iubebunt?
 Laudabunt alij, quem turba domestica temnit?
 At fortis, prudens, iustus, pariterq; modestus
 Si fueris, si te non parua scientia clarum
 Reddiderit, quæuis tribuet tibi vestis honorem,
 Nec (modo sit sanus) poterit te spernere quisquam.
 In primis, quicumque cupis venerabilis esse,
 Laudari multum, nec non vehementer amari.
 Virtutem sequere, ac vitij contagia vita,
 Et caue committas, quod possit iure putari
 Censura dignum, atq; auctori inferre pudorem.
 Nam solet egregiam stolidum contemnere vulgus
 Virtutem, minima si infectam labe notauit.
 Sed quisnam prorsus venit sine crimine? nemo est,
 Qui non legitimo quandoq; à calle recedat,
 Qui non à recta interdum declinet amussi,
 Ille tamen raro ac minimum qui peccat, haberi
 Atq; bonus dici debet, sed gratia linguæ
 Maxima, quæ doctè ac prudenter singula profert.
 Cultus habet sermo, & sapiens, mirabile robur:
 Imperat affectus varios, animumq; gubernat.
 Hæc plus quàm vestes, poterunt te reddere clarum.
 Nec tu formosi specie capiaris ephēbi:
 Talis amor scelus est, quem qui sapit effugiet: nam
 Est pueris, nec mens, nec amor, ratio ve, fides que,
 Ah pereat, quisquis puerorum flagrat amore.
 Si te delectant formosæ membra puellæ,
 I, pete coniugium: vel non meretricula deerit,
 Quid maus demens cupere & sperare negata:

Pelle-

Pellere cùm possis facili medicamine morbum?
 Sunt tamen hoc propter cupienda forsitan ipsæ
 Diuitiæ, ut melius virtutem acquirere detur.
 Quandoquidem argenio loculi si fortè vacabunt,
 Nullus erit qui te doceat, nam soluere oportet
 Mercedè haud parvâ doctorib⁹, est quoq; habèdâ
 Sumpsiibus haud parvis librorum copia, tempus,
 Quo valeas studijs incumbere, plura legendo:
 Ne mala pauperies alias te voluere curas
 Cogat, & impediunt ingrata negotia mentem.
 Heu quâ difficile est, quâ paucis numina præstant,
 Ex humili volitare gradu virtutis in arcem,
 Quàm rarò egregios pauper sortitur honores.
 Præterea qualis vita est, quàm proxima letho,
 Quàm meritò spernenda, animû si nulla voluptas
 Mulceat, atque leuent solatia nulla laborem.
 Cùm nunquam desint curæ, cùm plena dolorum
 Omnia sint, præstat stygiam tranare paludem,
 Cerbeream saturare famem, miscerier umbris:
 Si nunquam fas est rebus gaudere secundis,
 Gaudia si miserum pectus non vlla serenent.
 Ast inopi quidnam dulcedinis, aut solati
 Esse potest? cui deest panis vinumq; frequenter:
 Nunc lecto, nunc veste cares: nunc calceus ipsos
 Ostendit digitos, veteri dissutus aluta.
 Vivere vix potis est, ne dum sectarier illa,
 Iucundum quibus esse solet mortalibus ævum.
 Talibus at certè, quicumque est dives, abundat.
 Illud enim assequitur quicquid desiderat, & vult:
 Tantum habet imperij, tantasq; pecunia vires,

30 MARC. PALINGENII

Ut sibi nil obstare diu patiat: ab alto
 Deducit montes, & vales tollit in altum.
 Si vult ergo canum pernici prendere cursis
 Cernos, aut capreas, vulpes, leports ve fugaces?
 Si volucres captare libet, vel fallere pisces
 Retibus aut hamis: Veneris si grata voluptas,
 Si cibus & potus delectant, oia, ludus,
 Si choreæ, ciitharæ sic placent, si plaudere cantu:
 Omnia diues habet: nam præstant omnia nummi.
 Accipe quid contra referam, si discere quisquam
 Gestiet, id certè dabitur modò firma voluntas
 Nunquam deficiat: nec terreat aspera cliuis
 Angusta, & primo ingressu satis horrida dumis
 Semita, virtutis qua culmina celsa petuntur.
 Si non sunt nummi tibi, vaneat ipsa supellex,
 Vel domus, aut fundus, quid ni? quo viuere pacto
 Tunc poterò? cogar mendicus quærere panem,
 Ah miser: est melius mendicum viuere, dum te
 Cæcicolis similem diuina scientia reddat.
 Quàm si possideas Persarum, bellua, gazas.
 Noli iudicio tenebroso accedere vulgi,
 Haud magis atq; pecus verum agnoscentis: at ipse
 Si sapias, hæc memori quæ dicam mente teneto:
 Præter virtutem, non est durabile quicquam.
 Diuitiæ pereunt, species quoque, robur, honores:
 Cuncta cadunt, virtus æterna in tempora durat,
 Quam fortuna nequit, nec tollere longa vetustas.
 Ipse tamen vidi nunquam, & vix credere possum
 Vel periisse fame, vel mendicasse disertum:
 Quem si fortuna interdum conatur iniqua

Obrue.

Obruere, auxilium virtus festinat, alumnos
 Protegit alma suos semper doctrina, diuque
 Non patitur miseris vrgeri casibus: affert
 Naufragio tabulam, qua tusti littora possunt
 Spumosos inter fluctus attingere nando.
 Qui pollet virtute, Arabum deserta, nigrosque
 Æthiopas, rigidosque Getas lustrabit, & Indos,
 Tutus & incolumis. fortunæ sola resistit
 Virtus, atque illi dubio certamine pugnat.
 Nullis est igitur parcendum sumptibus: omnem
 Ne dubita, vt virtutem habeas, impendere cęsum.
 At si fortè tibi valeas quod vendere, nil est,
 Esto bonus saltem, si non potes esse peritus.
 Cum doctis versare libens (nam discere multa
 Sic poteris) nec non auidè quæcunque loquuntur
 Ausculta, atque roga interdum: tum cætera diuis
 Committe, & patiare animo tua fata sereno.
 Gaudia si sequeris, si te insidiosa voluptas
 Implicat, & dulces transmittere lufibus annos
 Te iuuat, atque ideo diues cupis esse: voluta
 Sedulus hæc tecum, ratio quæ prouida dicitur.
 Nulla voluptate est res perniciosior: aufert
 Consilium, mentemque premit, virtutibus obstat:
 Corruptit mores, vitiorum maxima nutritrix.
 Debilitat corpus, sensus obtundit: amaro
 Fine nocens, homini multorum causa malorum est.
 Clarius ista sequens sermo, meliusque docebit.
 Si tamen aduertas, habet & sua gaudia pauper,
 Nec forsan leuiora, magis nam dulcia sunt quæ
 Rarius eueniunt solatia. credite, longè

Gravior, ac longè est incundior illa voluptas,
 Quæ dilata diu fuit, ardentèq; cupita.
 Sic cibus esurie suavis, requiesq; labore,
 Sic potus vexante sui, sic frigore flamma,
 Frigora sic æstiu, sic intermissa, diuq;ue
 Sustentata Venus grata est magis: omnia demum
 Rebus ab oppositis, vires contraria fumunt.
 At locuples tolerare nihil vult, semper abundat
 Delicijs, adeò ut moueant fastidia sæpe,
 Et cupiat bulbos, siliquas, holus, allia, sardas,
 Solennes epulas, & prandia lauta perosus
 Nil adeò dulce est quod non videatur amarum,
 Et non displiceat, si plus durauerit a quo.
 Delectant alterna magis, veniuntq; potiri
 Dulcius est, sordenti quæ possunt temper haberi.
 Præterea non res hominem, sed sola voluntas,
 Iudiciumq; hæc animi contentum reddit, amari
 Est dignum, quodcūq; placet, quid proderit agro.
 Concinnas offerre dapes, cui f.bris ademit
 Gustum? quid vini suauem præbere saporem
 Illi, qui gaudet puris abstemius vndis?
 Hic hæcæum, ast alius carnes cænare suillas
 Mauuli: hanc canis iuuat, illum ludus, amorq;:
 Omnibus haud idem: hic puerum cupit, ille puellam,
 Huic scortum placet, ast illi maïrona, beatum
 Efficit ergo animus, non res, rationibus istis,
 Non minus ac diues, letatur pauper, ab illo
 Grandia poscuntur, paruo hic contentus abibit.
 Impensa diues maiori, at sæpe minori
 Lætitia viuunt, quàm pauper gratius ouo,

Et ci-

Et cicere, est vefci, atq; famem cōpescere porro,
 Nautæ aut fossori quam regibus & reginis,
 Quicquid terra ferat lauti, prandere, vel vnda.
 Dignior illa autem iure est dicenda voluptas,
 Quæ nec sumpta nocet, nec contradicit honesto.
 Nil tamē est melius quàm pauca optare, animūq;
 Vincere consilio, ne spes te affligat inanis.
 Quid quod habere nequit, desiderat, excruciat,ur,
 Sperando frustra, & ne quicquam tempora perdit.
 Id cupias igitur, quod certè possit haberi,
 Aut nihil: atq; animo frenos impone tenaces.
 Ast opibus quisquis pollet, vult plura, petitque,
 Quàm licet, & paruo contentus viuere nescit:
 Indiget idcirco multis, felicior ille est,
 Sufficiunt cui pauca satis, res ampla, superbum,
 Risoremque hominum, contemptoremq; deorum,
 Insanum, mollemq; facit, virtutis & hostem.
 Nam quis virtutem curat, si census abundat?
 O bona paupertas, o nondum cognita diuūm
 Munera, virtutum custos, & amica pudori,
 Luxuriæ frantum, vitæ tutela procacem
 Fortunam tu sola potes, venti que furorem
 Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
 Tuta tenes paruo, vicinaq; littora seruas.
 Sapius æthereos feriunt vaga fulmina montes,
 Et quatit excelsas Boreas rapidissimus ornos:
 Ima latent ignota malis, humilesq; procella
 Iuniperos rarò infestat, lentaq; myricæ
 Stant inter sylvas immota, ac pace fruuntur.
 Spreuit Anaxagoras, spreuit Democritus, atque

34 MARC. PALINGENII

Complures alij (quorum sapientia toti est
 Nota orbi) argēsū atq; aurum, causasq; maloriū
 Diuitias. quare nisi quōd. non vera putarunt
 Esse bona hęc, animum quę curis impediunt, &
 In mala præcipitāt, quā plurima. Fabricius quod,
 Quod Cato, qđ Curius, sanctissima pectora quondā
 Senserunt: non quid vulgus, plebsq; inscia dicat.
 Mente agita, atq; tibi propone exempla bonorum.
 Nōne olim victor felicia signa Quirinus
 Sape tulit, posito quum sumere consul aratro
 Arma iubebatur, requiem factura ligoni:
 Tum casa parua viros, & frugi mensa ferebat:
 At nunc delicia, & laqueata palatia, molles
 Inbellesq; edunt fœtus, ac lusibus aptos.
 Discite mortales tandem, longisq; tenebris
 Exuite obsessam mentem, sursumq; leuate
 Iam caligantes oculos: quō cęca voluntas
 Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
 Natura similes estis, ratione tenetis.
 Imperium mundi: ratio vos dirigat ergo,
 Non error: finemq; animo perpendite rerum,
 Sufficiat cibus ille, famem qui sedat: & illa
 Vestis, quę corpus velet, frigusq; repellat.
 Sit sopor ille satis, reficit qui fessa labore
 Membra. etenim tribus his opus est, cū corpora no-
 Sint fragili contexta luto. sed talibus vti (stra
 Sic licet, vt tanquam medicinę munere curet
 Quos tribuit morbos homini natura nouerca.
 At hęc luxuriam dapibus complectitur, ille
 Vestibus: hanc alius vitam vix sentit, ab arte

Dum

Dum fugit, assiduoque premit sua lumina somno,
Felix qui didicit contentus vivere paruo:

Nec spem vllã in rebus ponit: quas relinquere cogit
Parca ferox, tanquam nostri non iuris: & cui

Quam breue sit spatiũ reputat, quam frivola de-
Omnia quæ in terris longè lateq; creantur, (mum

Qui minor aduersis non sit, maiörue secundis,
Minoisque urnam spernit, Stygiosque furores:
Securus quodcunque ferat fortuna, senere.

Infelix, sensu qui ducitur, atque futuri

Cæcus, ceu pecudes, tantum præsentia cernit: (est
Qui nescit, quod quanto animus præstantior ipso

Corpore, tanto animi pluris sunt munera, quã quæ
Ad corpus spectant: igitur non diuitiæ sunt

Prima bona: hæ quoniã pro corpore cõquiruntur,
Quæ possessorem non efficiunt meliorem,

Quis bona summa vocet? multos at sæpe videmus
Quadrupedum similes, istis qui rebus abundant.

Quantum ergo satis est vita, nihil amplius opta.

Nanq; superuacuo stulti letantur: acervos

Ingentes frustra, frustra horrea plena requiris:

Cum modio cameræue famem propellere possis.

Cum tibi sufficiant cyathi, cur dolia quæris?

Si te Plutus amat tamen, & tibi copia ridet,

Diuitiasque dedit factorum ignota voluntas:

Quid facias, operæ pretium est didicisse: tenendo

Ne peior fias, ne possis stultius haberi.

Dic age nunc quæso, quanam prudentia, quodnam

Consilium est illi cui sunt bona multa: sed ipsis

Insipiens nescit quo pacto debeat vi?

Hinc

Hinc vires persæpe nocent, damnoſaq; forma est,
 Hac ratione suum autorem facundia perdit,
 Hac ratione artes alia compluribus obsunt.
 Nodus auaritiæ non te constringat, ab ipsa
 Heu fuge: nam ceriè nulla est hac maior Erinnyſ.
 Hanc memorant Acheronte satã, per tristia diuis
 Regna truces agitare faces, centumq; colubris
 Colla veneniferis gestare minacia: fauces
 Humano expleri nunquam potuere cruore,
 Semper hiant, aliosq; tenent, aliosq; requirunt
 Ora cibos: nulli parcit, nec templa deorum.
 Dedecorare timet, malũ & insatiabile monstrum,
 Nascuntur varia hinc pestes, discordia, caedes,
 Proditio, rixæ, fraudes, iactura pudoris,
 Contemptus auium, periuria, iurgia, bellum,
 Atque alia plures quàm dici carmine possint,
 Hanc igitur vita: nil quippe nocentius, & nil
 Quod magis ostendat vile atq; ignobile peccus.
 Sic mulier, senior, pueri inueniuntur auari:
 Sunt etenim imbelles, fragiles, animiq; pusilli.
 Huic alia est vitio labes contraria, sed non
 Tam grauis: hanc etiam studeas depellere, nam si
 Prodigus es, mensam alterius pinguemq; culinam
 Ieiunus frustra aspicias, patrimonia postquam
 Absumpta, & nimio fuerint deperdita luxa.
 Inter utrunq; manet virtus, extrema relinque:
 Et cui fas quantumq; licet, largire. nec ultra
 Impensam facias quàm sit permissa facultas,
 Diuitias hic finis habet: prodesse tenemur
 Omnibus, at nostris potius, natura creauit

Nos, non ut solùm nobis, nostrisq; propinquis,
 Ast aliis etiam, quum possumus, emolumento
 Simus. Quid quæso præclarus, atque deorum
 Dignius est solio, auxilium quàm ferre ruenti,
 Tradere pauperibus victum, miserisq; mederi:
 Sic nos turba colit, sic famam acquirimus: atque
 Ad Superos multi per talia facta volarunt.
 Natura humana nil aptius, & nihil ipso.
 Digni⁹ est hōe, ut perhibet schola docta sophorum,
 Quam prodesse homini & socio succurrere lapsō.
 At nunc, o mores, o tristia tempora, prorsus.
 Extincta est pietas: nulli largitur avarus.
 Diues, cum teneat quæ tradere plurima possit:
 Nulliusque ipsum misceret: sunt ferrea cunctis
 Corda, quis exigua mendici nunc stipe casum
 Solatur? lacrymas rident, miserisq; precantes.
 Si qua tamen donāt, dant scurris, dantq; cynædis.
 Dant lenis potius, dant scortis callipareis:
 Nemo dabit vati, Musa spernuntur ubique.
 Calculus huic loculos, vel tessera reddit inanes,
 Ille autem piētis ludit patrimonia chartis.
 Nonne hoc turpe magis numos absumere pacto,
 Unde nec vllus honos, nec gratia quæritur vlla?
 Mens oblita Dei, vitiorumque oblita cæno,
 Sicne licet fieri? nonne olim nudus ab alio
 Existi, & nudus terræ es rediturus in alium?
 O demens, non hæc tua sunt: sed Iuppiter harum
 Est dominus rerum, tu dispensator & hospes.
 Non res, sed nobis rerum, conceditur vsus.
 At postquam vetus ille Charonte vexerit, ultra

Quam

38 MARC. PALINGENII

Quam trepidant superi falso iurare paludem:
 Hic miser, hic aliis hæredibus ista relinques.
 Ergo his utendum est rectè: dum stamina Parca?
 Nostra trahunt, nobis sumendo, aliosque iuando.
 Iam patet ex dictis, an sint bona summa putandæ
 Diuisia: mea cymba redi, satis ardua ponti
 Nauimus: ecce auster pluuias iam cogere nubes
 Incipit, ecce undas Typhones in aëra portant
 Absorptas pelago: unde ingens promittitur imber.
 Amplius hic tuum non est (mihi crede) morari.
 Heu metuo fidum malè puppibus Oriona:
 Dum licet, in portum tendamus. nubila clarum
 Reddiderint ubi pulsa diem, reuocabit ab alto
 Nos Triton scopulo, atq; iterum ietabimus aequor.

LIBER III.

GEMINI.

L'Vtea quadriiugo curru surrexerat Eos:
 Astraque cedebant euanescentia cælo:
 Iam diuisus erat Titan, mediumque videbant
 Antipodes, medium noster monstrabat horizon:
 Mirabar, quia nam mediis de fluctibus ignis
 Exit inextinctus? certè hæc contraria sese
 Mutuò corrumpunt: quin sol extinguitur undis?
 Igneus aut igitur non est, aut tingier ipsum
 Oceano vulgus mentitur. talia mecum
 Voluebam, gradior: dum propter littora solus,
 Obuius ecce senex quidam mihi venit, acerno

Inni-

Innixus baculo, nitidoque innixus amictu,
 Cana tenus medio pendebat pectore barba,
 Pulchra curis, leta & facies, varioque colore
 Florea candentes decorabantserta capillos.
 Comminus ut dedimus citroque; ultroque; salutem:
 Quo pergam, qui sim, quo dicar nomine, quaris.
 Respondi, atque eadem pudibunda voce rogavi.
 At postquam proprium nomē mihi reddidit, (ipse
 Namque Epicurus erat) stupui: ceu rusticus agrum
 Qui fodiens, reperit latitantem obscurius arcam.
 Atque ego tunc, Venerande senex sic numina semper
 Cuncta tuis faueant votis, sapientia quando
 Mira tuis habitat sibiris: nisi falsa loquuntur
 (Ut plerunque solent) homines: praecepta salutis
 Da precor, & iuuenem prudēibus instrue dictis,
 Dummodo non te aliō grauiora negotia ducant.
 Ille autem contra, Me nulla negotia ducunt.
 Sed quoniam vito curas, fugioque laborem,
 Huc soleo vacuus crebro aduentare, legoque
 Per prata haec varios capiti gestamina flores.
 Unde libens & promptus agam quodcunq; petisti:
 Quippe loqui senibus res est gratissima cunctis.
 At ne nostra aliquis disturbet verba viator,
 Hinc diuertamus, densaque sub ilicis umbra,
 Iuxta illas quas cernis aquas, residebimus ambo.
 Iuimus, & placida sic tandem voce profatur,
 Nimirum huc aliquod iuuenis te numen adegit,
 Ut discas hodie, quae sit Sapientia. nanque,
 O superi, quanta rerum caligine totum
 Immersum est mortale genus? simulacra videre

Mille

40. MARC. PALINGENII

*Mille ac mille hominum facile est, sed rarus ubiq;
 Verus homo: ut possit, non falso nomine dici,
 Mundus stultorum cauea, errorumq; taberna.
 Quare adhibe puram nostris sermonibus aurem,
 Pellere si quæris miseras à mente tenebras.
 Principio verum atq; bonũ cognoscere oportet
 Perspicua ratione quidem, atque examine recto:
 Hinc scatet, hinc magnos ducit sapientia riuos.
 At paucis hoc scire datũ est, nam maxima turba
 Diuitias summum esse bonũ, pars altera honores:
 Diuersi diuersa putant: mihi sola Voluptas
 Optima cunctarum rerum censeatur: & istud
 (Ni fallor) vera poterit ratione probari.
 Omnium enim est finis rerũ, atq; nouissima meta:
 Ad quam sic hominum facta omnia disponuntur.
 Spicula ut in certum signum mittuntur ab arcu,
 Nam quis tellurem rastris, quis Nerea tonsis,
 Aut quis Graduum validis tentauerit armis?
 Denique virtutem quisnam quæsiuerit vllam,
 Si non hunc præsens mouet, aut sperata voluptas?
 Nempe hæc principium, mediũ finisq; laborũ est.
 Quod magis ut pateat, quæ dicam attentius audi.
 Omne opus ob finem, ratio nisi desit agenti,
 Sumitur: hic specie prior est in mente, mouetque
 Artificem, sed re post facta nouissimus exit.
 Finis item bonus est, igitur placet atque voluntas
 Hunc sibi ut acquirat, primis mediũ q; libenter
 Partibus incumbit, sic delectatur, amenus
 Sic labor efficitur, causa est ergo ipsa voluptas.
 Quippe aliud non est quàm delectatio quædam,*

Sed

Sed quia non facile est rudibus ratione doceri,
 Tentabo exemplis melius recludere verum.
 Cur fodit, atque graui sulcum deducit aratro
 Agricolae callosa manus? non Syrius aestu
 Terrificat, non bruma gelu, cur nauita ponti
 Insanam rabiem, Syrtes, scopulosq; minaces
 Non timet, admoti spernens confinia lethi,
 Viliuola fretus pinu? cur praetia miles
 Insequitur, gaudetq; ferox, ubi classica: Mariem
 Sana canunt, acuitq; animos hinnitus equorum?
 Cur iuuat assiduus alium pallescere charis,
 Et varios versare libros noctesq; diesq;?
 Nempe ut post longos lucrum vel fama labores
 Iucundum efficiat, nam si non ipsa placeret
 Vilitas & honos, virtus artesq; perirent.
 Est finis per se dulcis: primordia verò
 Cum medijs propter finem, nil denique refert,
 Turpia, vel potius cuncta haec videantur honesta,
 Nam veluti exultat lasciuus turpibus, ipsa
 Sic virtute bonus placidissima gaudia sentit.
 Ergo voluptatem propter tandem omnia fiunt,
 Vel mala declinent homines, vel cōmoda quærant:
 Vel laudanda gerant, vel non laudanda sequantur.
 Hac etiam sola Superi mercede fruuntur.
 Vtile nanque illis non conuenit indigeant cūm
 Nullarum rerum: sed dices forsā, honestis
 Numina plena bonis, quid tum? si talia lætos
 Non faciunt diuos: tanquam si lignea gemmis
 Nobilibus, fuluoq; ornes simulacra metallo.
 Adde aliud, quoniam perfecta est causa, necesse est

Inde.

42 MARC. PALINGENII

Inde parem effectum procedere. vis igitur quum
 Quæq; aia benè disposita est, atq; optima seruat
 Obiecta, esse bonū summū nemo hercle negabit
 Qui sapiat: verūm tali de fonte voluptas
 Cogitur effluere: auditus sic lætificatur
 Harmonia, numeris contexta dulciter aptis,
 Sic forma egregia, visus: sic nasus, odore
 Mirifico: hoc ipsum reliquis de partibus aio.
 Quid? quod cuncta Venus terris animalia gignit:
 Atq; eadem (nisi vera negas) est summa voluptas?
 Præterea, labor atq; dolor mala maxima cum sint
 Atque voluptati contraria: iure voluptas
 Esse bonum summum censebitur. oppositorum
 Opposita est etenim ratio. proinde omnia quærunt
 Natura instinctu, quæ sunt incunda: cauentiq;
 Tristia. quis verò naturam fallere credat?
 Et summū ergo bonū, quod amant animalia quæq;
 Sed quid amant? vel quid nisi dulcia gaudia q̄runt?
 Multi autem dicunt. virtutem acquirere oportet,
 Sudando, algendo, dum viuimus: atque voluptas
 Est fugienda, frui tamen hac post fata licebit:
 Gaudia quippe Deus iustis æterna parauit.
 Nil rationis habet vox hæc, prorsusque videtur
 Irrita: namq; animas post funera viuere, perque
 Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
 Pro meritis pœnas, vel sumere præmia facti,
 Credere quis debet, nisi cui mens integra non est?
 Hæc sunt, ô miseri, vatū commenta furenum,
 Mos quibus est semper varias effingere nugas,
 Vt solidas dictis delectent talibus aures.

Finx.

Finxerunt Stygiæ pallentia regna tyranni, (dens.
 In quibus est Phlegethon, flâmis crepitantibus ar-
 Tergeminus canis, & pictis armata colubris
 Tisiphone, exensi per iugera longa Gigantes,
 Et sine luce umbrae, & vasti non vlla cremantes
 Ligna foci: riget hîc hyemis sine tempore frigus,
 Roboreq; ex nullo gemit hîc compacta phaselas,
 Dum senior nimias transuectet porritor umbras
 Æolides saxo cruciatur, Tantalus vnda,
 Vasa maritineæ gestant rimosa sorores,
 E' quibus vnda fluit, vano repetenda labore.
 Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur.
 Talibus in regnis cecinerunt esse pœicæ.
 O' dÿ quàm magna est penuria mentis vbique.
 In nugas quàm prona via est? quid creditis istæ
 Insani? quæ nec possunt ratione probari
 Vlla, nec sensu agnosci, quid vana timetis?
 Qui facilis credit, facilis quoque fallitur idem.
 Lucra sacerdotum sunt hæc, artesq; dolosæ.
 Ast vbi vita semel tenues defecit in auras,
 Nil sumus, vt nondum geniti nil prorsus eramus.
 O' nimium infirma, & fragilis, nimiumq; superba
 Atq; audax natura hominum, quo freta perennem
 Stulta tibi vitam promittis? desine velle,
 Cùm sis vile lutum, atatem sperare deorum.
 Qualibet orta cadunt, & finem cæpta videbunt,
 Ingentes vrbes, populosq; ingentia regna.
 Supremos montes, & maxima flumina tandem
 Aufert longa dies: at tu vilissima puluis
 Semper eris? tanta est modicæ fiducia mentis?

44 MARC. PALINGENII

Nempe laboramus frustra, virtutis amore,
 Somnia sperando, & vanas fingendo Chymaras,
 Stulti sunt qui pro certis incerta sequuntur:
 Et qui pro dubijs, quæ sunt manifesta relinquunt.
 Dulcia sed remanent longæque præmia fama.
 Hoc certè nil est, cum tu post funera nil sis.
 Fama quid est, si nil delectat fama sepultos?
 Quid lapis aut stipes, laudem præconia curant?
 Si non letaris viuens, letabere nunquam.
 Proinde atas donec breuis hæc incertaq; durat.
 Gaudebit quicumque sapit pro viribus, & non
 Frangetur, quoties fortunæ vrgebitur ira.
 Dulce autem quæret, si quid contingeret amari.
 Ergo ne longis teneam te ambagibus, ultra,
 O iuuenis dum fata sinunt te viuere letum
 Hortamur quantumq; potes lugubria pelle.

Talia barbati postquam mihi verba magistri
 Haud paruam fecere fidem: Pater optime, dixi.
 Pro tantis nequeo dignas tibi reddere grates
 Officij: verum donec spirare licebit,
 Debebo, ac memori seruabo hæc pectore dicta,
 Scrupulus ast vnus restat, nam discere oportet
 Non solum quid agas, sed quæ via detur agendi.
 Ergo voluptatem doceas quo acquirere pacto
 Possim, quæ sit iter per quod tendatur ad illam.

Tum senior, Breuis, & lata, & decliuis eunti
 Est via: non procul hinc habitat regina Voluptas,
 Quæ si fortè tibi corde est, vestigia nostra
 Iam sequere, hac per me poteris gaudere reperta.
 Portio siderei nondum transmiserat orbis

De tri-

De tribus vna diem, nisi quum surgit anhelos
 Grandævus sapiens: quo præcedente sequebar
 Ponè simul, gradienti per devia comminus ibam.
 Progressusq; parum, moles oblata palati
 Eximia est, scitorq; ducem, Sublimis, & auro
 Tam preciosa domus, quo possessor tenetur?
 Plutus, ait, tenet hanc, indutusque arma satellites
 Seruat iter, prohibetq; ultra transire volentes,
 Ne prius hunc adeant, & blando munere placent.
 Ipse autem celsa residet: quam cernis, in arce.
 Tres tantum natæ thalamo versantur eodem,
 Quarum si quæris cognoscere nomina, dicam:
 Sordida Luxuries, tumidisq; Superbia buccis,
 Nec non audaci stolidi Ignorantia vultu.
 Tunc ego, Quis, dixi, dominus nos ducet ad istum
 Tres illi ancillæ sunt, per quas ire licebit,
 Respondit senior, Sors, Fraus, Usura: patebit
 Cuilibet ingressus facilis, ducentibus istis.
 Dona mihi non sunt, inquam: quæ tradere possim:
 Nec tutum ancillis confidere talibus: ergo
 Monstra aliam mihi quæso viam. tunc reddidit ille,
 Est alia, est, per quam, si vis, transibimus. Eia
 Duc, inquam, & pariter ingressi, tendimus imam
 In vallem, præbebat iter qua semita nobis
 Scrupea, & incultis homini vix peruia dumis.
 Hic Paupertatis pergendo offendimus ades
 Exiguas, lacero pendentes culmine: præter
 Iuimus, & vastum nemus è regione videmus.
 Hæc, quam proceris ferientem sidera cernis,
 Arboribus sylva, est (inquit dux) inclita sedes
Reginæ,

46 MARC. PALINGENII

Regina, per quam nobis licet esse beatis.
 Sed facie & manibus lotis accedere oportet,
 Quaque potes, totum te orna, vultumque serena,
 Nam dea nec fordes, nec vultu admittere curas.
 Paruus erat veniens per leuia saxa deorsum
 Riuulus, & blando suadebat murmure somnos.
 Hic faciem laui, atque manus, rigidosque capillos
 Pectine composui, totoque in corpore vestes
 Aptavi, atque leues pepulerunt seria ludi.
 Sic hilaris gradior. iam quantum funda retorto
 Verbere ferre potest, iactu non amplius vno,
 Emissum lapidem, distabat sylva: canentum
 Suae melos volucrum, suaves sentimus odores,
 Quorum illic magna apparebat copia florum.
 Tale nemus non mollis Arabs, Panchaia quamuis
 Thura ferat passim, vidit: non Indus Eous,
 Non Scytha laurifero spectabilis vndique ramo,
 Non demum celi qui pondera sustinet Atlas:
 Illa licet Satyri teneant loca, quos Nympharum
 Vrit amor Dryadū, & choreas per gramina ducās
 Dulcibus & nitidis vndis, cursuque silenti
 Ibat circum amnis: quantum transcendere saltu
 Posset, venantum fugiens conuicia ceruus:
 Tantum distabant ripae, sed plurima claro
 Squammigeri pecoris ludebant agmina fundo.
 Vltima cingebant syluae quasi mœnia, pulchro
 Ordine dispositae, & superantes nubila pinus:
 Pinus quae duro clauserunt cortice quondam
 Dilectum Cybelae iuuenem: Phœbea cupressus
 : : iā aderat, partibusque comis surgebat in altum:

Nota

Non illic deerat quercus, non esculus, ilex,
 Robur, acer, platanus, suber, nux, arbutus, alnus,
 Orni, castaneæ, coryli, piceæ, tiliæque,
 Palma, abies, myrtus: veterumque obsonia fagus,
 Aurea Saturno fluerent quum secula rege:
 Non vitis, ficus, malusque, & amica Priapo
 Lochos: non hederæ, & vacuum gestamina lauri,
 Morus, & Alcide gratissima populus arbor,
 Non pyrus, atq; salix, prunusq; & palida buxus,
 Mespilus atq; olea, & cerasus, nõ sorbus, & vlmus,
 Et siliqua, & primos quæ mōstrat amygdala flores
 Quid memorẽ cedrũ, atq; hebenũ, mensisq; petitã
 Materiam citrum, cui cedere creditur aurum?
 Quidve alias plures? quarum si nomina tentes
 Dicere, Marmaricas citius numerabis arenas.
 Ingredimur, quã pons ripam iungebat vtramque:
 Intus erant spatii amplis, visuque decoris,
 Huc illuc longo tendentia compita tractu,
 Purpureæ niveæque rosæ, pictique hyacinthi,
 Narcissi & viola, & vaccinia mista ligustris,
 Liliæq; & longum viuens amaranthus in æuum,
 Puniceis foliis, nec non cariophylus albis:
 Balsamæq; & casie, & costi, myrrhæq; & croci que,
 Menta, thymũ, thymbra, & bene olentis amaracus
 Deliciæ, Idaliis oritur quæ plurima siluis. (horti
 Hinc atque hinc suaves spirabant vndique odores,
 Mille auium species implebant murmure siluam,
 Et liquidum vario feriebat æthera cantu.
 Coniugis infandum Progne deslebat amorem,
 Fortunamque suam atq; Iryli Philomela gemebat,
 Pfit-

Psittacus humanas operoso guttore voces
 Reddebat, tenuesque sonos variabat Acanthis.
 Iugis aquæ rivi nitidis de fontibus, inter
 Manabant flores, & gramina læta rigabant.
 Non Massyla illic degerebat bellua, nec vox
 Sacrilegi est illic audita Lycaonis unquam,
 Non aper, aut ursus, non velocissima tigris
 Prorsus erant, trifidis nec tristia sibila linguis
 Talia spargebant tumidi per rura cerastæ.
 Denique non illic nisi blanda & amantia pacis,
 Auriti lepores, cerui, damæ, capræque,
 Et quanquam ver semper erat, dulcissima ibidem
 Poma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam
 Pene polum medium lampas Phæbea tenebat,
 Quum locus est visus nobis, ubi diua manebat.
 Campus erat nemore in medio spatiosus, & herbis
 Plenus odoriferis: nulla illic creuerat arbor.
 Circum aderant mensæ egregiæ, dapibusque refertæ,
 Qualibus accubuit Capuæ Dux Iuscus: & ipsi
 Accubuere olim qui Ancyliæ sacra gerebant.
 Tunc senior, iam tempus adest, potemus, & esca
 Instauremus (ait) vires: nam sobrius ire
 Ad diuam, vel ieiunus prohibetur: & omnes,
 Huc quotquot veniunt, impunè absumere possunt
 Gratisque has epulas: dea sic vult, cumque comesce
 Deficiunt, famulæ reparant, renouantque sapes.
 Vescimur: atque mero madidi vix surgimus, & pes
 Figebat dubios titubanti poplite gressus.
 Tum magis optamus reginam accedere ad ipsam:
 Quam, medio in campo spatiantem, maxima turba

Ponè

Ponè sequebatur, iuuenes, pueri atque puella,
 Maturique senes, at non matura gerentes.
 Illius ad dextram mulier pulcherrima, secum
 Ibat, habens puerum cuius pendeat ab armo
 Feralis pharetra & diris metuenda sagittis.
 Cæcus erat, nudusque, & versicoloribus alis:
 Arcum gestabat manibus, neruumque trahebat:
 Quanquã oculis captus, certis tamẽ ictibus omnes
 Figebat puer ille ferox præcordia pulsans,
 Atque iterum factò remeabat vulnere telum.
 Iamq; illum penitus populum misisset ad umbras,
 Fœmina ni quædam tales miserata ruinas,
 Auxilium miseris mira pietate tulisset.
 Namque vbi cuiusquam per saucia pectora ferris
 Viderat intrasse, & tepidum emanare cruorem.
 Accurrens, pariterque salubria pocula præbens,
 Seruabat vitam: sed vulnera dira manebant.
 Regina ad læuam, mulier stans altera, habebat.
 Semper in ore cibos: manibusq; & vestibus vnctis
 Sordida curabat solius gaudia ventris,
 Grandiaque inuerso siccabat pocula fundo.
 Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
 Conniuensque oculis, vigilare nec ipse valebat:
 Nec vigilare ipsam, dapibus vinoque grauata,
 Nescio quo sæpe aspergens humore sinebat.
 Rauca Cytheriaco resonabat tibia buxo
 Illic: ast alij citharas & plectra mouebant.
 Orpheus Eurydicen serpentis dente peremptam,
 Immitesque Erebi reges, iactumque laborem
 Desebat, secumque feras & saxa trahebat.

50 MARC. PALINGENII

Carmina delphinis miranda canebat Arion,
 Navigium infelix referens, nautasque dolosos.
 Oedipodionias iterum consurgere Thebas,
 Nobilis Amphion cantu fidibusque iubebat.
 Turba sequebatur saltando cætera, cuius
 Lumina caligo quædam satis atra premebat,
 Et cuiusque caput nebula circum volitabant:
 Inter quos unum vidi, nouique: tabellam
 Quippe manu scriptam, per talia verba tenebat:
 Sardanapalus ego, Assyrio diademate quondam
 Inclytus hæc habeo quæcunque famelicus edi,
 Et quæcunque hausi suadente libidine: donec
 Viuitis ô miseri, quid gaudia postergatis?
 Heu mihi, post mortem nulla est speranda voluptas,
 Discite ab exemplo, mortales, discite nostro.
 Post omnes, extrema acie duo monstra subibant.
 Quorum unum variis linguis sædabat euntes,
 Ast aliud semper stimulis vexabat acutis.
 Quapropter dulces lusus turbabat amator.
 Usque adeo nobis æterni regia cali
 Inuidet, atque malis hominum gaudere videtur:
 Usque adeo votis contraria numina nostris.
 Cumque tot aduersis ævo fugiente premamur,
 Latitia vix hora datur, vix hora quietis.
 Et si quæ est, brevis est, & non sincera voluptas,
 O vita, exilium merito dicenda: quid ipsos
 Damna iuuant adeo superos mortalia? quare
 Malunt nos tristes potius, quam viuere latos?
 Vnde in nos odij tanti manauit origo?
 Vince deos: animo patienti aduersa ferendo.

Haud

Haud multo spacio iam turba aberamus ab illa,
 Quum subito à dextra nemoris, matrona venusto
 Corpore, virgineo vultu, incessuque severo,
 (Qualis in aetherea Iouis vxor creditur aula,
 Quum medios inter graditur pulcherrima diuos,)
 Occurrit nobis, crines lacerata, sinusque:
 Et mœsta, & vili quanuis circumdata panno,
 Non spernenda tamen: roseoque hæc edidit ore,
 Quò ruitis miseri? quò vos insania ducit?
 Sistite, ne faciles in damnum incurrite vestrum:
 Et quæcunque loquor vobis, audite parumper.
 Sistimus, atque eius dictis intendimus aures.
 Principio, non est, vt forsàn creditis (inquit)
 Hæc dea: nec prorsus diuino de sanguine creta,
 Ad quam nunc itis, cuius vos iungere castris
 O' cæci cupitis, sed dira & pessima Erynnis,
 Incantatos blanda semper sub imagine ludens,
 Promittensque fauos, aliën insida ministrat.
 Ne vos decipiat, facies quòd pulchra, quòd extrã
 Tota nitet gemmis atque auro: namque sub ipsa
 Nescitis quàm sit turpis, quàm sordida veste.
 Inuis mille latent mendæ, perditque clientes
 Ipsa suos, falsa captos dulcedine: sicut
 Perduntur pisces, quos fallit harundine longa
 Piscator, dum littoreas demittit in vndas
 Fila, sedens scopulo, atq; hamos tenet esca latentes:
 Illi concurrunt auidi, rapiuntque tenaces:
 Ore cibos, sed mox hærent, ac fila sequuntur.
 Non tantum Libyæ Syrtes, vel tectã nefanda
 Antiphatæ, vel Scylla vorax, vel seua Charibdis,

*Vel quodcūq; aliud: quantū est fugiēda Voluptas.
Eheu quas infert mortalibus ista ruinas:*

*Quot claros alioqui hoīes, quot regna, quot vrbes
Perdidit hæc. sed ne multis vos ipsa fatigem*

Exemplis, unum sat erit, notumque referre.

Quis fuit Alcida maior? quis tanta peregit?

Nam geminos infans suffocauisse chelydros

Dicitur, exiguis elidens guttura palmis:

Ipse Molorchæum fertur superasse leonem,

Extinxisse caput semper crescentis echydne:

Hic domuit ceruam æripedem, taurumque; ferocem

Expulit, & valido volucres Stymphalidas arcu:

Fregit Threicij præsepia dira tyranni,

Fregit & hic Acheloë tibi de cornibus vnum

Hesperidas pomis, bobus spolianit Iberum:

Infernas adiit sedes, triplicemque retraxit

Inde canem, spumis insana aconita serentem:

Eiusdemque manu Erymanthius occubuit suus:

Sensit & Antæus, sublatus in aëra, vires

Herculeas: raptorque bouum Vulcania proles:

Hic demum fesso potuit succurrere Atlanti,

Grandibus astra tenens humeris, axemque; labantem.

Attamen (ô fallax, ô pernicioſa Voluptas)

Imperioſa tulit Gygeæ iuſſa puellæ.

Et qui non timuit toruam cum Dite Megeram,

Tartareūque; gelu, & flāmas Phlegetōis, & ipsum

Porthmea, terrifico aspectu, hirsutis que capillis:

Sæpe minas teneræ demens expauit amica,

Pro clypeoque colum gessit, pro classide mitram.

Quæque prius clauam ingentem vibrare solebat,

Femi-

Fæmineo ritu torquebat dextera fufum,
 Et calathis dominae referebat penfa peracta,
 Dum metuit fcuticam muliebri inducus amictu.
 Amphitryonade, quis te furor obcæcauit?
 Vique Ithaci socios mutaffe venefica Circe
 In porcos fertur, texiffeque corpora fetis,
 Non fecus ifta fuos mutat regina clientes
 (Si debet regina magis quàm ferua vocari.)
 Namq; manu paterã, quæ dolci plena veneno eſt,
 Porrigit his, de qua ſi quis bibit, illicò fiet
 Vel leo, vel ſpumofus aper. vel tardigradus bos,
 Aut canis, aut puido peſtis lupus improba ouidi,
 Aſt alias alij coguntur inire figuras.
 Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant.
 Vos eadem quoque fata manent, ſi fortè velitis
 Iſtius vexilla ſequi meretricis iniqua,
 Quare vos moneo, crudelia retia cauti
 Dum licet aufugite, atq; animum frenate lupatis
 Precipitem. occultos laqueos advertite, ne vos
 Haud aliter fallat, quàm fallit aranea muſcam,
 Dum tenuem texit telam, laritatque deorſum
 Auguſto in thalamo : ſed ſi cognouerit hoſtem
 Delapſum in caſſes, quamprimùm accurrit, & arctis
 Stridentem inuoluit laqueis, & ſtamina circum
 Cruribus aſſiduis glomerat, roſtroq; peremptum
 Perforat, & fugit fuſum per membra cruorem.
 Demens, heu nimium demens: qui cùm ſimilis diis
 Eſſe queat, ratione viens : veſtigia manuſe
 Sectari pecudum, Veneri, Venerisque ſodali
 Ventri indulgendo, & turpiſſima quæq; ſequendo.

54 MARC. PALINGENII

Talia non potuit patienter ferre meus dux:
 Nāq; pudore gemens, stomachoq; iratus amaro
 Nescio quid secum secreto murmure rodens
 Terga dedit, notumq; tripes properauit in agmen.
 Tunc Arete, (hoc etenim nomen sibi dixerat esse)
 Ne cures, inquit, fugiat sine: noctua Phœbi
 Non patitur radios, gelidis assueta tenebris.
 Vique ager longa vexatus febre, recusat
 Optima, quæ amissam valeant sibi ferre salutem,
 Deteriora petens propria contraria vitæ:
 Sic stulti verum fugiunt, & falsa sequuntur.
 At tu, si qua tua cura est tibi, ne reuahas te,
 A nostris monitis: quæ ut præoptius accipias, hinc
 Mecum digredere. hæc etenim spectacula mentem
 Perturbant, strepitusq; attentas impedit aures.
 Tunc me dextrorsum ducit, pariterq; sub umbra
 Seruata lauri consedimus, atque ita fatur:
 Ille opifex cæli & terræ, pelagiq; tumentis,
 Vt reliquos primo aduersos ire impulit orbis,
 Sic aduersari affectus voluit rationi
 Complures: ne sola sua torpesceret aula.
 Mens. nāq; ut sonipes calcaribus, & stimulo bos,
 Vrgentur, sumuntq; magis per vulnera vires:
 Sic mentem affectus acuumt, crescitq; premendo.
 Qui si non essent, prorsus tabesceret, & nil
 Egregium faceret: ceu nauis in æquore torpet,
 Nō remi impellant, vel habentes carbasa venti,
 Proinde errant quidam, dicentes, quòd sapienti
 Haud vnquam licet hos animi sentire tumultus:
 Hi differre hominem signato à marmore nolunt.

Et:

Et delirantes prorsus verba irrita fundunt.
 Nam tales homini motus natura dedisset
 Frustra: quod dictu absurdum est. vti ergo licebit
 Ipsis legitimè norma rationis & arte.
 Hos, inquam, motus validis moderatur habentis,
 Et regit, vt præclarus eques, nec vincitur illis,
 Is, cuiuscunque dedit verum sapientia nomen.
 Sed pauci norunt medium reperire, modumque
 Servare: idcirco tollunt hi prorsus, at illi
 Prorsus amant: vnde hoc error conturbat, & illos.
 Nam diui sola viuunt ratione: sed ipsæ
 Duntaxat sensu pecudes ornantur: viroque
 Mortales: viroque igitur gaudere iubentur:
 At ratione magis. namq; hæc præstantior est pars,
 Et summi cognata poli quæ ducit in altum
 Semper. at in præceptis sensus trahit, & deliros
 Efficit: idcirco minus huic seruire licebit.
 Quamuis hunc (ô cæca hominû natura) sequantur
 Penè omnes, paucique adeo ratione regantur.
 Propterea innumeros media modò ludere sylua,
 Vidimus: atque illuc stulto ductore meabas,
 Nostra retraxisset nisi te vox. nonne timebas
 Illa duo, à tergo quæ furtim monstra subibant?
 Nostin', quæ sint hæc? Dolor atq; Infamia, quare
 Non interdico prorsus, nec talia prorsus
 Gaudia concedo, à solo manantia sensu:
 Sed sint rara, vlli non aduersantia recto:
 Propier quæ nunquam fas est dimittere honesto.
 Atqui opus est franis: & clàm sumenda, nocebunt
 Sumpta palàm. quoniã liuor non deerit iniquus,

56 MARC. PALINGENII

Dulcibus & latis, qui fel confundat amarum.
 Quoque minus sese quisquam his involuit, eo fit
 Dignior, ac propius superos accedit ad ipsos:
 Qui magis hæc sequitur, minus est laudabilis, & se
 Deprimit, & multis animalibus inserit, obsunt
 Hæc eadem, si sint usu repetita frequenti,
 Et mentem impediunt, & dira pericula gignunt.
 Non semper tamen esse potest intenta severis
 Mens: quippe est homini fragilis natura: necesse est
 Seria post aliquam tandem captare quietem, &
 Montibus à summis valles descendere ad imas.
 Haud aliter quam quum dimittere fulmina terris
 Vult pater omnipotens, exosus crimina mundi:
 Fert aquila exactum Sicula fornace trisulcum
 Aut rostro aut pedibus telum: postquã alta polorum
 Culmina conscendit, miratur clara pyropis
 Mania calicolum, atq; aliis splendentia gemmis:
 Et stupet auratas ades, stellisque micantes:
 Afficit & solido factas adamantem columnas,
 Et constructa videt laquearia dentibus Indis.
 Miratur latos campos, lucemque perennem,
 Deliciasque deum: quales nec lingua referre
 Vlla, nec humanum pectus comprehendere possit:
 Illa volans nunc huc, nunc illuc, ludere gestit,
 Aethera per liquidum, & blãdis sese obiicit auris,
 Etiam dediscit terras, nidosque relictos:
 Usque adeo iucunda illi sunt regna Tonantis.
 Sed postquam stimulante fame, ieiunia vires
 Hauserunt, & nulla insunt alimenta calori:
 Quæ modò laudabat, contemnit sidera: ab alto

Deue-

Dousehitur, & quas nuper contempserat, omni
 Conatu repetit terras, escamque requirit.
 Tunc ego, qui pressa iamdudum voce tacebam,
 Rumpere festinans tam longa silentia, tandem
 Hiscere non timui, atq; interpellare loquentem:
 Et dixi, Quoniam sol iam declinat ad axem
 Hesperium, properatque diem demergere ponto
 Ante precor quam lux, penitus decedat, & umbra
 Adueniant, mihi ne paucis aperire recuses,
 O' dea (nam certe dea, non matrona videris)
 Nomine quo mulier, quam dextra, quamque sinistra
 Regina stantem vidi. puerique vocentur
 Ipsarum. dictis respondit talibus, Eia,
 Ne dubita, per me (breuitas nisi temporis obstat)
 Qua cupis agnosces: nam non indigna petisti.
 Incipiamque ab ea lateri quae proxima laevo est.
 Hanc igitur scito esse Gulam, cui semper edendi
 Est animus, nocte, atque die, studiumque bibendi.
 Quam plerique deam credunt, & prorsus adorant,
 Libantes laeti pateris ardentia vina,
 Laetaque vescentes plenis obsonia mensis:
 Et summum esse bonum, seruire huic rentur, at errant,
 Haud dubie. namque hanc nil est obscenius, & nil
 Quod naturae hominis magis aduersetur, & obsit.
 Caetera enim tantum ut viuant animalia, fecit
 Iupiter: at hominem, ut viuendo intelligat, & se
 Cognitione aliis praestando, ceticolarum
 Efficiat similem, & vasto dominetur in orbe.
 At quicumque Gula indulgent, & gaudia ventris
 Sectantur, fiunt hebetes, fumoque ciborum

38 MARC. PALINGENII

(Haud secus ac nebula sol) offuscatur eorum.
 Ingenium, & nequeunt veri spectare nitorem.
 Præcipuè quoties stomacho feruentia vina
 Obiundunt, cæcæq; premiunt caligine mentem:
 Nec studiis saturo possunt incumbere ventre.
 Vnde fit ut minimum sapiant, finemq; relinquunt,
 Propter quem terris illos natura locauit.
 Nec plus cognoscant, quàm grex ouiumve, boiumve:
 Immo etiã quandoq; minus, quum vina cerebrum
 Confundunt, geminasq; putant ardere lucernas,
 Et mensa & paries sese motare videntur.
 O fœda ebrietas, animi lethum: o vitiorum
 Nutrix ac scelerum. quid non mortalia cogis
 Pectora? quid per te non audent? iurgia, lites,
 Prælia dira moues, & gaudes sanguine fuso:
 Per te occulta patent, animum linguamq; resoluïs:
 Te fugiunt metus atque pudor. Vitæ pudendam
 Hanc pestem, o miseri, quæ vos facit esse furentes:
 Nec minus insanos reddit, quàm mater Orestem.
 Sordidior quæ res, quæ bellua vilior est, quàm
 Ebrius? hic epulas, quas non multò antè vorauit,
 Euomit, atque mero putet: tremit ille, caditq;ue
 Sæpe caput frangens, oculosve, aut crura: loquendo
 Balbutit, nec habent vllum verba edita sensum:
 Multa facit, multa & dicit, quæ mox ubi nubes
 Discussa est, rediitq;ue iubar, damnantur ab ipso
 Autore: vnde rubet factis, infectaq;ue vellet.
 Rex Macedum, quondam proles generosa Philippi,
 Ebrius in mensa (ut fama est) perdebat amicos:
 Sed postquam furor ille animo decesserat, & iam

SANS

Sanius erat, tunc se arguebat, tantumque dolebat,
 Ut fleret, cuperetque mori. quid vana Cytheron
 Orgia, quid thyasos, deliraque tympana iactas?
 Non deus est Bacchus vester, Cadmae propago;
 Nec Ioue plena vtero Semele concepit: at ingens
 Tartarus hunc genuit puerum, de matre Megara.
 Non deus est: sed, nempe deum contemptor & osor.
 Nam divina parum curant qui vina sequuntur:
 Nec bene tractabit vinosus sacra sacerdos. (lores
 Quid memorare opus est, quot morbos, quorum; do-
 Dispergit nimius potus per membra, cibusque
 Immodicus? scates hinc, tanquam de fonte perenni.
 Febris, & vlcus atrox, scabies, porrigo, podagra,
 Articulosque; premens, manibusque; infesta chiragra:
 Hinc lippi stillant oculi, resolutaque Baccho
 Membra tremunt, dentesque; cadunt: olet halitus oris:
 Hinc stomachus languens, atque; intestata venit mors.
 Saeva quidem plures letho gula tradit acerbo,
 Quam gladius. quid quod cesus citò deperit? & mox
 Mergitur in ventrem fundus, domus, atque; supellex?
 Et modò qui fuerat dives, fit pauper, egensque?
 Ut viuas, comede: at non viuas propter edendum.
 Iam dixi quae sit mulier: nunc accipe, quis sit
 Ille puer, qui stat iuxta hanc, & vertice natus,
 Nec vigilare valet. puer hic est filius eius,
 Quem Labor ex ipsa genuit: Somnusque vocatur.
 Nutriit hunc Lethe, multoque papauere pavit:
 Germanus Mortis: sed non aeternus, ut illa.
 Hic hominum pellit curas, & fessa diurno
 Membra labore leuat, reuocatque; in corpore viues.

60 MARC. PALINGENII

Quo sine non potis est quisquam producere vitam,
 Infert multa tamen damna, & caligine quadam
 Obducit mentem, morbosque inducit, & ipsum
 Eneruat corpus, quoties sine lege modoque
 Sumitur, & nimium torpentes occupat artus.
 Parcus eris, si parca gula est: nam venter inanis
 Excubat, aut minima contentus nocte quiescit:
 Et leuius dormit, melioraque somnia gignit.
 Est tamen afflictis magnum solamen, & omni
 Optandum voto interdum, præcordia quando
 Angit amor, vel morbus atrox, vel casus acerbus:
 Tunc melior gemmis, tunc fuluo est gratior auro,
 Ut mors, sic somnus miseros felicibus æquat.
 At dextra cui Parca colo nec candida fila,
 Qui facere & qui nosse cupit quâ plurima, & altis
 In terris virtute aliqua sibi querere nomen:
 Hunc vigilare opus est. nã non præclara geruntur
 Stertendo, & molles detrebat gloria plumas.
 Tu verò hunc vita, quantum potes, & vigila.
 Eheu quàm longam tribuent tibi fata quietem,
 Quis semel adueniet nox illa nouissima, postquam
 Non redit vlla dies: gelidosque reliquerit arius
 Spiritus iste leuis, volucrique similimus aere:
 Tunc tibi perpetuo claudentur lumina somno.
 Hæc nobis dum Diua refert, Thaumantias alio
 Ecce venit demissa polo, cui mille colores
 Hinc atque hinc sole aduerso rotantia præbent
 Nubila, purpureis quæ sic est fata labellis:
 Diua Panomphæo saluæ charissima regi.
 Cunctarumque Arête (me iudice) prima dearum:

Huc

Huc veni, quoniam turba omnis cœlicolũm te
 Visere iam pridem gestit: iam desere terras
 Infames, & regna malis habitata colonis.
 Non sedes hĩc tuta bonis, hĩc omnia regnant
 Crimina: relligio nulla est, pietasve, fidesve:
 Hĩc contempta iacet virtus, inscitia sceptrum
 Obtinet, & fraudes cuncti exercentur in omnes.
 Quare agedum cæptos sermones rumpe, morasque
 Tolle omnes, cursuque pari volitemus ad astra.
 Tunc me respiciens Arete, inquit, Non tibi possum
 Vt vellem, dictis exponere singula: sed mox
 Crastina cum roseo rediens Pallantias ore,
 Expulerit tenebras iam lumine matutinas,
 Ad te aliquem mittam, gaude, quo cætera disces.
 Iamque vale. his dictis, petierunt aethera salu,
 Exceptique ambas Zephyrus sursumque vehebat,
 Donec leta utraque in liquidas evanuit auras.
 Ceu quum Scylla patrem fugiens scelerata sequentem
 Paulatim sese attollit: subit ille proteruo
 Insistens animo, ducitque per aera gyros,
 Desecti cupiens facinus punire capilli:
 Hæc verò densas inter se condere nubes
 Nititur, atque oculos frustratur cæca iuentum:
 Illuc & Nisus penetrat, neuterque videtur.
 Phœbus Atlantæo iam merserat equore currum,
 Et vesper stabulis educens astra reclusis,
 Ambrosiæ in campos ad pabula nota redibat.
 Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
 Me senior, repetoque domum, promissaque solis
 Gaudia venturi, satis anxius expectabam.

62 MARC. PALINGENII
LIBER IIII.

CANCER.

SOL, qui perpetua mundum vertigine lustras
Alme parens rerum, cœli decus, & stellarum
Princeps, æterni fons luminis, vndique cernens
Omnia, puniceo dum Persida linguis ab ortu:
Et pergens, tandem extremo tua lumina condis
Hesperia fluctu, Calpemque nouissimus vris,
Aique eadem rursus repetis vestigia semper.
Per te cuncta patet, noctis quibus umbra colorem
Abstulerat, tenebris tua non patientibus ora,
Mundi oculus: qui transuerso dum limite curris
Per duodena means animantium idola, quaternis
Dispensas annum spatium, & tempora mutas,
Et cum temporibus quicquid generatur in orbe:
O sanctum iubar, o diuum pulcherrime, salues:
Te colimus, tibi sincero de pectore laudes
Fundimus; at tu hodie læto nos respice vultu,
Et lætum concede diem, redeasque benignus:
Nubila diffugiant, aër sit vbique serenus,
Aduentuque tuo ponti vada salsa quiescant,
Et sit iter tuum cupidis per cœrula nautis:
Non segeti, non arboribus, non vitibus imber,
Insanusve obsit turbo lapidosusve grando:
Sed blandas Pyrois afflet mortalibus auras,
Accipiantque tuo reditu, Deus omnia pacem.
Salue presidium & sacris tutela poetis:
Tus vatium mentes diuino numine replet,

Ipsa-

Ipsorumque moues ad dulcia carmina linguas:
 Tu dignos lauroque facis, fama que perenni.
 Salue igitur, dexterque mihi sis quaeso canenti,
 Et faueas cæptis, & nostros dirige cursus,
 Donec ad optatum veniat mea cymbula portum,
 Hæc ego Castalias flexo dum poplite ad vndas
 Orarem supplex, nympharum adstante corona.
 Audiit excelsa Delphorum Phæbus ab arce:
 Audiit, & visum est templi nutare cacumen,
 Equæ adytis ingens effulsit splendor, & ingens
 Vox audita, meas quæ sic peruenit ad aures:
 Infelix iuuenis, quem adeo fata impia vexant,
 Qui tam crudeles viuendo transigis annos:
 Esto animo forti, & dura: patientia vincit
 Omnia: in aduersis rebus sunt prospera semper
 Magnanimo speranda viro: tunc celsior exit,
 Quis premitur virtus. videntur vt fortuna frequenter
 Quos pessum dederat, mutata extollat eosdem?
 Alternetque vices? nihil est durabile semper
 Sub celo, redeunt post tristia nubila soles
 lucundi: postquam ventis maria alia fuerunt
 Exagitata diu. tandem pacata residunt:
 Et remeat brumæ post frigora floriferum ver.
 Ergo animum firma, & duris ne defice rebus,
 Teque ipsum serua fatiis melioribus: olim
 Adueniet tempus cursum variantibus astris,
 (Si non ante diem Parca tua fila secabunt)
 Quando tuum, quod nunc iersum iacet atque sepultum.
 Mille per ora virum fiat memorabile nomen
 Ipse adero, semperque nouem mea turba sorores.

Asta

64 MARC. PALINGENII

*Ast abunt, comites quocunque accesseris: & te
 De plebe eripient, clarumque in secula reddent,
 Ista mihi responsa dedit cortina precanti.
 Ast ego vix possum diis credere talia de me:
 Usque adeo sum peruerso sub sidere natus,
 Usque adeo assiduis caelum me casibus vrget.
 Inde tamen decedo hilaris, perque auia solus
 Errabam, & pariter voluebam talia mecum,
 O si forte aliquis mihi nunc hominumve deorumve
 Occurrat, quem diua Arcte, ut promiserat, ad me
 Doctorem mittat, quo discere caetera possim:
 O si ipsa aethereo potius descendat ab axe,
 Meque suis iterum doceat pulcherrima verbis.
 Vallis erat montes inter porrecta propinquos,
 Atque iter angustus limes praebebat eunti:
 Progredior, videoque duos in gramine lato
 Pastores, pariter quadam sub rupe sedentes:
 Qui positis peris iuxta, & quos ferre solebant
 Nodosa è corno baculis, certare canendo
 Inter se accensi laudis mercede volebant.
 Sed iudex deerat, cuius sententia litem
 Solueret, & palmam victori ferret honestam.
 Vi me viderunt, extemplo accersit uterque,
 Et rogat, ut vellem secum residere sub illis
 Cautibus, & tanti certaminis arbiter esse.
 Tunc vnus postquam sumpta praelusit auena,
 Talia sublaris in caelum coepit ocellis,
 O flos Dardaniae, puer o dilecte Tonanti,
 Pocula qui superis spumanti nectare misces:
 Cede polo, iam cede polo, formosior alter*

In ter-

In terris nunc est, qui pocula sacra ministret:
 Iuppiter hunc rapiens, te spreto ad sidera tollet:
 Invidia rumpere miser, moriere dolore.
 Sed potius ne cede polo, tu vina propines
 Calicolis, maneat mecum mea cura Philetus:
 Quo sine nec mihi dulce aliquid nec vivere gratum
 Hunc quoties pernicis equi per denia tergo (est
 Inuectum, capreas arcu ceruosve petentem
 Naiades aspiciunt, caeco stimulantur amore,
 Multaque cum multis capiunt dare basia donis,
 Certatimque ferunt vario de flore corollas,
 Et calathos pomis plenos, & dulcibus vuis.
 O si non adeo puer implacabilis esset,
 O si se facilem misero preberet amanti,
 Me foret in toto nullus felicior orbe:
 Sed spernit nostrasque preces, nostrumque dolorem,
 Et fugit, ut nervo Assyrio transmissa sagitta.
 Ne fuge me, ne sperne precor formose Philette:
 Non ego sum Læstrigonio de sanguine, amari
 Sed dignus fortasse tibi, si me bene noris.
 Nam quamvis hirtæ in nostro sint corpore setæ.
 Et barba à mento impexis cadat horrida villis,
 Non sum deformis tamen, & sua gratia barba est,
 Et setis, suntque ista viris pugnacibus apta,
 Robustosque decent: sint levia membra cynædis.
 Quid? quod diuitiis pastorum haud vincor ab ullo?
 Quandoquidem mihi non desunt armenta, gregesque;
 Mille meæ viridi pascuntur gramine vacca,
 Mille mei per densa sues querceta vagantur,
 Enixas habeo pecudes, fœtasque capellas:

Lætis

Lactis acetosi nunquam mihi copia defuit:
 Est vetus. estque recens plena mihi caseus arca.
 Sume tibi quodcumque velis. namque omnia nostra
 Sunt tua, sumque tuus: quanquam hoc ingratae recusas.
 Si me diligeres, mecumque aliquando venires,
 Colligerem tibi pomam, aliis haerentia ramis,
 Quae referunt, cerasque novas, maturaque fraga,
 Impleremque tibi corylis nucibusque canistrum.
 Ah quoties, quoties mediis te amplecterer vlnis,
 Imprimerem roseis mille ac mille oscula labris.
 Ne dubita, mellite puer, mecumque venito:
 Stabimus ad nitidum fontem, gratumque soporem
 Amplexu iuncti pariter capiemus in umbra,
 Allecti strepitu ramorum & murmure riuus,
 Dum feruente die crepitant per rura cicadae.
 Heu mihi, me spernis, spernis quoque munera nostra:
 Nec maestis lacrymis, nec blanda voce moueris,
 Senior Hyrcana sublato tigride foetu,
 Surdior ex Pario quae sunt marmore signis,
 Durior Alpina caute, Arabioque adamante.
 Quo tibi forma tua est, si sis crudelis, & omnes
 Despicias, atque mori miseros compellis amantes?
 Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
 Sic & in Hybleo miscetur melle venenum.
 Pone tuos fastus: inimica superbia diuis.
 Nec te decipiat fugitiua gratia formae:
 Forma breuis flos est, primo spectabilis ortu,
 Mox languens fugiente die, dum florida duras:
 Aetas, dumque curis tenero fulgescit in ore,
 Ne puer incassum felicia tempora perds.

Viere.

Utere concessis tibi dum potes, utere donis.
 Omnis quippe suo res commendatur ab usu.
 Tempus erit, quum terra genis horrescere barba
 Incipiet, faciem crispantibus undique rugis,
 Caniciesque premet laudatos foeda capillos.
 Tunc frustra amissum lugebis stulte decorem.
 Sæpius, & tecum dices: Quò pristina cessit
 Gratia? quò roseus niueaque albedine mistus
 Migravit color? ah nostræ spes irrita forma,
 Mutatosque gemes vultus, deformiaque ora,
 Ipsum te quoties speculo referente videbis.
 Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
 Quid studeo sterili committere semen arenæ?
 Me miserum, frustra (sic vultis fata) laboro:
 Sic vultis fata, ô nimium contraria nobis,
 Præcipuè quum dirus amor mea pectora vexat:
 Fatum in amore valet, plusquàm gaza omnis, & ois
 Nobilitas: etiam fato est obnoxia virtus. (mnis
 Fato despicitur princeps, & servus amatur.
 Sis tamen ipse licet presso iruculentior hydro,
 Meque minus fronde aut vluva liceare palustri,
 Te semper mea vita sequar, te semper amabo.
 Corde Philetus erit nostro, nostro ore Philetus.
 His tacuit dictis, mox talia subdidit alter:
 Bolline candidior Mellina, & virgine calce.
 Et pelagi irati spumis, & lacte recocto:
 Maturis cerasis eadem rubicundior, atque
 Moris, quæ nondum nigro sunt tincta colore:
 Pulchrior arboribus, verno quum tempore florent:
 Dulcior arenti ficu, mustoque recenti.

Non:

Non habuit credo tales Cytheræa papillas:

Non tales oculos, nec tam speciosa labella.

Quid laudem femur, aut femori cōfinia membra?

Has tractare iuvat potius, quàm dicere partes.

Non modò mortales inter laudata, sed ipsis

Diis etiam Mellina placet. vidi ipse sequentem

Hanc Satyrū, & tandem captam sub subere pressit:

Clamabat, volui demens accurrere, opemque

Ferre, sed hirsuti metuebam cornua diui,

Riualemque ausus non sum tentare ferocem.

Ah quoties nutu blandi me inuitat ocelli,

Accersitque vltro, & niueis mea colla lacertis

Haud aliter nectit, solet quàm nectere ramos

Admotos hedera, aut vitis! lasciuaque mordet

Cervicem, leuiterque manu mea percutit ora

Ludendo: iuratque mihi, me præter, amare

Se nullum. sed non adeò sum stultus, ut ista

Vera putem: quoniam nil est mendacius ipsa

Fœmina: & insuetis quo te magis improba palpat

Blanditiis, hoc esse magis tibi scito cauendum.

Dixerat ista canens, atque addere plura volebat:

Ecce autem veniunt per saxa crepidinis, inter

Pendentes frutices, angusto calle, latenter

Septem fortè lupi, stimulante cupidine pastus:

Inuaduntque, greges, nunc has, nunc morsibus illas

Dilaniant pecudes, mersantque in sanguine victus.

Contra, conatur magnis latratibus hostes

Pellere turba canum, ferro circumdata collum.

Ingens fit strepitus, valles resonare boatu:

Consurgunt trepidi, posito certamine cantus.

Pastor-

Pastores, baculis nodoso è robore sumptis,
 Et funda, accurruntque simul, solusque remansi.
 Tunc alia discedo via, speransque timensque,
 Atque animi dubius, mecum diuersa volutans,
 Progredior, tantum spatij ter plumbea massa
 Impete tormenti exiliens metitur aheni:
 Illimem fontem scatebris gliscentibus, inter
 Frondosas platanos reperi, quem mollia circum
 Gramina cingebant, scabroque sedilia topho:
 Ut puto, nympharum sedes: quum torrida feruet
 Aestas, & mundum rabiosus Sirius vrit.
 Haud procul hinc aberant, plenos onerantia ramos
 Sorba: ego confestim, quoniam matura videbam,
 Accessi, & nonnulla manu decerpta comedi.
 Inde sitim cupiens haustis extinguere lymphis,
 Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino.
 Dumque bibo, in nigris splendebat calculus undis.
 Interea iuuenem quendam demittit Olympo
 Diua Arete, nostri non immemor. Ille volatu
 Precipiti secat aethereas velociter auras.
 Dum volat, accipitres cursu praeuertitur ipsos,
 Prendere quum praedam pennis stridentibus ardent.
 Acturumque ad me venit, qui forte iacebam
 Graminea in ripa, fessus, dicitque salutem.
 Illicet assurgo, & iuuenem reuerenter adoro,
 Ille autem superans humanam corpore formam,
 Diuae Aretes, inquit sum filius: ipse Timalphes
 Nominor: huc genitrix misit me, ut singula demum
 Quae restant dicenda, suo nunc ordine pandam.
 Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cepis:

Audisti

Audisti quæ sit mulier de parte sinistra.

Quis puer ipsius: nanque hoc tibi mater aperit

Ostendit. quare nunc restat dicere quæ sit

Alterâ, quæ dextram puero comitata tenebat.

Hanc Venerē appellant homines, dicuntq; creatam

De pelagi spumis, tunc quum Saturnus in æquor

Creditur ingratus testes iecisse paternos.

Sic perhibent Græci, gens multū accōmoda nugis,

Garrulitate potens, fingendiq; apta magistra.

Vranius tamen hanc genuit de Lopade nymp̄ha,

Vranius rerum genitor, quo vastior Atlas

Nō fuit, Enceladusve ferox, tumidusve Typhæus,

Nec quotquot tellus produxit fœta gigantes.

Huic natura nouem capita addidit, inde supremū

Absq; oculis, versum est Tartessi ad littora semper,

Cætera ad auroram spectant, plus mille secundo

Lumina sunt, reliquis vnum: iactatur ad arces

Dextera Riphæas, Boreæque cubilia tractat.

Sed qua parte Notus mittit sua flabra, sinistram

Extendit, mundumque manu metitur vtraque:

Contingens pedibus manes, & vertice cælum,

Omnigeni pecoris pastor ditissimus idem,

Quod latè in terras omnes diffundit alendum,

Non esset pecori numerus, nisi filius eius

Pâphagus, horrificū rabie atq; trigutturæ monstrū

Assiduè cum uxore sua (quæ nomine fertur

Atropos) armenta atq; greges sine fine vorarent.

Hanc Venerem idcirco Vranius tulit, atq; deorum

Cuidam Pædogeni æterno sociavit amore,

Consortemque tori fecit: quo fœdere iussit

Instan-

Instaurare aliam prolem, & supplere creando.
 Hæc est illa Venus, sine qua cultore careret
 Maximus, & densis horreret sentibus orbis.
 Hanc Deus instituit, naturæ ut damna rependat.
 Quod verò Deus instituit, damnabile non est.
 Quid de illis igitur dicam, qui calibe vita
 Contenti, dulces non curant gignere natos?
 Sed steriles obeunt radicibus, & moriendo
 Post cineres non vlla sui monumenta relinquunt?
 Hi peccant certè, & si verum dicere fas est,
 Nascitur indignè per quem non nascitur alter.
 Indignè vivit, per quem non vivit & alter.
 Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
 Quò minus hac possint uti, pressive maligna
 Paupertate, timent mendicam educere prolem:
 Aut qui cælestem sapienter ducere vitam
 In terris malunt, quorum varissima turba est,
 Abstineant: nam tunc fas est, veniamq; merentur:
 Sed multi nolunt uxorem ducere, multas
 Ut passim incestent, diversaque pabula carpant:
 Quoque magis fallant vulgus, se addicere sacris
 Haud dubitât, & templa colunt, diuûmq; ministri
 Censentur: varias leges, habitusque capeffunt
 Insuetos, raso sperantes vertice cælum:
 Insani fugiunt mundû, immundumq; sequuntur.
 Et cum se ventri dedant molliq; quieti,
 (Quæ duo nequitia sunt nutrimenta) pudici
 Credantur, cæcis condunt sua furtiva latebris,
 Et satagunt nigram vitiis obtendere noctem.
 Nemo quidem castè consuevit vivere, saluis

Ingui-

Inguinibus: nisi quem iam debilitata senectus
 Aut læguor grauis, aut animi dolor impedit ingēs,
 Aut regit ætherei sapientia plena pudoris.
 Omne superuacuum natura è corpore pellit.
 Hinc est quòd Venerè nocturna insomnia solunt,
 Gaudiaque informant, veros imitantia lusus.
 Multi autem, quia sunt cauti, casti esse putantur.
 Esto tamen, quòd Vestales, ipsasque Sibyllas
 Virginitate sua vincant, cedò, dignior vira,
 Vira est nobilior, sterilis ne, an fertilis arbor?
 An quæ est terra ferax, an quæ nil gignit arena?
 O vanas hominum curas, o futile vorum?
 Discite naturæ sanctas non temnere leges:
 Quæ vult, vt genitus generet: quæ gaudia fecit
 Tam bona concubitus, non vt te absterreat, imò
 Vt magis alliciat. naturæ obsistere cur vis?
 Nempe Venus nulli culpæ est obnoxia, si sit
 Legitima, atque modum seruet, si debita fiat.
 At nimia enervat vires, effæminat artus,
 Ingenium obtundit, breuiat quoq; tempora vite.
 Iam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
 Hic est ille hominum domitor, domitorq; Deorum,
 Qui face, qui pharetra totum perterritat orbem:
 Cui quauis puero & caco tamen omnia parent,
 Quæ terras pelagusq; colit, quæq; æthera summū.
 Heu quantos ignes, & quanta incendia passim
 Excitat iste puer, quantum è pharetrate Cupido
 Arbitrii tibi concessum est. tibi nulla resistunt
 Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis.
 Sæpe tuis fixum telis genuisse Tonantem

Nouimus, & varias compulsus assumere formas,
 Fulmine deposito, & cæli regione relicta,
 Non dedignatum miseras insistere terras:
 Nunc aquilam fieri, nunc torua fronte iuencum,
 Nunc se pastorem, nunc se simulare colubrum,
 Interdumque ignis speciem, Satyrique figuram
 Aut auri induere, aut candenti corpore oloris.
 Enosigæus item liquido mutatus Enipeo,
 Dum iua tela miser sentit, Salmonida pressit.
 Sape etiam voluit delphin, ariesque videri,
 Aut equus, & toto flammam extingueret ponto,
 Quas tu condideras in pectora cæca, nequiuus.
 Fabula longa nimis, cunctos ex ordine diuos,
 Et factum accipitrem Phæbum, factumque leonem,
 Dicere, vel stygiæ furias memorare tyranni.
 Talia non opus est referendo absumere tempus
 Quippe ego si cunctos beroas & heroinas,
 Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
 Enumerare velim: crescet mihi longior ordo
 Historiæ, atque prius condens sua lumina Titan
 Abluet Hesperio fumantes gurgite currus.
 Ergo operæ pretium puto omittere talia, cum sint
 A multis iam dicta aliis: nunc vera sequamur.
 Nō puero huic Bacchus pater est, vt Græcia fingit:
 (Non etenim, si sic, abstemius vllus amaret)
 Sed fatum: quoniam fato iunguntur amores.
 Nimirum fati mortalia cuncta reguntur:
 Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos.
 Plus fatum quam forma valet: sit maxima flamma
 Causa cupidinæ licet hæc, & corda tenaci

74 MARC. PALINGENII

Præcipuè iuuenum soleat vincire catena,
 Plus quoq; quàm nūmi: quāuis corruperit auro
 Inclusam Danaën turri Saturnius alta:
 Consuetudo etiam, & facilis concessa manendi
 Sæpe simul, nulloque simul spectante, loquendi
 Libertas: quæ prona via est & lubrica, per quam
 Ipse amor ingreditur, per quã Venus ipsa paratur.
 Haud multum certè, fato renuente, iuuabunt.
 Fato iunguntur, fato soluantur amores.
 Hinc vitis, deformis, inops, quandoque fruetur,
 Quod neq; formosus poterit, nec diues habere,
 Hinc pulchra & generosa viro contemnitur vxor:
 Interdum & pluris pellex triuiialis habetur:
 Hinc vxor pulchrum & generosum sæpe maritum
 Odit, & immundi penem calonis adorat:
 Aut aliquem externū, quē vix bene nouerit, ardet.
 Denique ni tribuatur amor pro lege deorum
 Cuique suus, nisi sit diuisus limite certo,
 Nō dubiū est quin possit ab omnibus vnus amari:
 Non dubium est, possit quin omnes vnus amare,
 Et passim, quancunque velit sibi quisque, potiri.
 Sed veluti pisces piscator non capit omnes,
 Non omnes volucres auceps, non omnia lustra
 Venator spoliat: sed quod sua cuique dedit sors,
 Hoc habet, hoc potitur: sic dispensantur amores,
 Arbitrio superūm: domina sic sæpè placebit
 Ipse suæ seruus: sic pulchram sæpe puellam
 Enterocelosus, grandæuus, lippus habebit.
 Ac veluti infans to qui fidere mercibus implet
 Mercator nauim, nocituraque cæcula tenat,

Nau-

Naufragio, aut diris prædonibus expoliatur:
 Sic quisquis celo aduerso, fatoque sinistro,
 Vritur, incassum tempus terit, atque laborem,
 Imò ignominiam & crudelia vulnera sepe
 Accipit: interdum letho mercatur amorem.
 At cui fata fauent, & cui fortuna secunda est,
 Pace frui poterit quod vult, & tutus amare.
 Verùm hæc quàm paucis concessa est gratia, pauci
 Tam faciles habuere Deos, tantumque benignos,
 Excepto, si quis cautè sua gaudia celet,
 Usque adeò, vt nulli fidat, nullique recludat.
 Quippe homini nunc nulla fides, nunc omnia plena
 Insidiis, socio nunc quisque imponere tentat.
 Quod si arcana suo quisquam commisit amico,
 Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
 Ne quando infensus mutata mente reuelet,
 Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
 Ergo si liber vis esse, & viuere tutus,
 Non vlli credas quod tu clam feceris: & sic
 Semper amicū habeas, dum durat fœdus, vt ipsum
 Possè putes hostem fieri, quod sæpe videtur.
 Nam qui semper ament, nostro sunt tempore rari.
 Inuidia est etiam multum metuenda, secundis
 Quæ semper rebus dirum miscere venenum
 Nititur: inuidiam moneo timeatis amantes.
 Propterea quid ames, nemo sciat: occulte amorem
 Qui sapis, atque tuus fac ne ignis luceat extrà.
 Inuidia horrendum monstrum, sæuissima pestis,
 Exitiale malum, quo non violentius vllum:
 Virtutem insequitur, lacerat benefacta, bonosque

Odit, & alterius iusto indignatur honore.

Quamquam nemo satis proprium celabit amorem,
Si fata impediunt, inimicaque sidera nolint.

Quippe humana parum prodest prudentia, quando
Decernunt aliter superi: frustra que laborat,

Qui rem cunque parat diis aduersantibus vllam.

Non tamen idcirco non omni est arte cauendum:

Non omni vtendum studio pro viribus, atque

Consilio, nam qui fecit quod debuit, & spe

Fraudatus tamen est, merito laudatur, & omnem

Inuidiam in superos transfert: quos sæpe fauere

Stultitiæ, atq; bonos pessundare sæpe videmus.

Felix, cui fauor à cœlesti traditur arce.

Quem Deus ipse fouet, qui dextro est sidere natus.

Huic etenim iucundus amor contingit, & absque

Felle frui, longa poterit dulcedine letus.

Nempe amor est dulcis: nempe est res blāda, iocoq;

Plena & deliciis, ni fato fiat amarus.

Cuius qui nunquam est expertus tela, vocari

Iure potest sensus expers. nam bellua quæ non

Ignem cupidineo flagrat? certè omnia: quanuis

Vilia & exigua, has norunt animalia curas:

Sic statuente Deo. quare qui querit amorem,

Rem querit diuinam. etenim nisi cuncta perenni

Ipsè deū atq; hominum rex prosequeretur amore,

Deficeret mundus, pariterque elementa perirent,

Quilibet id seruat quod amat, gaudetque iueri.

At quod non amat, id nemo seruare laborat.

Idcirco rerum series æterna manebit:

Quippe Dei est æternus amor, qui cuncta tuetur.

Et li-

Et licet orta cadant, species nulla atterit aetas:
 Diligit has etenim per se Deus optimus, at non
 Sic ea, quæ rapida debentur corpora morti,
 Nanque perire sinit nemo quod diligit, illud
 Si seruare potest, sed quis neget omnipotentem
 Esse Deum? seruare potest, sed non amat ipse
 Corpora: corrumpi idcirco sinit, at species non.
 Quid figulus curat, si frangitur ista vel illa
 Olla? rotam pedibus voluens, cretaque resumpta,
 Ipse nouas iterum fingit, spernitque priores.
 Præterea cælum, tellus, aërque, fretumque.
 Atque ignis, demum totius machina mundi
 Hoc stat, & hoc durat tot iam per secula nexu.
 Nam nisi tantus amor firma compage teneret
 Omnia, pugnarent vinculis elementa solutis:
 Non cælum terris lucem, radiosque calentes,
 Nec generandarum præberet semina rerum:
 Aëra finitimum consumeret improbus ignis
 Nec tempestiuas pluuias demitteret aër.
 Nuda foret tellus, æquorque; extingueret ignem,
 Aut igni potius piscosum aresceret æquor:
 Vi quondam, quæ flammis Clymeneia proles
 Non bene rexit equos, metuens cælestia monstra,
 Infelixque sui renuens præcepta parentis,
 Corruit in voto, sensitque incendia mundus,
 Donec fulmineo præceps deiectus ab ictu,
 Eridani mediis flammis extinxit in undis.
 Gignit amor pacem: pax est dignissima rerum,
 Omnia pace vigent, & pacis tempore florent:
 Paci summus honos, paci est quoque summa voluptas,

78 MARC. PALINGENII

Tunc tui viuunt homines, tutusque viator
 Carpit iter, nec fit saeuorum prada latronum:
 Tunc apium cura & pecoris, tunc arua coluntur
 Assidue, & largas pariunt pro tempore fruges:
 Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abūdat,
 Palladiusque liquor: tunc passim luditur, & tunc
 Inflata ad ihyasos inuitat tibia. soli
 Oderunt pacem stulti, & certamina quærunt,
 Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
 O felix atas ipso preciosior auro!
 At nunc (proh dolor) insano discordia motu
 Omnia conturbat, terret, repletque tumultu.
 Nunc inuat esse trucem, & leges discindere ferro:
 Iustitia est, potuisse magis. nunc mille colubros,
 Mille faces quatiunt, toto & baccantur in orbe
 Eumenides, populoque; agitant, regesque superbos.
 Quid inuat, o miseri, pugnando laceessere mortem?
 Nunquam sera venit, sed dira superbia tanti
 Causa mali, & uasana fames, atque ardor habendi:
 Heu cur usque adeo uilissima terra superbis,
 Cuius fœda breui corrodent viscera vermes?
 Quid tantum quæris? te semper forsitan esse
 Victurum credis? miser, ah miser aspice, quàm sit
 Incertus, uelox, angustus terminus aui.
 Sufficiet breuis urna tibi, paruumque sepulcrum.
 Quod si amor humanos animos astringeret, ista
 Non fierent: sed quisque suo inseruiret amico,
 Quisque sibi charum qua posset parte, iuuaret.
 Certè nec melius quicquam, nec dulcius est, quàm
 Sincerè à multis, dum uita hæc durat, amari.

Rebus

Rebus in aduersis magnum munimen amici:
 Solantur, firmant animum, prodesse laborant:
 Quaque valent, miseras curas & damna leuare
 Conantur, tecumq; dolent, tecumq; queruntur.
 Haud facile ille perit, quicumque est diues amicis.
 At quum te vultu spectat fortuna sereno,
 Et versat meliore rota, tua commoda tecum
 Percipiunt, gaudent tecum, conuiuia tecum
 Plena iocis celebrant, augent tua facta fauendo.
 Quare qui totam & laetam vult ducere vitam,
 Qua multos studeat semper sibi iungere amicos.
 Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsas
 Qua potero expediā, sed primū scire necesse est,
 Esse voluntatis motum hunc, quē vulgus amorem
 Appellat: nam velle bonum est, quod fertur amare.
 Semper habere bonum desiderat ipsa voluntas,
 Et vitare malum, solisque mouetur ab istis.
 Hec duo sunt igitur causa & fundamenta amoris,
 Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta:
 Quaedam iucunda, & quaedam dicuntur honesta:
 Vtiliumque aliud genus, & natura bonorum est.
 Sicq; malum triplex: damnosum, turpe, molestum.
 Quisq; amat, haec animo fugiens, aut illa requirēs.
 Est igitur diuersus amor, diuersus vt est fons
 Vnde oritur, laude aut probro non dignus eodem,
 Hec tria non solū inter se differre putandum,
 Per genus: atq; etiam species habet vnumquodque
 Per se multiplices, delectans, vile, honestum.
 Quae cum sint varia, varij redduntur amores.
 Vtile enim est quicquid prodest, nō est tamē vnū,

80 MARC. PALINGENII

Sicut multa etiam bona corporis atq; animi sunt.
 Quatuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa
 Forma, valetudo, lenitas. quodcumque dat ista,
 Vel res sit, vel homo, prodest, atq; viile feritur.
 Atq; animi duo sunt bona, mos, doctrinaq;: sicut
 Sunt animi geminae virtutes, ipsa voluntas,
 Cuius sunt mores: & mens, cui noscere verum
 Est proprium. mentis bona sunt cōplura, nouemq;
 Doctrina hanc ornant: quas variū carmina Musas
 Appellare solent, ter ternis orbibus aptæ.
 Sicque voluntariis bona plura, & quatuor horum.
 Precipua existunt: prudentia, iustitia, atque
 Grandia quæ aggreditur foris discrimina virtus,
 Nec non quæ franis nos temperat, atque modestos.
 Efficit. ex istis, tanquam de fontibus, omnes.
 Emanant alia: quas quisquis discere querit,
 Voluat Aristotelis libros, vel scripta Platonis
 Inspiciat: duo sunt hæc magni lumina mundi.
 Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis,
 Viile dicetur, veluti medicina, medensque
 Corporibus, velutiq; animis, liber atque magister.
 Utiliora tamen sunt & meliora putanda
 Quæ prosunt animo: quia corpore dignior ipse est,
 Vi seruo dominus, rate nauita, aurigaque currus.
 Sed mediare aliquid prodest, aut immediatè:
 Vi sator & nummi: cocus & cibus esurienti.
 Idque ipsum dico de delectantibus: hæc nam
 Per multas species, per multaq; membra secantur.
 Quorū animos quædam delectat, corpora quædã:
 Suntque voluptates animi quàm corporis, omnes

Since-

*Sincerae magis, & stabiles, & nobiliores,
 Cum diis communes nobis, at cætera sensus
 Gaudia, sunt etiam brutis concessa: sequuntur
 Hæc pecudes propriè. nanq; his dulcedine mentis
 Posse frui vetitum est, neque cunctis sensibus ipsæ
 Lætantur, solo gustu tactuq; mouentur:
 Quippe hæc harmoniã, sed nec diapasmata curant.
 Nunquid Apellæas tabulas, aut æra Corinthi
 Mirantur, vel clamosi spectacula circi?
 Si quid odorantur tamen, aut si vocibus vllis,
 Vel si nonnunquam aspectu gaudere videntur:
 Id gustus sit vel tactus ratione: velut quum
 Massylus visa in campis leo fortè iuuenca
 Exultat, tollitq; iubas, caudamq; retorquet,
 Prædæ avidus: vel quã sonipes, per prata vagãtem
 Vidit equam, Veneris stimulante cupidine fertur:
 Et resupinato dumeta per auia collo,
 Subsultim graditur, cælumq; hinnitibus implet.
 Cumq; cibi & Veneris, pecudum sit sola voluptas,
 Et propria: idcirco est etiam vilissima, vixq;ue
 Conueniens seruis. hebetat nam mentis acumen
 Immoderata, solet multum quoq; ledere corpus.
 Ergo quicumque est huic deditus, insipiens fit,
 Et seruire magis quàm aliis dominarier aptus.
 Non est turpe tamen moderatè talibus vii
 At bona si quæ sint cognoscere quæris honesta:
 Quod nuper dixi reminiscere. nanque animi sunt,
 Doctrina & mores, veluti paulò antè relatam est,
 Sed quod nunc dicam, solerti mente notato,
 Quæ bona delectant, quàm longo tempore durant,*

Tam longo existunt iucunda, & postea nil sunt.
 Exemplo tibi sit, Veneris caniusque voluptas.
 Atque quicquid præbet bona corporis, vile fertur.
 Ipsa autem bona sunt iucunda, velut valeudo
 Iam data delectat, medicina sed vilis ipsa est.
 Id quoque quod confert animi bona, iure vocatur
 Utile: verum animi bona postquam tradita iam sunt,
 Fiunt iucunda, & simul efficiuntur honesta.
 Quicquid enim virtutem affert, est utile: at ipsa
 Tradita iam virtus, iucunda & honesta putanda.
 Quippe honor est soli virtuti debita merces.
 Quicumque ergo cupit multum, dum vivit, amari:
 Aut studeat delectare, aut prodesse, vel in se
 Virtutes habeat: quas compelluntur & ipsi
 Commendare mali, & quamuis odere, verentur.
 Sed prius illorum debet perpendere mores,
 Quis placuisse velit. namque est non una voluntas
 Omnibus. hinc homines studia in diuersa feruntur.
 Vtique adeo tribuit difformia semina nobis
 Gignendo natura parens: quod displicet illi,
 Hic amat: hic laudat, quicquid damnatur ab illo:
 Ergo non eadem sunt cunctis grata, nec omnes
 Vile idem cupiunt, eadem nec honesta requirunt.
 Quare opus est nouisse prius, quid cuique magis sit
 Acceptum, placeatque magis: ne fiat inane
 Officium, cassusque labor, ne lituus aretur,
 Si forte aut iniucunda aut odiosa ferantur.
 Hoc autem non difficile est cognoscere: sermo
 Haud dubie ostendit mores, animumque latentem.
 Id quod amat, crebro loquitur quisque: atque libere

Audit.

*Audit: multa domi poterunt quoq; signa videri.
 Nam cū vomeribus, stimulos, iuga, rastra, ligones,
 Agricola seruare solent: arma horrida miles
 Parietibus suspensa tenet: sed quisquis abundat
 Codicibus, poterit meritò studiosus haberi.
 Sic de aliis dico, nimirum arcana resignat
 Lingua manusq; animi. quare quaecunq; placebūt.
 Efficere hæc studeat, quisquis sibi quærit amicos.
 Obsequio generatur amor: sed maxima lucrum
 Pars hominum sequitur, nūmos & munera cūcti
 Affectant, donis multi acquiruntur amici.
 Verūm talis amor non est durabilis, & quum
 Deficit utilitas, fugit illicò, (præcipuè si
 Vltior non vlla manet spes vitæ habendi,)
 Seruilis, fidusq; parum: tamen inueniuntur
 Quidam, sed rari, acceptorum qui meritorum
 Assiduè memores, non cessant semper amare.
 Esto quòd ingrati cessent: non proinde bonus vir,
 Qui rarus veluti phœnix reperitur in orbe,
 Multis prodesse, ac pro viribus auxiliari
 Debet desinere. est etenim via sola merendo
 In cælum; perque hanc Alcides maximus olim
 Incessit, multiq; aliij, quorum inclyta fama
 Duras adhuc, nullū posthac moritura per æuum.
 Nempe Deo est similis vir daptilis atque benignus.
 Pars magna est etiam, quæ delectabile quærit.
 Hinc & amant, quicumq; sibi iucunda ministrant:
 Præsertim pueri, iuuenes, nec non locupletes,
 Gaudia sectantur, sectantur ludicra semper.
 Sed nec talis amor verus, vel firmus haberi.*

84 MARC. PALINGENII

Debet: namq; fugit, quum deficit ipsa voluptas,
 Si modo non redeat, vel non reditura putetur.
 Est tamen interdum valde vilis, atq; per ipsum
 Diuitias multi, multi accipere fauorem.
 Delectare igitur studeat qui querit amari,
 Dū neq; quod iustū est, neq; transgrediatur hone-
 At prodesse modis & delectare duobus (sum.
 Quisque potest, verbis ac rebus: tutius autem
 Et leuius muliō est, verbis quā rebus amorem
 Querere. proinde opus est, quo id fiat noscere pacto.
 Vtile si doceas quenquam, moneās ve loquendo
 Efficies, monstrando etiam quid profit & ob sit,
 Quo nocitura modo vitentur, & ipsa parentur
 Commoda, in aduersis pro ipsorum orando salute,
 Vel commendando, vel pro ipsis grata petendo,
 Quos in amore voles tibi iungere, si cupis autem
 Delectare aliquem verbis, laudato decenter
 Ipsum resque suas: vel si quid gesserit vnquam.
 Egregiē, ne te pigeat laudando probare,
 Nam sapiens aequē ac stultus laudari optat.
 Interdum lepidis, risumque mouentibus, aures
 Mulceto dictis, referendo si qua iocosa est.
 Fabula, vel si qua est verus aut noua digna relatu.
 Historia, & demum si quid scis posse placere:
 Non contradicas, imō assentire loquenti,
 Sint non vera licet. quōd si pudet illa fateri.
 Tu saltem taceas: nam dissimulare tacendo,
 Maxima plerunq; est prudentia. viuere nescit,
 Vi bene vulgus ait, qui nescit dissimulare,
 Nonnunquam, mihi crede, nocet, defendere verum.

Tem.

Temporis atq; loci proinde est seruāda, hominumq;
 Conditio semper, nequid te laedere possit.

Ast aliqui absentem malunt laudare, putantque
 Id melius: faciunt astute. talis enim laus
 Gravior, atqui minus ficta & suspecta videtur.

Quippe solent multi presentem extollere dictis,
 Semper adulantes, ut veri habeantur amici:

Ast ubi terga abiens verit, mordaciter vrgent
 Absentem, & rident. non valde est fidere tutum,
 Laudanti coram, mos est hic mancipiorum.

Non deerunt autem, referant qui singula, plures,
 Aut vnus saltem, fueris quacunque locutus,
 Vel bona vel mala sint: multus delator vbique est.
 Hic te laudauit, dicet, vel vituperauit:

Sed tamen ut paucis liceat concludere verum:
 Non magis est gratū cunctis, & amabile quicquā.
 Moribus ingenuis, integroque ordine vita.

Hoc plus diuitiis, plus cognitione probatur.
 Namq; malus, quanq̄ doctrina & rebus abundet,
 Neutique diligitur: vitis odiosus est nil.

Si bonus atque probus fueris, vel amabere, vel te
 Non odio saltem (velut arbitror) vllus habebit.
 Est autem vetus autorum sententia, mores

Quod similes, simile & studiū, sunt fomes amoris:
 Sic vanus vanum, studiosus sic studiosum
 Diligit, & socios adeunt animalia cætus.

Hoc non inficior. nam quo iungentur amore
 Hi, quibus est mens diuersa & diuersa voluntas?
 Cū sit amicorum cupere & contemnere idipsum?
 Sed sceleratorum cū fœdera dissoluntur,

Stub-

86 MARC. PALINGENII

Stultorumq; breui commercia tempore durant:
 Nam propria uilitas, quã quisq; requirit iniquus
 Per fas atq; nefas, & saeva cupido nocendi,
 Quã mal^o omnis habet, pariterq; superbia & ira,
 Stultorum fide comites, accendere bilem,
 Bella mouere solent. amor est durabilis ille
 Duntaxat, cuicumque dedit fundamina virtus,
 Quẽ genuit probitas: amor hic pia pectora tantum,
 Sincer^o osq;ue animos æterno glutine firmat;
 Et naturali pluris faciendus amore est:
 Quo genitum & generans, & ab vno sanguine cretis
 Mutuo se obseruant & amant. nam sæpè parentes
 Oderunt nati, oderunt sua pignora patres:
 Germano insidias germanus sæpe parauit:
 At nunquam verus Pyladæ insidiatur Orestes:
 Nec Pylades mortem curat, modò profit Oresti.
 Sed dubium est, fieri in illo conamine possit,
 Vt nos omnis amet populus, iusti que, mali que.
 Nempe amor in plures diuisus debilior fit,
 Fortior in paucos, unita potentior est vis
 Qualibet, at partes in plures secta peribit.
 Rectè igitur dicunt, raros tibi quære sodales:
 Difficile est etenim cum multis viuere posse,
 Et conuersari assiduè: qua maximè amicos
 Res decet: à multis que fides negat ipsa teneri,
 Cum paucis habitari potius. non ergo fideles
 Esse tibi multos credas: nec dilige vulgus,
 Nec te vulgus amet: comes est discordia vulgi.
 Cum paucis pax leta manet, turba omnis abesto:
 Nanque à turbando nomen sibi turba recepit.

Pau-

*Paucos atque bonos tibi delige, cum quibus auum
Ducere securus valeas, & lue remota.*

Vt non ergo potes multos vehementer amare:

Sic tu non potes à multis vehementer amari.

Nam qui non amat, is nullo fit dignus amore.

Est alius civilis amor, communis, & omni

Præstandus populo, quo quisq; bonusq; malusq;ue

Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus

Factis aut dictis cuiquam: quum taliter ipsi

Viuimus, ut nemo merito nos carpere possit:

Quum sumus erga omnes blandi, vultuq; benigno

Quemque salutamus, laudamus, honorificamus.

Sed tamen in primis est vitale, conseruari

Rarò. vel nunquam cum multis, si tibi cordi est

Vitare insanas lites, pacemque tueri.

Præsertim quos esse malos nosti, aufuge: namque

Haud facile est tribulos & spinas inter euntem

Illæsos habuisse pedes, illæsaque crura.

Nec cures si te non diligit improbus: at si

Non odit, satis esse puta. non oderit autem,

Si longè steteris: absenti non nocet anguis

Vel conuersari tibi si quandoque libebit.

Cū populo, & stolidæ interdū te adiungere turbæ,

In primis studeas moderamina ponere linguæ,

Et caue quid dicas, semperque libentius audi.

Rarò autem loquere: est mentis grauitate carentis

Indicium sermo nimius, peccatque frequenter

Multiloquus: verum parcè, cauteque loquentes,

Laudantur: decus est ingens prudentis in ore.

Præsentem, absentemve aliquem ne lade loquedo.

HOC

88. MARC. PALINGENII

Hoc sit præcipuum monitum, sit regula prima:
 Atque ea ne dicas, quæ nil referre videntur:
 Nec verba incassum & nulla ratione profundas.
 Nam te ridebunt homines, fatuumque vocabunt.
 Verùm siue rogas aliquem, seu forsè roganti
 Responsurus eris, prius ipsam consule mentem.
 Quàm vox exiliat: quæ postquam est edita, retrò
 Haud remeare potest. verbum semel ore soluto
 Emissum longè, nequit ad sua claustra reuerti.
 Gratia magna etiam est, sapientum dicta referre,
 Atq; loquendo aliquos vatium interponere versus,
 Interdum exempla historiis inuenta probatis.
 Talia nanq; solent sermoni inserta decere
 Apprimè, modò sint non ab re. idcirco frequenter
 Nunc hos, nunc illos opus est euoluere libros:
 Atque vt apes varios passim decerpere flores.
 Iræ pelle procul, tecumque superbia non sit:
 Nam tales homines non possunt prorsus amari,
 Verùm te mitem, blandumque ostende, placebis
 Omnibus hoc pacto, at si te quis læserit, ipsum
 Ingenio studeas magè quàm superare furore.
 Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
 Cuncta domat: rabidæ tigres, tumidiq; leones
 Mansuescunt arte, arte rates vasta æquora tranant,
 Arte gerit turrim barrhus, iuga taurus, & arte
 Asper equus tolerare equitem frenosque iubetur.
 Viribus ingenium moderatur cuncta ministris.
 Infirmi & timidi est nimirum, multa minari:
 Verbaque fœmineæ vires sunt, facta virorum.
 Dissimulat prudens, foris tacer. ast vbi venit

Oppor-

Opportuna dies, facienda viriliter aude.
 Ergo prius caueas, nequis tibi iure molestus
 Esse queat, quòd si iniuste lædèris ab ullo,
 Ipsum quando potes, tu contra vlciscere iuste.
 Sin tibi non licet hoc, inclusum corde dolorem
 Dissimula, atque tace, ne deteriora subinde
 Damna feras: stultum est hostem irritare potentem,
 Atque malum maius tumidis sibi quærere verbis.
 Expectat tempus sapiens, iramque coërcet:
 Sæpe etiam vtiliter cedit, placidisque furentem
 Demulcet dictis, & dulcibus allicit hostem
 Blanditiis, donec deceptum in retia amittat.
 Callidus indomitum pullum sic vincit equis,
 Sic insueta boui sensim iuga ponit arator,
 Sic trahitis Cybeles torui sarraca leones,
 Sic que fera tigris Bacchi paretis habenis.
 Nimirum magna est prudentia, vincere blandè,
 Atque animi ad tempus pressum celare dolorem,
 Hoc aliud quoque seruandum est: quocumque manebis:
 In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis:
 Sed quum opus est, parco, moderatoque vttere risu.
 Nempe est inualida mentis, capitisque minuti
 Indicium, ridere nimis: contra esse seuerum
 Semper inhumani est animi. fuge cautus virumque,
 Atque tene medium: medio sedet inclyta virtus.
 Non volo te scurram: sed, si potes, esto facetus.
 Iam videor dixisse satis, iam iussa peregi,
 Propter quæ imperio matris descendimus ad te.
 Nunc tempus remeare monet, locaque infima mundi
 Deserere, & superas volitando reuisere sedes:

Vnde:

Vnde ego tellurem soleo spectare frequenter,
 Admirans adeò parvam minimamque videri,
 Exiguique instar pomi pendere rotundam
 Aëris in medio, fultam molimine nullo,
 Atque suo tantum libratam pondere. cerno
 Inde etiam Oceanum totus circumdare terras:
 Perque ipsas flexo, velut anguis, serpere cursis
 Nærea cæruleum, modici sub imagine riuu.
 Inde Padus, Tanais, Ganges, Histerque videntur
 Agrorum fossæ, quoties implentur ab imbri.
 Quumque iua aspicio, quamuis ingentia, Nile,
 Ostia, tam longè, septem reor esse canales.
 Sæpe etiam video telis pugnare coruscis
 Agmina, purpureoq; undantes sanguine campos:
 Et stolidos reges, bona dum fugitiua sequuntur,
 Sequæ putant non posse mori, diuersa mouere
 Prælia, & insontes populos opponere morti,
 Tradereque inuitis spectacula tristia diuis.
 Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes,
 Aspicio: fieri valles ex montibus altis,
 Inque alios montes imas consurgere valles.
 Temporis anfractu longo, & nemo alia secarè
 Vomeribus, cultisque prius succrescere syluas,
 Oppida transferri huc illuc, & cuncta nouari.
 Felix, cui talem speculam contingit habere,
 Vnde Asiam mollem videat, Libyemque ferocem,
 Europamque armis & fertilitate superbam:
 Inque ipsis varias gentes, quos Carcinus vrit
 Æthiopas, primoque Indos sub sole iacentes:
 Gerulos, Nomadasq; agiles, Cylicasque rapaces.

SAR-

*Sarrumatas, Parthosque arcu pugnare peritos,
 Thuriferos Arabas, Thraces, validosque Arimaspsas.
 Hispanos, Italos, Gallos, rigidosque Britannos:
 Totque alios populos quos supra, quum rediit sol,
 Aut quum decessit, radiis illuminat infra.
 Nonne illuc velles conscendere posse, liceret
 Hoc si mortali cuiquam, nisi membra gravarent
 Te tua? sed nobis tantum conceditur istud:
 Cœlicolis, quibus est concretum ex æthere puro,
 Non elementorum primorum pondere corpus:
 Unde feras, donec tandem sis morte solutus.
 Spiritus: interea valeas, iam separor abs te.
 Protinus his dictis, me respondere parantem
 Deseruit: nec non ventis velocior ipsis,
 Digrediens iterum cœlestia templa petiuit.*

LIBER V.

Non ego diuitias Arabum, rubri ve lapillos
 Æquoris insignes cupio nec quicquid Iberus
 Amne Tagus rutilante vehit, populos ve superbos
 Sceptrigera domitare manu: non fata dedere
 Talia, nec doleo nobis non fata dedisse.
 Nam bonus atque malus, nullo discrimine diues:
 Esse potest, auroque potens. plerunque videmus
 Expertes animi indignos diademate crines
 Cingere, sarranoque ample vestirier ostro:
 Illa mihi vellem mundi concederet auctor,

Qua

92 MARC. PALINGENII

Quæ nec habere valent prauis, neq; mentis egentes,
 Quæ verū efficiant hominem diuisq; propinquū.
 Iuppiter omnipotens, abs te sapientia, quare
 Aut nulli, aut adeo paucis donatur? vbiq;
 Formosos reperire licet, robustus vbiq;
 Nascitur, & diues: contra rarissima tellus,
 Qui sapiat quenquam, tam vasto gignit in orbe,
 Num melius fortasse putas & dignius, esse
 Stultorum regem ac dominum? nempe illa potestas
 Nobilior, sub qua positi sunt nobiliores.
 Dignius est, certè castris aut vrbibus amplis,
 Quàm stabulis aut armentis, gregibusve præesse.
 Forsitan hoc facis, vt tibi sint mortalia ludo
 Facta, & habes hominem pro scurra, nēpe videtur
 Vita hominum nil esse aliud quàm fabula quædã,
 Vique mouet nobis imitatrix simia risum:
 Sic nos cælicolis, quoties cervice superba
 Ventosi gradimur, quoties titubante cerebro
 Diuitias nimium, nimium affectamus honores,
 Spiramusque acres piperosis naribus auras,
 Grandia iactantes, & grandia multa minantes.
 Qui minus, quæ scena datur, quū sceptrâ tenentem
 Atq; coronatum bubonem, asinumque verendum
 Aspiciunt alto in solio sublime sedentem,
 Spernentemque alios omnes, sit cætera tanquam
 Turba hominū sine mēte pecus, dominumque volen-
 Dici & adorari, & pedibus sibi basia figi? (tem
 Nec videt insanus quid sit, quàm siuolus, & quã
 Turgenti bullæ similis, pappoque volanti.
 Non ego sum talis, nec prorsus talia curo.

At

At vos ætherei ciues, quibus esse beatis
 Contingit solis, quibus est æterna voluptas:
 Humanas si fortè preces attenditis, & si
 Non penitus miseros homines auertitis, oro
 Egregiam puramque mihi concedite mentem,
 A falso verum discernere quæ sciat apè.
 Quæ bona cognoscat vera & contraria veris:
 Ne stultus fugienda sequar, fugiamve sequenda,
 Nam si mortali cuiquam licet esse beato,
 Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum.
 Sed fallor, mecumque omnes qui talia credunt.
 Nemo etenim felix est, aut fuit, aut erit vnquam:
 Non si possideat totum ditissimus orbem,
 Non si plus sapiat quàm quiuis natus in orbe.
 Sed dubitat fortasse aliquis, nisi pagina præsens
 Id firma ratione prober: quare aspice libri
 Huius materiam, quicumque hoc discere quæris,
 Quæ melius poterunt te carmina nostra docebunt.
 Pandite Pierides vestro sacra ostia vati,
 Et satiate auidum scatebris Parnassidos vnda
 Secretos referate aditus, ostendite verum:
 Vos etenim nostis quicquid fuit, aut erit, aut est,
 Principiò expediam, quis felix atque beatus
 Debeat à nobis haud falso nomine dici:
 Post hoc progrediar, quò me deducet Apollo.
 Dico igitur, solus felix est iure vocandus
 Is, quicumq; bonum summum iam possidet, at non
 Omnes hoc norunt verè, cùm quilibet illud
 Quod sibi plus placeat, melius putet: hordea mulus
 Aut asinus, plus is quàm lauri obsonja rhombi,
Quàm

94 MARC. PALINGENII

Quàm leporis clunes, quàm turdos aestimat assos:
 Sic & auarus opes, sic ambitiosus honores,
 Sic Venerem mollis super omnia laudat & optat.
 Heu mihi quàm pauci possunt dignoscere verum!
 Quàm densa errorum caligine nostra premuntur
 Iudicia: id propter, quod paucis integra mens est.
 Quisq; ut habet mores, ita iudicat, atq; ita fatur.
 Sed bona sunt quaedã per se, quæ tempore nullo
 Esse mala, & nullo quæ tempore ledere possunt.
 Sunt etiam quaedã non per se, quæ modò profunt,
 Nonnunquã officiunt: hæc sunt bona corporis, atq;
 Externa. vsus enim causa est, vt sint bona, vel non.
 Vt si quis patriam natiuo robore seruet,
 Esse bonum robur dicetur: sed noceat si
 Indignis, ciuesque suos hoc robore perdat:
 Esse malum rursus robur censebitur ipsum.
 Sic de diuitiis & honoribus, imperiisque,
 Et cunctis aliis dico, quin talia propter
 Sæpe perit, quanquam vtatur possessor honestè.
 Sic obsunt sua mella apibus, sic inguina fibro.
 Hæc eadem fugiunt rapidi ceu fluminis vnda,
 Nec stant certa diu, dubioque errore vagantur.
 Sûma bona idcirco non sunt: nec quisquis abundas
 Talibus, esse potest verè, dicere beatus.
 Imò etiam si quis plenè vult vera fateri,
 Non bona sunt, quæcûq; valent prodesse & obesse:
 Nam sic esse bonum poteris censere venenum,
 Cùm sæpe ex ipso fiat medicina salubris:
 Et nil esse malum toto inuenietur in orbe,
 Cùm res nulla adeò sit praua, & noxia, quæ non

Possit

Possit prodesse interdum, atque afferre salutem.
 Illa aut bona, quæ sunt per se & semper, habentem
 Felicem efficiunt: sed quæ sint talia, non est
 Omnibus explicitum. quare hinc quærenda sagaci
 Sedulitate mihi sunt, aspirante Minerva.
 Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua scitu est:
 Nam cum fortunæ non sint & corporis, ergo
 Sunt animi bona, quæ nos reddunt sola beatos.
 Dictum hoc est aliquid, sed nondum missa sagitta
 Perfectè potuit signum tetigisse petitum:
 Unde prius quædam communia dicere oportet,
 Quæ monstrent iter, obscura ut funalia nocte.
 Omne quod est, opus est, aut est operatio quædam,
 Aut operã: sed opus quendam finem esse fatemur.
 Principiũ est operans, mediũ est operatio: quod sit
 Horum nobilius, melius ve, requirere refert.
 Omne mouens moto, quantum sunt talia, semper
 Dignius est: patet hoc, mouet autem finis agentem,
 Nam quis agit, nisi finem animo conceperit ante?
 Ergo est nobilior: nec non operatio sine
 Vilior, hac eadem poterit ratione probari.
 Proinde bonũ summũ finẽ quendã esse putãdũ est.
 Optimus est autem non omnis finis: at ille
 Dunsaxat, quisquis cunctoꝝ est vltimus, ad quẽ
 Omnes procedunt aliĩ recto ordine fines,
 Omnia ceu currunt in vastum flumina pontum.
 Quippe ad perfectum imperfectũ tendere par est,
 Et fieri propter melius quod deterius sit:
 Non aliter bonus ac rectus seruabitur ordo.
 Ergo id quod rerum cunctarum est vltima finis,

Eximiū esse bonū, & summū, primūq; necesse est,
 Præterea rerum quas ingens continet orbis,
 Absq; anima quædam sunt, & viuentia quædam.
 Ast ea quæ viuunt, aliis sunt nobiliora. (est.
 Viuere proinde op^d est, q̄quid laus prima bonorū
 Illorum quoque quæ viuunt, quædam ratione
 Prorsus egent, iisdemq; vti sermone negatum est.
 Ast aliis sermone vti ac ratione tributum est.
 Nobiliora ideo sunt hæc, sunt & meliora.
 Ergo bonum summum perfecto more loquetur,
 Perfectæ rationis erit. compluribus autem
 Ex his quæ possunt vti ratione, loquiq̄ue,
 Plena voluptatis vita est, sed plena laboris
 Est aliis etiam compluribus: at meliora
 Sunt, quæcunque hilari vita dulciq̄ue fruuntur.
 Ergo boni summi latissima vita putanda est.
 Illorum verò quæ viuunt dulciter, annos
 Post paucos pereunt quædã, sed longa quibusdam
 Fila trahunt Parcæ quibus est diuturnior ætas,
 Pluris erunt. quare longissima secula viuunt
 Illud, quodcumq; est cunctorum summa bonorū.
 Hoc autem vocitare Deum, vocitare Tonantem,
 Atq; Iouem, mortale genus solet, ille tremendo
 Cum strepitu vibrat, tractis de nubibus ignem:
 Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
 Flamina, quæ vastis cum fluctibus Amphitriten
 Funditus euersam clamosa ad littora pellant,
 Ac terram quatiant imis inclusa cauernis,
 Vnde arces quandoque ruunt, atque oppida tota.
 Sed fortasse aliquis dubitat, si Iuppiter iste,

(Quem

(Quæ summū esse bonū iam dixi) est finis: eundem
 Quoddam opus esse patet, veluti diuissimus ante.
 Nec non principium, mediumq; habuisse fatendum est
 Id verò nemo sapiens existimat: imò
 Semper erit, semperque fuit, nec terminus illi
 Esse potest: hic cuncta facit, nec factus ab ullo est:
 Nil fuit ante ipsum, post ipsum prorsus erit nil.
 At nos huic dubio sic respondemus: agentem
 Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
 Dicimus esse Deum: finemque putamus eundem
 Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
 Non tamen idcirco esse opus ipsum credere fas est,
 Quandoquidem non est opus omnis finis, agensq;
 Non hoc precipuè querit: sed cogitat ultra
 Quidam aliud melius, veluti qui fabricat arcem,
 Non hanc precipuè ut faciat fabricando laborat:
 At ut eam vendat, vel quicumque seruet in ipsa.
 Quanto est posterior, tanto est præstantior omnis
 Finis, & ad melius quæ sunt peiora feruntur.
 Sic Deus est finis postremus, & ultimus, in quem
 Omnia contendunt, propter quæ mundus, & omnis
 Res mundi est: siquidē propter se ipse omnia fecit,
 Non propter nos, ut soliti sunt dicere quidam,
 Clamando in templis doctores stultitiarum,
 Et deceptores vulgi, errorumque magistri,
 Insanos homines ex stultis efficientes.
 Nam quæ nobilitas, aut quæ sapientia nostra est,
 Quæ nostra est pbitas, propter quã cōdere mundū,
 Debuerit tantus princeps? nos vndique pleni
 Criminibus, stultiq; sumus: vix vnus in orbe est.

Quem vel auaritiæ pestis, vel fœda libido
 Non premat, aut quæ non ventosa superbia vexet,
 Quem nõ præcipitè trahat ira, aut cæca voluptas.
 Ergo quibus meritis nostris motum esse putamus
 Tam magnum artificē. vt pro nobis cuncta crearit.
 Frugiferas terras, fluidum mare, stelliferumque
 Æthera? sed forsã dices, non ipse benignus
 Diligit immeritos: stultū est hoc credere. nam quis
 Diligit immeritos, nisi demens? præterea, quæ
 Sunt tam dissimilis naturæ, quomodo possunt
 Sese diligere? est etenim Deus omnia vincens
 Secula, cui nullus finis, nulla extat origo:
 Cunctarum tamen est rerum finis que & origo,
 Optimus, omnipotens, immensus: quo melius nil,
 Et quo nil maius, nil excellentius vsquam
 Esse potest: qui re nulla indiget, & tamen ipso
 Omnia egent: qui cuncta videt, nec cernitur vlli.
 Omne bonum in sese retinens, expersq; malorum.
 Contrã nos miseri fœdo de semine nati
 Ad planctū & lacrymas, ad mille pericula, semper
 Aut his aut illis morbis affligimur, æuum
 Degentes breue & incertum, plenumq; laboris:
 Heu quibus errorum tenebris versamur: & omnes
 Quàm sumus exiguæ mentis, quàm sæpe malignis
 Casibus impliciti, nunc hæc, nunc illa dolemus,
 Innumeris tantum vitiis & fraude potentes.
 Qui postquam passi fuimus mala plurima, tandem
 Angustã & miseram & sceleratã relinquere vitam
 Cogimur, & putri deponere membra sepulchro.
 Mox carne absumpta fieri sine nomine puluis.

Ergo

Ergo inter nos atque Deum distantia maior,
 Quàm si collatus fuerit pulex elephanto.
 Quis tam distantes nodus coniunget amoris?
 Nunquid amore potest elephas cum pulice iungi?
 Nempe inter similes amor & concordia: contra
 Inter dissimiles odium & discordia regnant,
 Vel saltem nec magna fides, nec gratia magna est.
 Hinc aliqui, quos esse iubet lex nostra prophanos,
 Hereticosque vocant collegia tecta cucullis,
 Nos esse insanos aiunt, crassique cerebri,
 Speramus quoniam cælum & consortia diuùm,
 Aeternumque æuum felici ducere cursu,
 Innumerasque alias nugas, quas stultus hebesque;
 Promittit nobis animus, & garrula lingua:
 Quæ facit ut cedant animalia cætera nobis.
 Nam si sermo homini non esset munere diuùm
 Concessus, geminæque manus, quibus omnia fiunt,
 Nullum animal foret in terris miserum magis, atque
 Infelix, homine. his nostra est natura duobus
 Nobilior, meliorque; : hinc tota superbia nostra est,
 Hinc artes veniunt, nam præsens voce monetur,
 Quid faciat caueat ve, absenti scripta loquuntur,
 Pandere si possent animalia cætera fando,
 Ut nos, arcano clausos in pectore motus,
 Mutuaque inter se dictare & reddere verba,
 Ac varios aptis digitis conscribere libros:
 Interdum nobis sapientior esset asellus,
 Plusque; aliæ interdum pecudes rationis haberent.
 Progeniemque suam auderent præponere cunctis.
 Diceret & nobis asinus, se nobiliorem.

e

Lingua manusq; igitur faciunt succumbere nobis
 Omnia, non ratio: hæc aiunt illi. insuper addunt,
 Si truncis manibus, mutisq; parentibus orti,
 In syluis homines degant, agrisque remotis,
 Sintq; ipsi pariter manibus linguaq; carentes,
 Ut pecudes aliæ: humanum quid quæso valebit
 Ingenium? quanam ratio apparebit in illis?
 Nonne aliæ ut pecudes inculto corpore viuent?
 Quid sapient melius quàm cætera turba ferarum?
 Spiritus in cunctis animalibus vnus e' idem est:
 Dissimilis tamen ac varius proinde esse videtur,
 Corpora quòd non sunt cunctis animalibus æqua,
 Et variis membris varia est concessa facultas.
 Sic plures fabri licet inueniantur eadem
 Prorsus in arte pares, atque æquo examine docti,
 Si ferramentis careat pars altera, multum
 Dissimiles, multum inter se differre videntur.
 Nil etenim poterunt agere hi, quibus omnia desunt.
 Quæ faciunt ad opus, nec secum saxa ferasq; que
 Oeagrius vates ducet, si barbitos absit:
 Nec Paris armatus Pelidæ cedit inermi.
 Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
 Sollicitant. verùm hæc aliàs fortasse requiram,
 Quñ de anima humana fuerit quãdoq; loquendũ,
 Quippe hanc diuinam, immortalemq; esse docebo,
 Quæ duo de brutis non est concedere tutum.
 Nunc ad iter primũ redeo: Deus ipse supremũ est,
 Eximiumq; bonum propriè, vereq; vocandus:
 Quem qui habet, is debet felix dici atque beatus.
 Sed quis habere potest ipsũ? nã quicquid habetur
Vilius

Vilius est illo quod habet, possessa que res est
 Possessore suo semper minor, ocyus omnem
 Oceanum parua poteris concludere concha,
 (O mortale lutum, ventis que obiecta lucerna)
 Quam tantum Dominum pacto complectier vlllo.
 Omnia solus habet Deus ipse, & solus habet se:
 Ipse igitur solus felix, solus que beatus. (bere
 Quoddam aliud tamen est summum bonum, & illud ha-
 Omne potest animal: sed non est omnibus vnam:
 Nam diuersa ipsis multum natura tributa est.
 Conuenit hoc illis, aliis aliud magis. ergo
 Esse potest felix genus vnum quodq; animantum.
 Si non simpliciter, perfecte que, vt Deus ipse,
 Ast aliquo saltem pacto, paucis que diebus,
 Dum possit quod conueniat sibi maxime, habere
 Semper, & aduersi nihil vnquam perpetiatur.
 Sed missis aliis, de homine nunc est dicere tempus:
 Qui tunc est felix, quum possidet omnia qua sunt
 Nature ipsius bona conuenientia, quum que
 Nil damni tota in vita, nil sentit acerbi.
 Hoc etenim esse bonum summum, concedere fas est,
 Quod bona cuncta in se complectitur, & mala pellit
 Omnia, cui nil triste datur, nil dulce negatur.
 Nam virtus sola, aut felicem sola voluptas,
 Non facit, vt quidam scribunt de gente Pelasga.
 Quandoquidem bona multa simul meliora putantur,
 Quam pauca, vt grano frumenti magnus aceruus.
 Non vnum, licet eximium, primum que beatos
 Reddit: at omne bonum simul, omni ex parte rotun-
 Sic etiam solus princeps non efficit urbem, (dum:

Sic etiam non est ex solo pollice dextra.

Cum nobis igitur duo sint, corpusque, animusque:

Qui verè est felix, parie est perfectus utraque.

Est agilis, pulcher, robustus, sanus, & idem

Est sapiens, fortis, prudens, doctusque, bonusque,

Perfectosque tenet sensus, perfecta que mentis.

Munera, pauperiem nescit, casusque malignos:

Et si non implet longæva tempora vitæ:

Non est dicendus felix, licet omnia sint huic

Comoda. nãq; bonum paruo quod tempore durat,

Est propè nil, veluti quidam dixere priores:

Ver non vna dies, non vna reducit hirundo.

At postquam vitæ iam mea nouissima venit,

Mors huic contingit facilis, minimoque dolore

Soluitur, & stygias lætus descendit ad vndas,

Nec viuendo illi aut moriendo gloria deficit.

Sed nũquid cuncta hac habet ex mortalibus vllus?

Credo equidem nullum talem reperirier vsquam,

Aut perquam rarum, cui nil optabile deficit,

Cui nil triste vnquam toto contingat in ævo,

Qui felix viuat, felici morte recedat.

Hic Phœnix ille est, quem fingere Graculus aude,

Graculus insani capitis, qui posse putauit

Ex vno speciem fieri, putremque fauillam

Gignere auem, cuiquam non vllò tempore visam.

Sed modò mira canat, nil curat dicere verum.

Gens hac, & tota est monstris ac dedita nugis:

Qua duce nostri etiam delirauere Latini,

Est igitur felix, vt Phœnix rarus: at omnes

Heu sumus haud dubiè miseri, tamè his magis illo.

Quar-

Quandoquidē non est cunctis status vnus, & aqua
 Conditio: quicumque tenet bona plura, minusque
 Aduersi patitur, felix censetur: at ille
 Plurima quem versant incōmoda, cui bona pauca
 Contingunt, miseri nomen sibi vendicat apte,
 Quare cum nemo sit felix: dicere oportet,
 Quomodo possimus saltem miseri minus esse
 In terris, quae sit viuendi forma modusque
 Nobilior meliorque, & vitæ blandior vsus:
 Si non felices, saltem minus infelices
 Quo fieri pacto liceat nobis, igitur quod
 Fermè omnes credunt, verū non arbitror esse,
 Pontifices summos, & mundi scepra tenentes,
 Viuere quàm reliqui mortales dulcius auum.
 Namq; in diuitiis, veluti in cunctis quoq; rebus,
 Extremū quodcunq; malū est, mediūq; salubre:
 Omne nocet nimium, ppter quod quisquis habet plus
 Quā satis est, nō est melior quā quisquis eget plus
 Quàm satis est, paribusq; malis vexatur vterque:
 Vt pinguis crassusque nimis, qui sesquipedali
 Ventre tumet, non est leuior, citiusve mouetur,
 Quàm cui sicca cutis miseris tantū ossibus haeret,
 Huic desunt macie atq; exhausto corpore vires,
 Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.
 Vtque ingens pelagus surgit maioribus vndis,
 Excelsosque aequat montes dum tartara Ditis
 Ima aperit fluctus inter, tamen atra silenti
 Gurgite saeuit hyems, taciteq; profundius aequor.
 Sed magis à dira ventorum peste mouetur:
 Contrà cum strepitum magno, multoque fragore

Paruus arenoso versatur littore Nereus:

*Sic qui summa tenent rerum fastigia reges,
Sollicitudinibus maioribus atque tumultu*

*lactantur grauiore quidem: sed vulnera vulgo
Tanta latent, tacitiq̄ue gemunt, celantq̄; dolorem,
Adde aliud quoq̄; quod cruciat comes improbus i-
Assiduè, metus, atq̄; timor: suspectaq̄; eisdem (psos
Omnia sunt, hinc inſidias, hinc dira venena
Concipiunt, soli nec possunt ire, nec audent,
Nec sine fas illis prægustatore comesse.*

O bona libertas, pretio pretiosior omni:

*O summū primumq̄; decus, qua prorsus adempta
Nil grauum, nil dulce viris, & viuere mors est!*

Ast pauper nocte atque die securus vbique,

Et quò fert animus graditur, siue ire per urbem,

Et varios lustrare locos, & cernere ludos,

Aut monumenta cupit: siue extra mœnia manult,

Per cultos hortos, per florida prata vagari,

Aut desiderio ruris torquetur amœni,

Nil prohibet, solus vadit, non indiget vlllo

Seruorum strepitu, & comitantum nube clientū,

Et quoties stimulis agitur famis & suis, ore

Haud dubio, tutusq̄ue dapes ac pocula sumit.

Vilibus exiguisq̄ue cibis vescuntur in altis

Liberæ aues melius syluis: & dulcius escam

Quæsitam in campis, multoq̄ue labore paratam

Accipiunt, quàm si cauea teneantur eburnea,

Aut in gemmato atque aurato carcere clausa

Pinguescant epulis regalibus, vberibusq̄ue.

Sæpe igitur miser atque infelix est etiam rex.

Nec

Nec quenquam mihi crede, facit diadema beatum,
 Sed stulti exterius dulce admirantur: at illud
 Quod latet interius non contemplantur, amari.
 Illum autem vitam meliori ducere cursu
 Arbitror, est cuicumque magis fortuna modesta,
 Cui non est census nimius, nec sordidus, & cui
 Nō cōducta dom^o, sed honesta habitatur: agerq; est.
 Quantum sufficiat domino bene, cultus abunde,
 Qui det hero segetes, & vinum sufficienter,
 Fertilis, atque alias fruges producat inemptas.
 Fenerat ō quantum tellus bene culta! colonus
 Sedulus ac prudens, non multis rebus egebit.
 Plurima seu scrobibus longo ordine figitur arbor,
 Diversi generis, minimo quæ maxima sumptus
 Emolumenta ferat: varium seu forte legumen
 Mandatum sulcis, cumulo maiore refertur:
 Seu magis hortorum delectat cura, laborque
 Ex quorum reditu conuiuia lauta parantur,
 Nec regum mensis cedentia luxuriosis:
 Nī seruire gulæ quis mauult quàm rationi,
 Ergo est optandus potius census mediocris,
 Quem vel sors tribuat, vel testamenta, vel vxor,
 Aut artis labor assidue: aut industria mentis
 Sollicitæ, mercando aliquid quod tempore possit
 Vendi alio, aut alibi pluris: vel multiplicando.
 Per sobolē pecus, & gregib^o stabula atq; armentis,
 Implendo, aut Paphis sublimia tecta columbis,
 Melliferisve apibus præsepia multa parando,
 Aut statuendo oleis nigris brumale irapetium,
 Aut etiam Cereri saxa opportuna terenda.

His aliisq̄ue modis multis solertia lucrum
 Illis ostendit, qui non torpere veterno
 Sunt soliti, quos dulce malum, blandumq̄; venenū
 Desidia, atque animi languor non reddit inertes.
 Præcipuè tamen hoc fortuna munus opusq̄ue est.
 Hac etenim quos vult facillè euehit, ac locupletat.
 Hac domina est rerum, & donatrix diuitiarum.
 Insuper optandum, nulli seruire: decet nil
 Libertate magis generosum pectus: at ille
 Natura est seruus, natura ignobilis, imò
 Infelix prorsus, prorsus miser, alterius quā
 Esse potest, vltroq̄ue aliena facessere iussa:
 Et quicumque aliqua lucri spe ductus, iniquum
 Fert placida ceruice iugum, non iugera tanti
 Plurima sunt, nō omne aurū, non quicquid arenis
 Indus Erythraeis cupidus legit: vt patienter
 Vel stomacho alterius comedas, capiāsve quietem
 Ad somnum alterius, dominoq̄ue iubente feraris
 Nunc huc, nunc illuc, veluti pila missus ab illo:
 Interdumq̄ue hominis te longè deterioris,
 Indocti, insani, vixosi, luxuriosi,
 Imperio parere velis, turpissima res est
 Nimirum, possis cum liber viuere paruo,
 Quærere seruitio maioris præmia census:
 Ac libertatem, sine qua laudabile nil est,
 Vendere, & imperium domini tolerare superbi,
 Degeneres animi, procerum quid quæritis aulæ,
 Dedecus vt vobis, illis tribuatis honorem?
 Va vobis, qui ceu pecudes pastoris egetis,
 Tam viles, vt non valeatis viuere per vos,

Qui

Qui seruus quocunque modo est, nulla esse beatus
 Parte potest: asini est, clitellam ferre libenter.
 Ingenuis igitur quicunque parentibus ortus,
 Nobilibus ve magis, quantum sibi sufficit aptè,
 Possidet, iniuste queritur de numine diuum.
 Sed forsàn multi dubitent, an cælibe vita
 Coniugium melius: nanq; vxor sæpe superba est,
 Litigiosa, ferox, demens, & adultera sæpe,
 Adde quod & grauis est natorum sollicitudo:
 Nunc morbo ancipiti languent, nunc lumina vitæ
 Intempestiuo sublato funere relinquunt:
 Filia iam grandis poscit cum dote maritum:
 Vel mæcha est, maculatq; domum: vel filius est fur,
 Scortator, vacui capitis, rixosus & effrons.
 Ille etiam penitus liber non esse videtur
 Cuicunque est vxor: mores mutare necesse est,
 Et iuuenilem animum compescere, relinquere lites,
 Stare domi, non ire procul, longinqua videre
 Oppida, nec tota per vicos nocte vagari,
 Has illas pulsando fores, & scorta petendo.
 At opus est grauius tunc viuere, sollicitæque
 Rem curare, minor ne fiat, sed mage crescat:
 Ne premat extremam paupertas dura senectam,
 Hæc quanuis ita sint, melius tamen arbitror esse,
 Querere legitimas tædas, sanctosque hymenæos,
 Naturamque sequi, quæ nobis prouida monstrat
 Exemplo volucrum, pecudum, pariterq; ferarum,
 Quod mas ad prole iungi cum femina habendam,
 Atque manere simul debet, sobolemque creatam,
 Enutrire simul iusto placidoque labore:

108 MARC. PALINGENII

Ne genus intereat, sed cuncta in secula dures,
 Quandoquidē ad Venerem cōpellimur exercendā.
 Nō modò nos, verū omne animal, terrāq; marisq;
 Natura imperio: facias peiora necesse est,
 Si non fœminei sorberis ab ore barathri,
 Præterea tandem sterilis morieris, & hæres
 Parta labore tuo & sudore alienus habebit:
 Cumq; senex fueris, aut morbo oppressus iniquo,
 Quis tibi succurret? vel quis tua damna lenabit?
 Nunquid cognatus, vel frater? nunquid amicum?
 Hi te sandapila mallent efferre repostum,
 Resque tuas avidi expectant sibi morte referri:
 Te captant viuum, ut possint spoliare sepultum:
 Nummos quisque tuos, non te reueretur, amatq;
 O scelus, o rabies, & habendi infanda cupido!
 O miseranda lues totum diffusa per orbem!
 Vtile nunc omnes spreta virtute sequuntur.
 Quis iustum curat? quis non contemnit honestum?
 Sit modò spes lucri: dominatur legibus aurum,
 Auri maiores vires quàm sanguinis, auro
 Venalis pudor atque fides, cultusque deorum est.
 Ast vxor patrem, ac matrem, propriosque penates
 Deserit, ut maneat tecum noctesque diesque,
 Et pariat fecunda tuo de semine prolem,
 Constituatque nouam tecum gentemq; domumq;
 Sitque tibi auxilio, & simul obsequiosa laboret:
 Ambobus cōmune bonum est, cōmune periculum
 Alterutri quicquid damno est, virique nocebit.
 Alterutri quicquid lucro est, utrique placebit:
 Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,

Favos,

Fatitur, & hortatur, solatur, & auxiliatur,
 Subuenit, assistit, vigilat, vigilando ministrat:
 Hoc etiam faciunt nati, charumque parentem
 Qua possunt ratione fouent. communis enim sunt
 Amborum commixta caro, communis imago.
 Quumque dies venit, postquam tibi nulla dies est.
 Non totus moreris, uiuusque videris in illis,
 Sed malunt quidam incertos de pellice natos
 Sumere, proptereaque uxorem ducere nolunt:
 Hos ego non laudo, nec sanæ iudico mentis.
 Nanque uxor te dote iuuat, nil dat tibi pellex:
 Uxoribus sunt affines, sunt pellicis hostes:
 Illam tutus habes, & honestè, hanc turpiter atque
 Sollicitè, fida est illa, hæc infida: timensque
 Dissidium, rapit occultè, sibi congregat, unde
 Si fuerit dimissa, queat post viuere, demum
 Si tibi sit pellex, tibi erit non tuta supellex.
 Quid quod legitimos certosque ex coniuge natos,
 Infames dubiosque nothos de pellice gignis?
 Ergo uxor ducenda: prius tamen aspice quæ sit.
 Præcipuè matris mores aduerte, patrisque:
 Nam similes fiunt nati plerunque parentum:
 Qualis quæque arbor, tales solet edere fructus.
 Consule vicinas clam, vel tibi si qua fidelis
 Est mulier, mitte ut videat, sed dissimulanter,
 An sit formosa, an vitiatum corpore & agro,
 An sit iners, nec nere sciat, nec texere relam,
 Nec suere. hæc etenim mulier, quæcunque pudica,
 Exercet, ne ignaua domi, neu languida cesser.
 Otium enim fomes vitiorum est, otia mentem

Ad

Ad mala trahunt, otij comes ipsa libido est,
 Otia felices euerunt funditus vrbes.
 Quòd nisi lanarum studio Lucretia quondam
 Dedita, si tela non Penelopea fuisset,
 Sed pigrae mediis sedissent adibus ambae,
 Huic de mille procis placuisset forsitan vnus.
 Illi non tantum laudis mors casta dedisset.
 At melius si fortè potes, tute ista videbis.
 Nãq; aliis non certa fides: fermè omnibus est mos,
 Fallere: mentiri, potius quàm dicere verum,
 Cuique placet: raros poteris reperire fideles.
 Si non vis falli, si vis tibi crescere cuncta
 In melius, studeas res ipse agnoscere praesens.
 Et curare tuas, tuaque impiger omnia cerne.
 Ergo iterum atque iterum videas (si fortè licebit)
 Quae sit, quam tibi vis vincolo sociare iugali,
 Ne frustra doleas, ne facti pœniteat te.
 Si tamen (vt fieri contingit) coniuge praua
 Mœres, deceptus fato, & Iunone sinistra:
 Hanc blandè prius admonèas, placidisq; frequèter
 Castiges verbis, interdum munere placa
 Iratam, illecebrisque doma: nunc brachia collo
 Iniice, nunc etiam inuitæ blanda oscula fige,
 Quoque potes conare modo sedare furorem,
 Dulciter: hoc si non prodest, tunc viere amaro,
 Succense, inclama, & vultu conuicia toruo
 Adde, minisque simul terre: quòd si minus ista
 Sufficiunt, nec verba timet, tu verbera misce,
 Tergaque tunc duro resonent pulsata bacillo.
 Si tibi suspecta est vxor, dubiisque pudoris,

Non

Non habeas pulchros famulos, pulchrosve sodales,
 Cum quibus illa domi versetur: decipieris,
 Si quenuquam fidum credes. est nemo fidelis
 In Venere: illa dolis incautos fallere gaudet.
 Fraude paratur amor: Veneri gratissima fraus est.
 Sed tua præcipue non insret limina quisquam
 Frater, vel monachus, vel quauis lege sacerdos:
 Hos fuge: pestis enim nulla hac immanior. hi sunt
 Fax hominum, fons stultitia, sentina malorum.
 Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes,
 Non pietate Deum, falsa sub imagine recti
 Decipiunt stolidos, ac religionis in umbra
 Mille actus vetitos, & mille piacula condunt,
 Raptores, mæchi, puerorum corruptores,
 Luxurie atque gula famuli: cælestia vendunt.
 Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
 Ut vulgus fallant, optataque præmia carpant?
 Inde superstitio, & ludibria plurima manant:
 Quæ dū, si sapiunt, rident, renuuntque videre.
 Non pretio, sed amore, Deum vir iustus adorat.
 Deme autem lucrum, superos, & sacra negabunt.
 Ergo sibi, non cælicolis, hæc turba ministrat:
 Vtilitas facit esse deos: qua nempe remota,
 Templaruent, nec erunt aræ: nec Iupiter ullus.
 Hos impostores igitur, vulpesque dolosas,
 Pelle procul: quantumque licet, tua ianua vites.
 Pelle procul, ne te probitas simulata maritum
 Caprarum efficias. nec si tibi compater ullus
 Contingit, nimium confidas: namque sub isto
 Nomine, peccandi proclivior est via multis.

Hec

112 MARC. PALINGENII

Hoc etiam serua, ne sepius egrediatur
 Sola domum, neu tecta adeat vicina: frequenter
 Vicini latitare domo consuevit adulter.
 Illi da comites castas, vitæque probata:
 Infames vetulas, & lenas cautus auaras
 Secum stare veta, longæque arcebis ab illa.
 Nec tu aliam Venerem atq; aliena cubilia quæras,
 Ne te concubitus delectet pellicis. est nil
 Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur,
 Quod magis vlcisci cupiat, quàm fœdera lecti
 Instabili temerata fide: tunc ardet & odit.
 Fallere tunc vellet simili ratione maritum:
 Si que potest fallit, bilis tunc maxima feruet,
 Tunc furit, vt Thyias nimio stimulata Lyæo.
 Crede mihi, rara est quæ non sit adultera, quando
 Legitimo fraudata thoro sua gaudia perdit:
 Saliè animo, si non concessum est corpore, peccat.
 Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
 Si deprehensa tamen fuerit, tunc legibus vitæ
 Ne pudeat, legum tibi sit reuerentia semper
 Pracipua: est etenim nostræ lex regula vitæ.
 Ne temerè iratus maiorem crimine pœnam
 Infigas, ladasque Deum, vulgi que sequaris
 Ingenium & mores: qui non ratione mouetur,
 Sed veluti pecudes furis atque impetu fertur.
 Nec ducta vxore idcirco non liber haberis,
 Quod tibi non licet esse malo, neque nocte vagari,
 Nec multis aliis rationibus insanire.
 Non hæc libertas, sed praua licentia dici
 Debet: qui sic est liber, seruire videtur,

Talis

Talis libertas non est cupienda, frequenter
 In mala precipitem quã plurima mittit habentem.
 Est melius, non posse malum committere, quã si
 Undique peccandi pateat via. quot perierunt
 Ob talem libertatem? quot sæpe fuerunt
 Incolumes, quoniam frēnos habuere tenaces?
 Si verò nati morbo vexantur ab vlllo,
 Quid facias? cur te crucies? succurre medelis.
 Quæ si nil prosunt, & mors tibi surripit illos,
 Aequo animo sufferre velis: non solus in isto
 Gurgite iactaris, comitum tibi maxima turba est,
 Quæ mala cum multis patimur, leuiora videntur.
 Nascimur hac omnes lege vt moriamur: ab ortis
 Exitus ipse fluit: cunctis mensura dierum
 Certa datur, stygias citius vel serius undas
 Quisq; petet. quanq̃ mors vltima meta malorũ est.
 Nec forti metuenda viro. quid munere vitæ
 Defunctos, tantis opus est deslere querelis?
 Est' ne adeò miserum moriendo relinquere mundi
 Stultitiam, & sese innumeris auferre periclis.
 Proq; tot ærumnis, tranquillam acquirere pacem?
 Aut mors est æterna quies, aut ianua vitæ.
 Esto etenim doleas quantum vis, tempore tandem
 Cessabũt lacrymæ & gemitus: quemcunq; dolorem
 Finit longa dies, dissolunt tempora curas.
 Si tibi lasciui, aut alia ratione pudendi
 Contingunt nati, tu tu culpandus, & huius
 Causa mali es, demens pater, & quatiende flagellis.
 Qui pueros neglexisti, nec moribus, etas
 Dum mollis poterat flecti, faciliq̃ labore

Insti-

114 MARC. PALINGENII

Institui, nondum vitiorum astricta catenis,
 Curasti imbuerere, & virtutibus exornare:
 Neglectis animis, aluisti corpora tantum.
 Ut pecudes faciunt: hinc est vitica, filixque,
 Et caprificus iners, quibus vrbis nunc omnis abundat.
 Quisque illos mores, quos primis hausit ab annis
 Cum senuit retinere solet: peccabit adultus,
 Si puer hoc fecit, tenera est dum virga recensque,
 Flectitur huc illuc, ut vis: quae post ubi creuit
 Iam robusta arbor, flectenti cedere nescit,
 Et quem parua locum tenuit, non deserit ultra,
 Sic puer ad vite partem est quamcunque paratus,
 Dum tener est animus: qui postquam diruit aeo,
 Quam prius ire viam assuevit, mutare recusat.
 Nimirum quicquid primis inoleuit ab annis,
 Non facile auferitur: naturam parturit usus,
 Ipsaque non multo est natura potentior usus.
 Optandum tamen ut tribuant bona semina diui
 Inclusis vtero: nam qualis quilibet illic
 Concipitur, talis viuendo est: qui malus inde
 Exierit, raro poterit iustusque bonusque
 Esse, licet doceat sanctos academia mores,
 Et licet hinc atque hinc habeantur mille magistri.
 Naturam frenare potes, sed vincere nunquam.
 Cultura est etenim natura potentior omni.
 Non nihil ipsa tamen longo mollitur ab usus.
 Sic cultu assiduo steriles compescimus agros,
 Sicque feri discunt homini parere leones.
 Omnis ab assiduo nimirum ars nascitur usus.
 Ergo dum mollis, dumque est tractabilis aetas,
Instrue

Instrue filiolos virtutibus, & doce honestas
 Maturare vias, nec eos permitte vagari
 Huc illuc, quocunque volunt. res pernicioſa eſt
 Libertas puoris: tu ſi ſapis, admoue frenos,
 Et cohibe: namque in vitium mortalia quaeque
 Natura inſtinctu, niſi ſint adiuta labore,
 Sponte ruunt. nil perfectum natura ſine arte
 Ferre ſolet. quoniam non vult Deus ipſe veterno
 Nos torpere graui, ſed curis atque labore
 Excitat, & ſegnes tanquam calcaribus vrget.
 Eſt locus aetherei praeruptio in vertice montis,
 Deliciis plenus, quo non felicior alter.
 Creditur eſſe vſquam, cui cedunt Theſſala Tempe,
 Elyſiique lares, & fortunata vireta:
 Hic habitat vicina polo, conterminaque aſtris,
 Innumerisque bonis fruitur ſanctiſſima virtus:
 Sed ſalebroſa via eſt, anguſta, atque ardua, denſis
 Sentibus hinc atque hinc horrens, quo tēdere viles
 Ignauisque animi. & terrena face grauati
 Haud poſſunt, ſurſumque; vehit mens ignea paucos,
 Quos Deus ad cali ſedes elegit habendas,
 Difficiles adiuſ virtus habet: at vitiorum
 Prona via eſt, illuc vterō descendimus omnes.
 Quocirca quicumque bonam, nullaque pigendam
 Parte cupit prolem, multum inſtituendo labore.
 Nō etenim fieri egregium ac memorabile quicquā
 Abſque labore poteſt. vis eſt immenſa laboris.
 Aſſidui, longusque labor dura omnia vincit.
 Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
 Filioſi veſtri cum pravis conuerſentur.

116 MARC. PALINGENII

Consuetudo potest quoscunque inducere mores,
 Corruptunt etiam sanctos commercia prava:
 Vitent precipue iuuenes: nam prona iuuentus
 In quodcunq; malis est: semperq; obscena loquuntur
 Inter se iuuenes, & semper turpia versant. (tur
 Luxuria tota est hac aetas dedita: quare
 Ne iuuenem celebrent cœtus, omnino caueto,
 Tu, cuiusque bonam mens est deducere prolem:
 Corripe nunc verbis duris, nunc utere virga,
 Si sit opus, monstraq; viam, qua incedere oportet:
 Nec faueas illis, patriumque iratus amorem
 Dissimula semper: nil perniciosius est quam
 Blandiri pueris: animos ad crimina sumunt.
 Tunc nil non audet, quum tu quæcunq; loquuntur,
 Vera putas, a sinuque bipes oracula credis,
 Ac nimis indulges, vesano captus amore.
 Damnosus fauor est pueris, soloque timore,
 Non ratione scelus fugiunt: peccantque libenter
 Ac promptè, si non duris cohibentur habenis.
 Ut sepe in vitium nullo impellente labascunt:
 Sic raro à vitiis nullo reuocante recedunt:
 Quales quisque sibi natos eduxit, habebit.
 Ultra hæc nitendum, ut viuamus corpore sano:
 Quippe valetudo est censu præstantior omni.
 Robustus fossor rege est felicior ægro.
 Scire igitur causas debes prius: vnde fluant tot
 Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
 Perceptis enim causis, vitare malignos
 Effectus poteris melius: causisque remotis
 Effectus pereunt, quicumque sequuntur ab illis,
 Ergo

Ergo morborum quorundam causa & origo
 Natura est, quoties sub iniquo sidere quisquam
 Nascitur, atque in se cæli tormenta recedit:
 Vel quum corrupto de semine gignitur, ipsi
 Sunt causa ærorum natorum sæpe parentes,
 Quum malè dispositi cœeunt, nec sanguine puro.
 Sunt aliæ plures causæ, requiesque, laborque,
 Et calor, & frigus, somnus, cibus, ac Venus: horum
 Singula debilitant vires, atque artubus obsunt.
 Vitimur his quoties nimium, nimumve caremus.
 Vitrumque extremum damno est, vsus mediocris
 Non nocet: imò etiam prodest, vitamque tuetur.
 Immodici affectus animi quoque gignere morbos
 Consueverunt, nimiusque; timor, mærorque; dolorque,
 Letitia interdum nimia officit, interimitque:
 Si sit habenda fides scripturis historicorum.
 Noxius est aër, est noxius humor aquai,
 Corporibus: quando vitium contraxit uterque.
 Hinc pestes subeunt, hinc viscera discruciantur,
 Communisque lues dat plurima corpori mortii.
 Affert nonnullos etiam contagio morbos,
 Et rixæ, & casus, & mille pericula vitæ.
 Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum
 Si sanus vis esse, omni ratione caueto.
 Si tamen agrotas, quoniam agrotare necesse est
 Nonnunquam, quid ages? non tu medicamina differ,
 Sed citò curam adhibe, tenuis dum morbus adhuc non
 Assumpsit vires, nec inest penetrabilibus hostis.
 Ignis ab exigua nascens extinguitur vnda:
 Sed postquam creuit, volitantique; ad sidera flammæ,

Vix

Vix putei, fontes, fluvii succurrere possunt.
 Ergo festina morbi cognoscere causam:
 Vique illi facile occurras, contraria sume.
 Opposita oppositis curantur: frigora si te
 Laeserunt, calida opponas: si cura, laborque,
 Siuecibus nimius nocuit, contraria semper
 Exerce, hæc sese expellunt perimuntque vicissim.
 Consule item, si opus est, medicum, vel clinicus ille,
 Vel sit chirurgus: chirurgi certior est ars:
 Nam quid agat certum est, & aperta luce videtur:
 Clinicus ipse autem, qui nunc physicus quoque fertur,
 Dum lotium infelix spectans, inde omnia captat,
 Dum tentat pulsum venæ, dum stercora versat,
 Fallitur & fallit. sed non discriminis æqua
 Conditio: ille miser moritur, causamque canendi
 Linigeris caluis prabet, caluisque cucullis:
 Hic alius contra sceleris mercede recepta,
 Causatur superos, ac fati imputat ipsis
 Si quis obit, letusque implet multo ære crumenam.
 Heu mihi, penè omnes casu, non arte medentur:
 Quippe aliquam quicumque artem bene novit, agendo
 Aut nunquam, aut saltem rarò peccabit: at isti
 De quibus est sermo, de centum vix erit vnus
 Quem sanare queant, quem non fortasse trucident:
 Vnde istud? nisi quòd pars horum maxima nescit
 Quid faciat, quid sit prorsus medicina: sed ipsi
 Dum tantum incubunt sophiæ, & dialectica discunt
 Vincla, quibus valeant indoctum necere vulgus,
 Vix elementa artis medicæ & primordia libant.
 Sic labyrinthæis ambagibus ad sua recta

Instru-

Instructi redeunt, atque enthymemata vibrant:
 Hinc tumidi incedunt, hinc publica præmia poscunt:
 Id satis esse putant (nec decipiuntur) ad hoc, ut
 Carnifices hominum sub honesto nomine fiant,
 O miseræ leges, quæ talia crimina fertis!
 O cæci reges qui rem non cernitis istam!
 Vos quibus imperium est, qui mundi fræna tenetis,
 Ne tantum tolerate nefas. hanc tollite pestem,
 Consulite humano generi. quot nocte dieque
 Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
 Vel perfectè artem discant, vel non medeantur.
 Nam si aliæ peccant artes, tolerabile cerè est:
 Hac verò nisi sit perfectæ, est plena pericli,
 Et sævit, tanquam occulta atque domestica pestis.
 Non multum est igitur tutum, his committere sese,
 Quorum doctrina est, pretiosa in veste videri,
 Gemmatoque auro digitos ornare cynædos.
 Ast hoc quod dicam, ut valeas, servare memento:
 Sit victus tibi cura tui, ne noxia sumas,
 Nève nimis comedas. solet hoc mortalibus esse
 Maxima perniciès, hinc plurimus ingemit æger.
 Præsertim hoc caueas, tanquam lethale venenum,
 Ne novus in stomachum cibus intret, si bene nodum
 Consumptus fueris prior, et digestus ad unguem,
 Nec non quaque die, iusto exerceto labore
 Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo,
 Quo moti caleant artus: nam causa caloris
 Est motus, stomachum iuuat, roburque reducit,
 Humoresque supervacuos putresque resoluit.
 Noli etiam iusta vitam fraudare quiete,

Corpo-

Corporis instaurat somnus vires, animique:
 At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens,
 Præterea procul est mæror pellendus, & omnem
 Tristitiam de corde fuga: nam macerat artus,
 Deformatq; ipsum corpus, canosq; capillos
 Ante diem reddit: contra præcordia læta
 Ætatem efficiunt viridem, robustaque membra.
 Cætera tu videas, quæ paulò diximus antiè.
 Postremò est aliud quiddam pretiosius, atque
 Nobilius, per quod felices efficiuntur
 Mortales, similesq; Deum, cæloq; fruuntur
 In terris positi: quanuis ea gratia paucis
 Tradita sit, pauci tanto dignentur honore.
 Si quæris quid sit, dicam. sapientia nempe est.
 Nempe bonum quodcunq; aliud sapientia vincit,
 Hoc homini nequeunt diui dare munere manus
 Huic cedit, quicquid rubra reperitur arena:
 Huic cedit quicquid Tagus, & Pactolus, & Her-
 Aurifero gignunt (si verum dicitur) alueo (mus,
 Huic par esse potest nullius gloria regni.
 Hæc est semi deum genitrix, & maxima virtus.
 Felix, o verè felix, vereq; beatus,
 Humano quantum generi conceditur, is quem
 Maximus ille pater donauit munere tanto,
 Sed fortasse aliquis quærit sapientia quid sit.
 Nil aliud ceriè est, nisi prima scientia, per quam
 Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
 Libera terrenis affectibus, ætria cæli
 Scandit & ætherea cum diis versatur in aula,
 Omnia despiciens prorsus mortalia, tanquam

Erimola

Friuola, & assiduè tendens velut ignis in altum,
 Inferiora parum curans, sublimia semper
 Cogitat, & verè quæ sint bona, quæ mala nouit,
 Ac verum à falso rectè distinguit: & illa
 Quæ cæci & miseri mortales maxima rentur,
 Regna, voluptates, & opes, tumidosq; triumphos,
 Pro quibus vsq; adeò noctesq; diesque laborant,
 Pro nihilo pendens, curas miseratur inanes,
 Ostendens rectè viuendi iter ac moriendi.
 Præfulget sapiens aliis, ceu sideribus sol,
 Fortunæ imperium tutus contemnit, & omnes
 Calcat sub pedibus constanti pectore casus.
 Quinetiam nullo mortis terrore mouetur,
 Nec timet infernas pœnas sibi conscius: imò
 Letus obit, ridens pauidi fantasmata vulgi:
 Nō dubitās miserū hoc, plenumq; laboribus æuum
 Linquere, & æternam moriendo acquirere pacem.
 Demum vno minor est sapiens loue. quatuor autē
 Ipsi conueniunt: quoniam benè consulit, atque
 Iudicat, errore amoto, rectèque gubernat,
 Et contemplari diuina humanaque, ad ipsum
 Pertinet: extremum hoc quod dixi, maxima res est,
 Ultra quam nihil est melius quod possit haberi.
 Nemo tamen sapiens fiet prius, expulerit quàm
 A se omne nefas, purgatus crimine ab omni.
 Quippe habitare negat fœdum sapientia pectus,
 Impurasque odit, cum sit purissima, mentes,
 Nemo etiam fiet sapiens, nisi sit prius idem
 Prudens, multarumque peritus doctrinarum.
 Hos scito esse gradus, per quos sapientia habetur.

*De qua plura quidē loquerer: sed claudere oportet
Iam librum, sat cauda meo proluxa Leoni est:
Qua ppter nunc Musa tace, & requiesce parūper.*

LIBER VI.

VIRGO.

Credo aliquos tetrica mentis, nasiq̄ue seueri,
Qui solos se scire putant & noscere verum,
Atque sibi solis diuūm bonitate tributum
Omnia iudicio perplexa expendere recto.
Dicturos, nunquam me degustasse beatos
Aoniae fontes, & sacras Phocidos undas.
Nec prorsus lauro dignum, titulo ve poëtae,
Quod non inflatas nugas, mirandaq̄ue monstra
Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures.
Nam solas tribuunt fabellas varibus: ac si
Vera loqui, fœdumq̄ue foret, vetitumq̄ue poëtis.
Horum ego iudicium falsum & damnabile duco:
Nilq̄ue mihi melius, nil dulcius esse videtur,
Quam verum amplecti: vetulis puerisq̄; relinquo
Has nugas: alij erubētent fera bella Gigantum,
Harpyiasq̄ue truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
Et captos blando Syrenum carmine nautas,
Adde his mōstriferā Circen, tripticemq̄; Chimærā,
Stelliferumq̄; humero celum qui fulcit Atlanta,
Mutatum saxo, & sulcantem Persea nubes,
Tantalon & Tiiyon, miseriq̄ue Promethea furti,
Belidas, & quicquid delirans Græcia nostros

Toma-

Tempore iam longo docuit garrere Latinos.
 Non mihi sit tanti potasse Aganippidas vndas,
 Bellerophonæi quas protulit vngula monstri,
 Nec mihi sit tanti Phœbeæ gloria lauri,
 Atque corymbiferis hederis ornare capillos,
 Ut sic delirem. pudet ah, pudet esse pœtam,
 Si nugis opus est puerilibus inseruire,
 Et iucunda sequi spreto mendacia vero.
 Tradita (crede mihi) est multis facundia, paucis
 Consilium: multi sublimia carmina condunt,
 Sunt & Romano & Græco sermone disertii, (nil.
 Et cum multa sciant, sapiunt tamē aut modicē, aut
 Verba nitent phaleris. at nullas verba medullas
 Intus habent, sola exterius spectatur imago,
 Et pictura leuis: verūm quis succus in illa est?
 Quam mens inde capit frugem? qui talia legit,
 Quid didicit tādē? quid scit? nisi somnia, nugas?
 Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil vtile ponunt.
 Quæ scire & nescire, pari discrimine refert.
 Ergo seu vulgus me iudicet esse pœtam,
 Seu neget, haud ideo mendacia vana sequemur,
 Sed verum: quoniam verum est perfectio mentis.
 Quod quicumq; magis nouit, magis est similis diis,
 Atque magis felix: licet hunc inscit a vulgi
 Non merito extollat plausu, meritoque fauore
 Excipiat, licet huic non grandia nomina donet,
 Quare iam Muse adsunt, Criticique valento.
 Ecce viam ingredior, qua plurima taxus vrinque,
 Atque cupressus iter funesta protegit umbra.
 Iam video tristes campos, pallentia regna

Persephones, quos obscuris perlabitur undis
 Lethæusque ambit torrens, latè arua papauer
 Lurida somniferum vestit, ripasque silentes.
 Quò me Calliope ducis? quæ monstra videre,
 Quas voces audire iubes? bubonibus omnis
 Circùm sylua tonat, mæstos dat noctua cantus,
 Non desunt vlulis miseræ strygibusque querelæ.
 Quò me misa rapis? lacrymoso en murmure colles,
 Et valles resonant, respondet planctibus Echo,
 Quis dolor hic tantus? quæ tanti est causa doloris?
 Heu quæ gens illa est, ater quam vestit amictus,
 Syrmata pulla trahens? quæ sic velamine nigro
 Flens adoperta caput, clamoribus æthera complet?
 Heu mihi quas cædes, quã multa cadauera cerno,
 Passim strata solo? quis funera tanta peregit?
 Quis dedit hanc latè stragem? quot corpora regum,
 Pontificumque; iacent? agnosco insignia, nunquid
 Mors est illa procul? quæ visus & falce cruenta
 Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
 Agmina morborum, pariterque pericula mille
 Aspicio, ô nimium seuis armata ministris!
 Nescio quid magno veniens clamore profatur.
 Audio quid dicat, referamque audita libenter.
 Mors ego sum, quæ fœni instar viuientia quæque
 In terris hac falce meto: mihi Iuppiter orbis
 Iura dedit, iussitque simul me parcere nulli,
 Sed magnos humilesque pari prosternere lege:
 Unde manus, viresque meas evadere nemo,
 Et nemo vitare potest: ego grandia regum
 Colla premo, sternoque; animos fastusque superbos

Ponti-

Pontificum: nobis nulla est non debita ceruix,
 Sive quis arctos fugiens penetrauerit oras,
 Riphasque ultra rupes concesserit, iram
 Sentiet hic nostram, nostros hic sentiet ictus:
 Sive quis ad manes imos descenderit, austru
 Qua plaga pressa iacet: qua sunt incognita nobis
 Sidera: me inueniet tamen, inuentaque peribit.
 Falx hac occasum, falx hac populatur & orium,
 Non ego diuitias vereor, nec stemmata priscis
 Credita imaginibus. solio detraxit ab alto
 Quot mea dextra viros, & nigra in tartara misit
 Præcipites? Priamum memini, quum casus ad aras
 Victima nostra fuit: Macedum dux ille superbus,
 Qui tot regna suis pugnando euerterat armis,
 Par animo cuius totus non exiit orbis.
 In Babylone cadit telo confossus ab isto.
 Quid memorem heroas Latios, Martisque nepotes.
 Terrarum dominos: quorum clarissima virtus
 Imperium Oceano, famam coniunxerat astris?
 Nonne omnes potui caesos demittere ad orcum?
 Priuarique manus sceptris, diademate crines,
 Os verbis, & luce oculos, membra omnia motu,
 Corporaque obscuro clausi exanimata sepulchro
 Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scythæ: denique
 Europæque, Asiæque; colit, Libycosque; calores. (quis
 Nullum ego discrimen facio generisque locique,
 Tempora nec seruo, nec mores curo, nec annos:
 Improbus atque probus, sapiens stultusque peribit.
 Infantes, iuuenes, longaque ætate grauatos,
 Formosos, turpes, æqua ratione trucido.

Hinc quoq; quæ video pcul hinc mea regna petenti,
 Quum sua fata sinent, mittam pallentibus umbris,
 Edidit hæc Stygio diua implacabilis ore.
 Tunc me concussit timor ingens, membraq; sanguis
 Undique dilapsus venis, extrema reliquit,
 Inque imum pectus coit, succurrere cordi.
 Præcipuè, quum tartareos dea sæua ministros
 Præsentem in turbam, quæ latos plurima circum
 Errabat campos, tantæ securæ ruina,
 Mitteret: irrumpunt illi, prenduntque, tenentque
 Quisq; suum: sternuntur humi languentia passiva
 Corpora, multiplicique gemunt vexata dolore.
 Mox ipsa adueniens, nonnullos falce necabat:
 Nonnullos etiam, quorum subiegmia nondum
 F. nierat Lachesis, iusto illis debita fato,
 Præteriens, cædi seruabat diua futura.
 Tunc ego sic mecum attonitus, totusq; tremiscens:
 O curas, o vota hominum, vanosque labores!
 O spem fallacem, o cæcæ solatia mentis!
 O fluxum decus humanum, o variabile tempus!
 Quàm brevis, incerta, & multorum plena malorum,
 Et quantis nostra est obnoxia vita periculis?
 Quæ iucunda quidem facie, dulcisque videtur,
 Sed quantum intus habet fellis, quantumq; veneni?
 Quid sumus, o miseri, nisi puluis motus ab aura:
 Et fragili vitro similes, umbraque fugaci?
 Atq; rosas, quæ mane nitent, mox vespere languent?
 Nunc viui atq; hilares, paulò post vermibus esca:
 Nunc pulchri & validi, paulò post turpe cadaver.
 Heu mihi, quid prodest congesta pecunia nobis?

Quid

Quid gēna, argentū, atq; aurum, pretiosaq; vestis?
 Quid populos, magnasq; vrbes ditione tenere?
 Marmoreosq; habitare lares, vultuq; superbo
 Omnes despiciere, atque parem se credere diuis?
 Si mors cuncta rapit, si tanquam puluis & umbra
 Deficimus miseri, si tam cito fastus & omnis
 Gloria nostra perit, nullum reditura per auum?
 Hæc ego cū loquerer summisso murmure mecum,
 Pallentem vultu aspiciens, gelidumq; timore,
 Incertoq; gradu titubantem Orphēia mater:
 Quid te (inquit) tanta obsessum formidine cerno?
 Esto audax, animi vilis timor argumentum est:
 Nec decet ille viros. cedo, quæ te causa timere
 Mortem adeo cogit? tunc sic ego: Diua, necesse est,
 Naturæ impulsu: quippe hanc animalia quæ non
 Horrescunt, fugiunt? hæc vitam tollit, & omnes
 Diuitias ac delicias, corpusq; resoluit
 In nihilum, remanetq; nihil, nisi puluis & ossa,
 Quæ pariter puluis longo post tempore fiunt.
 Deniq; cuncta bona hæc adimit, sumūq; matorū est.
 Ergo tam dirum & tam formidabile monstrum
 Quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra?
 Tunc Ioue nata mihi subridens, sic ait, Erras.
 Nimirum veri specie deceptus & umbra,
 Non cuiuis facile est ipsum cognoscere verum.
 Hic ille est ramus, medium quem maxima sylua
 Arboribus densis cinctum, atque erroribus atris
 Obductum celat: nec mulis aurea virga
 Conspicitur, nisi cui puræ ostendēre columba.
 At mihi quæ sata sum felici semine cæli,

Verum nosse licet: verum tibi dicere possum,
 Si me audire voles. ego tunc, Dea, nil magis opto.
 Respondi. illa autem, Nos hinc diuertere oportet
 Paulisper, sequere: & secum me duxit in altum
 Non adeò procul inde locum, quo lumina solis
 Cernere erat, radiis ferientibus ardua montis.
 Iucundumque inbar tenebras disiecerat atras.
 Sedimus ad fontem quendam, lauriq; sub umbra.
 Tunc mea dux tandem pulchro sic incipit ore,
 Simia calicolùm, risusq; iocusque deorum est
 Tunc homo, quum temere ingenio confidit, & audet
 Abdita naturæ scrutari, arcanaque diuùm,
 Cum reuera eius crassa imbecillaque sit mens.
 Si posita ante pedes nescit, quo iure videbit.
 Quæ Deus & natura sinu occultuere profundo?
 Omnia se tamen arbitratur noscere ad vnguem.
 Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
 Usque adeò sibi palpatur, seseque licetur.
 Stultitiæ fons est, & origo philantia vestræ.
 Caligoque ingens, quæ vos cognoscere verum
 Posse vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
 Et quæ nunc bona prima putas, fortasse negabis
 Esse bona: & quæ nunc credis mala maxima, forsitan
 Non mala sunt dices, pulsus à corde tenebris.
 Ergo scias, mortale genus nihil esse, nisi vitem
 Æoliis plenum ventis: quem iugiter vrget
 Huc illuc, lapidi insistens fortuna rotundo.
 Cui, si quid saperet, vita mors gravior esset:
 Cum viuendo malis homines sine fine premantur:
 Exiguisque bonis, sed nec sine felle fruamur

Quod

Quod verum credes, puto, si bona, si mala vitæ
 Mortalis referam, quanta breuitate licebit:
 Collatisque ipsis, tunc vita humana patebit
 Quæ sit, & an tantum mors debeat ipsa timeri.
 Principio de diuitiis, quas omnis vbique
 Gens sequitur, laudat, quærit, miratur & optat,
 Dicere constitui, & quid sint, ostendere nitur.
 Tunc ego, Diua (inquam) si vis, huic parce labori:
 Quandoquidem prius hoc olim referente Minerva
 Edidici, nunc perge aliò, nec nota recense.
 Deque voluptate vbertim quoque retulit olim
 Nobis diua Arete, missusque à matre Timalphes.
 Quare id transi etiã quaeso, & quodcũq; aliud vis
 Expedias, tunc Diua inquit, De nobilitate
 Dicã igitur, quoniam bona prima hæc inter habe-
 Quilibet hæc hodie sibi vult, sibi dicit inesse. (tur.
 Plus licet inde absit, quàm distet Iberus ab Indo,
 Sed quid nobilitas, aut quanti est? vera fateri
 Conabor: quanquam quid prodest vera fateri,
 Credere si renuunt? fugiunt animalia quædam,
 Oderuntque diem, tenebris ac nocte vagantur:
 Sic homines multi, lumen cognoscere veri
 Nec possunt, nec amant. adeò natura, Deumque
 Distinxit mortale genus; recteque videnti
 Vna hominum species animalia cætera monstrat:
 Usque adeò mores varij mortalibus, & mens
 Dissimilis: multi tenebras umbrasque sequuntur,
 Nec verum spectare queunt, solemque nitentem,
 Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
 Aspiciunt, quibus est animus diuiniore, ergo

Nobilitas, veluti vulgus putat inscius, aut est
 Copia nummorum, & collectio diuitiarum:
 Aut sanguis, quoties generoso è stēmate quisquano
 Natus, auos, at auosq; suos, gentiliaque arma
 Iactat, & eximios laudat virtute parentes.
 Iudicium tamen hoc vulgi mendaciter errat,
 Vt plerumque solet. communis opinio multis,
 Paucorum ratio est. si nobilis ille putari
 Debet, quicumque est diues: sic nobilis esse
 Cerdo potest, lanius, tonsor, piscator, equiso,
 Pastorque, & pistor, coriarius, atque bubulcus,
 Et leno, & latro, & quibus de plebe luosa.
 Namque ex his multi rebus nummisq; potentes
 Et sunt, & possunt fieri, fortuna frequenter
 Extollit miseros: eadem detrudat ad imum
 Sepe illos, quos antè rota commiserat altae.
 Nobilis ergo fuit tantum, quum mœnia victor
 Aeneadum intravit Marius, plaudente senatu
 Ac populo, insignis lauro, niueisque quadrigis:
 Sed postquam eiectus Syllanis viribus, exul
 Minturnis latuit, latuit quoque carcere fædo:
 Vel quum mendicus panem per Punica rura
 (Prò superum leges, & non bene nota potestas)
 Querebat, panem duris fossoribus aptum,
 Non erat infelix tunc nobilis: abstiterat tunc
 Nobilitas, fugiens longè: mox ipsa reuertit.
 Quum Marius rediit, mutato sidere, Romam.
 Nimirum stulta hæc sententia, si fit ab auro
 Nobilitas, certè de terra nascitur aurum,
 De fraude & furto, de fenore: nascitur ergo

De

De fraude & furto, de fenore, nobilitas. ô
 Iudicium vulgi insanum! ô sine pectore iſta.
 Nobilitate hominem non vlla pecunia, nulla
 Diuitiæ poſſunt: pretio nam dignior omni eſt
 Nobilitas: hæc non emitur, nec venditur auro.
 At genus ille ſuum iactat, laudesque ſuorum
 Inculcat, cum ſit turpiſſimus: atque recenſet
 Geſta patris, monumenta atavi, patriuq; trophæa,
 Et quanquã innumeris, demens, ignarus, abundet
 Criminibus, virtutis inops, tamen eſſe putatur
 Nobilis, eſt alto quoniam de ſanguine natus.
 Cur aliena tibi tribuis? laudemque tuorum
 Eſſe tuam cenſes? cum tu ſis dedecus illis,
 Degener, infamis? mentito nomine cygnum
 Graculus appellat ſeſe: cornicula plumas
 Pauonis furata, cupit pavo ipſa videri:
 Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo eſt.
 Hinc animi viles, hinc & cœleſtia corda
 Proueniunt: hæc largitur ſua ſemina cunctis.
 Nempe animũ propter, non propter corpus haberi
 Nobilis, & dici debes: nam corpora multa
 Seruorum, pulchra & magna, & robuſta videtur:
 Nobilitas quidam eſt animi proprius decor, atque
 Vis quædam nativa, cupit qua grandia ſemper,
 Vilia contemnit, qua ſurſum tendere vt ignis
 Nititur, & ſummas penetrat velut ardea nubes,
 Infima deſpiciens. hanc vim qui munere cæli
 Accipit, ille bonus fiet, patiensque laborum,
 Conſilioque potens, curis vigilantibus, vt quid
 Dignum laude gerat, vt ſit laudabilis ipſe.

Sed tantum natura bonum non omnibus, imò
 Per paucis donat, quorum fama inclita longo
 Tempore, post cineres populorum in pectore vivit.
 Attamen (ô mores, ô mira insania) quis non
 Vult dici & credi nunc nobilis? ô nebulonum
 Turba audax, ô vile pecus: te nomina clara
 Delectant, tibi fama placet, tibi gloria: cur non
 Et labor & virtus etiam placet, ut merito sis
 Nobilis? an maus sapiens iustusque vocari,
 Nomine mentito, quam vero? cur tibi nummus
 Falsus, cur panis falsus, cur cætera falsa
 Non sunt grata, velut mendax ac futile nomen
 Nobilitatis amas? ô larua, ô simia disce,
 Disce prius franare animum, compescere cæcos
 Affectus, ratione vii, vitare nefanda,
 Iusta sequi: te nosce prius, durosque labores
 Amplecti, ne te pigeat, vilemque fugato
 Desidiam, ut possis culmen virtutis adire.
 Tunc iure ac merito dicêris nobilis: hæc est,
 Hæc est nobilitas vera: hæc sunt illa deorum
 Munera, ab indoctis non intellecta. per istam
 Incessere viam Phrygia de gente Quirites,
 Hac duce Romanum imperium se sustulit astris,
 Hac abeunte iterum, in præceps descendit ab astris
 Nam simul ac segnes consurrexere nepotes.
 Iam parvo imperio, iam prosperioribus annis,
 Delicias, ludosque leues, luxumque secuti,
 Degenerare suis cœpere à partibus, vnde
 Nobilitas tales homines exosa, recessit
 Protinus ad superos, donec crescente nepotum

*Luxuria & vitio, deleta superbia Romæ est.
 Non igitur genus est, non sanguis, non statuarum
 Mutarum series, non auri copia, quæ te
 Nobilitet: Virtus, virtus hac nobilis Hector,
 Alcides quæ fuit. fuit hac quoque nobilis ille,
 Ilias æternum cui præbuit inclyta nomen:
 Hac proceres alij, quorum tot fama per annos
 Durat adhuc: quid te iactas natalibus ortum
 Egregiis? te præcipui genere parentes:
 Quid tum, si nihili es, si turpis, turpiter omnem
 Inceftas maculasq; domum? tibi dedecus est hoc.
 Non honor: ac veluti stolidum si gignat a sellum
 Magnanimus fortisq; leo, si simia barrho
 Nascatur, monstrum es, claraque iniuria genti.
 Non sic nobilitas per testamenta relinqui,
 Aut virtus, potis est: velut ades, rura; supellex.
 Hanc natura tuis tribuit maioribus, at non
 Omnibus: antiqua repetas ab origine gentem,
 Inuenies fortasse tuo de sanguine multos
 Cerdones aut agricolas, vnumque videbis
 Ex humili natum fortuna, nobilitatis
 Principium fecisse aliis: quæ tempore crevit
 Paulatim, sed post quoq; tempore victa senescet.
 Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.
 Quis nunc Pompeij de stirpe, aut Caesaris esse
 Noscitur? aut eius, domitis cognomen ab Aphris
 Cui virtus invicta dedit? quis credere tantam
 Progeniem periisse potest? domus alta deorsum
 Sæpe cadit, penitusque ruit: sursumque leuatur
 Sæpe humilis: nulla est hominũ fortuna perennis*

Sic

Sic cœlum variare solet mortalia quæque.
 At dices, quale est semen, talis quoque fructus
 Inde venire solet: si sum de semine claro,
 Clarus ero. non sic: proceri sæpe parentes
 Exiguum genuere hominem, turpemque decori,
 Robusti infirmum, sapientes insipientem:
 Nec mens, ut corpus, patrio de semine manat.
 Non patris est animum pueris præbere, sed ipsum
 Largiri natura solet. quid nobile semen
 Egregiumque feret, faueat nisi debita cæli
 Temperies? verum est vulgo quod dicitur, annus
 Producit segetes, non culius. semina quavis
 Optima, si terra fuerint mandata sinistris
 Sideribus, parient lolium, vel iacta peribunt.
 Ergo sufficiens non est pater ipse creandis
 Nobilibus natis, adsit nisi gratia cœli.
 Hinc est, quod multos humili de plebe videmus
 Illustres nasci: qui magnum nomen adepti
 Viriute ac meritis, se postmodo nobilitarunt.
 Quis fuit ille Maro? quis Tullius ille? quis ille
 Tam sapiens sanctusque; Cato? quis Horatius? omnes
 De medio plebis geniti. quis doctus Homerus?
 Cuius nec patriam certam, certosque parentes
 Scimus adhuc. dic quaeso patrem Demosthenis, atque
 Euripidis matrem. dic Socratis, illius inquam
 Socratis, in cuius gremio Plato maximus hausit
 Diuinos latices, qui solus Apolline teste,
 Est visus sapere. hunc genuit, qui marmora fodit:
 Nascentes pueros mater capiebat ab aluo.
 Nonnullos etiam reges, de plebe creatos

Noni-

Nouimus: haud rarus quoq; cōsul & induperator,
 De populi face ad summum peruenit honorem.
 Quid quòd equi, pariterq; canes, ac cetera bruta
 Degenerare suo persape videntur ab ortu?
 Nempe diu res nulla manet, nempe omnia semper
 Deteriora solent fieri, in peiusq; referri,
 Naturæ imperio, & fatorum lege perenni:
 Deinde iterum ex alio fœtu instaurata renasci.
 Hoc variare, decus mundi est: hac gloria summū
 Artificis, facere ex minimis ingenia, nec non
 Ex summis minima, & rerum mutare tenorem
 Iugiter, ac faciem, sapienter cuncta nouando.
 Non tamen inficior, claros habuisse parentes
 Esse bonum, & claro nasci de sanguine: nanque
 Hoc verè pulchrū atq; bonū est, profunūq; parētes
 Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiuntque
 Sape sui similes natos, nisi fata repugnent,
 Et natura potens nimium: quam vincere si quis
 Nititur, ille etiam congestis montibus, altum
 Æthera conscendet, pulso Ioue: qualiter olim
 Fama Gigantos quum sensit Phlegra tumultus,
 Enceladum memorat, summi iuga maxima Olympi
 Imposuisse Ossæ, premeret cū Pelion Ossa.
 Sed tamen hoc non esse satis concludimus. ergo
 Quamuis à populo dicarīs nobilis omni,
 Sisque licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
 Egregius vescare cibus, ac veste superbus
 Conspicua incedas, referas gentemq; domumque
 Nobilis haud ideo es, sed fortunatus, & vtri
 Aurato similis, similisque ex marmore signo.

Quis

Quis tamen hoc curat? satis est de nobilitate
 Ac virtute, ipsum nomen: maluntque videri,
 Quam sic esse homines, pro diu, nunc nomina tantis
 Magnifica, & claros titulos sibi quilibet optat,
 Arrogat, affectat, sequitur, rapit: ut merito iam
 Et se asinus pardum vocet, & formica leonem.
 Quis non vult sapiens, generosus, iustus haberi,
 Et probus & doctus? contentus cortice solo
 Atque umbris rerum: ut tali velamine mores
 Occulat infandos? lis est de nomine, non re.
 Hoc habeas igitur nomen, sic nobilis esto,
 Ut Romæ Pasquillus homo est: ut sæpe vocatur
 Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile mar-
 Esto tamē quod sis & nomine nobilis, & re: (mor:
 Quid tum? laudabor, dices, decorabor honore.
 Nūquid parua tibi hæc, & non cupienda videntur
 Præmia? quandoquidem virtus ex nobilitate
 Nascitur, ex virtute autem laus surgit, honorque,
 Non volo, nec fas est virtutem carpere: sed si
 Interius videas meliori lumine verum,
 Cognosces quanto virtus tam digna labore,
 Afficiat miseros homines: quam reddat amaram
 (Stoicus id quamuis nolit concedere) vitam.
 Moralem primū videamus, difficilis pars
 Nimirum hæc, quam si quærit quis rite tenere,
 Heu quantos opus est subeat toleretque labores:
 Naturæ bellum indicat, configat oportet:
 Quandoquidem mortale genus natura creauit
 Infirmum, pronumque malo, aduersabile recto.
 Pro superi, in vitium facili decurrere lapsu

Quisque

Quisq; solet, cur hæc homini mala semina quòdam
 Indita sunt: nunq̄d fuit hæc tua culpa Prometheu?
 An malus hos dæmon humana in pectora morbos
 Intulit (vt fama est) scelerisq̄ue iniiecit amorem?
 Heu quàm difficilis, salebrosa, & plena laboris
 Semita, quæ ad mores ducit, vitamq̄ue deorum!
 Quis bonus est? non sp̄ite vllus. quis nõ malus? ille
 Qui legis, regis ve metu, peccare recusat:
 Vel qui forte nequit, quod vult, cõmittere crimen,
 Nimirum haud facile est naturæ obistere, seque
 Vincere, & insanos compescere pectoris ætus.
 Quapropter pugna assidua, iugiq̄ue labore
 Est opus à puero, vt vitiis ponantur habena.
 Assuetudo etenim naturæ frangere vires:
 Sæpe solet, si sit multos firmata per annos.
 Ergo militia est hominum vita: hostibus omnis
 Plenus ager, multi latitant vbicunq̄ue latrones,
 Quis tot vitabit laqueos? tot retia cautus
 Effugiet? nam cùm fortuna est prospera cuiquam,
 Actutum subit & stimulat vesana libido,
 Tum sua castra mouet ventosa superbia, tunc &
 Desidia atque gula, & petulans audacia surgit:
 Contrà illum dolor atq; metus, dirumq; venenum.
 Occupat inuidiæ atque iræ, quum sorte sinistra.
 Viuit, & indignam quærit propellere quouis.
 Pauperiem pacto: tunc fraudibus atque rapinis
 Et furtis studet, vt sua damna rependere possit.
 Eheu, mortales inter Scyllam atque Charybdim.
 Lactantur miseri, & vitiis leduntur vtrinq̄ue.
 Dumq̄ue mala hæc vitare volunt, labuntur in illa.

Si.

Si cupiunt fortes fieri, discrimina oportet
 Multa pati, & multos coguntur ferre labores,
 Si virtutem illam, quæ humanos temperat actus
 Affectant: opus est expellere gaudia, tristi
 Consilio, gratamque parum deducere vitam.
 Si iustus vult esse aliquis, non vite querat,
 Iustitia est multis laudata, domestica paucis.
 Quod si forte placet cuiquam prudentia, semper
 Ut caueat, nulli credat, fidamque necesse est:
 Quandoquidē sunt cuncta dolis & plena periculis.
 Denique qui bonus est, & mitis, sapius ille
 Læditur: ille minus tutus, plus insidiarum
 Sustinet: hic siquidē mūdus domus ampla malōris.
 Et scelerum patria est: probitas hīc exulat, unde
 Imbelles lepores, damæ mites, capreaque,
 Idque genus sine felle animalia quæque petuntur
 Sapius, & pereunt: rarus venator ad vrsos.
 Accedit, tutos conseruat sylua leones.
 Inunc, & mitis, simplex, innoxius esto,
 Ut citius fias auidorum præda luporum.
 Heu mundus totus quædam est nativā tyrannis.
 Debilibus robusta nocent, & grandia parvis,
 Ales fulminiger timidos infestat olores,
 Accipiter laniat turdos, mollesque columbas:
 Versicolor coluber ranas, miserasque lacertas
 Devorat: in sylvis fera fortior, ore minorem
 Dilacerat: tua mōstra tenes quoque maxime Nereu,
 Quæ rapido infirmos absument gutture pisces.
 Non mare, non tellus, non aër tutus, ubique
 Hostis adest: prodestque parum non esse nocentem:

Ergo

Ergo vide quàm sit pars hac virtutis amanda,
 Quæ facit esse bonos: nam tanto parta labore,
 Hostibus in mediis tandem vos reddit inermes.
 At dices, probitas defendi legibus, atque
 Principibus solet: ô vtinam fieret, sed vbiq̃
 Vincuntur nummis leges, magnoq̃ fauore:
 Placantur donis Reges, & voce precantum:
 Damnât iura illos, quibus aut exhausta crumena,
 Aut nullus fauor est: alij quocunq̃ premantur
 Iudicio, insontes abeunt. vt paruis la musca
 In tenui tela, quam pendens texit arachne,
 Voluitur ac remanet: si grandior horridiorq̃
 Impulerit, frangit casses, & iuta recedis:
 Sic leges (veluti Scythica de gente canebat
 Barbarus ille sophus) miseros neçuntq̃, tenentq̃;
 Transmittunt laxis foribus, reuuntq̃ potentes,
 Altera virtutis pars, quæ studiosa requirit
 Naturæ causas, & vix penetrabile verum:
 Quàm sit difficilis, quàm magni plena laboris,
 Experti norunt, primo coguntur ab æuo
 Sub præceptoris ferula, formidine multa,
 Verberibus cedi, & lacrymis dictata referre:
 Inclusi tanquam in cauea cohibentur, vt ire
 Non liceat quoquam, nisi permittente tyranno,
 Quamquam ventris onus iubeat, vesicæ ve iurgens,
 Et pueris cognata fames, & ludere gratum.
 Tempora sed calidæ postquam accessere iuuenta,
 Maiori studio est opus. hic Antenoris urbem,
 Adriaci tentans rabiosam gurgitis iram,
 Parthenopén ve petit, Tyrrhena pæquora currens,

At Perusina alius, Romanæve mœnia quærit:
 Ut procul à patria tellure, incommoda multa,
 Et mala multa ferat, Veneris, somniq̄ue, cibiq̄ue
 Parcus, & assiduus studio, librisq̄ue legendis.
 Haud aliter quisquam fiet, nisi nomine doctus.
 Sunt etenim docti re pauci, nomine multi,
 Gaudia nempe nocent, nocet illecebrosa voluptas
 Apprimè his, cupiunt qui discere plurima, & aliis
 Doctrinæ culmen conscendere. nanq; reflectunt,
 Ac remouent animos à duro tramite, per quem
 Itur ad auricomæ sacraria celsa Minervæ.
 Nempe labore opus est longo, assiduoq̄ue, volenti:
 Nobile per populos vrbesq̄ue acquirere nomen.
 Hinc verò multos cruciat dyspepsia, multos
 Dum nimium nimiumq; legunt. ophthalmia vexat,
 Præ studio stomachus crudescit, visus hebescit,
 Et pallor venit, & macies, & acerba senectus.
 Nec mirum: quoniam scire & cognoscere verum,
 Est præter naturam hominis, propriumq; deorum.
 Ac veluti infirmo radiantem lumine solem
 Noctua ferre nequit: sic mens humana deorsum:
 Imbecilla ruit, quoties contendit in altum:
 Surgere, & audaci cælum penetrare volatu.
 Quod propriū est superū, mortales turpiter audēt,
 Desipiuntq; magis, quanto magis illa requirunt,
 Quorum cognitio nil prorsus spectat ad ipsos.
 N. foriè auxilium ac lumen descendat ab alio.
 At dij felices, mundum, quis, quantus, & vnde,
 Atq; ipsum mundi dominū, speciesq; animantum,
 Es rerum innumeras norunt, causasq̄ue latentes,

Semi-

Semina, & occultas vires, quibus omnia constant,
 Hæc vita est, hæc est ipsorum tota voluptas:
 Non cibus, aut somnus, non morbus, cura, laborve,
 Non lucri spes, non damni metus impedit illos,
 Quin semper valeant optatum inquirere verum.
 Ergo cælicolùm sapere est, prudentia tantum
 Conuenit & confert mortalibus, vt sibi possint
 Consulere, & vitare sciant incommoda, nec non
 Commoda congerere, & tranquillã ducere vitam.
 Quid faciat, quid non homini prudentia monstrat.
 Huic studeat quicumq; cupit bene viuere, & inter
 Tot spinas rerum gradiens non ledere plantas.
 Quis non esse putet stultum, qui rebus omissis
 Vtilibus propriisque, aliena & inania querit?
 Dumque suas nescit vires, maioraque teniat,
 Dum nimis alta petit, præceps, velut Icarus, vndis
 Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
 Rana bouem, rupta nunquam bibit amplius aluo.
 Dum studet insanus Phaëthon cælestia fræna
 Mortali tractare manu, nõne infima preßit
 Stagna Padi, currumque cadens vitamque reliquit?
 Sese meritur prudens, & continet intra
 Naturæ fines: nec plus quàm debeat, audet,
 Excepto, si illum Deus impellitque iuuatque,
 Curent mortales quæ sint mortalia: omittant,
 Quæ superùm, ne si contendant altius æquo
 Scãdere, precipitent potius, moueantque; cachinnum:
 Vt si foriẽ velit summa de rupe volare
 Bos grauis, aut asinus cytharam pulsare canoram.
 Esto autem quisquam doctrina præditus omni,
Vsq̃ue-

Vsq; eadeò vt multos norit componere libros:

Quid quaeso inde boni accipiet? tantumq; laborena

Praemia quanta manent? dices: laus, gloria, fama,

Inque animis hominum diuturna in saecula viuet.

Atqui ego qd sit honor, qd laus, quid fama velim

Clarius & melius perpendere. plurima nanq; (se

Apparent aliter, quàm sint, oculosque tuentum

Atque animos fallunt specie, velamine, & umbra.

Hinc bona, q̄ mala sunt: & quæ sũt turpia, pulchra

Censentur: scatet hinc fons omnis stultitiae.

Sæpe sub argento latet æs, ferrumque sub auro,

Et sub sincero clauduntur cortice putres

Castaneæ, multosque lupos sub pelle videbis

Agnorum, nonne aulæis cariota teguntur

Ligna, vel antiquus paries, rimisque pudendus?

Est acies mentis potior, quæ perspicit intus

Quicquid in abstruso est. quicumq; hac vititur, ille

Verus erit rerum iudex, & mira videbit. (laus?

Quæro igitur, quid fama iuuat? quid gloria? quid

Oppressos somno, aut viuendi munere cassos?

Nil plus quàm surdũ cytharæ, aut spectacula cæ-

At respondebis, viuentes & vigilantes (cum.

His gaudent, nec non pro talibus omne periculum

Vltro adeunt, vltroq; animas cũ sanguine fundũt.

Nimirum ambitio multos ad fortia, tanquam

Calcar agit, multosque trahit virtutis ad arcem,

Torpentes vrgens stimulus compellit, vt armis

Grande aliquid faciant: vel si non viribus audent,

Ingenio saltem exhibeant memorabile quicquam.

Ipsa tamen vitium est: vnde ambitiosus haberi

Nemo

Nemo velit. quicumq; etenim ambitione tenetur,
 Creditur esse leuis, ventosus, turpis: ut olim
 Romulidæ, orabant iactò post terga pudore
 Plebeios, quoties suffragia venabantur,
 Cerdonumq; animos precibus seruilibus atque
 Turpibus obsequiis captabant, muneribusque,
 Ut propriis rebus curarent publica omissis,
 Perq; forum medium multis comitantibus irent,
 Inflati ut vento folles, ac fronte superba.
 Propter se virtus petitur, non propter honorem:
 Ipsa licet propriè ac verè mereatur honorem:
 Quid? quod vulgus iners nescit virtute moueri?
 Hanc potius ridet, faueat fortuna necesse est,
 Diuitiæq; adsint: tunc laus, honor, & decus omne
 Adueniet, virtus sine censu languet vbique:
 Quamquam nil refert, si gallo sordet iaspis:
 Nec minus idcirco est preciosa & nobilis: vnde
 Vir bonus, & veræ compos virtutis, abundè
 Contentus, vulgi laudes contemnit & odit.
 Nec summum querit, nec inani pascitur aura,
 Insignis facies fucis non indiget. aurum
 Quod per se pulchrum est, nudum mōstratur: at ille
 Qui non est, aliqua saltem cupit arte videri,
 Personamque sibi induci velut histrio. quare
 Si rectè aspicias, vita hæc est fabula quedam.
 Scena autem, mundus versatilis: histrio & actor,
 Quilibet est hominum. mortales nam propè cuncti
 Sunt personati, & falsa sub imagine, vulgi
 Præstringunt oculos: ita diis risumque iocumque
 Stultitiis nugisque suis per secula præbent:

Ergo

Ergo honor & fama, & mortalis gloria, lausque,
 Somnia sunt, prorsus nil conducentia: quando
 Sorte magis quam virtute acquiruntur: at esto
 Quod tantum dignis tribuantur. dic mihi, nunquid
 Corporibus profunt? certe nil. dic, animisne?
 Tantundem: hos inflat potius, tumidosque; leuesque;
 Nec non sollicitos reddunt. se subderemultis,
 Et servire solet multis, ambire, precari,
 Munera largiri, quisquis sectatur honores.
 Vita igitur talis misera est, & plena tumultus,
 Subiacet invidia, & magnis quandoque periclis.
 Virtutem veram qui possidet, ille quietus,
 Ille satis felix: permittat cetera diuis. (est:
 Sufficiens honor est homini, quum dignus honore
 Qui datur indigno, non est honor: est onus, imò
 Ludibrium, veluti in scena quum ludius est rex.
 Iam mala quæ humanum patitur genus, adnumerabo.
 Principio postquam è latebris male olentibus alui
 Eductus tandem est, materno sanguine fœtus,
 Vagit, & auspicio lacrymarum nascitur infans:
 Vt puto, quæ mala sit vita hæc, quæ plena periclis,
 Natura monstrante videt. sic per mare longum
 Mercator facturus iter, terretur, & alto
 Pectore dat gemitus, metuens scopulos, freta, ventos,
 Naufragium, occursum piratarum, omnia demum
 Terribilis quæcunque tenet discrimina pontus.
 Vix natus, iam vincla subit, tenerosque coercet
 Fascia longa artus: presagia dira futuri
 Seruitij. quis enim liber? sunt legibus omnes
 Subiecti: nec non & regibus, & vitiis, &

Iudiciis

Iudiciis hominum: seruit quoque quilibet vltro
 Spe pretij, faciendo aliquid, vel fortè coact^o. (quò
 Omne animal postquã natũ est, subito ambulat, &
 Cũq; libet graditur: non sic homo: tempore longo
 Non pedibus, non ore valet, non mente: sed instar
 Vocalis statua, solis vagitibus omnem
 Nocte dieq; domum vexat, turbatq; quietem.
 Post vbi iam valido se poplite sustinet, & iam
 Ritè loqui didicit, tunc seruire incipit atque
 Iussa pati, sentitque minas ictusq; magistri,
 Sæpe patris matrisq; manu, fratrisque frequenter
 Pulsatur: facient quid vitricus atque nouerca?
 Fit iuuenis, crescunt vires: iam spernit habenas,
 Occluditque aures monitis: furere incipit, ardens
 Luxuria atque ira: & temerarius omnia nullo
 Consilio aggreditur, dictis melioribus obstat,
 Deteriora fouens: non vlla particula curat,
 Dummodo id efficiat, suadet quod caeca libido:
 Rixatur, nec in ra timet, cerebrosus & extlex.
 Nempe agitur furis iuuenũ pars maxima: pauci
 Quos frænat metus, aut pudor, aut prudẽtia, recto
 Tramite sinceram ducunt sine labe iuventam.
 Succedit grauior, melior, prudentior ætas,
 Cumque ipsa curæ adueniunt, duriq; labores:
 Tunc homo mille modis, stultoq; enititur omni
 Rem facere, & nunquã sibi multa negotia desunt.
 Nunc peregrè it, nunc ille domi, nũc rure laborat,
 Vt sese, vxorem, natos, famulosque gubernet,
 Ac seruet, solus pro cunctis sollicitus, nec
 Incundis fruitur dapibus, nec nocte quieta.

146 MARC. PALINGENII

Ambitio hunc etiam impellens, ad publica mittit
 Munia: dumque inhiat vano malè sanus honori,
 Invidia atq; odij patitur mala plurima, deinceps
 Obrepat canis rugosa senecta capillis,
 Secum multa trahens incommoda corporis, atque
 Mentis: nam vires abeunt, speciesque, colorque:
 Nec non deficiunt sensus: audire, videre
 Languescunt, gustusque minor fit: denique semper
 Aut hoc, aut illo morbo vexantur: inermi
 Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
 Sustentata meant: animus quoque vulnera sentit,
 Desipit, & longo torpet confectus ab ævo.
 Ergo suis subiecta malis est qualibet ætas.
 Plurima sunt etiam mala, quæ communiter omnis
 Ætas ferre solet: nunc frigus lædit acutum,
 Hybernæque niues, nec non furibundus ab arcto
 Riphæisque iugis Roreas, quum stiria pendet
 Horrida culminibus, glacie cum flumina torpent.
 Nunc æstas nimis insana caloribus vrit,
 Quum tenet ardentem Nemæes Hyperiona monstrum
 Aruaque flauescunt, & tellus arida aperto
 Ore vocat pluuias? nullus morientibus herbis
 Humor adest, lamæ sicca, siccaque paludes
 Torrentur, candet caelestibus ignibus aër.
 Nunc sitis atque fames, nunc & penuria rerum
 Vitium cruciat. quis possit carmine morbos
 Innumeros, quibus est obnoxia vita, referre?
 Quot febres, quot languores, quot ubique dolores
 A capite ad plantas? humanum corpus ut extrâ,
 Sic inius patitur: per singula membra venenum

Insu-

Infudit natura homini, caput & manus, & pes,
 Et latus, & stomachus, grauius torquetur, & au-
 Atq; oculi & fauces, renes: qd cætera dicam? (res
 Quid cupio numerare grues quot Strymonis vnda
 Excipiat? vel quot Phrygius Mæander olores?
 Mens etiam plerunq; sua de sede recedit:
 Vel philtis, vel carminibus, vel turbine morbi,
 Vel quum cæritus cacodæmona pectore quisquam
 Baiulat insano, vel quum furit improbus Euan:
 Quanq; & auaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
 Non minus ac vinum humanos cõfundere sensus,
 Atque animis tenebras soleant inducere: quare
 (Dicere si verum volumus) pars maxima viuus
 Ebria vāsanis affectibus. inueniuntur
 Heu pauci, qui non titubent, qui lumine sano
 Aspiciant quid agant, ac se ratione gubernent,
 Hinc non inscitè quidam, numerum infinitum
 Stultorum dixit: nam quis non indiget albo
 Helleboro, & tota Anticyra? vix Græcia septem
 Inter stultorum tot millia connumerat. qui
 Credantur verò sapientis nomine digni.
 Humani generis mater nutrixque profectò
 Stultitia est: sine qua mortalia cuncta perirent,
 Nilq; agerent homines in terris: hac duce fiunt
 Bella, & quæ bellis sunt opportuna, tot arma,
 Tot clypei, tot signa, suis distincta figuris?
 Hac rursus monstrante, ioci, thyasiq;e, choriq;ue
 Inuenti, tot deliciae, tot ludicra, totq;ue
 Ornatus: nõne hinc etiam vis tanta librorum,
 Tantus nugarum torrens fluit? omnia saltem

Plurima facta hominum veniunt ab origine tali.
 Iam verò tristes casus, & tristia fata,
 Sunt quibus expositi mortales, dicere ad vnguem
 Nemo quidem posset, quamuis facundus. in vndis
 Mergitur hic, avidisq; miser fit piscibus esca:
 Ille cadit, præceps ruens perit, aut malè languet
 Perfractis membris? alius niue, grädine, & imbri
 Obruitur: multos inopino fulminis ictu
 Interiisse liquet: quosdam delapsa ruina
 Contriuit: nõne absumunt incendia multos?
 Nõne aliquos aut herba nocēs, fungusve malignus
 Incautos perimunt? nonnullos gutture fixus
 In medio cibus elisit. quot bellua morsu
 Exanimat? mulusve malus, vel non equus æquus,
 Dum furit atque ferit ferratis calcibus? aut bos
 Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?
 Quid referam, quot damna homini persæpe venire
 Culpa hominũ soleat? adeò vt fera nulla magis sit
 Formidanda illi, quàm semine natus eodem.
 Hinc tot prædones, tot fures, sacrilegi tot,
 Tot delatores, tot falso in crimine testes,
 Tot mæchi, tot carnifices, mortalia turbant
 Otia, ceu lætos turbat lea visa iuuenços.
 Ille nocet lingua, hic ferro, pars maxima fraude:
 Ille palàm rapit, hic clàm: sunt & qui simulato
 Nomine amicitie, vel nomine religionis
 Imponant multis, quos credulitate fideq;e
 Insulsa faciles falli nouère: ferè omnes
 (Prò genus infandum) damnis gaudent alienis,
 Non frater fratri, nec amicus fidus amico,

Nec

Nec patri natus, verè hic sunt tartara, sunt hic
 Cerberus, & furia, & chaos, & styx: deniq; quic-
 Horribile, & fœdũ nigri tenet aula tyrãni, (quid
 Sola quies somni pacem mortalibus affert,
 Dum vivit: nihil hac (nisi tetra insomnia turbet)
 Dulcius esse potest: nam curas atque labores
 Eximit, & blandis miseros amplectitur alis,
 Hanc homini tamen invidit natura quietem.
 Iussit enim vt dirus pulex, cimexque, culexque.
 Morsibus inficerent huius tam dulcia pacis
 Gaudia: ne desint vnquam mala, nocte dieque.
 Longè igitur melior mors est, quàm mortis imago,
 Nam quicumque fretum vitæ gaudente carina
 Tranavit semel, & tutum tenet anchora portum,
 Ille hilaris ventos ridet tumidasque procellas,
 Leucotheamque caput fertis redimitus adorat,
 Atq; Athamanteum donis onerat Melicertam,
 Securus celebrans varios in littore ludos.
 Mors omnes finit pœnas, mors omnia solvit
 Vincula, morte fugit metº omnis & omne periclũ.
 Vique dolor nullus, te nulla urgebat egestas,
 Quum patrios nondum lumbos ingressus, eras nil:
 Sic postquam extrema fueris iam morte solutus,
 Te nullus dolor, & te nulla urgebit egestas.
 Quis damnosa sibi, quis pernicioosa fuisse
 Tempora crediderit, quæ tunc fluxere? fuit quum
 Ipse nihil, nondum materna conditus aluo?
 Quis quæritur nocuisse sibi mensès ve diès ve,
 Quos nunquã vidit, vel quos nũquã ipse videbit?
 Vel quis noctem illã vt pravã, miseramq;, gravẽq;

Viuperet, qua nil sensu? somnoque profundo
 Obrutus, vi lignum iacuit, gelidumque cadauer?
 Quid mors? etern⁹ somnus. somn⁹? brevis est mors.
 Sed multis placet immortales esse animas, &
 Viuere defunctos perhibent, membrisque relictis
 Nudatos, veluti proprio de cortice tracta.
 Cochlea nudari solet, ad Plutonia regna
 Tendere precipites, ac tartara nigra subire:
 Myrtiferumque nemus fingunt, ubi vulgus amantiss.
 Ingemit, atque addunt feruentes ignibus amnes,
 Monstraque viperium manantia gutture virus,
 Distinctasque locis sedes: ubi vagiat infans,
 Atque ubi verberibus sauis facibusque cruentis.
 Eumenides agitent fontes: ubi rura beatis
 Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
 Ast aliter dicunt alij, & post funera credunt
 Esse quidem manes, sed qui vixere decenter
 Ac recte, in calum sublatos iungier astris:
 Contra qui pecudum ritu terrena secuti
 Neglexere deos, pecudum quoque corpora iusto
 Iudicio induere, & mutato carcere penas
 Soluere tantisper scelerum, dum prorsus ab omni
 Crimine purgati aethereas referantur ad oras.
 Quae si vera forent, etiam metuenda foret mors,
 Aut saltem bene viuendum, vitiisque carendum:
 Nanque piis iustisque daret bona praemia, contra
 Iniustis meruas penas meritumque dolorem.
 Atqui morte obita superentne, an sint potius nil,
 Et cum corporibus pereant animae quoque, tanquam
 Sole nives verno, aut nubes Aquilone soluta.

Dice-

Dicere non nostrum est: videor satis esse loquuta:
 Germanam scitare meam, quam nomine Graij
 Appellant Sophian: (nanq; hæc doctissima tales
 Assiduè versat curas, semperq; requirit
 Occultas rerum causas, & amabile verum.)

Hac igitur monstrante potes naturam animarum
 Noscere, (ni fallor) si te tenet ista cupido.

Mi satis id fuerit tibi dicere, quòd metuenda
 Mors non est, saltem iustis, qui pectore puro
 Vixerunt: quoniam vel dulci pace fruuntur,
 Aeterno addicti somno, vel præmia habebunt
 Debita virtuti, & felices efficientur.

Quare agedum sanctos mores amplectere, & omnem
 Pelle animo noxam pro viribus: hoc tibi pacto
 Mors leuis ac facilis fiet, nulloq; timore
 Depositu reddes natura, & lætus obibis.

Quin hæc tecum animo versa, sic cogita: & inquæ:
 Quid mihi mors oberit? quo me lux vltima damno
 Afficiet? nullo nimirum, quid mihi demet?
 Diuitias? sed diuitiis tunc neutiquam egebo,
 Nec re vlla prorsus. cur non diuissimus ergo
 Censeri poterò? nempe est locupletior ille,

Non qui plura tenet, sed qui minus indiget. aurum,
 Argentum, gemmas, palatia, prædia, vestes,
 Atque alia id genus, omnino aspernabor, vti nil
 Aptum mihi: nec me torquebit adempta voluptas,
 Vt neque torquentur pecudes, quòd mollia vina
 Non habeant, vel mellitas croceasq; placentias.
 Quæ non optantur, quid tum si non habeantur?
 Sed dulces natos, & dulces linquere amicos

Cur adeò miserum est? nõne esset deterius, si
 Me superante illi morerentur? perpetuoque
 In mærore manerem? ut scribunt Nestora acerbo
 Antilochi fator aut Euandrum funere nati,
 Quẽ Rutulus ferro stravit, Phrygia arma iuuan-
 Aeterno in luctu vitam duxisse molestam. (tum,
 Præcedam? at paruo post tẽpore nostra sequentur,
 Quum volet ipse Deus, vestigia, meq; reuisent.
 Si modò sunt aliquid manes, ut credere par est,
 Ut Christi præcepta docent, multiq; sophorum
 Quicquid erit, non propterea mihi dura videri
 Mors debet, quòd diuitias & dulcia vite
 Gaudia surripiat. nanque hæc sunt tradita nobis
 Mutuò: & vsuram rerum natura benigna,
 Non res concessit miseris mortalibus: ergo
 Quum nil sit nostrum, moriendo aliena relinqvã,
 Nilq; meum amittã. quid tum, si aliena relinqvo?
 Quid doleam, si qua sua sunt natura reposcit?
 Nudus ego huc veni, simul hinc ego nudus abibo.
 Mundus enim quoddam hospitium est, ubi turba
 animantium

Diversorum ingens habitat: quæ tempore certo
 His fruitur dapibus, quas conuiuator habendas
 Vbertim, & gratis permittit: sumite, dicens,
 Sumite: non meritis vestris, sed munere nostro
 Hæc bona tradidimus vobis obsonia, donec
 Mi fuerit visum vos hinc dimittere, donec
 Eia agedum dicam, nostris decedite mensis:
 Vescimini, & genio lati indulgite. sed hora
 Vltima quum veniet, qua vos hinc ire iubebo,

Parete

Parete æquo animo, & venturæ cedite turba,
 Conuiuasq; alios iisdem gaudere sinatis.
 Ergo, quis nisi sit demens, ingratus, iniquus,
 Talibus auditis alieno excedere tecto
 Nolit, & inuito domino residebit? at ille,
 Pessime vade foras, clamabit, & eiiciet vi.
 Tunc malè cõfusus, lacrymās, querulusq; recedet.
 Cur ego sortiferæ si me vocet arbiter vrna,
 Mordicus inuitam vitam retinebo? vel ægrè
 Migrabo, vt multi? neque enim fas: imò libenter
 Destituã mundis hunc fœdũ; innumerisq; refertis
 Fraudibus atque dolis, incestibus atque rapinis,
 Est vbi nulla fides; pietas vbi nulla, nec vlla
 Iustitia & pax & requies, vbi crimina regnans
 Omnia, vbi frater fratri insidiatur, vbi optat
 Interitum patris natus, mulierq; mariti,
 Atque vir vxoris: nemo est, vel rarus vbique,
 Qui non furetur (modò possit) non rapiatq;,
 Qui non sit fallax, qui non ficto ore loquatur:
 Vt meritò possit mundus spelunca latronum
 Dicier. en reges sub honesto nomine, nec non
 Pontifices, spoliant populos. en depeculantur
 Certatim ciues, laniantes viscera matrum.
 Quid tor supra loquar? sunt cuncta libidine plena,
 Et passim prostant, & clàm fodiuntur ephēbi.
 Quis non mœchatur? mystæ, vafrique cuculli,
 Quos castos decet esse, palàm cum pellicibus, vel
 Furtim cum pueris, matronis, virginibusq;.
 Nocte dieq; subant: sunt qui consanguinearum
 Inguinibus gaudent, inveniunt pecudes quoq; multi:

114 MARC. PALINGENII

Et rura, & sylva infames, vrbs quæque lupanari.
 Adde tot instantes casus, tam multa pericla,
 Quæ impendent semper mortalibus. adde labores
 Assiduos, & tot ridenda superstitionum
 Agmina, quibus opus est cervicem subdere: quando
 (Proh pudor) ignari sophiæ, crassique cerebri,
 Doctrinæ osores (quibus est sola alea curæ,
 Aut nutrire canes & equos, volucresq; rapaces,
 Continuisque iocis puerilem ducere vitam.)
 Sceptra tenent, præsumunt populis, vrbesq; gubernant,
 Hinc tanta errorum scabies, tot stultitiarum
 Colluuiæ, hinc & tot millia flagitiorum.
 Talia si tecum reputas, animoque reuoluïs,
 Nō metues mundū hunc tā stultū, tamq; malignū
 Linqere: sed potius rectè fecisse Calanum,
 Atque alios dices, qui sese sponte necarunt,
 Et sponte hanc scelerū caueam, stabulumq; ferarū
 Deseruere, manu cessantia fata vocantes,
 Nec voluere vltimū moribundum pascere corpus.
 Et miseræ carni tanto seruire labore,
 Quod nisi religio obstaret, legesque Platonis,
 Et Deus; hortarer te vltimū dimittere vitam,
 Et sortem insanam & sceleratas linqere terras.
 Non vinum vt vinū appetitur, sed tale, bonumq;
 Sic vita, vt vita, est nihili, nisi sit bona: quòd si
 Est misera, vt vinum corruptum despiciatur.
 Esse quidem, per se nec amandum, nec fugiendū est:
 Quippe habet hoc quāuis vilissima recula, vermis.
 Musca, lapis, cortex: nihil est optabile, dempta
Conditione boni, nisi sit tale esse, bonumque,

Non

Non video cur optari, cur possit amari.
 Quare qui mortem metuit, valde insipiens est,
 Quum mala tot tantosque pati sine fine labores
 Corporis atque animi malit, quam vel cruciatum
 Omnem cum carne exuere, & requiescere semper,
 Aeternaque frui ac tranquilla pace, vel ipsis
 Depositis membris, nulla re prorsus egentem
 Viuere, nec sentire aliquem iam posse dolorem,
 Atque vnà cum diis totum percurrere mundum.
 Singula spectando, & ventos superare volando:
 Nè fuerit pingui vitiorum fece grauatius.
 Cogaturque imas terrarum habitare latebras.
 Postquam sic fata est Musarum maxima, surgis,
 Et me Phœbea reuuentem fronde coronat:
 Deinde abiens per inane amplius, sese abdidit astra.

LIBER VII.

LIBRA.

Musa agedum surge, & melioribus utere pennis:
 Alta pete, atque humiles iadudum despice curas:
 Rebus in exoelsis decus est & gloria maior,
 Contemplare deos, totumque per æthera curre,
 Est ubi ver æternum, ubi pax æterna, ubi semper
 Lucidus apparet Titan, nullisque tenebris
 Læditur alma dies. non illic nubifer Auster,
 Væ, anisve Aquilo: Zephyri sed blandior aura
 Spirat, & ambrosiæ lætissima gramina mulcet.
 Hæc spatitare igitur: tamen inde relapsa vicissim

A centro ad centrum vario discurre volatu.

Ac veluti speculam quærit, quicumque videre

Optat multa procul: sic te supra astra necesse est

Scandere, ad vsq; Iouis solium: hac sublimis ab arce

Subiectum claro spectabis lumine mundum.

Principium primū, immensum, admirabile, summū,

Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni,

Vnum est duntaxat, nec rectè plura putantur:

Nam si plura forent rerum primordia, vel nil

Inser se prorsus differrent, sic erit vnum,

Vel magis differrent, & sic fateamur oportet,

Esse aliquod maius, melius, præstantius, inter

Cætera principia, vnde aliis tribuatur origo,

Arbitrio cuius moueantur cætera. nam si

Plura mouent pariter, si vires omnibus æquæ,

Si par imperium est, non est tamen æqua voluntas,

Parque illis animus, crudelia prælia fient

Iugiter, atq; omnem impediet discordia motum,

Vt si fortè ratem parili conamine plures

Impellant venti, nunc huc, nunc flatibus illuc

Ambiguis agitata hæret, cui pareat, aut quem

Audiat, vnde loco semper versatur eodem.

At si animus cunctis idem est, eademque voluntas

Principiis, frustra ponentur plura, sed vnum

Sufficiet. nam si non sufficit, atque aliorum

Indiget auxilio. si non nisi iuncta mouere

Possunt, haud dubiè imperfectū erit vniquodq;

Nec poterunt verè primordia prima vocari.

Nam perfectum imperfecto prius esse necesse est,

Nec non composito simplex, & pluribus vnum,

Et

Et mixto purum: quod prudens nemo negabit.
 Est operæ pretium tamen hoc ratione probare.
 Causa suo effectu prior est, authorque opere ipso,
 Perfectum verò, quia partes continet omnes,
 Nilque illi deficit, longè est robustius, atque
 Fortius. ergo facit, mouet, imperat, vnde putatur
 Iure quidem causa atq; author: sed debile contrà
 Est imperfectum, quia partes non habet omnes,
 Huicq; aliquid deficit: proin vincitur, atq; mouetur
 Perfecti iussu: paret, non imperas. ergo
 Iure quidem effectus dici, atque opus esse meretur,
 Posteriusque ipso perfecto debet haberi.
 Quòd si principium primum, quo cuncta creatur,
 Imperfectum esset: miserum foret vsque, & ab illo
 Nil posset fieri perfectum: sicut ab arte.
 Quæ non perfecta est, perfectum non opus exit.
 Quare non possunt plura esse exordia rerum,
 Est vnum: quia perfectum non amplius vno est,
 A quo sic rerum æternus deducitur ordo,
 Vt monade à prima innumeri numeri generantur.
 Est etiam purum, ac simplex: nam posteriora
 His sunt composita & mista. an cõponere quisquã
 Aut miscere potest, si non prius inueniantur
 Ex quibus id fiat? prius hæc extare necesse est,
 Singula per se, deinde simul coniuncta manere.
 Ergo principium primum (ceu diximus) vnũ est,
 Ac simplex, nec non purum: quod viuere si non
 Credimus, erramus. quoniam nisi viueret, vnde
 Esset vita aliis, quum viuant cuncta per ipsum?
 Viuit nimirum, atq; sapit: quia condere nunquam

Tot

158 MARC. PALINGENIT

Tot bona, tã varia & pulcra, & tãto ordine possēt,
 Ni sapiens foret, & cognosceret omnia ad vnguē.
 Nec dubitandū etiã, sed corde atq; ore faciendum,
 Hoc ipsum esse bonum. nunquid bonitate carebit
 Illud, cunctiorum quod origo & causa honorū est?
 Num fonte ex dulci, riuī effunduntur amari?
 Num dulces riuī ex fonte effunduntur amaro?
 Aut opus est, nihil esse bonū: aut bonus ille putād⁹,
 Qui rerum fons est, & mundi maximus auctor.
 Hunc homines variè appellant: nos ore Latino
 Qui loqmur, plerūq; Deumq; Iouemq; vocamus,
 Qui quum sit primū ens, & ab ipso cetera fiant,
 Idcirco est per se viuens, sapiensq;ue, bonusq;ue,
 A nullo accipiens quod habet, verū omnia ab illo
 Accipiunt. igitur quod habent, amittere possunt,
 Si modò nil conferre velit dator ille supremus.
 Vt riuī possunt arescere, si neget vndas
 Fons solitas: tamen haud ideo fons deficit ipse
 Nam per se producit aquas, neq; pendet ab vllor
 Sic Deus est per se, idcirco non deficit vnguam
 Nec si cuncta simul pereant, ideo ipse peribit.
 Quicquid enim per se est, semper durare necesse est,
 Quum nullo indigeat, quum solo pendeat à se:
 Quum vi non possit, quum nolit sponte perire.
 Demum ipse est totum: sunt autem cetera partes.
 Tale tamen totum non est, quod constituatur
 Partibus ex ipsis: quum sit super omnia simplex.
 Sed virtute (inquam) totū est, quia cōdidit orbem
 Tam vastū, & quicquid tam vastus continet orbis.
 Omnia quæ viuunt, & quæ viuētia non sunt.

Omnia

Omnia quæ apparent, & quæ apparentia nō sunt,
Ipse facit solus, solus quoque facta tueretur.

Hac ratione igitur totum est, totumque vocatur.

Ut semen tota est arbor: quia viribus eius

Quantum sit minimū, tamē ingens nascitur arbor;

Quæ validis ramis spatiosas explicat umbras.

Multi autem dubitant an corpus corporeū ve
Sit Deus. esse etenim nil præter corpora credunt.

Atque ea corporeo quæ sensu percipiuntur.

Quare nos virum hoc sit verum, dispiciamus.

Omne quod est corp⁹, quantum & quale esse necesse

Atq; duo hæc propter, nimirū sensibile corpus (est;

Redditur: his demptis, quid sensu percipietur?

Quod verò quantum & quale est, cōponitur: atqui

Simplex est Deus ipse, velut iam diximus. ergo

Nenig; corpus habet, prædictis adde, quòd omne

Corpus materia saltem, formaque coactum est.

Præterea non finitæ virtutis oportet

Esse Deum, æternus quum sit, ne desinat orbis.

Nullum infinitam virtutem corpus habebit:

Quodlibet est etenim finitum, nempe rotundum,

Corporibus cunctis maius, meliusque, suis est

Limitibus cinctū: sic quod quater angulus, aut ter

Format, sic alias quod habet quascunque figuras.

Ergo infinitæ non est virtutis, & istud

Monstro sit: partes hoc diuide corpus in æquas.

Sitque A, dimidium, sit B, pars altera: quero

An possit tantū A, quantum B, & viring; potestas

Infinita sit? hoc pacto pars altera frustra est,

Alteram sufficiens. quod si pars utraque vires

Finitas

Finitas habet, & totum tale esse necesse est.
 Finitis etenim constare ex partibus ipsum
 Infinitum, audeat qui dicere, desipit. ergo
 Corporis est expers, qui corpora cuncta creauit,
 Fortè aliquis respondebit, Deus infinitum
 Est corpus, nos verò istud posse esse, negamus.
 Omne etenim spatium completeret, nec locus ullus
 Restaret vacuus, qui claudere cætera posset:
 Sic nec mundus erit, nec nos, nec deniq; quicquam.
 Præterea corpus viuens quum nobilius sit,
 Ac melius, quàm quod vita caret, haud dubitãdũ,
 Nobiliorem esse ac meliorem corpore vitam,
 Propter quam corpus melius sit, nobilius quæ.
 Quæro igitur, nunquid vita est substantia? vel quid
 Accidit? hoc si sit, substantia vilior esset,
 Nec non deterior, quàm quod substantia non est:
 Quod certè absurdum, clamabit turba sophorum.
 At si vita ipsa est substantia, corpore nullo
 Indiget, adiuncto sibi: solaquæ purius, atque
 Commodius per se, quàm corpore iuncta manebit.
 Nam quare adsciscat corpus sibi, viuere liber
 Quum valeat mundi sator, & sine corporis usu?
 Nempe superuacua est moles, & carceris instar
 Continet inclusas vires, animamque coërcet,
 Impediens, ne quò vult pergere libera possit.
 Ille igitur summus princeps, bonus, omnipotensq;
 Aeternus, sapiens, prorsus sine corpore viuit.
 Sed quare hoc multi nolunt concedere? dicam,
 Nempe quia in crasso demersi corpore, crasso
 Obducti sensu, nil præter corpora norunt,

Ut si fortè oculis vitrum quocunque colore
 Infectum obijcias, quicquid spectabis, eundem
 Qui vitro, credas deceptus habere colorem.
 Scire tamen debemus, & omni errore fugato
 Credere, nec dubiè, esse alia, & quamplurima verè
 Entia, vel nullo viventia corpore: vel quæ
 Corpus habent tenue inprimis, vt cernere nostri
 Haud possint oculi, nec noster tangere sensus,
 Atque ideo nobis meliora & nobiliora:
 Quod forsàn tali poterit ratione patere.
 Omne graue & crassum quanto plus continet in se
 Terrenæ facis, tanto fit vilius illo
 Quod tenue atque leue, & subtilis materiai
 Massa est cõpositũ: docet hoc quodcunq; metallum.
 Nam simul ac validis Vulcani viribus arsit,
 Liquitur, & partes illius deteriores,
 In quibus est terræ plus, & grauitatis, habentur
 Pro nihilo, in sordiamq; abeunt: leuiora, magisque
 Pura, nitent; meliore sono, meliore figura.
 Sic panis melior, qui purior & leuior fit
 Ex simila: hunc domini comedunt, sed crassior escam
 Dat famulis: rursus grauiori & deteriori
 Custodes pecoris pascuntur rure molossi.
 Sic aqua, sic vinũ, atq; oleũ, & liquor omnis habe-
 Nobilior tanto, quanto est subtilior, atque (tur
 Lucidior leuiorque: cibus quoq; crassior, & cui
 Plus grauitatis inest, in sordes versus, ab alio
 Pellitur: at alius terreni ponderis expers,
 Fit caro, fit sanguis, fitque vtile nutrimentum.
 Cur lapides viles, crassoque, grauique & opaco

Cor-

162. MARC. PALINGENII

Corpore sunt? gemmae pretiosaeq; marmora lucens
 Nempe quia his minus est terrena facis: at illis
 Materies concreta magis, densataque tellus
 Dat pondus, lucemq; adimit, pretiumq; decoris.
 Sunt speciosa igitur minus, & pretiosa, tenent quae
 Plus terra: unde etiam possunt minus entia dici:
 Ut minus est aurum, scoria, & quod vilius auro est,
 Namq; elementorum certe est vilissima tellus.
 Et quasi fax quadam: idcirco faber optimus, illam
 Inferiore loco fixit, multumque remoto:
 Ut quantum posset, distaret ab aethere puro:
 Densavitq; globum, ut minor & contractior esset,
 Calicolumque minus turbaret lumina, quando
 Immensi spectare velint penetralia mundi.
 Ergo ubi iam pulchrum absoluit Deus amphitheatrum,
 Ornauitque ipsum stellantibus undique gemmis,
 Quicquid ubiq; fuit scobis, immundaeq; relictum
 Passim materiae, ventos abstergere iussit.
 Illi confestim domini mandata facessunt, (tentes
 Hinc Aquilo, inde Notus, Zephyrusq; Eurusq; pa-
 Certatim verrunt campos, glomerantq; redactas
 In medium sordes, variisq; afflatibus urgent:
 Sic facta est tellus, quae prorsus ab aethere toto
 Expulsa, ad centrum sese miseranda recepit:
 Non locus alter erat distansior, inferiorque,
 Ad quem confugiens tandem requiescere posset.
 Nonne etiam reliquis infirmior est elementis,
 Debiliorque? etenim si discindatur ab aestu,
 Aut ferro, aut alia quavis ratione, redire
 In sese nequit, ac diductas iungere partes.

AET

At aqua si fuerit diuisa, recurret in vnum
 Extemplo, & rursus veluti prius integra fiet:
 Sic aer, sic ipse ignis quum dilaniantur,
 Quamprimis coeunt, dissectaq; membra reducunt,
 Et remanet facto de vulnere nulla cicatrix.
 Vnde hoc? nimirum quia sunt meliora, magisque
 Perfecta, & propria possunt virtute moueri:
 Terra autem per se stabili grauitate quiescit,
 Immò aliis causa est vt sint immota, locumque
 Ne mutare queant, siquidem plus est vbi terra,
 Plus grauitatis inest, minus illic mobilitatis.
 At quæ sunt leuiora, eadem sunt mobilia,
 Et vitæ propria quidem, nam causa mouendi
 Corporibus vitæ est; patet hinc, quòd mortua motu
 Cuncta carent, sed quum viuentia sint meliora
 (Quandoquidem nihil est vitæ pretiosius ipsa)
 Haud dubiè, leuius quocunq; est, mobiliusque,
 Illud idem melius dicendum nobiliusque.
 Ergo errant prorsus qui credunt entia tantum,
 Quæ apparent oculis, vel tactu percipiuntur,
 Et quæ crassa magis, quid enim subtilius ipso
 Aère? quidve potest tangi minus atque videri?
 Vnde ipsum multi vacuum, & nihil esse putarunt.
 Apprimè est tenuis: quid ni? verum tamen est ens,
 Et verum corpus, primis de quatuor vnum,
 Nobilius terrâ, & terram humectantibus vndis,
 Tradita proinde fuit sedes sublimior illi.
 Nam quæ sunt cælo & stellis propiora beatis,
 Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
 Nonne omnes venti tenues, vt lumina fallant?

Quis

Quis tamen esse neget ventos? qui ferrea postquam:
 Carceris Æolij fregere repagula, montes
 Ingentes quaiunt: val. doque à stirpe reuulsas
 Deiciunt ornos, pontumque à sedibus imis
 Euertunt, cogunt nubes, soluntque coactas,
 Terribiles que cient tonitrus, & fulmina tridunt:
 Quum tantas habeant vires, non entia dices?
 Cernere quod nequeas, vel presos stringere palmis,
 Nimirum stultum est, committere sensibus omne
 Iudicium, fallunt oculi persape videntem,
 Proque alio monstrant aliud, demergito in undas
 Perspicuas baculum rectum, apparebit in illis
 Incuruus: currat propè littus adacta phaselus,
 Currere tunc littus credas, cessare phaselum,
 Fallaces igitur sensus, etate frequenter,
 Aut morbo, aut aliis causis mutantur & errant:
 Nec sunt cuiq; pares, quod pulchrum iudicat ille,
 Contra hic turpe putat: dulce ille, hic dicit amarum:
 Ille alget, calet hic, variantur corpore sensus,
 Inque alia sunt carne alij. partes que sequuntur
 Interdum, per quas operantur: vt ebrius vnam
 Esse duas credit flammam, & fixa moueri:
 Quippe mero turbati oculi, turbant quoq; visum,
 Aer præterea solet ipsos vertere sensus: (nunc,
 Nãq; modò est clarus, modò turbidus, humidus est
 Nunc siccus, nunc est densus, nunc rarus, ita ipsos
 Illudit variè sensus: hinc sanguineus sol
 Apparet, minor hinc vel maior luna videtur:
 Hinc clamante aliquo sinuosa resultat imago,
 Decipiens stolidas iteratis vocibus aures.

His

His aliis que modis possunt errare: sed ipsa
 Certior est ratio, duce qua mens inuenit inter
 Mille latens rugas & inania somnia, verum.
 Hęc amat, hanc sequitur, totis huic viribus hæret,
 Qui sapit, ingenioque valet, cui viuida mens est,
 Athereusque animus: sed crassa obtusaque turba
 Non videt hanc lippis oculis: hinc plurimus error,
 Vanaque credulitas, & opinio cæca tenaxque.
 Prudentum rectrix ratio est, at opinio vulgi.
 Nos igitur rationis iter, quã possumus, omni
 Conatu ac studio quæramus & ingrediamur.
 Ipsa etenim ratio sol est, quin tramite certo
 It semper, per quam à bruiis distare putamur:
 Obscuram, incertamque imitatur opinio lunam.
 Quid demum ratio dicat? viuentia multa
 Esse quidem, nostros fugiant quæ tenuia sensus.
 Nam nisi fecisset meliora & nobiliora,
 Quàm mortale genus, fabricator maximus ille,
 Nempe videretur non magno dignus honore.
 Nèpe imperfectum imperiũ atq; ignobile haberet.
 Infra etenim naturam hominis, pecudesque; feraeque
 Existunt, viles omnes ac mente carentes,
 Et misera, & ventri tantùm somnoque vacantes.
 Quòd si nullum animal melius natura creasset,
 Quidnã aliud foret hic mūdus quàm turpe ferarũ
 Ac pecudum stabulum, spinisque; simo; refertum?
 Quidnã aliud foret ipse Deus quàm pastor herusque;
 Multorumque; gregum, multorumque; armentorum?
 Atqui hominem fecit: nimirum maxima laus hæc.
 Nimirum satis hoc: ohe! fieri melius nil

De-

166 MARC. PALINGENII

Debuit aut potuit? iamiam perfectior orbis
 Esse nequit: fuit hæc Iouis infinita potestas:
 Sed videamus virum sit fas hoc credere. non est,
 Non est hoc (inquam) fas credere, nec ratio vult.
 Nã quid homo est? animal certè stultū atq; mali-
 Præq; aliis miserū, si se cognoscat ad vnguē. (gnū.
 Quis non spōte malus? vitiorum lubrica & ampla
 Est via, quā properant omnes, vltroq; feruntur,
 Nec prohibere valent monitor, lex, pœna, metūs ve,
 Contrā, virtutis salebrosa, angusta, nimisq;ue
 Ardua, quā pauci tendunt, iudemq;ue coacti.
 Quis sapit? an mulier? nūquid puer? aut cerdonis
 Tota cohors? eheu stultorum maxima turba est,
 Cecis versamur tenebris, & ducimur omnes
 Affectus: aut nulli, aut pauci, quos rector Olympi
 Præcipuè sibi delegit, ratione reguntur.
 Quis contemplari valet: aut vnde oria nobis
 Sunt, ut possimus latitans inquirere verum?
 Distrahimur variis curis: pars plurima vitæ
 Conteritur somno, reliquum morbi atque labores
 Assidui impediunt, paupertas ve improba turbat,
 Desidia interdum, interdum furiosa voluptas.
 Hinc stulti sumus, hinc nobis sapientia deficit.
 Nanque ea continuo studio, longoq;ue paratur,
 Pacatumq;ue animum poscit, mentemq; quietam.
 Quàm verò genus humanum miserum sit, abunde
 (Ni fallor) sexto libro monstrauimus antè.
 Eheu pœnarum scelerumq;ue & stultitiarum
 Hic locus est: hæc est tenebrosi regia Ditis,
 In qua nemo quidē non multa incommoda suffert.

Turba

Turba tamen stupida & crassa hoc nō cogitat, imō
 Inter continuos, detestandosque labores,
 Sæpe canit demens, & ridet, nec miseram se
 Agnoscit, patitur pœnas, obiterque iocatur,
 Et subito obliuiscitur omnia: dummodo parua
 Dulcedo subeat: lethæ hæc mentibus infert:
 Prouida sed tales voluit nos esse, sagaxque
 Natura: vtiliter certè. nam si saperemus,
 Quis ferret, miserae tot tantaque lædia vitæ?
 Tristitiam, curasque graues sapientia gignit.
 Ipsa etiam natura hominem spes læctat inani,
 Qua sine quisque sibi mortem conscisceret vltro.
 Ergo stultitia & spes, sunt duo pharmaca nobis
 Tradita, prudentis naturæ consilio, ne
 Tot tantisque malis affecti deficiamus. (ipso,
 Quod si hodie haud vllum est animal præstantius
 Mundi author quid erit? stultorumque, & miserorū
 Et sceleratorum dominus, princeps, pater, & rex.
 O bellum imperiū, o summum ac mirabile regnum!
 O bellos comites! quid quæris Iuppiter vltro?
 Iam non es solus: tam pulchrum condere mundum,
 Scilicet hos propter decuit te, seruiat istis
 Cælum, sol, luna, astra, aër, tellus, mare, quid nisi
 Sed mox in nihilum redeant, pereantque; velut nix
 Adueniente aestu, aut hyberno tempore frondes.
 Quanti sunt, quæ tam imbecillo corpore constant?
 Quanti sunt, quæ tam imperfecto tempore durant?
 Nunquid credibile est, terram pontumque; habitari
 Dumtaxat: quæ sunt cælo collata ferè nil.
 Quid tellus pontusque; simul? punctum propè dicas,
 Si

Si mundi spatium immensum ac mirabile acuto
 Perpendas animo: quin ipsis quodlibet astrum
 Est maius, veluti perhibent qui talia norunt.
 Ergo tam exiguus locus, & tam vilis habebit
 Tot pisces, homines, pecudes, volucresq;, & ferasque:
 Cetera erunt vacua, & proprio cultore carebunt?
 Atque aër desertus erit, desertus olympus?
 Delirat quisquis putat hoc, hebetisque cerebri est:
 Immò illic longè plura, & longè meliora
 Vivere credendum est, longèq; beatus atque hic.
 Denique si verum volumus sine fraude fateri,
 Est hominum sedes, brutorumque infima tellus:
 Aër ultra nubes, cælumque beatum,
 Pax ubi perpetua, & nitida lux clara diei
 Assiduè regnant, domus est & regia diuùm.
 Quos licet haud possit mortalis cernere visus
 (Est etenim tenuis nimium natura deorum)
 Sunt tamen innumeri, bibulae quot corpora arenae
 Littoribus cunctis, cunctis quot gramina campis.
 Qui credit cælum tam immensum, tamq; decorum
 Desertum omnino ac solum, vacuumque colonis,
 Quum teneat vilis tam multa animalia tellus:
 Delirat, crassa mentis caligine pressus,
 Nec minus ac pecudes terrena in face sepultus.
 Nec mirum puto, si fortunatae inveniuntur
 Insulae in Oceano, loca cunctis plena bonis, &
 Deliciis, veluti quidam scripsere, ubi vitam
 Nunquam ullus dolor, aut casus cõaminat ullus.
 Sed cælum, Oceani nomen, quia concolor illi est,
 Et velox apprimè, ideo fortasse recepit:

Omnis

Omnis stella autem, censebitur insula: quid ni?
 Nonne domos etiam multas ita saepe vocamus,
 Quod solæ à reliquis sint omni ex parte remotæ?
 At si aliter dicunt quàm nos exponimus, errant.
 Non etenim in nostro Oceano sunt talia: Reges
 Hæc loca non sinerent armis intacta, suoque
 Imperio vellent adiungere, siquis ad illa
 Accessus foret, & cuperent consistere in illis.
 Sed quid non fingit nugarum Græcia mater?
 Nempe suos aër cælumque ad sidera ciues
 Indigenasque tenent: quod qui negat, ille beatis
 Invidet, atque Dei maiestatem insipienter
 Blasphemat, nunquid non est blasphemia, cælum
 Dicere desertum, & nullis gaudere colonis:
 Atque Deum nobis tantum, brutisque præesse,
 Tam paucis, & tam miseris animalibus, & tam
 Ridiculis? certè scivit, potuit, voluitque
 Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
 Quæ viuant meliore loco: ut sua gloria maior,
 Maius & imperium foret, & perfectior orbis,
 Nam quo plura facit, quo nobiliora, relucet
 Hoc magis & mundi decus, & diuina potestas.
 Sed dubiū est, an sint puræ & sine corpore formæ:
 An varia (ut nos) membrorum cōpagine consistant.
 Nimirum dicat ratio, quod in aëre & igni
 Corpus habent quæcunq; manent animalia: nam se
 Non sunt corporea, ergo aër desertus & ignis
 Prorsus erit. vacuusque locus dicetur vsurque.
 Quippe locum præter corpus, nil occupat: illi
 Cui non est corpus, non est locus, idque loco nil

170 MARC. PALINGENII

Indiget: ut satis ostendunt præcepta Sophorum,
 Sed nunquid morti debentur? credere par est,
 Vivere longa quidem & felicia sæcula, tandem
 Desinere, atque mori. nam si corrumpitur aer
 Atque ignis, cur non pereant viuentia in illis?
 Nempe loci naturam haurit, sequiturq; locatum,
 Fortè aliquis, quali specie, qualive figura
 Sint hæc, scire velit. par est quoq; credere talem
 Esse illis faciem, qualem nec terra nec vnda
 Ferre solet, nostra meliorem ac nobiliorem?
 Qualem nec fas est, nec cernere possumus ipsi,
 At quibus in stellis vita est, & in æthere puro,
 Calicola, nunquam pereunt: quia nulla senectus
 Astra terit, nulla vnquã ætas labefactat olympũ,
 Credendumque ipsis maiora & lucidiora,
 Et formosa magis, magis & valida & leuia esse
 Corpora, quã reliquis quacunq; sub æthere viuũt.
 Atq; elementa colunt, & tempore mensurantur.
 Sed quid agunt? gaudent sensu ac ratione vicissim.
 Nunc hoc, nunc illa videntes: mirisq; fruuntur
 Deliciis, quas humanum nec fingere posset
 Ingenium, nec mortalis percurrere lingua,
 Illic est verus mundus, vera entia, veræ
 Diuinita, veri mores, & gaudia vera:
 Ast hîc sunt vmbrae tantũ, simulachraq; rerum
 Friuola, quæ paruo momento ut cera liquescunt,
 Illius mundi, quadam est hîc noster imago: (illo,
 Quantũ pictus ab hoc, tantum hic quoq; distat ab
 Extra ipsum verò cælum & supra omnia corpora,
 Esse alium mundum meliorem incorporeumque,
 Qui

Qui non percipitur sensu, sed mente videtur,
 Nonnulli credunt: nec res est dissona vero.
 Nam se nobilior sensu, & præstantior est mens,
 Cur habeat proprium mundum, propria entia, sensus.
 Quæ verè existant, quæ percipiantur ab ipso:
 At mens sola manens, proprio non gaudeat orbe?
 Nilque habeat per se existens? sed somnia tantùm
 Apprendat, tenuesque umbras, & inania spectra?
 Quæ non existunt per se, vera entia non sunt.
 Aut igitur mens est nihil, aut natura creauit
 Menti consimilem mundum, qui continet in se
 Res veras, stabiles, puras, immateriales:
 Quæ per se existunt melius, quàm sensibiles res,
 Hic ille archetypus mundus, perfectior isto
 Sensibili, quanto sensu perfectior est mens,
 In quo sol Deus est summus, diique astra minores.
 Ergo plura etiam, quum sit perfectior, in se
 Continet, ac diuersa magis, quàm materialis
 Corporeusque orbis. sed nil corrumpitur illic,
 Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa,
 Æterna, absque loco, & nullis obnoxia damnis,
 Illic sunt causæ, & cunctarum semina rerum.
 Sensibilis mundus, mundo defluxit ab illo
 Mentali archetypo, & quædam est illius imago.
 Omnia sed perfectæ illic, atque vndique tota:
 Hic sunt particule rerum, quæ multiplicantur
 Materia vitio, sic plures efficiuntur
 Cerui: nanque illic virtus est vna creatrix
 Ceruorum: vulpes facit hæc, facit illa leones.
 Sic de gliis dico, quæ noster continet orbis:

*Quæ numero plura, at specie clauduntur in vna,
Omnia proueniunt suntque à virtutibus illis.*

Haud aliter fabri magna exercentur in vrbe,

Quisque suo incumbens operi diuersa laborat.

Quare ex particulis hic mundus constat, at ille

Ex totis, viuis per se, distantibus à se.

Singula nonnulli credunt quoque sidera posse

Dici orbis, terramque appellant sidus opacum,

Cui minimus diuùm præsit: quia nubibus infra

Imperium teneat, producatque omnia solus,

Corpora quæ æquor habet, tellusque; atque infim^o aër

Vmbrarum dominus, simulachraque; vicia gubernas,

Cui data sit rerum cura & moderamen earum:

Quæ quia non durant, sed tempore corrumpuntur

Exiguo, propè nil possunt, vmbraque vocari.

Hic reor est Pluton, à quo tenebrosa teneri

Regna canunt vates: nanque infra nubila nox est,

Suprà autem lux clara nitet, splendorque; perennis:

Huic igitur tanquam minimo, Deus ille deorum

Rex genitorque dedit viliissima regna, aliosque,

Vt quisque est melior, melioribus addidit astris,

Imperiumque suum natis diuisit habendum.

Sed tamen hæc hominum nulli certa esse putamus.

Nam secreta Dei quis nouit? quis fuit vnquam

In cælo, rediitque iterum, potuitque referre?

Non tanti est mortale genus, mens nostra labascit

In rebus summis, nec spectat noctua solem.

Quisque suo ingenio freterus, noua fingere gaudet:

Præsertim vates, quibus est fiducia maior.

Traditur his, quacunque velint, impunè vagari:

Nam

Nam furis agitantur Iacchi & Apollinis astro,
 Quamquam nil prohibet furiosos dicere verum:
 Et verum dixit quondam furiosa Sibylla.
 Sit satis hoc (veluti promissimus) ostendisse
 Multa esse, & nobis longè meliora, videri
 Quæ nequeunt, viuunt tamè, & ratione fruuntur.
 Imò aliqui in primis docti scripsere Sophorum,
 Tales esse animas quoque nostras, corporibusque
 Exutas non posse mori, æternasque fatentur.
 Sic Plato, sic Samius voluit, sic sensu & ille
 Diuinus verò Plotinus, sicque poëta
 Non pauci cecinere. igitur par esse videtur,
 Atque operæ pretium (quoniam dignissima scitu
 Res est) hanc etiam meditando euoluere partem:
 Quid melius, quàm se cognoscere? corpora quæ sint,
 Norunt vel pueri: puluis de puluere: verum
 Difficile est, naturã animi cognoscere ad vnguem,
 Quare hanc, Pierio confusus nomine, totis
 Viribus ingenij & solerti indagine, posthac
 Quærere conabor, faciliq̃ue ostendere versu.
 Quo factò, Libram egressus, tua Scorpio adibo
 Signa, vbi fatorum vires ac iura requiram,
 Si modò non obstant scribenti fata poëtae.
 Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
 Progressus bonus est, ac debitus ordo, vt ab illis
 Quæ manifesta magis, magis & certa, incipiamus,
 Hoc nos facturi sumus hac in parte: etenim si
 Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris,
 Quæcunque ex illis veniunt, incerta sequentur.
 Frivola si fuerint fundamina, tempore paruo

Deficiet quicquid super his fabricare volumus.

Effectus verò certi magis ac manifesti

Sunt nobis quàm causa: igitur sumamus ab illis
Principium, & foribus rem perspiciamus apertis,

Iamque ideo à motu (quia per se sponte moueri
Possunt, quæ vitam retinent: quia denique motus
Præcipuum vitæ iudicium est) prius incipiemus.

Nempe ipsum corpus, nec non mēbra ipsa quiescunt
Per se, & putrescunt: calor est fortasse mouendi

Causa, aut calfactus sanguis. sed visa frequenter
Siant immota, insit licet his sanguisq; calorque.

Quandocunq; volunt requiescere. proinde volun-
Ipsius motus fons & causa esse videtur. (ias

Sæpe volunt tamen, & nequeunt animata moueri:

Ergo virunq; simul motum creat: imperat vnum,
Exequitur reliquum: iubet hoc, iussa efficit illud.

Velle quidem nihil est, si desit posse, sed vnde

Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
Mente bonū mōstrante videt, deinde ipsa mouetur

Virtute obiecti, & trahitur, velut ignis ab esca,

Vi lapide Ideo ferrum, paleæque minuta

Heliadum lachrymis. miro sic ordine mundum.

Instituit pater omnipotens, ut plurima nexu

Iungantur facili, & cōeant: sed plurima contra

Discordent inter sese, purgentque vicissim.

Vnde aliqui merito esse aiunt primordia rerum,

Item & amicitia, perq; hæc fieri omnia credunt,

Ergo bonum mouet, à quo deinceps mota voluntas

Membra agit, corpusq; vrgēs huc mittit & illuc,

Non tamen esse bonū cunctis animantibus vnum

Creda-

credamus. neque enim cunctis est vna cupido.
 Diuersis diuersa placent, sua gaudia cuique
 Distribuit natura: aliud puer optat amarique,
 Quàm matura ætas. nam qualia corpora, tales
 Sunt plerunq; animi, & talis plerunq; voluntas.
 Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus.
 Et quæ grata prius fuerant, mox despiciuntur:
 Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos.
 Nunc illos habitus diuerso tempore sumit,
 Naturamq; animi secum trahit, hinc suis, hinc &
 Macra fames, Venerisq; oritur geniuina cupido.
 Atqui ipsum corpus mutant complura, vel ætas,
 Vel tempus, vel casus, item potus, cibus, aër,
 Sideraque interdum, vt quidam scripsere periti:
 Non igitur solum obiectum, sed corporis ipsa
 Conditio, nos velle facit diuersa, monetq;.
 Sed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
 Procedunt monstrante viam, & virtute trahuntur:
 Qui perquam rari existunt. nam lumina mentis
 Haud secus obducunt affectus corporei, quàm
 Phœbeum iubar inspissantes aëra fumi.
 His demum causis corpus mortale mouetur.
 Vis autem motiva animæ, cui mota voluntas
 Imperat, imperium exequitur, membrisq; quietis
 (Indupedita modò hac nò fuit) infunditur, horsum
 Illorsum impellens, sed cur lassata labore
 Languescunt? sic crura dolent, sic brachia torpent,
 Hinc credo, quoniam sanguis feruore solutus
 (Feruet enim motu nimio) subducitur, atque
 Deficit exhalans paulatim; non aliter quàm

Aegrorum extenuant quum pallida corpora febres.
 Sanguis enim, aut ali^o vice sanguinis humor, in ipsis
 Diffusus membris, animam vehit, atq; alit ipsum
 Corpus: quo vegetante, mouens vis concitat artus.
 Spiritus est etiam quidam tenuis que, leuis que,
 Quem generat calor, ac sanguis resolutus ab ipso,
 Ceu solet à radiis solis resoluta creare
 Unda leues agiles que auras, hic spiritus intra
 Viscera conclusus passim, fluitans que cauernis
 Corporeis, animæ præstò est, animæ que ministrat,
 Quum vult ipsa aliquid fieri, corpus que moueri.
 Verum hi qui somno oppressi sunt, quomodo motus
 Exercent? nam saepe aliquis per somnia surgens
 Arma capit, vel sternit equum, vel scribit, vt aiunt:
 Vel citharam digitis pulsat sopitus inertem:
 Scire opus est, rerum in nobis simulachra manere,
 Quas visu aut alio sensu percipimus: hinc est
 Quod quasi presentem, absentem spectare videmur,
 Quod iam præteritas voces audire putamus,
 Has igitur species, cerebri penetralibus aliis
 Inclusas, turbat stomacho qui surgit ab imo
 Euolitat que vapor: tunc mens delusa, mouetur
 Atque mouet corpus, fuerit si fortis imago.
 Sed caudam colubri abscissam, caudam que lacertæ
 Motantem sese, nunquid mouet ipsa voluntas?
 An potius vis illa anima, quam nomine Graij
 Phantasiam dicunt? ceu quos vel dira phrenetis,
 Vel Bacchi liquor immodicus, vel somnia vexant?
 An ratione alia id contingit? forsitan intra
 Nodosas caudæ partes, vegetabilis ille

Spiritus inclusus, toto conamine querit (quet.
 Qua data porta fugam, & sinuosa volumina tor-
 Perq; vias tenues sensim eluctatur in auras.
 Vel pars illa anima, qua corpus sentit, in illo
 Stet diuisa loco, & motum ciet. arbitror autem
 Iudicio quæcunque carent, non posse dolorem,
 Aut aliquid sentire. etenim vis maxima sensus
 Cognitione fluit: qui plus cognoscit, habetque
 Iudicium maius, patitur magis, & magis idem
 Gaudet: sed stupidi atq; hebetes min^o omnia curant.
 Læduntur minus, & metuunt min^o, & minus algēs
 Atque calent, vix dignoscunt aduersa secundis.
 Non igitur quoniam doleat, cauda illa mouetur:
 Nil etenim sentit: quia vis quæ indicat, illic
 Non est, sed capitis parte in meliore remansit,
 Vnde prior mihi causa magis vera esse videtur.
 Sic igitur motus fit, quo viuentia sese
 Proripiunt, tamen hoc prædictis addimus vnum:
 Quod quãdoq; bonũ præsens, quum possit haberi,
 Non mouet aut petitur. quia non cognoscitur. ergo
 Cognitionis, motus etiam causa esse videtur:
 Imò præcipua est. quis enim cupit illa, petit ve,
 Quæ prorsus nescit? caeca est per se ipsa voluntas,
 Nec quicquam sibi velle potest, sine lumine mentis:
 A quo si fuerit minus illustrata, sinistrum
 Carpit iter, specieque boni decepta labascit.
 Verùm hæc de motu satis, hinc videamus, vt ipsum
 Viuentis corpus grandescat, quomodo fiat
 Crementum, & certo cur tandem l. mite sistat.
 Æthereus quidam est ignis, qui animantia quæq;

*Viuificat clausus membris ac pectore cæco:
Hunc humor genitiuus alit, ceu flamma lucernæ
Occaso iam sole, leui nutritur oliuo.* (tus

*Hic stomacho immiffas epulas coquit, inde per ar-
Sparguntur partes subtiles. vnde medulla,
Ossa, caro, nerui, sanguis gignuntur, & omne
Paulatim augefciit corpus. velut imbribus herbæ
Ac plantæ crescunt, solis virtute iuuante.*

*Si multus fuerit, validusque hic ignis, & humor
Conueniens adfit, quantum calor ipse requirit:
Fit magnum augmentum, tandem finitur, & vltra
Non tendit, quum fit virtus finita caloris:*

Quo demum languente, solet decrefcere corpus.

*Hoc patet in senibus: fiunt hi nanque minores,
Incuruique, cauo spectantes lumine matrem.*

Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis:

Deficit humor item natiuus, quo sine vita

Stare nequit: veluti non lucet flamma lucernæ,

Si defint alimenta illi, redeuntque tenebræ.

Iam verò motus animi dicamus, & vnde

Proueniant? res abstrusa est, tamen excutiemus,

Qua mens nostra tenuis poterit pertingere verum,

Ac de ira primùm, audaces facit ira, pericli

Contemprix, auget robur, viresque ministrat:

Qua suadente, hostem impauidi, Martemque; cruentum

Aggredimur, raptisque in praelia currimus armis.

Causa est nimirum sanguis, qui accenditur, & cor

Flammium, fellisque liquor diffusus amari.

Ira etenim sedes fel creditur, ipsaque bilis

Materiam præbet stimulis, cæcoque furori.

Hinc

Hinc, quæ felle carent animalia, neuisque possunt
Iraſci, pacemque colunt, ac bella recusant.

Hinc, quibus eſt ſanguis feruentior, atque caloris
Vis maior, tumidam citius labuntur in iram,

Sic iuuenes, ſic & quorum mera vina replerunt
Plus æquo fibras, facile excandescere notum eſt.

Ergo anima indignas, bilem cum ſanguine miſcet.
Deinde manus ad bella armat, mox vulnera fiunt.

Nam prius ipſam animam lædens iniuria turbat:
Quæ turbata, dehinc corpus mouet: vnde videntur

Errare hi, quicumque animam non poſſe moueri

Contendunt. nam ſi nunquam moueatur, oportet
Stare loco, atque gradu corpus quoque ſemper eodem.

Motus enim varius varium ſimul indicat eſſe
Motorem. ſol mutatur, mutantur & vmbrae.

Cur nunc has reddunt, nunc illas organa voces?
Nempe quia huc illuc volitat manus, & diuerſos

Dum tactus agit, varium dat fiſtula cantum:
Sic anima affectus prius accipit ipſa latenter.

Quos ubi vult fieri notos, tunc vititur huius
Aut huius membri officio, impertitur & illi

Id quod habet latitans in ſe, vt videatur & extet:
Haud aliter, quam quum ſido rex dicit amico,

Atque aperit ſecreta animi, quæ poſtmodo cunctis
Diuulget populis, & diuulgata pateſcant,

Sic etiam fit amor: nã quum mēs dulce quid optat,
Uſa miniſterio cordis: tunc pandit amorem.

Corde amor, ira, timor, votum, ſpes, cura, voluptas,
Tanquã arce in quadã, cū anima verſantur, & inde

Membrorum officio excurrunt per corporis vrbes,

h. 6.

At de istis aliàs forsitan dicemus abundè,
 Si Deus annuerit nobis, facilesque Camœnæ.
 Sufficiat nunc, affectus fieri prius omnes
 In natura animi, causis venientibus extrà:
 Deinde hos, vel membri vel sanguinis aut humoris
 Cuiuscunq; opera effundi, in lucemq; propelli.
 Iuncta etenim cū sint corpusq; animusque, necesse
 Communes motus, communia vulnera virisq; (est
 Accidere, inque vicem sese mutare, quod vni
 Infertur, quāprimū aliud quoq; sentit, habētq;
 Sympathian, tanto se fœdere complectuntur.
 Post hæc de sensu, quoniam properamus ad ipsum
 Chelarum finem, breuiter mea Musa loquamur.
 Quinq; dedit sensus natura animantibus illis,
 Quæ sunt perfecta: atq; aliis non tradidit omnes,
 Atque ideo possunt meritò imperfecta vocari,
 Quales lumbrici, & talpæ, conchæque marina,
 Cochleaque, & spinis circumuallatus echinus.
 Hos inter sensus præstantior esse putatur
 Visus: quandoquidem menti certissimus hic est
 Nuntius, ostendens illi quæ plurima terris
 Naturæ ingenio ac mira virtute creantur,
 Tot flores, herbæ, fructus, animalia, plantas,
 Tam multas lapidum species, tam multa metalla:
 Ostendens etiam quos pascit in æquore Proteus
 Squāmiferos populos, & monstra natantia ponto:
 Quodque his est maius, cœlestia templa deorum,
 Stellarumque globos, & sancti lumina Solis:
 Mitto ea qua faciunt homines, quæ lingua referre
 Nulla potest: ergo hîc sensus pulcherrimus atque
 Opti-

Optimus est, in quo sedes bene creditur esse,
 Præcipuumq; animi hospitium: quotiesq; videre.
 Aut affari aliquem volumus, tum lumina nostra
 Eius in aduersos oculos intendimus, ac si
 Totus homo atq; animus totus consisteret illic.
 Nempe oculos, animi speculum quicumq; vocarit,
 Verus erit: nam blandus amor lucescit in illis,
 Aparentisque odium, feritas, clementia, mæror,
 Latitia, improbitas, pietas, prudentia, nec non
 Stultitia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
 Sed visus, quo fit pacto? diuersa saphorum
 Iudicia exquirant alij, nos proderet paucis.
 Conemur, quicquid vero quadrare putamus,
 Scire opus est vnã esse animã minimamq; videri
 Vt nequeat: tamen innumeris propè viribus aptam
 Quas illi natura dedit, summusque creator.
 Hæc auget, nutrit, generat, mouet, afficit, audit,
 Gustat, odoratur, tangit, videt, & cognoscit:
 Quæ vis præcipua est & maxima, cœliuibusque
 Cognata ac propria: has igitur per corporis artus
 Diffundit vires, quæ certis partibus hærent,
 Perque oculos lucem admittit, variosque colores
 Percipit, atque omnes dijudicat ipsa figuras,
 Pupillæ officio, & totum considerat orbem.
 Sic quoque per nares diuersos prendit odores.
 Perque aures haurit voces, strepitusque, sonosq;:
 Per gustum hæc eadem sentit genus omne saporis:
 Per tactum à calidis discernit frigida, duraque
 A' minimè duris, à leuibus aspera, demum
 Sunt quinque ipsius comites, fidi que ministri:

Per

Per quos cognoscit res omnes: queis sine prorsus
Inscia, lethæo torpebit pressa sopore.

Ergo oculi quum sint vitrei, densoque nitore
Perspicui, apprehendunt rerum simulachra, tenentque;

Non secus ac speculum soleat, præsentia quando
Luminis interfit: cuius virtute creantur

Sensificæ species, fuerit nisi pupula læsa.

Has species menti (capitis nanque arce suprema
Mens habitat, solioque sedet regaliter alto)

Ostendunt oculi nunc prudens illa, sagaxque;
Cognoscit rem, cuius adest formalis imago.

Hæc eadem, vocum discrimina mille, sonosque
Innumeros, mira vi percipit, ingreditur quum

Incolumes aures ær elisus ab ipsis

Corporibus. nanque est ær tenuissimus, atque
Mobilis in primis: qui quum se corpora pulsant,

Deprensus medio acturum dissultat ab ictu,
Irrumpitque cauas penetrans violenter in aures,

Ianua clausa licet fuerit clausaque fenestra:
Usque adeo tenuis est, & penetrabilis ær.

Quinetiam pisces, piscantum gurgite ab alto
Horrescunt strepitus, pauidique in retia currunt:

Quippe ær penetrare potest in viscera Nerei,
Inde tumens fluctus, inde importuna, minaxque

Sauit hyës, qua urgente vouet pia munera nauis.
Dura igitur quoties collidunt corpora sese,

Aut quoties ær pulsus vehementer, in illa
Contaua præsertim per stricta foramina transit,

Diuersæ ac variæ fiunt vocesque sonique.
Vt variæ est rerum natura, & forma locorum,

In quibus ipse aër gignit vocesque sonosque.
 Sic tuba longè alium reddit, quàm tibia cantum:
 Sic Pelusiacis discordant nablia sistris,
 Ac veluti iactu lapidis percussa movetur
 Vnda in multiplices orbes, sic percitus aër
 Diffundit spiras longè lateque rotantes:
 Atque ideo multis vox insonat auribus una,
 Ut multis etiam speculis una haeret imago.
 Aër odor ut nares intret dicamus: ab ipsis
 Rebus pertenues fumi egrediuntur, & auras
 Insciant late: veluti quum thura videmus
 Panchæa, aut prunis cinyreta dona cremari.
 Fit gustus lingua officio, cuiusque palati:
 Namque his percipitur rerum gustabilis humor.
 Qui penetrans tangit sensum, ingeneratque sapes.
 Tactum autem, sanguisque & spiritus efficiunt, quibus
 Passim per corpus fluitant, animantibus iste
 Sensus inest cunctis, cunctis quoque gustus inesse
 Creditur: aër homini meliorque, & maior uterque est.
 Hinc etiã est homini quàm aliis prudentia maior,
 Sunt qui aliter credant fieri prædicta, negantque
 Acceptas oculis species causam esse videndi:
 Aère nec medio esse opus aiunt, ut videantur
 Res, aut audiri possint: namque omnipotens rex
 Tot vires animæ concessit, quot genera ipse
 Effinxit rerum, ut posset comprehendere cuncta.
 Quaeque suum agnoscit genus aptè, ac percipit vltro.
 At contemplatur mens omnia, & omnia cauto
 Iudicio expendit, quaecunque à sensibus hausit,
 Et verum atque bonum divino examine librat.

Messa

Mens igitur sol est anima, sunt sidera sensus.
 Sic perhibent quidam, sed nos properamus, & ista
 Linquimus excutienda aliis, finemq; propinquum
 Appetimus: quia iam chelarum extrema tenemus.
 Colligitur tamen ex dictis, ac perspicitur, quod
 Est anima æthereum quiddam, sine corpore viues,
 Omnia viuificans, cognoscens omnia, diuūm
 Quatenus ille hominumque pater permisit: ab illo
 Tradita cuique rei est certa & finita potestas.
 Illi autem soli vis est sine fine, potestque
 Omnia, quæ fieri possunt, à lege solutus.
 Nam si anima & sentit, & cuncta intelligit: ergo
 Non est corporea, aut corpus quia corpora nulla
 Non terra, vnda, aër, ignis, neq; condita ab istis,
 Has per se vires retinent: non est dubitandum,
 Esse animam semen quoddam caeleste, Iouisque
 Progeniem æternam, cui tantum cognitionis
 Cessit, ut immensum valeat cõprehendere mundum,
 Quid si atomi, quas nonnulli finxere sopherum,
 Suas animæ potius quàm corpora? corpora namq;
 Omnia sunt quanta, & possunt vicunque secari:
 Nempe anima est indiuidua, atque immaterialis,
 Et veluti cætrum quoddã, ad quod plurima tendit
 Linea. per sensus quia cuncta feruntur ad illam
 Vndique, ceu fluuij concurrunt vndiq; in aquor.
 Quare illos miror, qui dicunt tempore eodem
 Ipsam animã extingui, & corpus, pariterq; perire.
 Nam licet hoc esset, debet tamen vsque taceri:
 Non sunt hæc dicenda palàm, prodendaque vulgo,
 Quippe hominum plerique mali, plerique scelesti:

Qui

Qui si animam credant nihil esse à funere, nilque
 Posse pati, postquam semel est egressa, nec ullam
 Defunctis pœnam infligi, formidine adempta
 In scelus omne ruent, confundent fasque nefasque;
 Præterea multi, qui sperant posse beati
 Post mortem fieri, & versari cum Ioue semper,
 Atque ideo sese dedunt virtutibus vlrò,
 Ac bene de multis qua possunt parte merentur:
 Si post fata dari sibi præmia nulla putarint,
 Illico torpebunt, & tot benefacta peribunt:
 Tot spatiosa etiam templa & speciosa, tot ara
 Insignes auro & peregrino marmore, demum
 Relligio & pietas & honor, cultusque deorum.
 Ad nihilum venient, si homines nil morte relinquunt:
 Crediderint, animasque in ventos prorsus abire.
 Semiferum vulgus stannavit religione,
 Pœnarumque metu. nam fallax atque malignum
 Illius ingenium est semper, nec sponte movetur
 Ad rectum: virtus inuisa molestaque vulgo est.
 Relligio generis decus est & gloria nostri.
 Quæ nos conciliat superis, & iungit olympo.
 Nemo igitur bonus & prudens audebit aperire
 Dicere, mortalè esse animã, & corrumpere vulgus.
 Nunc tamen est multa nobis ratione probandum,
 Hanc esse immunem lethi, æternamque manere.
 Vt Christi cultor testatur, bruchiphagusque
 Iudeus credit, præputia nostra perosus:
 Quæ Deus haud faceret, si non facienda putaret:
 Ac gens fermè omnis concordè prædicat ore.
 Principio, quicquid simile est magis omnipotenti
 Cun-

Cunctorum domino, diuturnius esse fatendum est,
 Perfectumque magis: nam quod durabile non est,
 Sed citò dilapsum perit, imperfectius esse
 Quis neget: atque ideo duranti cœlestia semper,
 Quòd diuina magis sunt & perfecta, sed ista
 Proxima quæ terris, quæ cœlo amota videntur,
 Quum sint imperfecta, breui fugiuntq; caduntq;.
 Ergo animus noster, quum vita & cognitione
 Diuinæ similis naturæ appareat, intra
 Corporeos fines claudetur? nec magis ipse
 Quàm caro durabit, neq; viuet longius æuum?
 Præterea corrumpi animus nequit, hac ratione,
 Quòd simplex & materia seclusus ab omni est;
 Huc accedit item quòd corpore debilitato
 Vis animi crescit: quare imbecilla senectus
 Consilio superat iuuenes, mentis quæ vigore.
 Ingenio plerunquæ? res, qui robore præstat.
 Rarò virumque Deus cuiquam largitur, ut idem
 Sit sapiens, & sit robusto corpore pollens.
 Quare, si longo fractis iam viribus æuo,
 Fortior est animus, non ipse à corpore pendet,
 Sed per se est aliud quiddam, & post funera viuit.
 Nonne etiã quum pes dolet, hunc mēs ipsa dolorem
 Indicat? haud dubiū est, sed quomodo mētis ad ar-
 Peruenit iste dolor? nū sursum tendit ab imo, (cens
 Paulatim ascendens ut fumus? non: quia multæ
 Partes, non solūm (si sic) pes ipse doleret,
 Nec pedis, at potius partis quæ proxima menti;
 Tunc sentiretur dolor. vnde probatur aperte,
 Corpoream non esse animam, & sic morte carere,

Quum

Quum mediū nullius egens distantia tangat. (quā
 Adde his, quod quoties reminisci aut fingere quic-
 Egregiè volumus, vel quicquam intelligere apè:
 Tunc animum renocare opus est à sensibus. vnde
 Nonnulli vt melius meditentur, lumina claudunt,
 Aut sese à turba abducunt, loca sola petentes:
 Vel quum nox piceo terras velamine texit,
 Et iam lethæo torpent animalia somno,
 Peruigilant, tacitiq̄ue toto extinctaq̄ue lucerna:
 In tenebris acunt contractam à corpore mentem.
 Nempe animum turbat̄ sensus: populantur eundē
 Affectus, redduntq̄; hebetē, inuoluuntq̄; tenebris:
 Non secus ac nitidum prætexunt nubila solem.
 Ergo si propriis residens penetralibus, intra
 Ipse suas latebras, fugiens à sensibus, atque
 Corporeis crucibus, melius sapit: esse profectō
 Quum poterit liber, moribunda à carne solutus,
 Cuncta animus meliore modo cognoscet, & ipse
 Hærebit vero magis ac perfectius absque
 Corpore, & æternum viuens durabit in æuum.
 Deniq; quum sis homo medius bruta inter & ipsos
 Cælicolas, commune aliquid retinebit utrisque.
 Corpus brutorum est, animi natura deorum.
 Altera pars moritur, nescit pars altera lethum.
 Non igitur prorsus delet mors omnia: nanque
 Lethiferis animus lædi nequit ipse sagittis.
 Prædictis etiam possum connectere, quòd si
 Nil superat nostri post fata, videbitur esse
 Iniustus Deus, atque malis præbere fauorem.
 Quippe hi dum viuunt, lætis plerunque fruuntur,
 His

His neque diuitiæ desunt, neque grata voluptas:
 Hos decorat præclarus honos, & gratia vulgi.
 Contrà sæpe bonos vexat fortuna, malignis
 Casibus inuoluens: nunc paupertate premuntur,
 Nunc morbis, aliquo semper iristantur amaro.
 Quare animus busto superest, scelerumq; suorum:
 Dat pœnas: vel si bonus est, bona præmia sumit.
 His aliisq; modis multis ostendere possem
 Immortalem animi naturam, incorporeamq;,
 Sed satis est: iam me finis vocat. haud equidẽ sum
 Nescius, harmoniam dici quoque, non tamen apte,
 Ipsam animam: ac veluti mistis ex vocibus exit
 Harmonia, & variis fiunt bona pharmaca rebus
 Compositis simul, vnde oritur vis ipsa medendi:
 Sic elementorum certa ratione modoq;ue
 Inefforum, & cœli pariter virtute creari
 Quidam animã rentur: quæ partim corporis intra
 Septa manet, partim causas sortitur ab extrã:
 Vt visus, virtute oculi, externoq;ue creatur
 Lumine. nam cœlũ causa est, qua hic omnia fiunt:
 Quo sine nec tellus quicquam, nec gigneret æquor.
 Nimirum hæc falsa est, & peccat opinio. namque
 Si sic, non posset corpus consurgere contrã,
 Et carni vnde oritur, capitale indicere bellum
 Ipsa anima, & vario motu in contraria ferri:
 Sed semper foret vna eademq; , vt qualibet est vis,
 Quæ solet ex mistis diuino numine nasci:
 Vt patet in genere herbarum, geminisq;ue beatis.
 Quidam etiam censent, animam nihil esse soluto
 Corpore, quòd somnus, qui mortis fertur imago,

Es.

Et sensum & mentem nobis auferre videtur:
 Vel quia diuersis causis agrescere cernunt.
 Ac multis variisq; modis, ne munere possis
 Ipsa suo fungi, mentem lædiq; premi q;ue
 Aspiciunt, nec non cum corpore crescere, & vnâ
 Deficere: vt patet in pueris, senibus q;ue, viris q;ue.
 Ignarus puer est, prudens vir, desipit ætas
 Ultima, corrumpit corpusq; animumq;ue senectus:
 Quinetiam dicunt: Si anima est diuina, potest q;ue
 Viuere seinnctâ à membris mortalibus, vt quid
 Se misera carni insinuat? cuius vitio tot
 Perpetitur mala, & admittit tot flagitia? ergo
 Stulta est, si sponte hoc facit: at si inuita nefandas
 Corporis ingreditur latebras. quis cogit? an ipse
 Iuppiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: imò
 Carcere quam clausit tam turpi, odisse videtur.
 Et quum nec corpus, nec quanta existat, ab ipso
 Corpore non credunt vlla vi posse teneri.
 Præterea per se (nisi discat sollicitè) quum
 Nil sciat, ac subeant percrebra obliuia mentem:
 Per se animū nihil esse putant post corporis vsū.
 Discere tunc etenim poterit nil, sensibus ipsis
 Corruptis morte, vnde omnis doctrina paratur.
 Quidam aiunt vnâ esse animâ duntaxat in orbe,
 Quæ vitam tribuat cunctis viuentibus: vt sol
 Vnicus, est oculis animantium causa videndi,
 Æternamq; putant illam, licet extinguantur
 Corpora: vt extinctis oculis æternus adest sol,
 Has non difficile est nugas ratione potenti
 Vincere: sed vereor ne sim prolixior æquo.

Non

190 MARC. PALINGENII

Non deerit qui rectè istis respondeat olim
 Quæsitis, nodosque omnes dissoluat ad vnguem.
 Vir maeste ingenio: viuet tua gloria mecum,
 Nostraq; (qd dubitas) laudabunt scripta minores:
 Aude opus egregium, & caelestia differe terris,
 Vnum hoc adiiciam, quod quiuis nosse valebit:
 Aeternam esse animam, & diuino semine natam,
 Si sensus atque affectus compresserit omnes:
 Si spernens prorsus mortalia gaudia, sese
 Abdicet à curis terrenis, assiduoque
 Conetur studio ad superos extollere mentem,
 Tunc etenim sapiens fiet, poteritque futura
 Cernere, vel vigilans, vel somno oppressus inerti
 Hoc pacto cecinere olim ventura Propheta.
 Sobrius ergo animus propior fit ad æthera, quanto
 A' terris magis, atque à carnis amore recedit.
 At pecudum ritu sequitur pars maxima sensum,
 Nec bona cognoscit, nisi quæ sunt corporis: hinc est
 Quod plerique putant animam succumbere morti.
 Quandoquidè nequeunt infirmo lumine quicquã
 Diuinum spectare, atra caligine pressi.
 Sed de anima sint ista satis: redeamus ad ipsum
 Authorem mundi, quem concludamus ab omni
 Corpore seiunctum: & sine corpore millia multa
 Esse, quot in syluis frondes gignuntur opacis:
 Vel si corpus habent, tenue est, nec prorsus ab vno
 Percipitur sensu, sed sola mente videtur.
 Atque hæc in primis sunt entia vera, sui que
 Juris: nulla etenim carnis contagio laborant,
 Tu verò hic iam Musa tace: mox quum volet ille

Qui

Qui mea labra mouet; mecum scrutabere causas
 Rerum, quas fieri sub lunari orbe videmus,
 Contingant fato, an nulla ratione ferantur.
 Interea dum sol Nemæi terga leonis
 Torret, & insana sub opaca fronde cicadæ
 Ingeminant raucos strepitus, quæramus in vmbra
 Aut lauri aut myrti suauem spirantis odorem,
 Propter aquæ crepitanter iter, Pimpleæ quietem.
 Ipsa quies animum reficit, reuocatque vigorem.
 Mox ubi regressæ fuerint post otia vires,
 Rursus ad altisonos (adsis modò diua, tuoque
 Numine me foneas) tentabo accedere cantus.
 Et si foris mihi vultu fortuna benigno
 Auxilium tulerit, longos miserata labores,
 Pauperiemque procul, curasque fugarit amaras.
 Totus ero tecum, tuaque intra limina semper
 Versabor, sola hac fuerint solatia nobis:
 Tunc Aganippæis vbertim explebimur vndis,
 Insuetumque melos Cirphæa in rupe canemus.

LIBER VIII.

SCORPIVS.

CPr tam diuerso mortalia tramite pergant,
 Hac in honore æuum ducant feliciter, illa
 In tenebris iaceant, multo vexata labore:
 Pieri pulchra doce. tibi enim fas, nosse deorum
 Consilia, & rerum causas aperire latentes.
 Sunt qui cuncta putens cæco contingere casu,

Nec

Nec mundum ratione regi: quòd plurima cernunt
 Indignis decorata bonis, & plurima contrà
 Indignis agitata malis, discrimine nullo
 Prudentes iustosque premi, regnare scelestos.
 Virtuti vitium præferri, & templa cremari
 Fulminibus, prodesse etiam sua crimina multis.
 Talia quum fieri videant, pars maxima credunt
 Aut non esse deos, aut illos spernere quicquid
 In terris fiat, solique incumbere cælo.
 Hinc temerè, incertoque aiunt ferri omnia casus,
 Ast aliqui tibi dant regimen, Fortuna, vocantque
 Te dominam rerum, mortalia scepra tenentem,
 Instabili que rota versantem cuncta proteruè,
 Erexitque aras tibi quondam ignara vetustas,
 Et cecidit votiva tuis sæpe hostia sacris.
 Non desunt quoque qui committant omnia fatis.
 Et credant certis fatorum legibus orbem
 Disponi atque regi, æterno stabili que putantes
 Ordine, ceu choreas & pompas, cuncta moueri.
 Cuique suas partes tribui, ac si fabula agatur,
 Quas implere opus est, dum rotum transigat aeuu,
 Utile est certè, & pulcherrima, difficilis que
 Quæstio, nec nostris prætermittenda Camænis,
 Nunc igitur primùm dicamus, quod sine causa
 Esse potest nihil, aut fieri, sed causa necesse est
 Ut suo ab effectu distet, diuersa que res sit:
 Quandoquidem nil se gignit, nil prouenit à se.
 Nilque sui causa esse potest. ergo infinitus
 In causis processus erit? minime: sed oportet
 Nimirum esse aliquid primùm, à quo maximus ordo
 Causarum

Causarum incipiat, qui à summo tendit ad imum,
 Hanc igitur seriem causarum, diximus esse
 Fatum: quod Deus ipse semel quasi factus, ut ista
 Omnia sic fierent, decrevit lege perenni.
 Sed quo quæq; magis causa est contermina primæ
 Et vicina, hoc est aliis mage digna, potensque,
 Subiectasque sibi mouet, ac dominatur eisdem.
 Ens primum causa est, & non effectus: at imum
 Effectus tantum debet, non causa vocari.
 Quæ media existunt, his nomen adheret vtrinq;
 Quod si causarum non esset nexus & ordo
 Perpetuus, si alia ex alia non pendeat, (ac se
 A summo iunctis nodis ducatur Olympo
 Longa cathena, vsque ad nigri regna infima Ditis,
 Quod dictu absurdum est) plura vno prima dabun-
 Principia, & cause primæ multæ inueniuntur. (tur
 Tunc discordabunt inter se, ac magna ciebunt
 Prælia tot reges, quia regni summa potestas
 Non patitur plures: sic mundus non erit vnus,
 Nec pulcher: namq; est ordo pulcherrima rerum,
 Sed diceret fortasse aliquis, descendere ab vno
 Principio rerum summo plures simul, inter
 Sese distinctas causas, ut solis ab orbe
 Plures emanant radij discrimine quodam
 Disiuncti, quorum non hic dependet ab illo,
 Sed pariter cuncti à fonte egrediuntur eodem:
 Sic non esse opus ut pugnent, seseque vicissim
 Impediant: siquidem via non est omnibus vna.
 Nō modus hic malus est: non hæc sententiā multum
 Displicet. at forsam vera est, tamen aspiciamus

Interius, procul excussis à mente tenebris,
 Quippe humana nequit mens lucem attingere veri
 Tam citò, tam facile, & falli solet ipsa frequenter,
 Hinc tam diuersæ sectæ, & contraria dicta.
 Hic ait, ille negat: propria est ita opinio nobis,
 Vt diuis. ratio: certi mortalibus est nil,
 Ergo si plures causa sunt immediatè
 A prima (vt dictũ est) quæro an sit qualibet æquè
 Perfecta, hæud vllus tunc ordo patebit in illis.
 Nãq; vbi nil primũ, & nullus gradus, aut discrimẽ
 Cernitur, ordo illic poterit quoq; nullus haberi.
 In quouis genere inuenies primum, mediumq;ue,
 Nec non postremũ. genus est absq; ordine nullum.
 At si non æquè perfecta est qualibet, ergo
 Imperfectum aliquid Deus efficit? hoc mihi dictus
 Difficile est: alius possum concedere causis.
 Quare vnus primæ causa tribuatur, & idem
 Optimus, atque omni perfectus parte putetur
 Effectus: reliquas autem, quo quæque recedit
 A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
 Crediderim facere: vt plures quoq; gignere fructus
 Arbor non bona consuevit, sed deteriores,
 Semper plura bonis mala sunt, & tristia lætis.
 Verùm inter causas quo quæq; potentior, atque
 Altior est, hoc & vitæ & rationis habet plus,
 Simpliciorq; eadem, magis & substantia pura est.
 Inferior contrà quacunque est, debiliorq;ue,
 Possidet illa minus vitæ, minus & rationis,
 Sed concreta magis, magis à substantia abhorrens.
 Quod patet in terris: vbi paruo tempore durant
Omnia,

Omnia, vbi ratio apparet vix vlla, vbi purum
 Nil est, sed multis ex rebus omnia constant.
 Mistæ & composita in terris sunt cuncta, videri
 Vt nusquam possit substantia: quin nihil ipsa
 Pendiur hic, solis honor obtingentibus illi est:
 Conditur illa intus, cæcis abstrusa latebris.
 Hinc est quod pluris bona corporis ac fortunæ
 Fiunt, quàm virtus animi: substantia nanque est
 Fermè hominis virtus: at in hoc substantia mundo
 Exulat. illi etenim patria & domus, & sua sedes
 Cæli: vbi habet fidos comites, verumq; bonumq;
 Hoc igitur pacto ex causis contextitur orbis,
 (Vt dictum est) seruans æterno fœdere cuncta:
 Nec talem, nisi fortè Deus, soluisse catenam
 Vlla potest vis, aut series immensa dierum.
 Ex his quicquid erit, vel nunc est, vel fuit olim,
 Exoritur causis: vires quibus omnibus ipse
 Rex superis, certis metis, & tempore certo
 Constituit, certisque modis procedere iussit.
 Atqui non nescire opus est, concurrere plures
 Interdum causas, vt quicquam fiat ab illis.
 Contingit tamen haud temerè hic concursus & ista
 Mistio causarum. sed factorum ordine certo
 Cuncta meant, certis subiecit legibus omnia
 Omnipotens ille astriferi faber amphitheatri,
 Mensuramq; dedit rebus, quas cunque creauit,
 Quare non verum est quod nonnulli asseruere,
 Esse nihil certi in rebus, contingere casu
 Omnia, nec curare Deum mortalia quenquam.
 Errant nimirum quibus hæc sententia adhesit.

196 MARC. PALINGENII

Quādoquidem casus nihil est, nisi opinio quaedam
 Futilis, haud multum distans ab imagine somni:
 Quicquid dicat Aristoteles, vel quivis dicat, eorū
 Dicta nihil moror, à vero quum foriè recedunt.
 Sæpe graves, magnosq; viros, fama que verendos,
 Errare & labi contingit, plurima secum,
 Ingenia in tenebras consuerunt nominis alii
 Authores, ubi coniuvent, deducere easdem.
 Tantum exempla valent, adeò est imitabilis error.
 Nemo putet sibi me addictū. mihi flectere mentem
 Sola solet ratio, ratio dux fida sophorum est.
 Hanc scrutator amet veri, in primisq; sequatur.
 Quod verò casus nil sit, me credere cogit
 Ipsa rata atque potens ratio: nam si omnia certa
 (Vt dictum est) causis, certo ordine, tempore certo
 Supremi iussu rectoris progrediuntur,
 Quo sit perfectus mundus, ne noxius error
 Tantum soluat opus, quam sedem casus habebit:
 Ambiguus, varius, Vertumnū & Prothea vincēs?
 Vt vacuum, sic & casum natura recusat.
 Incertum in mundo nihil est, sunt omnia certa:
 Ipse Deus, natura, æther, elementa, & ab illis
 Quicquid vel factum est, vel fit, vel fiet in ævum.
 At si quid foret incertum, non omnia certè
 Mens sciret diuina, aliquis cadet error in illam:
 Quod dictu absurdū est. nā qui facit omnia, nouit
 Omnia, nilque potest ipsum vlla ex parte latere.
 Quanquam aliqui dicunt, quòd si mortalia nosset
 Ætherei mens illa patris, vilesceret: atqui
 Errat: nāq; malus nemo est, quia non bona nouit,
 Nec

Nec vilis, quia non pretiosa intelligit: albus
 Non fit proinde aliquis, quòd rē bene percipit albā:
 Nec sol deterior, quoties illustrat iniquos:
 Nec quia fortè lutum radiis ferit, est ideo ipse
 Fædus: non sordet lumen, quum sordida tangit:
 Sic non vilescit, quum vilia fortè capit mens:
 Imò decet novisse malum, at fecisse nefandum est.
 Ergo Deus nil ignorat, scitque omnia quæ sunt,
 Quæq; fuere olim, & quæ mox ventura supersunt:
 Quæ nisi certa forent, sciri non posse fatendum est,
 De certis etenim tantum ipsa scientia habetur,
 Quinetiam vates, referunt si quando futura,
 Prædicunt certosque dies, & nomina rerum
 Certa canunt: quod non fieret, nisi quæque futura
 Certa forent, veluti quæ sunt, quæ & præterierunt,
 Attamen hic fieri casu nonnulla videntur:
 Ut si imbrex deiecta alto de culmine recti,
 Vi boreæ quenuquam feriat, vel si quis operios
 Thesauros reperit, puteum dum defodit aliè:
 Talia nimirum casu contingere vulgus
 Autumat: at eadem non est sententia nobis.
 Nam licet eueniant præter spem talia multa,
 Incertis nobis atque imprudentibus: ergo
 Propterea in rebus debemus ponere casum?
 Nostrum scire quidem, aut nescire, nihil variat res,
 Non est proinde ignis calidus, nix alba, nitens sol.
 Quod scimus sic esse. imò magis ordine verso,
 Nascitur ex ipsis humana scientia rebus:
 Atque ideo scimus sic esse, quod ipsa ita res est,
 Et mens nostra potest falli, non res. ego de re

Nūc loquor, & quaro an casus dominetur in illā,
 Nec mihi nunc cura est, fieri rem necne sciamus,
 In nobis igitur tantūm, non rebus in ipsis
 Est casus: quoniam fieri casu illa putamus,
 Quorum causa lateat nos, ipsis cognita diuis.
 Omnia certa igitur, nam motu semper eodem
 Versatur cælum, atque eadem nascuntur eisdem
 Seminibus semper, semperq; elementa tenorem
 Ipsa suum seruant: & partes annus easdem
 Semper habet: siquidem post ver, feruentior aestas
 Extemplo subit, hanc pomis comitatus & vuis
 Autumnus sequitur, postquam sua frigora secum
 Ducit hyems, gelidisq; Aquilonib. omnia torpent.
 Non herbae mutant vires: animalia semper
 Ex iisdem constant membris, & moribus iisdem.
 Nec fieri aut errore, aut casu monstrat putandum.
 Quum certas habeant causas, ut vristia monstrant:
 Vnde illis nomen, quare & portenta vocantur.
 Sponte sua hæc natura facit: quæ saepe iocatur
 Informes edens partus, ludicra creando:
 Ut pictor, qui causa animi quandoque figurat.
 (Sit licet ipse opifex bonus, egregiusq; magister.)
 Gibbosas, naso ingenti, labroque tumenti,
 Pingit, digna satis vano spectacula vulgo.
 Ergo cuncta modo quum fiant semper eodem,
 Rarus & instabilis casus, nil iuris in orbe
 Prorsus habet: quæ summa Dei sapientia torquet:
 Ut facile agnoscat, qui quàm miro ordine, quàmq;
 Perpetuo, quàm concinnè & bene machina mundi
 Cõdita sit, secum reputet, quàm membra animarum
 Sint

Sint propriis aptisq̄ue locis disposita, suisq̄ue
 Vilia officiis & conuenientia pulchrè:
 Quàm nihil incassum faciat natura, Deusq̄ue
 Qui secum hæc reputat, non casu, sed ratione,
 Consilio iussuq̄ue Dei fieri omnia dicet.
 Sed nunquid fortuna regit mortalia, sicut
 Non pauci credunt? pulchrũ & laudabile scitu est
 Hoc quoq;: quare animi vires huc flectere oportet,
 Ipsa tamen fortuna prius cognoscere quid sit,
 Est operæpretium, prisci coluere, putantes
 Esse deam quandam, terris, celoq̄ue potentem:
 Atque illi struxere aras, & vota iulere.
 Ast ego non reor esse deam, nec cœlicolarum.
 Fœmina vel mas est quisquam, nam sexus ab illis
 Prorsus abest: nec gignuntur, nec morte teruntur,
 Vt quidam cecinere olim. fortasse putantes
 Esse deos nostri similes. ô pectora cæca!
 O capita Anticyræ succis curanda meracis!
 Creditis esse deos, vt nos? thalamosq̄ue dearum.
 Ingressos, blando compressu gignere prolem?
 Ergo deum quendam potius dicamus, & imum
 Degeneremq̄ue, ideo terræ pelagiq̄ue tenentem
 Vilia regna, vbi tot sunt crimina, totq̄ue dolores,
 Tot pestes, vbi nil tutum: namque insidiarum
 Omnia sunt plena & fraudum. Deus iste vocatur
 A Christo & Paulo princeps mundi huius. eundẽ
 Laurigeri appellant Ditem, ac Plutona pœta,
 Qui stultis fauet atque malis, insontibus asper.
 Hæc domus, hæc sedes, hæc tali digna tyranno
 Regia, quem vulgò Fortunam dicimus, æqui

Omne malum est infra lunam : nox atra, procellæ
 Terribiles, frigus, calor, importuna senectus,
 Paupies malesuada, labor, dolor, improbitas, mors.
 Supra autem lunam, lucis sunt omnia plena,
 Nec non lætitiæ & pacis, non tempus, & error,
 Et mors, & senium est illic, & inutile quicquam.
 Fœlix, o nimium fœlix, cui sedibus illis
 Tam pulchris, & tam iucundis, tamque beatis
 Vivere concessum est supremi munere Regis.
 Ceterum opinantur quidam, plenum esse Deorum
 Mundum hunc, & multos ipsorum degere vitam
 Aëris in campis latis, quos demones Argi
 Indigitant, curaque hominum gerere atque animatum.
 Quotquot alit tellus, & naufraga Amphitrite:
 Arbitrioque suo bona vel mala tradere, honores,
 Gaudia, diuitias, atque his contraria. quare
 Grande operæ precium est, illis utinque placere
 Quod fieri & sacris & carmine & arte magorum
 Censent nonnulli: ac nobis (modò ritè vocentur)
 Apparere aiunt, nostrisque adfistere votis:
 Nilque homini melius contingere posse, nihilque
 Dulcius in vita, quam conuersari istis
 Cum diis, præsentibus affari, audire loquentes:
 Quod certe paucis mortalibus arbitror esse
 Concessum: iustis tamen, & qui desidiosæ
 Illecebras carnis, lasciuæque gaudia remnunt,
 Terrenasque abigunt curas, cœlestia tantum
 Mirantes, tantumque piæ rectumque colentes.
 Quanquam etiam sunt qui credant, hos demones inter
 Esse malos quosdam, atque malis parere, coactos
Carmi-

Carminibus magicis, fieriq; hoc plurima pacto
 Turpia. nil moror hoc. nec nunc locus: ultima solis
 Sidera, squammosis radiantia fratribus, istud
 Forsitan expedient, ubi de diis plurima dicam,
 Si Deus ipse volet, qui nunc mihi carmina dicitat.
 Missa ergo hac faciamus. ego vix credere possum,
 Esse deum quenquã prauum. sapientia nunquam
 Peccatum parit: at contra est inscitia mater
 Erroris, culpæ, & sceleris. mihi nemo videtur
 Sponte malus: vult nanq; bonũ sibi quaq; volũtas
 Semper, iudicio nisi falso decipiatur.

At demon sapit, id nomen si conuenit illi.
 Verũm vtunque sit, aut terras fortuna gubernet,
 Dæmonas aut ipsi humanas moderentur habenas,
 Nil extra fatum est, mereturque omnia summi
 Mens regis, cuius sine numine sit nihil vsquam.
 Sed dubium ex dictis oritur, nodusq; profecto
 Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macedũm rex
 Solueret: hoc multorum animi turbatur & hæret.
 Nam si cuncta iubet fatum, & fieri illa necesse est,
 Libera non nobis, non diis est ipsa voluntas:
 Tollitur arbitrium prorsus, nec præmia virtus,
 Nec pœnas vitium (quod dictu est turpe) meretur,
 De diis non locus est nunc dicere, sed speculemur
 De nobis quid sit: de que his quæ subdita nostro
 Sunt generi, & possunt humana luce videri.
 Dico igitur quod in his quæ sub ditione locantur
 Fortunæ, nihil est sine fati numine nobis.
 Diuitiæ siquidem, solatia, gaudia, honores,
 Imperia, ex alto veniunt: nec nostra voluntas

Hac tribuit. quis enim nolle sibi talia? sed nil
 Velle iuuat, potiusq; nocet, si fata repugnant.
 Quàm multi fati inuitis tendere sursum
 Conantur, magis atq; magis, sed ad ima recurrunt
 Semper, & aucescunt fato aduersante ruina:
 Contrà illi quibus astra fauent, vlllo absque labore
 Nec sperata quidem, sed sponte oblata, frequenter
 Commoda percipiunt: quorum Rhamnusia rete,
 Dum stertunt, multo distentum pisce reducit.
 En aliquos claro de patre ac diuite nasci
 Cernimus, atque frui primo cum lacte repertis
 Deliciis, & nutriri in fastigia rerum,
 Vt præ sint aliis, indigni sæpe, reganiq;ue
 Ipsi oculis capiti luscis, viuantiq;ue licenter.
 Atq; aliqui obscuris miserisq;ue parentibus orti,
 In pœnam & lacrymas magnū cassumq; laborem
 Assiduè tolerant, nullaq;ue expellere possunt.
 Sedulitate famem, semperq; in sordibus hærent.
 Quis neget hæc fati contingere damna sinistris?
 Sunt formosi, agiles, robusti corpore, multi:
 Multi etiam turpes, egri, imbellesq;ue creantur:
 Vnde istud? nunquid meritis aut crimine nostro,
 Aut nostro arbitrio fieri dicemus? ab ipso
 Nimirum hæc veniunt mortalibus omnia fato,
 Deniq; ius rerum nostrarū & corporis huius, (iis,
 Fatū habet: est penes hoc etenim genus horaq; mor-
 Hic laqueo, hic ferro, hic flāmis, hic frigore, hic vn-
 Ille fame, ille cibo moritur: multiq; dolore, (dis.
 Aut morbo, aut casu intereunt, seniore fatiscunt,
 Certa dies lethi est cunctis, discrimina nulla

Ætatis

Etatis: nec fas viuendo excedere metas,
 Præscriptis terrici quas cuique potentia fusi.
 Sic periit scirpo magni laudator Achillis:
 Sic olim, dum Trinacriis spatiat in oris,
 Æschylus occubuit valido testudinis ictu:
 Sic passæ, Anacreon, te granum perdidit vna.
 Heu quot habet mors sæua vias, artesq; nocendi:
 Quo magis esse procul credis, magis imminet: vnde
 Certius est quàm mors, quàm mors incerti⁹ est nil.
 Nonnulli tamen astrorum qui noscere vires,
 Et magni secreta poli pertingere possunt:
 Fœtidici vates etiam, qui numine pleni
 Nescio quo, ventura vident, prædicere mortis
 Sæpe solent genus atque diem, quia certa futuri
 Natura est, veluti præsentis præteritiq;ue
 Certa (inquam) in causa prima, causisq; secundis,
 Quæ nexu longo à prima extenduntur ad imam.
 Ast animi quæ sunt bona vel mala, nunq; ab ipso
 Proueniunt fato? ingenium ac doctrina videntur
 Hinc manare: etenim poterit quis discere, si non
 Polleat ingenio, ac vires natura ministret,
 Si fortuna obstet, vel prauo in corpore languor?
 Hic rhetor, sophus ille, alius mysteria diuim,
 Sidereas ve plagas quærit: sunt & quibus vnda
 Castaliæ, vili cum paupertate bibatur,
 Et placeat cognata fami dulcissima fama:
 Hæc studia vnde fluunt? à rerum præside fato,
 Hinc omnes artes, & munia diffunduntur.
 Diuersis etenim gaudet natura ministris,
 Et fieri diuersa queant, ornantia terras:

Nec patitur cunctos ad eandem currere metam.

Sed varias iubet ire vias, variosque labores

Suscipere, ut vario cultu sit pulchrior orbis.

An verò mores fatum, vel nostra voluntas

In nobis pariat, permagni inquirere refert:

Nec parvus labor est, hac in re tangere verum,

Arbitrii cerè remanet quota portio nostri:

Actum est de nobis, libertas prorsus adempta est.

Humano generi, si fati summa potestas

Esse malos cogat nos, inuitique irahamur

In scelus, & nulla liceat ratione reniti. (tem:

Quare operapretium est, huc totã intendere men-

Et quantum Deus ipse finit, verum excutiamus.

Principiò arbitrium quid sit, nos dicere oportet.

Arbitriũ est, homini data libera & ampla potestas

Ab Ioue, quæ libeant iusta aut iniusta sequendi:

Non ideo tamen ut peccet virtute relicta:

Sed contra, ut vitium vitans incumbat honesto:

Nam malefacta nocent, laudẽ benefacta merentur

Quarendum ulterius, nũquid sit in omnibus æquẽ

Arbitrium? nunquid quodcũq; in tempore duret?

Non cerè in pueris, nec in illis esse videtur

Quos animi vehemens nimium vel corporis angit

Morbus, vel quorum sopor occupat alius ocellos:

Quandoquidẽ somnus mortis perhibetur imago.

Quare si verum subtili indagine quæras,

Inuenies paucos inter tot millia, qui se

Arbitrio moueant, & libertate fruuntur.

Ætatis culpam mitto, puerilibus annis

Ignosco, & veniã damus his quoq; , lumina quorũ

Letheus

Etheus pressit sopor, aut quos feruida torret
 Febris, vel morbi stimulat vis durius equo.
 Magna quidem turba hæc: sed longè maior eorum,
 Longè & deterior, quorum mens oblita sædis
 Criminibus, morbisque animi labefacta recedis
 A ratione procul, rectoque à tramite vitæ.
 Nunquid habet isti arbitriū? aut dicenda volūtas
 Libera in his? nēpe ambiguū est, multiq; negarunt.
 Vnde aduertendum, quod liber solus haberi
 Debet, qui recta regitur ratione, nec vllō
 Vincitur affectu: nec ventorum impete vasto
 Fertur in vndifragos scopulos, sed fortiter obstat,
 Intrepidusque hæret clauo, portumque capeffit.
 Rectè igitur quidam, liber solus sapiens est,
 Dixere: hic etenim solus ratione magistra
 Castigat morus animi, sensumque rebellem:
 Cætera turba nequit facere hoc. cur? an Deus illis
 Non dedit arbitrium? ratio est vbiq; , profectō
 Est tibi & arbitriū, semperq; hæc iuncta coherent.
 Atque ideo pecudes, quoniam ratione carere
 Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
 At hominum cuius ratio data fertur: in ipsis
 Omnibus idcirco arbitrium quoque creditur esse.
 Est autem ratio lumen quoddam: atq; animi vis,
 Qua curuum à recto secernimus, atque ab honesto
 Turpe, oculusq; solet mentis quandoque vocari:
 Qualem oculum fortasse tibi Polypheme fuisse
 Significant vates, quo lactea membra videbas
 Dilectæ liquido ludentis in æquore nymphe.
 Sed malus (heu) malus hunc, vrenni stipite Ulysses
 (Quis

(Quis poterit cauiffe malos?) extinxit, & ora,
 Ora prius formosa, suo spoliauit honore.
 Qualem oculū Lynceus habuit quoq; nubila solus
 Qui penetrans visu noctem vincebat opacam.
 Hunc igitur cunctis oculum mortalibus aequè
 Distribuit figuli sapientia summa Promethei:
 Sed pauci vtuntur, pauci quos aquus amauit
 Iuppiter: hinc tāta errorum scelerumq; scatebra.
 Nam si omnes rationis iter sequerentur ad vnguē,
 Pax foret in terris aeterna, & Martius ensis
 Non tantas passim clades, tantosque cieret
 (Heu) fletus, starentq; suis cum mœnibus vrbes:
 Armaque tartareis primūm conflata caminis.
 Et primūm Stygiis inuenta sororibus, agros
 Excolerent, rigidi mutata ligonis in vsum:
 Tunc & apes, & ruris opes, pecudesque, beatis
 Agricolis largè affluerent, ac secla redirent
 Aurea, & vna domus diuosq; hominesq; teneret,
 Sequē oculis nostris paterentur numina cerni.
 Cur autem pauci vtantur ratione, sequentes
 Auia, & arbitrium nullum videantur habere,
 Vnentes pecudum ritu, pro viribus edam,
 Est quiddam in nobis diuinum, mensque vocatur,
 Ac ratio: id capite in summo natura locauit:
 Atque illi voluit famulos assistere sensus,
 Quorum opera cælū, terras, mare, & omnia posset
 Percipere, immenso quæ comprehenduntur ab orbe,
 Est aliud quiddam mortale in pectore clausum,
 Cuius ope augemur, vegetamurq; , igne ministro:
 (Sic placitū est superis) hoc mentē hostiliter vrget,
 Deira-

Detrahit, infestat, turbat: multusque satellites
 Huic etiam parvi non deest, ignava voluptas,
 Ira, dolor, metus, atque timor, simul ardor habendi
 Improbus, ambitioque; nocens, caput obsita fumo,
 His igitur famulis, hoc milite, praelia menti
 Infert: hi sunt qui summo conantur Olympo
 Deturbare Iouem, insignes feritate Gygantes,
 Iapetusque, Gygesque; ferox, tumidusque; Typhoeus.
 Hortatorque; mali Enceladus, Briareusque; timendus,
 Scilicet ingestis curarum malibus, angunt
 Diuinum in summo positum, nisi fulminis instar
 Gratia praesto adsit, caelo delapsa supremo.
 Nam semel amissis ubi praecipit currus habenis.
 Effudit sese, ac vehemens trahit impetus illum,
 Nequicquam retinere volens auriga laborat:
 Principiis obstare opus est: quum parua fauilla
 Languet adhuc: postquam creuere incendia, iamque;
 Flamma furens tecto erumpit, caeloque; propinquat,
 Praesertim Boreae si flabra ruenis ab arcto
 Immineant, (heu) frustra vndas vicinia clamet.
 Quum semel ex alta saxum rupe exilit ingens,
 Quis retinere queat? secum trahit omnia, saltu
 Perfringens rapido cognatas montibus ornos,
 At prius exiguo poterat molimine sisti.
 Sic motus animi, si totis viribus ipsam
 Inuadunt mentem, vix (heu) vix tendere contra
 Infelix audet ratio, clauoque relicto
 Per fluctus agitur, late baccantibus Euris,
 Datque manus plerumque; hosti, & captiua tenetur.
 Ergo dum noua sunt vitiorum semina, cauius

Oppri-

Opprime quamprimū, & causas auerte, priusquam
Præcipites: tunc arbitrium, tunc libera mens est,
Victor Idumæis tunc exornabere palmis.

At si iam cœpta est pugna, & iam concutit arcem
Hostis atrox: valido labefactans ariete muros:

Crede mihi, nisi quis Deus adsit numine dextro,
Succumbit ratio, & tantos non sustinet ictus.

Nōne vides, menti quantum liquor obset Iacchi?

Quas sæpe immittat furias, si plus satis intret

In stomachū merus? arbitrium dic est vbi, postquã:

Ebrietas caput inuasit, fumisque repleuit?

Sobrius arbitrium tenet, ac ieiunus, agit que

Id quodcunque iubet ratio: contra, ebrius illa

Quæ nolet nescit que facit, mox pœnitet, in se

Quum rediit, multoque dolet sua facta pudore,

Ebria sic mens affectu sit, nec minus ac s.

Ascendat temeti vapor, inuertatque cerebrum,

Turbatur misera, & nebulis involuitur atris,

Quocirca est solus liber, solusque profectò

Possidet arbitrium, ratio quem sola gubernat:

Qui affectus omnes superat, fingitque premendo.

Hoc poterit facere, à primis qui insuenerit annis.

Virtuti, atq; bonas iam pridem inuaserit artes.

Vsque adeò valet vsus, & est nil fortius vsu,

Cætera turba agitur pœcudum ritu: vnde pœtam

Iure puto dixisse. Trahit sua quemque voluptas.

Arbitrium multis oppressum atq; indupeditū est.

Ergo qui verè liber cupit esse, resistat,

Quamprimū incipiunt, affectibus, & rationi

Illos subijciat, semperque viatur habenis.

Nam-

Namq; caro aduersus mentem consurgit, & illam:
Continuo exercet bello: leuis astra petit mens:

At grauis astra caro refugit, terrenaq; tantùm
Appetit: est etenim terra, in terramq; redibit.

Sic duo tam diuersa, Deus compegit in vnum.

Esto autem quòd sis sapiens, solaq; regaris,
(Vt dixi) ratione, habeas & liberum ad vnguem:

Arbitrium: nunquid vi tunc agitabere fati?

Imò magis fato tunc subiicieris, & illi.

Parebis: siquidem fatum est diuina voluntas,

Cum qua vir sapiens concordat semper, & eius
Iussa facit: contra inspiens atq; improbus, horret,

Ac refugit præcepta Dei ceruice superba,

At dices, Ergo est liber, nec vincula fati.

Vlla tenet? non: sed dominis peioribus atque

Infandis seruit, sed sceleri scelersq; furori

Stultitia. quanquam hoc etiam diuina voluntas,

Sed quæ permittit, nõ quæ iubet (est quia duplex)

Efficit, vnde patet, cuncta esse obnoxia fato:

Seu bona, seu mala sint. nõq; hæc permittit: at illa:

Vult fieri fatum, & fati Deus optimus author.

Talibus admoniti quidam rationibus, aiunt,

Viuite mortales læti, dum stamina vestra

Nec Lachesis, tristesq; animo depellite curas,

Nec vos sollicitent præsentia, nè ve futura:

Lege etenim stabili fiunt, certo ordine cuncta:

Procedunt: cur vos dolor aut metus vrget inanis?

Sors sua cuiq; data est, scriptamq; in pectore gestat

Quisq; suo, ignorans quæ sit. verùm explicat illam

Paulatim ipsa dies, atque experiendo patescit.

Quid.

Quid gemitu aut lachrymis opus est? caelestia retro
 Corpora non remeant, non est mutabil: quicquid
 Instituit semel ipse Deus: nanque optimus ordo,
 Et series perfecta, suum si forte tenorem
 Deserat, aut peior fiet (quod neutique fas est)
 Aut melior, sed perfecto perfectius est n. l.
 Est aliud dubium magnum ac mirabile: nam si
 Omnia sunt (veluti modo dixi) obnoxia fato,
 Cur Deus hæc premit & cruciat? cõtra, illa benigno
 Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
 Conditio? cur hæc viuunt felicius illis?
 Cur his blanda parens, illis natura nouerca est?
 Hunc igitur par est etiam dissoluere nodum,
 Multi hoc aut culpa, aut meritis contingere nostris
 Dixerunt: inssuque Dei mala fontibus esse.
 Et bona conferri iustis. ego non ita credo:
 Nec verum est, nam quid meruere expertia mentis
 Bruta? quid arboribus culpa vel criminis hæret?
 Sors tamen est illis multum diuersa, nec vno
 Versantur casu pecudes. namq; improbus illam
 Fur rapit, hanc lanius laniat, pars ore luporum
 Interit: aut morbo, aut vndis, aut frigore vitam
 Exiit ante diem, quædam periere senecta:
 Durior his ætas agitur, iucundior illis.
 Sors diuersa etiam arboribus contingit, ab Euro
 Frangitur hæc, aut eruitur radicibus: illa
 Ceditur in varias artes, aut pabula flammæ:
 Quædam fulmineo in præceps detruditur icû,
 Piscibus atque feris, & rebus denique cunctis,
 Arbitrio facti sors est sua cuique tributa.

Bruta

Bruta tamen nunquam possunt peccare, nec arbor.
 Præterea plerunque bonis aduersa videmus
 Accidere, & iustos agitari sorte sinistra:
 Contrà fortunam plerunque fauere scelestis
 Cernimus, ac magnos illis concedere honores.
 Non igitur meritis respondent munera fati.
 Quare aliam potius causam indagare necesse est,
 Foriè aliquis dicet, causa est diuina voluntas:
 Nilque vltirà quæret, non est satis istud, oportet
 Scrutari interius dubij penetratia veri.
 Non etenim quis sit Deus optimus & sapiens, vult
 Quicquam quod careat ratione: sed optima semper
 Eligit, atque iubet fieri diuina voluntas,
 Quocirca est aliter dicendum, quod causarum.
 Quælibet à prima quo distat longius, hoc fit.
 Illi dissimilis magis, & magis vndique discors.
 Ergo quum Deus & simplex sit semper, & idem,
 Vltima causarum quæ distat maximè ab illo,
 Et minimè simplex erit, & diuersa, suosque
 Effectus semper varios pro viribus edet.
 Hac est quæ terras regit, & terrena gubernat.
 Idcirco in terris certi nil esse videtur:
 Quandoquidem variat semper fortuna tenorem,
 Diuerso gaudens mortalia voluere casu.
 Cur tamen hunc potius quàm illi iubet esse beatū?
 Et cur hunc potius quàm illi pessundat & urget?
 Cur onera huic, illi gratos largitur honores?
 Horum difficile est veram cognoscere causam.
 Nec minus ac si quis cupiat cognoscere, quare
 Ignis sit calidus, nix alba, absinthia amara:

Quare

Quare hæc herba obsit, iuuet illa: & qualibet ar-
 Cur tales habeat frondes? animalia cur hæc (bos
 Callida sint, alia obtuso malè prouida sensu?
 Cur paleas electra trahant, & pondera ferri
 Magnes, cur nequeat facere hoc adamãte ppinguo.
 Talia multa Deus tenebris inuoluit opacis,
 Constituitque suos fines mortalibus, vltra
 Quos frustra humanum ingenium sensusq; laborat.
 Si figulus massam argillæ distinxit, & illam
 Distinctam in partes varias vult fingere, quare
 Hanc partem potius quàm illam transformas in ollam.
 Aut patinam, aut scaphium? cur ex hac fabricas urnam,
 Ex illa urceolum? nunquid ratione mouetur?
 Aut nulla est prorsus ratio, sed sola voluntas?
 Arbitrioque suo (vt libuit) sic omnia fecit?
 Difficile est nimium artificis pernoscere mentem.
 Sic qui scire velit, cur hunc fortuna, vel illum
 Aut premat, aut sursum tollat, nimis ardua quis:
 Terrarum siquidem est illi concessa potestas
 Maxima, & huic illam præfecit Iuppiter orbi,
 Vt possit quodcumque libet facere: ordine facti
 Seruato tamen. auscultant namque omnia fato.
 Cur igitur quaecumque illi fecisse libebit,
 Non faciet iure? aut quæ lex arguet illam?
 Num serui debent dominis imponere leges?
 Nos certè huic serui sumus, hic dū viuimus: & nos
 Iste potest quocumque velit compellere demon.
 Non tamen in nostras animas dominatur habere
 Imperium, quando est animæ cælestis origo.
 Hanc solam excepit Deus à ditione tyranni,

Cætera

Cætera permisit quæ sunt terraque marique
 Illius arbitrio, & fieri sinit omnia ab illo,
 Quali acunque libet, iusta atque iniusta licenter,
 Fortè aliquis dicet, Deus ergo est causa malorum,
 Iniustusque potest dici, nam qui facit, & qui
 Non prohibet fieri peccatum dummodo possit.
 Committunt ambo scelus æquè, & peccat uterque,
 Supplicio pari dignum lex censeat utrunque.
 Quare si Deus in terris mala tot patitur: si
 Quum possit prohibere, tamen non illa coërcet:
 Esse mali causa, & sceleri assentire videtur.
 Huic etiam parti sum respondere paratus,
 Si modò diuini radius mihi luminis adsit.
 Est igitur primùm solerti mente notandum,
 Quòd causarum alia sunt viles atque minuta,
 Sunt alia egregia & præstantes nobilitate,
 Præpositaq; aliis: veluti quum exercitus ingens
 Præfectos habet atq; duces, pars cætera grex est,
 Has (inquam) causas primores egregiasque
 Præposuit mundo, mira ratione modoque
 Maximus ille pater rerū, & dominus dominarum,
 Immensam qui lucem habitat super extima mūdi
 Mœnia, & astriferos nutu circumuehit orbes.
 His tribuens causis vires & munera, easdem
 Limitibus certis, velut aggere circumsepsit,
 Ne liceat cuiquam tales transcendere fines.
 Et quia disposuit sapienter cuncta, necesse est
 Cuncta suum æterno cursu seruare tenorem.
 Nam quæcunque semel rectè sunt facta, sine vlllo
 Errore, haud vlllo mutari tempore debent.

Est

Est igitur prorsus rerum immutabilis ordo,
 Quandoquidem rectè summus Deus omnia fecit.
 Quare si demon qui terris præsidet, errat,
 Aut malus est, hoc fit, quia causa est vltima, longè
 A prima distans, longèque à luce remota:
 Atque ideo magis est cæcis vicina tenebris,
 Duntaxat veri simulachro & coriice gaudens:
 Quam Deus idcirco patitur, quia debitus ordo
 Exigit hoc rerum, & magni perfectio mundi.
 Nam veluti luis spatium determinat umbra,
 Dantque sibi finem contraria cuncta vicissim:
 Sic causarum etiam seriem numerumque; bonarum,
 Desinere in causam prauam miseramque; necesse est,
 Quæ miseris præsit regnis, & praua gubernes,
 Hinc igitur veniunt discordia, iurgia, rixæ,
 Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cædes,
 Furta, atrocinia, insidiæ, penuria, pestis,
 Diri terrarum motus, diræque procelle,
 Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
 Et demum quodcunque mali contingit vbiq;
 A causa hac misera & terrarum principe manat.
 Hei mihi, quàm verè dixit ter maximus Hermes:
 Congeries mundus cunctorum est iste malorum,
 Nimirum, quoniam demon, qui præsidet orbi
 Terrarum malus est, sæuæque tyrannide gaudet.
 Ac veluti fons est cunctorum prima bonorum
 Causa: ita cunctorum fons est postrema malorum.
 Quare si in terris dominantur Sardanapali:
 Si diadema tenent asini sub imagine regum:
 Si tutela ouium cura est commissa luporum:

Si in templis habitant meretrices atque cinedi:
 Si Christi pia sacra hodie manus impia tractat:
 Si cupidus vendit cœli, & phlegethonta sacerdos:
 Denique si impunè & passim tot turpia fiunt:
 Non est culpa Dei summi, sed dæmonis huius,
 Quem nos Fortunã, quem etiã Plutona vocamus,
 Sarcotheus posset tamen apto nomine dici:
 Quipe illi carnis ius arbitriumq; tributum est.
 Huic igitur seruit, quicumque est carnis amator
 Immodicus, corpusq; suum plus diligit æquo.
 Corpora sunt huius, propter quod corpora semper
 In vitium tendunt, animisq; inimica repugnant,
 Cœlestis quoniam vis est & origo animorum,
 Corpora sunt autem terrena, aduersaque cœlo.
 Ergo hic Sarcotheus, mundo qui præsidet imo,
 Cœlestes homines carnalia despicientes
 Gaudia, virtuti addictos, animumq; colentes,
 Odit, persequitur, stimulat, premit, impedit, angit,
 Ut solet insanus princeps, sæuusq; tyrannus
 Infestus semper sapientibus esse bonisq;.
 Suspecta est etenim pravis odiosaq; virtus.
 Hostes quæque suos odere, timentq; cauentq;.
 Atque ideo malus hic dæmon incommoda multa
 Obiicit his quorum mens est sublimior, & qui
 Cœlicolũm sedes, naturaq; abdita quærunt.
 Nollet enim agnosci: nam si bene cognitus esset,
 Illum omnes scelerum patrem, nostriq; cruentum
 Carnificem generis detestarentur, & omnes
 Odissent meritò, ac maledictis insequerentur,
 Crudelem, insanum, deceptoremq; vocantes.

Proib-

Proinde latet ritus loliginis, & sapientes
 Exosus refugit, ne cognoscatur ab illis:
 Non metuit talpas, at lyncea lumina vitat.
 Sic fures etiam faciunt, omnesq; scelesti,
 Oderunt lucem, ac tenebris letantur opacis,
 Vt sua non possint furta & malefacta videri,
 Inde fit, vt quoties aduersi quid patiuntur
 Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
 Oppressi, (nanque errorum ignorantia fermè est
 Cunctorum causa) irati quæruilique, putantes
 A summo sese vexari authore bonorum,
 Deuocent sanctum illius ac venerabile nomen:
 Tunc malus exultat dæmon; furtimque cachinnat,
 Et gaudet se nesciri, & sua facta tacere:
 Et nocuisse tamen, sed non nocuisse videri.
 Summi nanq; Dei est inimicus, & æmulus: à quo
 Eiectus cælo, pressus claususque tenetur
 Lunam inter terrasque graues. & regnat ibidem:
 Quocirca, ô miseri mortales, discite tandem
 Quæ vestri sit causa mali, tot tristia vobis
 Vnde fluant, & carnificem cognoscite vestrum.
 Nèpe hic Sarcotheus, nempe hic est qui cruciat vos,
 Dulcia qui vestris damnis sibi gaudia quærit:
 Haud aliter quàm quum proles Mauortia terris
 Iam domitis, iucunda sibi spectacula cade
 Querebat miserorum hominum, vel cade ferarum:
 Ipse senator, eques, populus, diuersa manebant
 Per loca diffusi, vt lex præcipiebat Othonis.
 Ecce theatralem ingressus gladiator arenam,
 Aut alius sua membra feris lanianda daturus,

Vèl

*Vel leo, vel tigris, vel quævis bellua ludis
 Opportuna aderat, delectatura Quirites
 Morte sua, & fuso per vulnera crebra cruore,
 Sæpe aliis dolor alterius solet esse voluptas.
 Quare pessimè agunt, qui verbis turpibus audent
 Irritare Deum summum, qui causa bonorum
 Cunctorum est: à quo per se proprieque mali nil
 Esse potest vnquam, nisi contingenter: uti sol
 Producit tenebras, quoties descendit ad imos
 Antipodas, frigusque absente creatur ab igni:
 Non tamen obscurus sol est, neque frigidus ignis,
 Vnde satis miror quosdam doctos alioqui
 Asserere, offendi atque irasci, & sumere pœnas
 De nobis, illud summum verumque bonumque,
 Hinc bellum atq; famem & pestem prodire putantes.
 Offendi si posset enim mortalibus actis,
 Quid quæso in mundo foret infelicius illo?
 Quaque die atque horæ momento plurima sunt
 Crimina, vbiq; hominum blasphemia turpis in ore
 Sentitur: certè poterit requiescere nunquam,
 Nunquam lætus erit: neq; erit Deus ipse beatus,
 Si quoties peccant homines offenditur, & si
 Iniustis hominum factis dictisque mouetur.
 Nimirum Deus offendi lædi ve nequit, si
 Verum perspicimus. nam ad eò perfecta potensq;
 Ipsius est natura Dei, tantumque remota
 Sordibus à nostris, ut nos distemus ab illo
 Longius atq; magis quam à nobis distet asellus,
 Quàm musca aut pulex, & quicquid vilius his est.
 Quomodo tam miseri & viles, offendere tantum*

Tamq; potens numē, vel ledere possumus unquam?
 Nonne impassibilis Deus est, penitusque doloris
 Expers: atque ideo aternus, semperque beatus?
 Num decet irasci regem, si morio verbis
 Indignis illum petat: an contemnere præstat?
 Nunquid cum puero decus est pugnare Giganti?
 Præterea quum sit sapiens, videatque futura
 Omnia, dic quæso, num debuit ille creare
 Quæ sibi post nocitura forent, unde ipse doleret?
 Nonne illum decuit, qui toti consulit orbi,
 Consuluisse sibi? vel dic, si offenditur, an vult
 Offendi? si vult, iam non offenditur, imò
 Gaudet: si non vult, cur hoc permittit? an ipse
 Non est omnipotens? ceriè est, omnesq; fatentur.
 Deberet prohibere igitur, quod non facit: unde
 Vult ratio vt credam, nihil illum posse molesti
 Sentire omnino, & tranquillam ducere vitam.
 At dices, si non offensa irascitur vlla.
 Curramus proni in vitio, in scelus omne ruamus.
 Non sic: sed nostris aures nunc arrige dictis,
 Recludamque tibi iamiam penetratia veri:
 Quando aliquis peccat, tunc sese ab ipso
 Fonte boni: rectum, lucem, pacemque relinquens.
 Unde sit, vt peccans vltro in sua damna feratur.
 Quandoquidem talis natura est oppositorum,
 Vt quanto refugis magis atque recedis ab vno,
 Ad reliquū tanto accedas magis atq; propinques:
 Sic fugiens peccando Deum, sese admouet ipsi
 Sarcotheo: cuius postquam iuga sæua recepis.
 Afficitur variis pœnis, iussuque tyranni

Nunc

Nunc hoc nunc illo torquetur sepe dolore.
 Non impunè igitur cuiquam peccare licebit.
 Quamuis nullorum possit Deus esse malorum
 Causa, (vt iam dictū est) per se, pprieq; : sed vltro
 Qui peccat, ruit in pœnam, & sua damna requirit,
 Carnifici que miser cruciandum se exhibet vltro.
 At dubia hinc duo consurgunt satis ardua. nam s̄
 Peccare est nobis nostrorum causa malorum,
 Cur sepe iniustus, sceleratus, & impius, omnem
 Letus agit vitam, & laudato funcre finit?
 Contra vir bonus atq; pius, mala plurima viuens
 Sustinet, & tandem miseranda morte recedit?
 Præterea supra ostensum est, planeque probatum,
 Non culpa aut meritis nostris contingere nobis
 Vel bona vel mala, sed cuiusdam numine diui,
 Qui mare, qui terras, qui que aëra possidet imum,
 Quo modo nunc igitur mihi met contraria dico?
 Et mea nunc discors secum sententia pugnat?
 Quisquis es, ô Lector, poteris dignoscere verum,
 Atque tuo tenebras animo procul ire videbis,
 Si præbere aurem nostris dignabere dictis,
 Ergo duplex scito esse bonum, vulgi ac sapientum:
 Sic que malum duplex, atque sententia vulgi
 Deterior semper: nam crassi hebetis que cerebri est,
 Iudicio que caret: propter quod corporis & que
 Fortune bona sunt, sola hæc minatur & optat:
 At animi bona vel nescit, vel frivola credit.
 Contra autem sapiens, animi bona sola requirit,
 Cætera despiciens, quare sumus antè secuti
 Iudicium vulgi, & vulgi de more locuti:

220 MARC. PALINGENII

Nunc verò à vulgo sententia nostra recedit,
 Deq; bono atq; malò sapientum dicta probamus:
 Sic non dissideo mecum, aut contraria dico.
 Tali igitur pacto asserimus, bona nulla scelestis,
 Et iustis mala nulla quidem contingere posse.
 Quod clarè ostendam, & clara ratione patebit.
 Primò hoc scire opus est, vitiū quodcumq; scelusq;
 Esse animi quendam morbum: nec corpore solo
 Egrotant homines, animus quoq; vulnera sentit,
 Nec teniora quidem quàm corpus: quilibet ergo
 Improbus, est aeger: quippe illi est agra voluntas,
 Iudiciūmq; agrum, propter quod noxia præferre
 Vitibus, miser, & præponit turpia honestis.
 Quòd si non agra est illi mens, atque voluntas,
 Improbus esse nequit: sed erit iustusque piusque.
 Hoc etenim solo discrimine distat vterque.
 Ac veluti totum corpus malè languet, vbi vllò
 Hæc duo leduntur morbo, cor atque cerebrum:
 Sic (heu) sic animus totus malè languet, vbi vllò
 Hæc duo leduntur vitio, mens atque voluntas.
 Viq;e cibus suavis stomacho languente videtur
 Insuavis, prodestq; nihil, neque comperit ægris:
 Sic animo languente, boni nihil esse scelestis,
 Nil prodesse potest. quod sic verum esse docebo:
 Est aliquis legum iurisq; viriusque peritus,
 Sed vaser, iniustus, cupidus, contemptor honesti:
 Quid sua quæso illi prodest doctrina? boni quid
 Inde habet? heu miseros fallit, spoliatq;e clientes,
 Atque alios multos lædit: doctrina scelesti,
 Est gladio insani similis. nam semper abuti

Impro-

Improbus ipse solet rebus quas possidet. vnde
 Fert aliis damnum, nomen sibi turpe, odiumque:
 Quasque serit spinas, pedibus saepe excipit agris:
 Vel saltem metuit, quos ledendo efficit hostes.
 Ergo bona illius dicenda scientia, multis
 Quae nocet, ut saeuus coluber, neq; parcit habenti?
 Sic de aliis dico doctrinis, quas habet ipse
 Improbus: esse bonae simili ratione negantur.
 Sed malus est diues, gemmis auroque refertus:
 Diuitiae ne bonae illius? non. dic mihi, quare?
 Ecce ego iam dico, quia turpiter vtiur illis.
 Scorta alit, ignauamque gulam, lenasque dolosas
 Conducit, pretio pueros corrumpit: auaros
 Aggreditur domis, si qua est paupercula virgo:
 Visque sibi indulgens quodcumque libido suasis,
 Efficiat, leges hominum pariterque deorum
 Iusque piuumque nihil curat: quod si sit auarus,
 Heu quid non audet sceleris? lupus iste cruento
 Ore furens, nulli non insidiatur ouili:
 It praecipit, quocumque rapit scelerata cupido,
 Intolerabilius nil est quam diues auarus,
 Quam stultus locuples, quam fortunatus iniquus,
 Aut igitur pecudum ritu carnalia tantum
 Gaudia sectatur, sibi noxius atque crumena,
 Aut parto nimium parcens, fit Tantalus alter:
 Congregat, & nescit cui congreget: vique solet sus
 Non sibi, sed multis aliis sese ipse saginat,
 Qui mox diripiant longo cumulata labore.
 Vnde patet non esse bonas, quascumque scelestus
 Diuitias habet. at si sit robustus & acer,

222 MARC. PALINGENII

Quid facies? crebrò rixabitur, & violentus
 Nunc hunc nunc illum lædet, plerunque sequetur
 Militiam, aut latro fiet, quòd more ferarum
 Crudelis, cade atque alieno sanguine gaudet:
 Arma & bella ferox, sceleris, non laudis amore,
 Diliget: vnde suis damnum feres atque pudorem.
 Corporea vires, mente ac probitate carentes,
 Heu quã sæpe nocent homini, quàm tempore paruo
 Durant, quàm raro ad primam venere senectam.
 Sed quid opus multis percurrere singula verbis?
 Hæc possunt exempla satis bene pandere verum.
 Nunc operapretium est, solerti inquirere cura,
 An iustis sanctisquæ mali contingere quicquam
 Possit, ut à multis dici crediquæ videmus.
 Ardua res certè: tamen hanc audacter adibo,
 Fretus ope Aonidum, & Cyrrhaï numine vatis.
 Principiò quisquis bonus est, sit sanus oportet
 Mente animoque; licet grauis agro in corpore læguer
 Seniat, & vario vexentur membra dolore:
 Ne rectum illi iudicium, neu recta voluntas
 Deficiat, nanque his sine vir bonus esse, piusquæ
 Nemo potest: duo virtutis fundamenta sunt hæc,
 Talis homo quæcunque tenet, rectè vitur illis.
 Atque ideo bona sunt, doctrina, pecunia, vires
 Illius, & demum quæ possidet omnia: namque
 Maxima pars rerum bona vel mala fertur ab usu.
 Et si cura hominum diis immortalibus vlla est,
 Præcipuè hi debent iustosquæ piosquæ tueri:
 Quòd si non facerent, diui ratione carerent,
 Nec sacris essent digni, nec thure, nec aris.

Quare

Quare non video, qua lædi parte bonus vir,
 Quidve mali vel mente pati vel corpore possit:
 Quum Deus hunc amet & foueat, dextraq; potèti
 Propugnet, tutumq;ue omni discrimine reddat.
 Nam quis non iuuet, aut quis non tueatur amicū,
 Quandocunque potest, si verè diligit illum?
 Sed tamen interdum iustus miser esse videtur,
 Pauperiemq; pati, & morbos casusq;ue sinistros:
 Quum non sit verè iustus, sed hypocrita, quales
 Inuenies passim multos, qui pelle sub agni
 Vipereum celant virus, moresq;ue luporum,
 Et stolidos ficta virtutis imagine fallunt.
 Proinde Deus, cui corda patent, arcanaq;ue mentis,
 Hunc non custodit, nec amat: nos pectore crasso
 Et cerebro insulso, decepti ab imagine recti, (mus.
 Tunc iustis mala multa pati. & miseris esse puta=
 Heu quàm sepe hominū falsa & stulta inueniuntur
 Iudicia, & quàm mens humana est nescia veri!
 Quisq; sibi placet, & sapiens sibi quisq; videtur.
 Hinc risum excutim⁹ superis, hinc plurimus error:
 Esto tamen, iustus morbos patiatur, agatq;ue
 Despectam in tenebris & paupertate pudenda.
 Eiectus patria, vel clausus carcere vitam,
 Atque aliis etiam vexetur casibus, esto:
 Propterea ne malum patitur? non, quippe ferendo
 Talia, fit melior, fit clarior: omnia iusto
 In melius cedunt, iussu Iouis. utq;ue medentes
 Sape aloën agris adhibent, succosq;ue molestos,
 Quò fiant validi, & pulso languore resurgant:
 Sic plerunque Deus iustos exercet, ut ipsos

Excitet, atque magis virtuti incumbere cogat.
 Vique homines reddi stultos, prauosq; voluptas:
 Sic dolor ad mentem reuocat, vitiumq; coërcet,
 Criminibus frænum, calcar virtutibus addit.
 Nonne vides, igni fieri pretiosius aurum?
 Vberiusque solum præduri dente ligonis?
 Et putrescere aquam, quæ nõ fluit? aspice ferrum,
 Pulchrius est vsu, cessans rubigine sordet.
 Multa igitur sunt quæ aduersis agitata nitescunt:
 Præsertim virtus, quæ in rebus clarior atris
 Perspicitur, velut in tenebris magis enitet ignis.
 Quare aut nil prorsus patitur bono & pius: aut si
 Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum,
 Fertque illi, si amara licet, medicina salutem,
 Et ne quis fortasse putet me fingere nugas,
 Res eadem quæ vni prodest, quandoque venenum
 Est atq; sic nonnullis sunt noxia vina,
 Atque caro, sic nonnullis absynthia prosunt.
 Sic calor ipse niuem, ceram, glaciemque resoluit:
 Argillam contrà durat. sic talia multa,
 Diuersos pariunt diuerso in corpore fætus.
 Et quoties iisdem verbis hic ridet, ac ille
 Contrà tristatur, vel mota bile tumescit?
 Non eadem cunctis eadem sunt: Bacchus acescit
 Egregius, si tu vitiosa in dolia mutas,
 Nimirum sanis sunt omnia sana: sed ægris
 Quæ bona sunt, quãdoq; nocent, lethũq; minantur.
 Sic ergo (ad nostrũ vt redeam) mala corporis, atq;
 Spicula fortunæ, sunt perniciose scelestis:
 Expediunt verò iustis profuntq; nocendo.

Suffi

Sufficiant hæc dicta tenus : iam claudere librum
 Musa iubet, Chironque vocat, qui scribere mores
 Humanos cupit, & sacraria pandere vitæ.
 Quocirca est operæpretium, me relinquere cantus
 Aonios, tacitumque sacris requiescere sylvis,
 Pieridumque tholo citharam suspendere, donec
 Tempora prætereant hæc pessima, tempora multum
 Deploranda : quibus procerum discordia totam
 Nititur Italiam bello vastare superbo,
 Vnde suos queritur direptos Romana penates:
 Narnia, Ticinum, Melfis, sensere ruinam:
 Vnde & Parthenope, Sirenis clara sepulchro,
 Nunc sua Gallorum manibus pomaria cernens
 Vastari, heu tristis gemit ad Sebethidas undas.
 Quid memorem visa cælo miracula flammæ.
 Vincentis splendore diem? tristesque locustas,
 In mortem nebula nitidum prætexere solem?
 Et teneras auido segetes abrodere morsu?
 Quàm multas miseranda fames, miserãdaque pestis,
 Ciuibus exuerit, vacuasque reliquerit vrbes?
 Quot loca diluviis propè desolata videntur?
 Heu mihi quàm iustas de nobis numina pœnas
 Sumunt! nam sceleris quid non committimus?
 aut quid
 Iustitiæ est vsquam? quis amor cultusque deorum?
 Relligio, aucupium facta est. cælestia venum
 Omnia nunc dantur, violantur sacra profanis
 Lenonum manibus: tamè hæc spectantque tacenti;
 Magnifici reges, & Christi prorsus honorem
 Nil curant, sic nos miseros idola gubernant?

*Ergo ibo interea, & Parnassin rupibus aliis,
Donec Musa iterum iubeat me exire, latebo.*

LIBER IX.

SAGITTARIIVS.

Lucescit iam Musa: satis iam requieuiimus antris
Castaliis: agedum plectro, citharaq; resumpta,
Effice concordēs nervos, solitoq; fauore
Antiquum cane Diua melos, bona carmina menti
Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apollo
Laurifera in sylua, Permessi ad fluminis vndam,
Nos vocat ecce alius labor, haud inglorius: alta
De specula, & summo Parnassi vertice, mores
Spectemus varios hominum, vitamq; notemus,
Iam medium mea cymba fretū tranauerat, & iam
Canebant gelidis sylvarum summa pruinis:
Quū mihi nescio quis Deus adstitit, & procul atræ
Expulit affulgens diuino lumine noctem.
Tunc scopulum quendā aspexi, qui vertice nubes
Exuberans, latè cælum spectabat apertum:
Difficilis primo accessu: nanque aspera circum
Saxa arctam fecere viam, plenamq; laboris,
Imaq; cinxerunt syluestres vndique dumis:
Mitior in medio: quantumq; accedit ad arces
Æthereas propius, tanto clementius idem
Præbet iter surgens, scopuloq; Theorea nomen:
Illuc me Genius duxit meus, vtq; cacumen
Venimus ad superum, plana & plena omnia vidi

Deli-

Deliciis miris: quas si mea lingua referre
 Nunc velit, antipodas citius sol ibit ad imos,
 Et nox humenti terras velabit amictu.
 Dum moror, & miror latos latosque sagaci
 Mente locos, vox ecce polo delapsa supremo,
 Flecte (inquit) Stellate genu, regemque precare
 Cœlicolum supplex, cuius sine numine frustra
 Carpere delicias scopuli conaberis huius.
 Ergo humilis venerare Deum, fauor omnis ab alto
 Defluit in terras: nihil est mortalibus agris
 Vtilius, quàm cœlestem, sancteque pieque
 Orando sibi quærere opem, & cognoscere diuos.
 Talibus auditis, facie, manibusque supinis,
 Et genibus flexis, effundi has pectore voces,
 Magne pater diuùm, mundi suprema potestas,
 Quo nihil esse potest, nec fingi maius, ab omni
 Corporea stans mole procul, tamen omnia fingens
 Corpora, vel prorsus mutari nescia, vel que
 Temporis anfractu longo labefacta fathiscunt:
 Principium sine principio, fons vnde bonorum
 Effluit omne genus, nature rector & author:
 Omnia comprehendens, at non comprehensus ab vllò,
 Maiestas immensa, bonum, sapientia, vita,
 Ordo, decus, finis, mens, verũ, lux, via, virtus: (dãs
 Nusquã habitans, & vbiq; habitãs: immobilis: &
 Assiduè motum cunctis: à quo omnia, & in quem
 Omnia, per quem etiam sunt omnia: semper eadem
 Conditione manens, nullo mutabilis auo:
 Maxima causarum, quæ certa lege reuoluens
 Sydeream molem, fatorum iura gubernas:

Rex regum, cui mille adstant, & mille ministrant
 Agmina diuorum, lætantum, hymnosq; canentum,
 Lucis in immensa campis, extra extrema mundi
 Mœnia, ubi est veris sedes aptissima rebus:
 Te colo, te veneror, te nunc reuerenter adoro,
 Atque precor supplex, vt me spectare benigno
 Digneris vultu, vocemq; audire precantis.
 Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
 Oppressæ (heu) nimium moribundo in corpore men-
 Da rectam reperire viam, ne noxius error, (tis.
 Vanaq; credulitas & opinio cæca, trahat me
 Precipitem in salebras rerum & contagia vitæ.
 Nam sine te ingenium mortale, humanaq; virtus,
 Dum se tollere humo sperat, (velut Icarus olim
 Disiuncta compage ruit, pennisq; solutis)
 Nec potis est sine te oculi penetrabilia veri
 Cernere: nec qua parte salus aut arte petatur.
 Largire ergo mihi, Rex o dignissime regum,
 Vt te cognoscã, & placeam tibi: deinde sciam me,
 Quid sim, qua in terris causa productus, & vnde
 Huc veni, ac tandem quò vita functus abibo:
 Quid mihi dum viuo sit agendum, sitq; cauendum:
 Vt quum finierit Lachesis mea fila, diesq; que
 Vltimus abdiderit mœbra hæc exhausta sepulchro,
 Mors fiat mihi grata quies, portusq; salutis.
 His dictis iterum nostras vox impulit aures,
 Placasti æthereum numen, votisq; litasti:
 Esto animo Stellate bono, tibi posse manere
 Hoc datur in scopulo, & cælestes carpere fructus.
 Confestim his dictis tacuit, nilq; addidit vltra.

Ast

Atq; ego sensi animo magnum accessisse vigorem,
 Atque oculis lumen, quo latius omnia cœpi
 Cernere, & antiquum superabam Lyncea visu,
 Mox me sensi etiam vento ad crystallina cœli
 Conuexa extolli blandè, sursumq; leuari,
 Alitis in morem, Vulcania tela ferentis,
 Discussura polum tonitru flammisq; coruscis,
 Quodocunque Iouem mortalia facta laceffunt.
 Iamq; propinquabam lunæ, portasq; videbam
 Partim auro insignes, partim candore nitentes
 Argenti puri, ingredior visu omnia lustrans.
 Ecce mihi occurrit venienti foriè Timalphes,
 Egregius iuuenis forma, & virtutis honore:
 Quem Ioue diua Arete quòdam est enixa parente,
 Hic me quamprimùm agnouit (nam matre iubete,
 Multa diuq; aliàs fuerat mecum ipse locutus)
 Viq; salus dicta est nobis vltroq; citroq;,
 Admirans me multa rogat: mox ducit in urbem
 Ingentem, quantam terrarum non habet orbis:
 Mœnia surgebant solido ex adamante, sed ipsa
 Propugnacula erant flammæ extructa pyropo,
 O' quæ illic, quâta & quàm pulchra palatia vidi,
 Tempa, theatra, fora, & magnarum strata viarû,
 Cuncta ex argento, atq; auro, gemmisq; beatis!
 Longè plura etiam vidi pulcherrima ibidem.
 Singula, sed nequeo memorare, & singula quâuis
 Possẽm, dÿ nolunt memorari singula vulgo,
 Mirabar populû ingentem, innumerosq; per urbem
 Vestibus indutos niueis incedere ciues,
 Serta quibus comptos cingebant florea crines,

Lati

230 MARC. PALINGENII

Latii omnes, manibus gestabant lilia, & hymnos
 Menarchi memores lunaria regna tenentis,
 Gutturæ dulcisono & concordæ voce canebant:
 Menarchū ingeminant, Menarchum carmine lau-
 Garrula Menarchum referebat sæpius Echo, (dāt.
 Arcadas hic domuit felici Marte Gigantes,
 Ut mihi tunc resulit fido sermone Timalphes.
 Nanq; ait, Arcadiam totam sine montibus olim
 Planitie ingenti campos habuisse patentes,
 Terribilesq; illud regnum tenuisse Gigantes,
 Menalon & Pholoën, & amantem lustra Lycaëum,
 Gestantemq; humeris aprorū terga Erymanthum,
 Et flagrantem odiis in cœlicolas Cyllenen:
 Qui primi ante alios natiuo robore freti,
 Turpia sunt ausi conuicia dicere lunæ:
 Se prius esse illa genitos, & nobiliori
 Stemmate conspicuos, ideoq; in sede locandos
 Ætherea magis, & diuorum nomine dignos.
 Quinetiam insani struxere ad sidera turrim,
 Maiorem, Nemrothe, tua, ferroq; recuruo
 Ter sunt conati de cœlo euellere diuam,
 Sanguineam vultu, mortaliaq; arma timentem:
 Ter Menarchus eos multa vi reppulit, & ter
 Expressos nigro Saturni è gramine succos,
 Iniecit miseris, virusq; per ossa cucurrit.
 Obriguere illi extemplo, victique dolore
 Informes liquere animas, quas Tartarus imo
 Excepit fundo, cruciandas omne per æuum:
 Corpora sed valido penitus labefacta veneno,
 Membrorum molem in montes vertère superbos

Musa-

Mutataque suum nomen tenere figura:
 Unde huius facti memores tanti que triumpho,
 Solenni pompa celebrant pia festa quotannis
 Lunicolæ, regem que suum venerantur ouantes.
 Progressi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
 Auro, gemmarum que coloribus intertextis:
 Hanc nulli fas est mortali intrare, meus dux
 Inquit, proinde foris stetimus, spatium que per am-
 Ingentis plateæ, diuersa è parte videmus (plum
 Aduentare animas: consistere que ante tribunal
 E regione arcis positum, & mira arte paratum.
 Illic iura dabant animis, alte que sedebant,
 Crimina censentes, nec non benefacta notantes,
 Quæ quisque in terris viuendo gesserat olim.
 Tres Iouis & Doxæ nati, Telescopus, atque
 Dorophonus, semper que volens sibi recta Philorthus.
 Hi merita & culpas æquata lance videbant,
 Arbitrio que suo paucos ascendere ad astra.
 Innumeros verò ad terram descendere rursus,
 Complures etiam in luna perstare iubebant.
 Obstupui tacito obitu, tandem que locutus, (mis,
 Dic bone dux mihi quæso, inquam, si tartara in i-
 Sunt latebris terræ (vt perhibet) cætro que propinqs.
 Atque animas illuc vectas post corporis usum
 Æacus & Minos & terrificus Rhadamanthus
 Iudicat, & meritas pœnas aut præmia confert,
 Cur eadem hic fieri video, repeti que peracta
 Iudicia, expendi que iterum mortalia facta?
 Ille autem, humanam mentem (respondit opaco)
 Carcere membrorum clausam, ignorantia & error
 Oppri-

Opprimit, & longè oppressam per devia ducit.
 Hinc hominū genus in nugas & somnia pronū est.
 Et procul à vero, nisi quis Deus adsit, aberrat.
 Non mirum est igitur, si vestri multa poëta
 Falsa canunt, quoniam paucis via cognita veri est.
 Tu tamen hæc memori mysteria pectore habeto,
 Omne quod est supra lunam, æternumq; bonumq;
 Esse scias, nec triste aliquid cœlestia tangit:
 Quicquid verò infra lunæ conuexa creauit
 Omniparens natura, malum est, mortisq; seueras
 Perpetitur leges, & edaci absumitur æuo.
 Hæc loca disiungit medius lunæ orbis, utrique
 Mundo interiectus, cœli confinia seruans.
 Ergo ubi terrenos artus liquere, feruntur
 Huc omnes animæ, atque ipsis commissa fatentur
 Iudicibus: quorum iussu, loca certa, suisque
 Moribus apta petunt, & habet sua præmia in illis.
 Quanto quæq; magis vitiorum fece grauata est,
 Tanto etiam magis ad centri loca turbida tendit.
 Contrà, quo melior quæque est ac purior, hoc se
 Altius attollit, summoque propinquius orbi.
 At quibus æqua boni est animi mensura, maliq;que,
 Hic remanent, habitantque diu lunaria regna:
 Donec post multos longæni temporis annos,
 Aut lapsæ in vitium rursus terrena remisant,
 Aut bene purgatæ æthereas mittantur ad arces.
 Hæc ait. ast ego tunc, Cur tam pauca ardua (dixi)
 Astra petunt animæ, & summo potiuntur Olympo?
 Cur sic in vitium pronæ labuntur, & ipsam
 Virtutem fugiunt misera, luci que tenebras

Præ-

Præponunt? cur fœda magis quã pura sequuntur?
Vnde illis tantus furor, & tam cæca voluntas?

Tunc ita respondit nobis Areteius heros,
Et cupio, & fas est tibi me recludere mûlta,
Iudice te pulchra, & scitu dignissima, quando
Non te huc aduenisse reor sine numine diuûm,
Et diui hæc te scire volunt, ad limina quorum
Nemo venire potest viuis, nisi vectus ab illis.
Ergo audi, & quacunq; loquar fac mête reponas,
Sed prius hinc operapretium est secedere paulum,
Iuimus, atque alta in specula consedimus ambo,
Vnde maris terræque orbem spectare licebat.

Tunc has diuino deprompsit pectore voces:
Esse malæ per se nequeunt, nec sponte suapte
In visis uo sardentes moeribus, quurum aethere ab alto
Est genus, & quarum diuino è semine origo est:
Nec praua esse potest per se natura animarum,
Quas Deus ipse creat, quo nil autore mali fit:
Sed sunt quædam aliæ causæ, quæ in tartara cæca
Detrudunt miseras, & multo crimine fœdant:
In primis verò corpus. nam carceris instar
Est animæ, quàm dum membrorum nexibus arctè
Implicat, æthereæ mentis suffocat acumen,
Haud secus ac intus positam vas fictile flammam,
Et nebula nitidum obducunt Hyperionis orbem,
Tunc anima ipsa subit cunctarum obliuia rerum,
Tunc bibit infernam lethen, raseque tabellæ
Efficitur similis, quam dextera nulla notauit,
Ergo ita captiuâ, & moribûdo in carcere clausam.
Mille quidem illudunt pestes, mille undiq; môstra
Oppu-

Oppugnant, quaque arte valent euertere tentans.
 Qualis viminea dum foris quiescit acanthis
 In cauea, mulcens vario sua fata canore:
 Ad quam prorepat summissa corpore fallax
 Aelurus, miseramque infestans undique terret:
 Venator murum aelurus, volucrumque peremptor.
 Illa autem metuens rabiem prædonis, in omnes
 Obuolitat partes, ac se fugitando tuetur.
 Interea alter adest hostis, similiq; furore
 Attonitam infestat, donec per latius æquo
 Unguibus immisissis prensam extrahit interuallū,
 Et solito extractam mādens cum murmure gluiis.
 Talis diuerso hinc illinc vrgetur ab hoste
 Infelix anima, & fugiens hæc retia, in illa
 Incidit, humano utitur corpore clausa tenetur.
 Nescit enim quid agat, quo se retrahatve feratve,
 Et decepta boni specie veluti ebria nutat.
 Vnde nisi auxilio monitoris, & arte docentis
 Paulatim in lucem è tenebris ducatur opacis,
 Deteriora petit semper, meliora refusans.
 Prima igitur labes animæ, & contagio prima,
 Præcipuumque malum, quod culpa corporis illi
 Euenit, est veri atque boni ignorantia, de qua
 Iudicium falsum exoritur: quæ maxima pestis
 Humano est generi, de qua duo monstra creantur,
 Stultitia atq; scelus: sed ab his mala cuncta duobus
 Proueniunt. quæcumq; homines patiuntur aguntve.
 Quippe oēs peccant, vel quòd bona falsa sequuntur,
 Stultitia monstrante viam: vel quòd scelus illis
 Immittit stimulos, quibus in facta impia aguntur.

Pro-

Propterea rectè aut stultus dici, aut sceleratus
 Ille potest, quisquis peccat ratione relicta.
 Verùm in parte animæ quæ concupit, ita resedit
 Stultitia, atque illic habitans tentoria fixit:
 In parte autem alia quæ irascitur, est scelus, armis
 Terribile atque dolis & lethiferis aconitis.
 Hi duo sunt reges magni, & magna agmina ducunt
 A tergo, humanumque genus populatur uterque.
 Ambo etenim veri expertes, falsoque creati
 Iudicio, (ut dictum est) animas in carne sepultas,
 Naturæque suæ immemores, ac lucis egentes,
 In tria stagna erebi & mortis ducuntq; trahuntq;
 Quorum vnum fertur limosum, illique Voluptas:
 Prasidet: at est aliud spinosum dicitur, in quo
 Regnat Avaritia, & lucrandi effrena cupido:
 At reliquo est nomen fumoso, cuius habet ius
 Imperiumque tenet sitibunda Superbia honoris.
 In tribus his stagnis animarum maxima toto
 Turba perit mundo, hæc illis immensa ruina est:
 Nam quæcumque undis merguntur talibus, illas
 Perdit amor carnis, fugitivorumque bonorum:
 Nec se ultra agnoscunt, cælique obliuia potant,
 Usq; ad eò, ut vitam præterquam corporis vllam
 Esse negent, seseque aboleri in funere credant:
 O viles crassasque animas, & ab æthere prorsus
 Auersas, nil egregium & sublime putantes,
 Sed pecudum more in terras tantùm aspicientes!
 Sunt & cause alie propter quas efficiuntur
 Præua animæ, vnde malis multis iure afficiuntur.
 Namq; vbi densantur nubes, pluuiaq; creantur,

Et

Et venti horrifono concursu fulgura gignunt,
 Illic prauorum sedes est demoniorum,
 Quorum opera sunt pestes, insanaque bella.
 Et tempestates, terra pelagoque furentes.
 Horum astu, suasu, hortatu, impulsuque, doloque,
 Turba ignara hominum ruit in turpissima quaeque;
 Flagitia: hinc recti, hinc obliuiscuntur honesti.
 Sed quoniam tentatores & daemones istos
 Peruersos, paucis concessum est posse videre,
 Pauci ideo credunt usquam reperirier illos:
 Imò aliud nihil esse putant, quam nomen inane
 Plerique, ac veluti agrorum insomnia rident.
 Tu tamen hunc abs te errorem propelle, meisque
 Credo, fidemque; adhibet (nam sunt verissima) dictis.
 Vique scias melius nullas me fingere nugas,
 Tamiam oculis faxo propriis tute omnia cernes.
 Sed prius hic tentare opus est Thaumantida voris,
 Quae mandata solet Iunonis ferre per auras,
 Dissipet ut vento nubes caelumque serenet,
 Impediat ne te spectantem turbidus aer.
 Ergo Iri supplex tali sum voce precatus,
 Iri decus caeli, vario spectanda colore,
 Quae nube ingentem roranti porrigit arcum,
 Aduersoque sinu radiantis lumina Phœbi
 Excipis, absorptasque ad nubila conuehis undas:
 Iri hominum stupor, & Iunonis nuntia magnæ,
 Thaumantis verè proles miranda vetusti,
 Redde precor nobis pulsa caligine clarum
 Aethera, & Aëlio imbriferos pulcherrima claude
 Carcere diua Notos proque his permitte serenos

Stel.

Stellantis cœli Boream percurrere campos.
 Continuò his dictis septem de parte trionis
 Emicuit Boreas, & siccis flatibus omnem
 Aëra purgavit latè, purumque reliquit.
 Post hæc nescio quo irrorans mea lumina succo,
 Dux meus, Aspice, ait, iam mundi arcana videbis.
 Pandite nunc vestros fontes, vestra antra, sorores.
 Quæ iuga lauriferi Parnassi excelsa tenetis,
 Et mihi (nãq; opus est) date centum in carmina lin-
 Vi possim aëreos reges populosq; referre, (guas,
 Ludificatores hominum, scelerumq; magistros,
 Qui assiduè vexant mortalia cuncta, suisque
 Artibus humanas tradunt in tartara mentes,
 Hic ubi puniceo coniux Tithonia curru
 Oceano emergit primùm, primumque nitescit,
 Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
 Ingentem vidi regem, ingenti que sedentem
 In solio, crines flammanti stemmate cinctum,
 Pectus & os illi turgens, oculique micantes,
 Alta supercilia, erectus, similisque minanti
 Vultus erat, lata nares, duo cornua lata,
 Ipse niger totus: quando nigra corpora prauis
 Dæmonibus natura dedit, turpesque figuras,
 Dens tamè albus erat, sanna albæ viring; patètes,
 Ala humeris magnæ, quales respertilionum,
 Membranis contextæ amplis, pes amplius vterque,
 Sed qualem fluuiialis anas, qualemve sonorus
 Anser habere solet, referebat cauda leonem.
 Nudus erat longis sed opertus corpora villis.
 Multa illi astabat turba, innumerusq; satellites.

Circum

*Circum aderāt longè lateq̄; , quos agræina Xerxem
Non habuisse puto, peteret quum Marie Pelasgos,
Infelix, vix inde fuga rediturus inermi.*

*Quisque suis vncum manibus, follemq̄; tenebat:
Folle quidem vt capita inflarent, ventoq̄; replerent
Illorum quibus aut magnas fortuna dedisset
Diuitias, vel quos doctrina, robore, forma,
Nobilitate, aliis multis præstare viderent:*

*Vnco autem, vt quos implessent petulantibus auris
Iam satis atque super, fumosa in stagna tumentes
Pertraherent, prædam ranis colubrisq̄; futuros,
Atque aliis habitant illo quæ gurgite monstris.*

*Regi huic (quem dixi) nomen fuit, estq̄; Typhurgo,
(Sic etenim aiebat declarans cuncta meus dux.)*

Posthæc occiduas qua Titan vergit in undas

Et prono curru extremis impendet Iberis,

Sollicitam direxi aciem, similemque priori

Prospexi regem sublimi in sede locatum,

Aplesto cui nomen erat: populosque regebat

Spiritusum innumeros, solis quoscunque cadentis

Fert regio, atq; plagis quicunq; morantur in illis,

Dipsada quisq; manu demon gestabat & vncum.

Tûc Iouis atq; Aretes natus, Viden', inq̄; , vt ipsos

Quisq; suum irritent angues, digitisq̄; lacessant?

Vt morsu grauiore petant, grauiore veneno

Insufficiant terrenorum hominum vilissima corda?

Nam qui pestiferi leduntur vulnere dentis,

Amittunt mentem miseri, & cælestia prorsus

Despiciunt, tantaque siti vexantur, vt vnquam

Expleri nequeant, frustra q̄; bibendo laborent.

Dumq̄;

Dumq; ita nequicquã semper sitiuntq; bibuntq;
 Immemores mortis, sortis, cœliq;ue, suiq;ue,
 Ecce adsunt diris armati demones vncis,
 Abripiuntq;ue illos, & adhuc sitientia figunt
 Gutturâ, spinosi stagni mergenda sub vndas,
 Illic innumeris pœnis plectuntur, & illic
 Plurima mōstra latent: præsertim plurima hirudo,
 Morsibus assiduis quorum, noctesq;ue diesq;ue
 Intolerabiliter cruciati, denique reddunt
 Quem viuendo aliis olim extraxere cruorem,
 Nec tales minuunt longissima secula pœnas.
 Ergo hic rex facit, & punit quos fecit auaros.
 His dictis conuerti oculos ad frigida mundi
 Sidera, quã geminam noster polus aspicit arcton,
 Et sua semper agit circum sarraca Bootes.
 Illic regem alium video, innumerasq;ue malorum
 Spirituum turbas, Aquilonia regna colentes,
 Gestâtesq; hamos manibus. tunc dux meus inquit,
 Rex hic, qui gelidis Boreæ dominatur in oris,
 Luxuriæ atq; gula est princeps, idemq; Philocteus
 Nomen habet, non fraude aliis neq; viribus impar:
 O quantum noxæ cæcis mortalibus affert!
 Namq; hamis quos ipse vides, dulcem inseris escã,
 Inf. etiam tamen occulto, Stygioq;ue veneno,
 Hisq;ue capi iubet insulsos, stagniq;ue lutosi
 In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi.
 Qui mox mutati in brutorum corpora, fiunt
 Porci, asini, tauri, vulpes, vrsiq;ue, lupiq;ue,
 Atq; alia, humane quæ sunt expertia mentis.
 Nec satis hoc, vespis, crabronibus, & scarabeis,

Tor-

240 MARC. PALINGENII

Torquentur miseri assiduè, quæ plurima in illis
 Obuolitant ripis animalia, ibique morantur.
 Talibus oblectant placantque Philocrea pœnis,
 Gaudia qui carnis, spreta virtute sequuntur.
 Hæc ait. at ego, quæ vertex declinior Austrum,
 Nubiferumque Notum gignit, genitumque; per oras
 Anguiferæ Libyes, spatia in contraria mittit,
 Prospiciens visu intento, quanta agmina cerno,
 Et quantos passim conuentus demoniorum,
 Hinc atque hinc nigris alis per inane volantum.
 Rex erat in medio magnus, magnaque corona
 Insignis, qui torua acie, vultuque maligno
 Vibrabat stridens linguam patulo ore trisulcam,
 Vipereum in morem, & virus saniemque; vomebat:
 Qualem murena coluber stimulatus amore,
 Gaudia coniugij metuens temerare veneno,
 Effundit summo in scopulo, effusamque reponis
 Cantibus in rigidis, mox saltu præcipitem se
 Deicit in medias sinuosi fluminis vndas,
 Sibilaque ingeminans charam vestigat amicam:
 Illa sono audito, confestim occurrit amanti,
 Multiplicique ambo contingunt corpora nexu.
 At ubi iam Veneris tandem est expleta voluptas,
 Emergit latus coluber, pestemque relictam
 In scopulo repetit prudens, suaque arma requirit:
 Quæ si amota videt, vel proculcata, dolore
 Afficitur tanto, ut mærens, vitamque perosus,
 Terque quaterque caput saxis illidat acutis,
 Donec morte animam & curas simul exuat omnes.
 Iste igitur rex talis erat, talesque videbam

Esse

Esse suos populos : plerunque est regis imago
 Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
 Dextra erat ipsorum fallaci armata dolone,
 Lixidaque ora, attri dentes, spumosaque labra:
 Regē hunc invidia esse patrem dominumque; Timal-
 Aiebat referens, ipsumque Mastora dici, (phes
 Quo instigante sui mortalia corda ministri
 Tartareis implent spumis : tunc improba pestis
 Diffundens sese, totos contaminat artus:
 Prasertimque oculos angit, ne prospera ferre
 Alterius possint, intabescantque videndo.
 Postremo infixis per terga dolonibus, agras
 Extrudunt animas. triplici quas gutture mandit
 Cerberus, & mansas aconita in tristia vertit:
 Corpora scorpiones fiunt, & acumine cauda,
 Quavis blanda illis videantur brachia, ledunt.
 Sed tu iam medias contemplare aëris oras,
 Sarcotheumque vide, qui rex est primus, & idem
 Pessimus, hunc alii reges metuunt, coluntque,
 Huic seruit quicquid tenet orbis demoniorum,
 A quo ceu quodam centro genus omne malorum
 Emicat: ut radij solis de corpore manant.
 Aspexi hunc igitur, saevum horribilemque; , superbo
 Extantem solio, scelerataque sceptra tenentem.
 Sanguinea crista huic surgunt, & cornua septem
 Erecta, & toridem ingentes referentia turres.
 Auribus atque oculis lucent & naribus ignes,
 Oraque fumosas evoluunt grandia flammās.
 Heu quot habet secū comites, quantasque phalanges
 Instructas telis & bombiferis tormentis

Iste tyrannus agit, tanquam perfringere calum
 Vellet, & ætherea superos depellere ab aula.
 Tunc mihi ductor ait, fuit hic pulcherrimus olim,
 Supremoque Ioui charissimus: at mala mentis
 Conditio, & lætis cognata superbia rebus.
 Attulit exitium misero. par nanque volebat
 Esse Deo, cupiens æqualem sedis honorem.
 Proinde relegari meruit: iussusque Michæel
 Constituit certos illi inter nubila fines.
 Sæpe tamen prisca laudis, veterumque; bonorum
 Non oblitus adhuc, & spe delusus inani,
 Bella mouet superis, calumque; irrumpere tentat.
 Hinc fragor, hinc sonitrus, metuendaque; fulmina sist,
 Horrificaque; ignes nigranti nube coruscant:
 Terrentur pecudes, humanaque; corda tremiscunt.
 Sed furit incassum, & vexat labor irritus illum,
 Nec potis est ultra aethereos intrare penates:
 Quique prius lucis lator, dicique solebat
 Lucifer, est noctis amans, gaudetque vagari
 Per noctem, lemures secum & phantasmata ducens:
 Perque; diem interdum, quoties committere quæris
 Armatas nebulonum acies, & sternere cæsis
 Corporibus campos: vel quum crudelia nautis
 Fata parat, miserisque vndis operire carinas:
 Aut quum grande aliud tetat scelus. ille etenim cunc
 In lucem prodit, sed clam: mittitque latenter
 Ad loca certa suos famulos, qui corda malorum
 Instigant hominum, furibusque audacibus implent:
 Et tacui inspirant mentem, non voce loquuntur.
 Ast ego, Quæso (inquam) mi dux, iam demones istos
Mitta-

Mittamus, resque humanas tandem aspiciamus.
 Nanq; hac de specula facile est terramq; fretumq;
 Cernere: non leuiter nos hac spectacula iuuabunt.
 Cœpimus ergo ambo mortalia contempleri.
 Mirabar primùm vario distincta colore
 Corpora: nam mediæ gens est quæ proxima zonæ
 Nigra erat, & crassis labris, crispisque capillis,
 Et nuda, aut simæ corio malè tecta capellæ.
 Quæ verò gelidis Boreæ reperitur in oris,
 Vincebat candore niues, & frigora longis
 Vestibus, ac multo vix defendebat amictu.
 Hanc illamq; inter gentem quicumq; morantur
 Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
 Sed magis atq; minus: quanta est distantia solis.
 Talia dum stultè admiror: Quid friuola curas?
 Quid vanos spectas humana in carne colores?
 Dux meus inquit: erit melius perpendere mores,
 Atq; animorū habitus varios, operumq; figuras.
 Ex quibus agnosces, meq; ostendente videbis,
 Quæ sit vita hominū, & quātū chaos erret in illa.
 Principiò tibi finge manum, quæ pollice cælum
 Aspiciat, passis digitis: & pollice in ipso
 Pone hominū genus illorū, quibus optima mens est:
 Qui res humanas spernunt, diuinaque tantum
 Mirantur, quibus in primis sapientia cordi est,
 Qui contempleri naturam atque æthera gaudent,
 Innocui, mites, iustumque piūque colentes,
 Quos neque diuitiæ capiunt, neque turpia carnis
 Gaudia, nec tumidi splendor titillat honoris:
 Cælestes homines, humano in corpore diui,

Rari aded: perfecta etenim sunt omnia rara.
 O vtinam talem te Iuppiter esse iuberet!
 Proximus huic digito est index, vbi ponere oportet
 Prudētes homines: genus hoc est quippe secundum,
 Estque bonum, tamen in terras decline, regendis.
 Urbibus ac populis aptum, rebusque gerendis,
 Iustitiam colit atque fidem, moresque pudicos:
 Non tamen exutum est terreno prorsus amore.
 Cui si quando Deus rerum permittit habenas,
 Imperiique decus, tunc aurea secula fiunt,
 Tunc floret virtus, terrasque Astra reuistit,
 Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
 Post sequitur medius digitus, qui infamis habetur.
 In qua sede aliud genus est tibi constituendum.
 Illorum, quibus est magnæ solertia mentis,
 Ingeniique vigor, nec non vis magna loquendi:
 Sed prauis sunt, iniusti, vitiisque referti,
 In terras curui, nunquam æthera suspicientes,
 Astuti in primis, falsoque in pectore vulpem
 Gestantes, turbamque ignaram decipientes.
 Quumque odio virtutem habeant, quum nulla temnant,
 Se simulant iustos tamen ac virtutis amantes,
 Proque albis nigra, & pro nigris alba loquuntur.
 Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore,
 Nec nisi presentem vitam sperantve timēntve,
 Hi sunt qui semper prudentibus aduersantur,
 Armaci que dolis, confidentesque favori,
 (Quem sibi seruitio turpi vel munere blando
 Conciliare solent) sanctis conatibus obstant
 Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt:

Qua

Quæ si non profunt artes, tunc res agitur vi,
 Viuntur ferro, flammis, atroque veneno:
 Lædere si nequeunt furtim, grassantur aperte.
 Ergo his militibus, sese ac sua regna tuetur
 Ipse malus demon, tali se robore fulcit,
 Tali præsidio terram sibi subiicit omnem.
 Nam longè plures sunt, & longè asperiores
 Astuti, quàm prudentes, ideoque reportant
 Palmam plerumq;, & victa probitate triumphant.
 Qui quum sceptrâ tenet, & præsumt urbibus, atas
 Ferræa regreditur, Mauortia bella resurgunt:
 Iusticiam & leges vincit furor, omnia demum
 Bacchantur vitia impune, & iacet obruta virtus.
 Hoc hominum genere est nullum sceleratius inder
 Mortales, nec cælicolis odiosius vllum est.
 Proxima stultorum est sedes, quartoque locari
 In digito debet. stultorum maxima turba est.
 Quis nescit? gaudet stultis natura creandis,
 Ut maluis atque vrticis & vilibus herbis.
 Hi sunt obiufo ingenio, crassoque cerebro.
 Et nihili pendunt animi bona, solaque ventris
 Et Veneris pecudum ritu oblectamina quærunt,
 Quos bipedes asinos ipsi mille artibus atque
 Insidiis capiunt astuti, plurima eisdem
 Persuadere solent iniusta & falsa, suoque
 Eloquio quocunq; volunt ducuntq; trahuntque.
 Credula quãdoquidem est stultorum, ceu puerorum
 Turba, sed in vitiũ magis: hæret opinio semper
 Illis deterior, quibus est quoque deterior mens.
 Hinc est quod stulti astutorum, quàm prudentum

Promptius auscultant dictis, & credere malunt.
 Quippe ferunt prava astuti, & plerunque dolosa
 Consilia, & vitium pulchro sub coriice velant.
 Sed licet in multis astuti ludificentur
 Hos quos dixi asinos, tamen una superstitionis
 Est facilis que via, & cunctis iam cognita sectis,
 Qua astuti in primis viuntur. nanque deorum
 Addicunt sese templis, ac sacra ministrant:
 Tunc implent vrgenti que metu insulsiſſima corda
 Stultorum, terreni que minis, nisi numina placent.
 Innumeris, ream atque uanis sua utitur motibus.
 Quos ipsi mox accipiunt, quibus & sua sepe
 Scorta sacerdotes casti, mulas que saginant.
 Nempe sacerdotum qualis sit vita, modus que
 Fallendi stultos, quis non videt? attamen ipsis
 Hec impunè licent: tanta est clementia regum,
 Duntaxat ludo, ventri, Venerique vacantum.
 Hac quoque dii faciles tolerant, paruique videntur
 Pendere, qua sua sacra manu, quo pectore fiant:
 Quo probro in terris, quove afficiantur honore.
 Sed redeo ad stultos, quos quando exollit, & alto
 Collocat in solio, cupiens Fortuna iocari:
 O quot stultitiis tunc omnia plena videbis!
 Quas memorare nimis longum foret: improbitas tunc
 Exultat, virtusque mouet contempta cachinnum.
 Tum choreis, lauiis que epulis, variis que vacatur
 Ludis atque iocis, tum scurrarum ac meretricum.
 Agmina cernuntur passim, tunc sola voluptas
 Turpis & insipiens, tota dominatur in vrbe.
 Qualis enim rex est, talis quoque subditus illi.

Esse

Esse solet populus, studiisq; tenetur eisdem.
 Non est sola tamen stultis cognata voluptas:
 Ira frequens etiam quatit illos, pronus in iram
 Stultorum est animus, facile excandescit, & audez
 Omne scelus, quoties concepta bile tumescit:
 Tunc ferri sceleratus amor, rixæque cruenta
 Surgunt, & gelidæ dant plurima corpora morti.
 Ergo ferû genus hoc hominû est, valdeq; cauendû.
 Vltimus est digitus minimus, quo sæpius aures
 Scalpuntur, diciq; ideo solet auricularis:
 Hic locus est insanorum, qui mente videntur
 Exuti, quibus est usus rationis ademptus,
 Quorum si nunquam cesset furor, expedit illos
 Oppetere, & tantû moriendo relinquere morbum:
 Ergo hominû duo sunt genera, & non plura, bono-
 Cætera (nam mala sunt) vitato sedulus: aut si (vitiis)
 Non vitare potes, saltem irritare caueo.
 Nam furit atque ferit sæuissima bellua vulgus.
 Postquam sic fata est proles Areteia: nunquid
 A vitiis (inquam) possunt ad honesta vocari
 Officia, astuti & stulti? an via nulla medendi est
 Criminibus? vel si qua via est, edissere quæ sit.
 Tali autem mihi tunc respondit voce Timalphes:
 Natura vt multos humano in corpore morbos
 Ingenuit, sic multa animo mala contulit agro,
 Atque suos parti vtrique est largita labores.
 Aspice quanto hominû genus amplectatur amore,
 Opportuna tamen medicamina multa creauit:
 Quod nisi fecisset, nimis iracunda fuisset.
 Ergo eadem nocuit, quæ profuit: vitæ; nocendo

248 MARC. PALINGENII

Ingeniosa fuit, fuit ingeniosa medendo:

Vi dubites, mater ne, an sit dicenda nouerca.

*Sed nunc mittamus morbos & pharmaca, quæ sunt
Corporis, ista patent iam multis edita libris:*

*Deq; animo (vi melius quæ me paulò antè rogasti
Percipias) quantum res postulat ipsa loquamur.*

*Principiò, vt iussu naturæ rustica tellus,
Vrticas tribulosq;ue, & vilia gramina gignit,*

Ni cultura frequens adsit, multoq;ue labore

Ingratas rastris ac vomere dissipet herbas:

Nec satis hoc, opus est etiam bona semina ibidem

Spargere, & assidua sparsis insistere cura:

Sic animus, dum corporeo stat carcere vinculus.

Horrescit densis vitiorum sentibus, & sit

Penè ferus, nisi prudenti cultore iuuetur,

Qui vitia expungat, virtutesq;ue inserat aptè,

Sed quæ sit cultura animi fortasse requiris.

Est sophia, est inquam sophia: hanc intellige, mores

Quæ docet, atq; probos homines facit, & viuendi

Rectè monstrat iter mortalibus, vt pietatem

Iustitiamq;ue colant suadens, & crimina vitent.

Sola hæc nimirum sophia & sapientia vera est:

Non ea cui passim medici vafriq;ue cuculli

Temporibus nostris incumbunt nocte dieq;ue,

Quærentes rerum abstrusas euoluere causas,

Naturaq;ue intus latitantis pandere claustra,

Materiam primam, vacuumq; , ac mille Chimæras

Inflatis buccis ructantes, vt videantur

Docti, & rugosas distendant ære crumenas.

O bellam sophiam, cuius studiosa inuentus

Assè

*Aut inhiat lucro, aut sterili ambitione timescit:
Sed nil candidior, sed nil moratior exit.*

*Non hæc est cultrix animi, & sapientia dici
Iure nequit: potiusque vocanda scientia, si non
Ambiguos veri calles decepta relinquit.*

*Ergo hanc qui didicit, scit, non sapit: atq; scientis
Nomen habere potest forsitan, sed non sapientis.*

*Hæc duo sunt etenim spatia disjuncta reductis,
Suntque operum diversorum. sapientia fructum
Producit vitæ, fert ipsa scientia florem.*

*Prodest illa, sed hæc ornat: considerat illa (iur:
Quæ sunt intra hominẽ, hæc circa exteriora vaga-
Illa pium ac iustũ, hæc doctũ facit atq; disertum.*

*Proinde animi cultrix sola est sapientia, mores
Quæ docet, ut dixi. hæc etenim vitia omnia vellit,
Virtutesque serit, quas cœlesti irrigat imbre.*

*O humani generis lux, o via vera salutis,
Præsidium, portus, solum, regula vitæ,
O pax & medicina animi, o venerabile asylum,
Suavior ac potior sapientia nectare! quis te,
Quis te nũc amat aut sequitur? tibi quis loc⁹, quis
Est honor in terris? quondã regnare solebas (quis
In templis, in porticibusque, & gymnasiis, &
Conciliis, regumque, aulis: nunc cognita nulli es,
Sed pro te regnant nugæ, & mera somnia vatũ,
Quid nunc in ludis pueri, imprudensque inueniunt
Discit? fabellas turpes, vel prorsus inanes.*

*Ecce sedens altè præceptor, codice aperto
Excreat: & postquam circumspexit hiantes,
Arrectasque aures tyronum, voce sonanti*

Aut tragicas larvas, aut comica scorta referre
 Incipit, aut veterum insanos effudit amores:
 Aut quod mostrosus & saeuus & plorabile narrat.
 O caput elleboro dignum! sic pectora pura
 Imbuis? & rerum ignaros hac fruge saginas?
 Hoc sale conditur tenera ac petulantior aetas?
 Non pudet his nugis absumere turpiter auum?
 Hinc tot vbique vides prauos, tot vbique scelestos:
 Hinc & tanta seges vitiorum crescit vbique,
 Quando nulla animis cultura adhibetur honesta.
 O corruptores, non cultores puerorum!
 Discite vos prius, inde aliis ostendite rectam
 Vivendi formam, & sanctos inducite mores,
 Ne pecudum ritu vitam ducatis inertem.
 Tu verò Stellate audi: te nanque docebo,
 Et paucis, qua animus tibi sit ratione colendus.
 In primis vnum esse Deum meditare frequenter,
 Immensum, aeternum, summum, optimum, & omnipotentem.
 Qui caelum, & toto fulgentia sidera caelo, (tem:
 Ceteraque; aut oculis apta, aut non apta videri,
 Ex nihilo, nutu solo, sine tempore fecit,
 Factaque perpetuo studio seruatque regitque.
 Hunc venerare, time, cole, lauda, & saepe precare,
 Nocte dieque; oritur quum sol, quumque; occidit, & quum
 Aequali spatio meta disiuncta utraque est,
 Nam prima est virtus, prima est sapientia, regem
 Calicolum patremque; hominum cognoscere, amare,
 Sinceroque animo laudare, timere, precari.
 Hoc sine virtutes alias nihil esse putato:
 Hoc verò solum penè est satis. ergo teneso

Corde

Corde ac mente Deum sæpe, & sæpe ore vocato:
 Hac pietate potest tibi nil contingere maius.
 Hæc ad virtutes alias est ianua: quippe
 Diuino nequeunt prorsus sine numine haberi
 Virtutes aliæ, & nequeunt vitia ipsa caueri.
 Prætereacines cæli, angelicasq; cohortes,
 Et summi regis famulos, sanctosque ministros
 Diuinæ maiestatis iussa efficientes,
 Adstantesque illi feliciter omne per æuum
 Ætheris in campis puri semperque sereni,
 Sæpe piis precibus supplexque orare memento.
 Vt tibi præstò adsint, & sæua pericula pellant,
 Dignenturque Deo te commendare. profectò
 Possunt, atque solent multum prodesse roganti
 Angelicæ mentes, humanaque vota secundant.
 Nec sis tu è numero illorù (caue quæso) putant qui
 Nil melius naturam homine, ac nil dignius vsquã
 Finxisse, insani: quum tot terraque marique
 Viuere conspiciant animalia, in æthere credunt
 Stellarumque globis nullos habitare colonos,
 Et deserta poli censent spatia ampla beati.
 O curuas animas, o pectora plena tenebris!
 Percipere humani sensus non omnia possunt:
 Plurima sunt quæ oculos fallunt, sed mète videtur,
 Vnde acies mentis potius ratioque sequenda est,
 Quæ docet esse deos, cælumque habitari: ergo
 Aut stella aij sunt, aut lucida templa deorum.
 His fundamentis iactis, amplectere deinde
 Iustitiam: & per te nulli vnquam iniuria fiat,
 Sed verbis aliisve modis fuge ledere quenquam:

Quodque tibi nolles, aliis fecisse caueo:
 Quodque tibi velles, aliis prestare studeto.
 Hæc est natura lex optima: quam nisi ad vnguem
 Seruabis, non ipse Deo (mi crede) placebis,
 Postque obitum infelix non aurea sydera adibis.
 Alterius famam vel honorem tangere, vel rem
 Inuidia, aut ira, aut suadente cupidine, noli:
 Immò iuua, quos esse bonos intelligis, omni
 Sedulitate: malisque interdum gratificare,
 Quò tibi vel nunquam noceant, vel parcius obsint,
 Nec te à iustitia retrahant mala munera, amorve,
 Aut odium. nãq; hæc tria sunt quæ lumina mentis
 Præstringunt, rectoque homines à limine trudunt.
 Sed memor esto Dei semper, mortisque futura.
 Post hæc illecebras omnes fuge corporis, atque
 Fræna voluptati durissima pone: voluptas
 Improba perniciem ingentem mortalibus affert,
 Nil magis aduersum est virtuti, tendere sursum
 Nittur assidue cognata ad sidera virtus:
 Contra inimica polo, semper petit ima voluptas,
 Et pecudum in morem despectat cernua terram,
 Suffocans animi vires & corporis: vnde
 Ignauos facit, & morbos inducit amarus.
 Hæc est illa Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui
 Dæmonis: hoc laqueo innumeros capit, & phibet ne
 Post mortem patrij redeant ad limina cæli,
 Callidus, & secum tenebris includit auernis.
 Has ergo insidias, hoc blandum & dulce venenum
 Hostis tartarei, quantum potes aufuge cautus:
 Ne te paniteat frustra, quum serior ætas

Sen-

Sentiet ingenium, famam, rem, membra perisse
 Exiguo mellis gustu, & dulcedine inani.
 Tunc etenim, vt multi, dices, O tempora pulchra
 Quàm malè vos noui! quò fugistis? miserum me,
 Si mihi nunc reddat pueriles Iuppiter annos,
 Et liceat Samios iterum contingere ramos,
 Pergam illuc dextro. quò tendit littera cornu,
 Sit licet angustus limes, per quæ ardua surgat.
 Est melius virtute nihil, quæ permanet omni
 Tempore, quæ laudem tribuit, largitur honorem,
 Censum auget, vitam seruat, post funera durat.
 At me infelicem decepit blanda voluptas,
 Quæ iam pridem abiit, meq; inter damna reliquit.
 Nãq; ego dum iuuenis meretricia lustra frequento,
 Dum ventri & somno, & ludo sum deditus amens,
 Discere nil volui studium librosq; perosus,
 Contempsiq; bonas artes: nunc (heu) video me
 Indoctum, infamem, sine nummis, corpore fracto,
 Mente hebeti, sensu obruso: vixi hæctenus, vt qui
 Dum sterit, vigilare tamen se credit, & errat.
 Talia ab ignavis iactari verba frequenter
 Consuêrunt, vbi iam morti vicina senectus
 Expendit sero malè ductam examine vitam.
 Maxima pars pecore amisso præsepia claudit:
 Tumq; sapit, quum calua retro fortuna recessit:
 Et medicum querit, quum spes est nulla salutis.
 O' miseri, dum tempus adest, cognoscite tempus.
 Nam fugit hora leuis, nec scit fugitiua reuerti.
 Nil lacrymæ & gemitus defuncto corpore profunt
 Vtilis est medicina, suo quæ tempore venit.

Quare

Quare tunc opus est, quum florere incipit aetas,
 Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
 Vivendi callem, & studiis incumbere honestis:
 Tunc est vitendum ratione, animusque regendus
 Consilio, dum mollis adhuc, ne forte malarum
 Melle voluptatum captus, petat auiam praeceps:
 Qui sapit, hic sapiat citò: nam sapientia sera
 Proxima stultitiae est, fertque importuna dolorem;
 Deplorans frustra graue & irreparabile damnum;
 Est tibi praeterea sitis improba diuitiarum
 Omnino, & scelerata auri vitanda cupido:
 Nãq; ubi auaritia est, habitant ferme omnia ibidem
 Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinae,
 Fraudes atque doli, insidiaque & proditiones,
 Iurgia, & infanda caedes: quid singula narrem?
 Denique sordidius nil est, nil peius auaro:
 Qui totus terra immersus, ceu talpa, cupit nil,
 Nil amat agnoscitve aliud, quam munera terra:
 Propter quae solet omne scelus patrare, Deumque;
 Nullum alium, praeter nummum, vesanus adorat.
 Nec videt infelix quam sit fragilisque breuisque
 Vita hominũ, & quã mors contracto semp ab arcu
 Excutiat gelidas humana in corda sagittas,
 Nec iuueni parcat, nec docto, nec locupletari.
 Sed quodcumque caput nullo discrimine pulser:
 Sape etiam propius tunc sit, quum longius esse
 Creditur, & subitò ferat improvisa tumultus.
 At tu diuitias terrenas, & bona caecae
 Subiecta imperio sortis, nec pendere magni.
 Nec multum curare velis. nam propria cuiquam

Non

Non ea sunt, quæ pro arbitrio largitur & auferit
 Instabilis Fortuna suo: vel morte recedunt,
 Diuersos dominos permutatura vicissim,
 Sunt alia inquirenda tibi bona, sunt potiores
 Diuitiæ cupiendæ, omni quæ tempore durant:
 In quas nec mori, nec sorti est vlla potestas.
 Has cumulare tibi studeas noctesque diesque:
 Nam verè tunc diues eris, vereque beatus.

Cætera quæ vulgus demens miratur & optat,
 Si tibi sint nummi, fundus, domus & pecus, illis
 Vtere, (quis prohibet?) iustè tamen atque modestè:
 Quumque potes, miserere inopum, & ne despice
 egenos.

Hoc pacto acquires laudem, æternamque salutem,
 Et pro terrenis cælestia munera habebis.

Non homo, sed lupus est, què non clementia tangit,
 Qui non alterius miseranda sorte mouetur,
 Qui negat auxilium socio præstare roganti.

At si pauper eris, patienter sustine, & equo
 Pectore pauperiem tolera: magis ille sinistris
 Casibus afficitur, plus curarum atque laborum
 Perpetitur, qui plura tenet, cui plura dedit fors:
 Deprimiturque adèò rerum gravitate suarum,
 Vt contemplari nunquam cælestia possit.

Esse lenem & vacuum terrenæ facis oportet
 Illum, qui æthereas animo vult tendere ad arces,
 Nam quo quisque magis terram petit, hoc magis alto
 Abstrahitur cælo, supera que à luce recedit.
 Atque ubi quisque suos thesauros possidet, illic
 Assiduè cor habet, semper conuoluitur illic.

EST

Est igitur multis paupertas utilis, illos
 Exonerans, ut ad astra volent leuioribus alis.
 Sed tibi non minus est vitanda superbia, mater
 Rixæ odijq; , vrbes studia in contraria scindens,
 Excidiumque ferens multis. hac peste laborans
 Olim Roma ruit, civili oppressa furore,
 Hoc fuge tartareum monstrum, si quæris amicus
 Esse Det, & tandem cælo post fata potiri.
 Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis:
 Vult humiles Deus ac mites: habitatque libenter
 Mansuetos animos, procul ambitione remotos:
 Inflatos verò ac ventosos deprimit idem,
 Nec patitur secum puro consistere Olympo.
 Ergo vtres tumidi, quid vestra superbia vobis?
 Quid tituli illustres, præclaraq; nomina profunt?
 Quæ citò mors rapit, & letheas mergit in vndas?
 Laudari à vulgo cupitis, vulgoque placere.
 Dicite, iudicij quid habet plebecula veri?
 Vos putat esse deos: quid tum? quum suis aselli,
 Humana exterius tantùm apparente figura?
 Fallitis ignaros homines, non fallitis ipsos
 Cælicos: imò his risum stomachumq; mouetis.
 Nam vestros mores, occultaq; crimina norunt.
 Sed vos, ô caci: diuos nihil esse putatis?
 Nec superesse animas, extincto corpore, vestras
 Creditis, atque ideo præsentis commoda vitæ
 Opiatis tantùm, deridetisque futuram.
 Quàm multæ pecudes humano in corpore viuunt.
 Hinc vestri erroris causa est, vestraq; ruina:
 Quòd nil crassa acie nisi corpora crassa videtis:

Nec

Nec veras res, sed rerum cognoscitis umbras,
 Maxima pars fumo gaudet, fumoque repletur.
 Stulti quid fumo est leuius? quid inanius? aut quod
 Ridiculum magis esse potest quam quærere honorem.
 Immeritum, & causas veri contemnere honoris?
 Aspiciamus prauos, indoctos, mentis egentes,
 Sublimi in solio positos, dominarier illis
 Qui se sunt longè meliores, & quibus ipsi
 Deberent seruire magis. nempe improba ludis
 Rebus in humanis Fortuna, & lege sine vlla
 Omnia confundit, plerunque ad sidera tollens
 Ignavos seruos, pistrino & carcere dignos.
 At si sana foret, solis sapientibus orbem,
 Vt decet, & par est, committeret ipsa regendum.
 Cuncta etenim rectè fierent. legesque vigorant.
 Sacraque tractarent puri innocuique ministri,
 Et dii se sernerent mortali luce videri:
 Sed personatis gaudet temeraria mimis.
 Fert tamen ista Deus summus, qui talia posses.
 Corrigere: & cur nos etiam non ista feramus?
 Quid prodest verum firma ratione tueri,
 Et nil proficere, atque odium sibi quærere frustra?
 Spernitur, ac damnum patitur sapientia, cui non
 Respondent vires, quam nulla potentia fulcit.
 Vnde tacere quidem præstat: tu despice laudes.
 Insulas vulgi, & fortune munera cæca:
 Atque Deo studeas omni virtute placere,
 Post cineres est verus honos, est gloria vera,
 Quæ datur astrifero in cælo, iustisque piisque,
 Tunc mites humilesque suo letantur honore,

*At Stygia mœsti lacrymant in valle superbi.
 Postremò compeſce iram, parit ira furorem,
 Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
 Rixa, ex hac oritur vulnus: de vulnere lethum.
 Ira adèò mentem confundit, vt ebria bile
 Feruenti, nequeat dignoſcere quid ſit agendum:
 Iudicijq; expers plerunq; per auia tendat.
 Mox dolor atq; pudor facta inconſulta ſequentur.
 Ergo caue hanc, animamq; rege, & te vince, ferèdo
 Fortiter: egregia eſt etenim Patientia virtus.
 Qua quicunq; caret, careat probitate neceſſe eſt,
 Sitq; ferus, ſemper rixas & iurgia ſemper
 Exercens: propria eſt nimirum rixa ferarum,
 Pax verò tranquilla decet mortalia corda.
 Vir bonus & ſapiens quærit ſuper omnia pacem,
 Vultq; minora pati, meluens graviora, cauetq;
 Ne paruo ex igni ſclerata incendia ſurgant.
 Qui nil ferre poteſt, hominum commercia vitet,
 Et ſolus degat ſyluis, aut montibus altis.
 Qui verò humanos coctus vrbesq; frequentat,
 Diſcat multa pati, frenisq; coërceat iram,
 Diſſimulans conceptam arcano in pectore bilem:
 Nec facilè, atque leui de cauſa, abrumpere pacis
 Vincula veli, quantumq; poteſt ignoſcat amicis,
 Vt poſſit quam aliis veniam dedit, ipſe mereri.
 Pauca hæc de cultura animi dicenda putauì,
 Sufficiuntq; ſatis, potuiſſem his addere plura:
 Sed cui ſunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:
 Adueniuntq; vtrò quæcunq; videntur omiſſa.
 Nam comprehenduntur tacitè, & clauduntur in iſtis,*

Atta-

Attamen interea sapientum incumbere librīs
 Est operæ pretium, & rerum perquirere causas,
 Denique doctrinis variis componere mentem:
 Quippe animus sine doctrina est ignavus hebesq;
 Hoc igitur pacto (ut dictum est) florescere possunt
 Virtute ac meritis stulti astutiq;e, colentes
 Sese animumq;e suum, & caelesti sede potiri.
 Talia dum memorat ductor meus, ecce deorum
 Nuntius, Atlantisq;e nepos, Ioue missus ab ipso,
 Astitit, atq; iubet supera ad conuexa Timalphem
 Ire citum: namque aiebat dudum esse vocatos.
 Celicolas omnes, Iouis ad tecta aurea summi,
 Velleq;e de rebus grauib; nonnulla referre
 Momū, vtrum quosdā monachos in colle manentes
 Extra urbem, cuius prope mœnia labitur atque
 Intrat in Adriacas piscosus Ariminus undas,
 Diuitiis deceat priuari, & partibus illis
 Quas auferre solet cristatis villica gallis:
 Quum sint lasciui nimium, nimiumq;e superbi,
 Et spernant omnes, & turpia multa licenter
 Committant, senis exemplo, qui præsides illis.
 Proh pudor, hos tolerare potest ecclesia porcos,
 Duntaxat ventri, Veneri, somnoq;e vacantes?
 Quo audito confestim abiens Areteius heros,
 Mercurio me commendat: qui ad tartara iturus,
 Plutoni secreta patris mandata ferebat.
 Hic comprehensum arctè tenuit me, & nubila vexit
 Per media in terras, quo Thuscus tempore Clemens
 Intra Felsineos habitans cum Casare muros,
 Florentinam urbem longa obsidione premebat,

Erge

260 MARC. PALINGENII

Ergo Atlantiades, quatiens tuleribus auras,
 Peruenit tandem sancti ad prærupta Marini
 Saxa, & stelliferum ferientes æthera rupes.
 Inde breui lapsu, posuit me in pinguibus agris
 Verruculi, mox infernas properauit ad oras.

LIBER X.

CAPRICORNVS.

S Alue Atlantiade: Strygia de valle redisti
 Tam citò? dic queso, quidnam Plutonis in aula
 Nunc agitur? Fit rixa ingens, ingensq; tumultus.
 Cur hoc? Dicam equidem, quanquã festino reuerti
 Ad superos: tanta est Turcarum, Christicolũmq;
 Ac Iudæorum turba illic, vt locus illam
 Non capiat, vacui nihil est; sunt omnia plena.
 Vestibulum plenum, plena atria, regia plena;
 Tẽpla, domus, plateæ, fora, mœnia, deniq; tota vrbs,
 Et campi, & colles, & frondifera conualles,
 Vsq; adeò vt sese impellant, trudentq; vicissim,
 Calcibus & pugnis, & morsibus, aspra gerentes
 Prælia: nam ferro nequeunt decernere manes,
 Nec fas est illis iterum succumbere morti.
 Vix potui transire, & Ditis limina adire,
 Per densas umbrarum acies, cuneosque coactos.
 Fiat via vi: irrumpens aditus, arctissima laxo
 Agmina, disiiciens crebro huius verbere virga.
 Tandem peruenio ad nigri penetrabilia Regis,
 Quem video tristi efflantem suspiria vultu.

Post.

Postquam illi exposui patris mandata, iubentis
 Solui Antichristum è cauea, terrasq; per omnes
 Emitti, ut faciens miracula falsa, docensque
 Iam summam aduenisse diem, mundi que ruinam.
 Omnia perturbet, pecudes, homines que deosque:
 Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo:
 Quaeso (inquam) Pluton, cur sic es tristis? at ille
 Nonne tibi indignis, iniustus, infandumq; videtur,
 Vos adeo latum caelum, immensumq; tenere,
 Quum sitis pauci, quumq; illuc vix hominum tres,
 Vel paulo plures, longo post tempore pergant:
 Et me tam angusto in regno & paruo esse locatum,
 Quò innumeri veniunt mortales qualibet hora?
 Omnes Iudaei, Turca omnes, non tamen omnes
 Christicola (fateor,) sed cerè portio maior
 Huc huc descendunt, hæc ad viuaria currunt.
 Cur ad nostra magis mittuntur limina? vel cur
 Ille meus frater, qui possidet æthera, saltem
 Presbyteros, fratres, monachos, non accipit intra
 Septa poli, sedesq; suas, & continet illic? (tunc
 Non pudet, hos homines qui in tēplis tam bene can-
 Quaque die, & sacris in turribus æra fatigant,
 Qui tot thura adolent, tot scortorum miserentur,
 Qui solvunt alios, sua crimina solvere nolunt,
 Qui vespillonum funguntur munere, & ornant
 Tempia Deum statuis: picturis, atque sepulchris:
 Mittere ad infernas sedes, & plectere poenis,
 Millia quot non fert suiens Apulia muscas?
 Pontifices etiam summos nihil ille veretur:
 Imò iubet cunctis aliis peiora subire

Suppli-

*Supplicia: vnde Erebo miseri clauduntur in imo,
Atque illic miris cruciatibus afficiuntur.*

*Quare Cylleni quum sidera summa reuises,
Dic fratri, dic (quæso) meo, me cuncta libenter
Facturum quæcunque iubet: sed consulat idem
Regno etiam nostro, & nostras non despiciat res
Aut trahat hinc aliquot manes, aut tartara laxet,*

*His dictis. Faciam respondi, atque inde recessi.
Nunc redeo ad superos, & me properare necesse est.*

*I felix, nostrique memor, tu Musa memento
Versiculos dictare mihi: nam charta parata est,
Et calamus, nec scribenti grata otia desunt:*

Incipe, meque doce, quali sophus ordine fiat.

Principio nasci fausto sub sidere oportet,

Illum quicumque est sapiens felixque futurus:

Distat enim multum quali sub imagine, quali

Sub facie celi quisquam nascatur: ut aiunt,

Qui astrorum motus, vires, & nomina norunt,

Et geneses hominum obseruât, & fata recludunt.

O quàm magna, & quàm mirâda potentia cæli est,

Quo sine nil pareret tellus, nil gigneret æquor!

Cælum est Oceanus, rerum pater, astra, sorores

Sunt nymphæ: omne bonû in terras delabitur in-

Esse igitur sapiens & felix nemo potest, qui (de,

Nascitur aduerso cælo, stellisque sinistris.

Permagni refert etiam, quos quisque parentes

Accipiat, quo sit pacto nutritus, & à quo

Instructus. nam quos mores puer adbibit, & quas

Artes à teneris didicit, retinebit adultus.

Ille diu durat, animisque tenaciter hærent,

Quæ-

Quæcunque à primis nascentes hausimus annis.
 Ergo sit probus & doctus prudensque magister,
 Qui puerum instituat, cogatque assuescere honestis;
 Vique peritus eques, nunc huc, nunc torqueat illuc,
 Indomitum, frenis simul & calcaribus viens.
 Nec tantum verbis moneat, sed valdius ipsum
 Exemplis moueat. quid enim bene dicere prodest,
 Si malefacta aliud monstrat, verbisque repugnant?
 In primis studeat lasciuus atque scelestis
 Arcere à sociis. commercia turpia sanctos
 Corrumperunt mores: multi hoc periére veneno.
 Vis tu nosse hominem qualis sit? perspice amicos
 Illius: associant similes natura, Deusque:
 Cum paribusque pares habitant, viuuntque libenter.
 Valde igitur caueant cum præceptore parentes,
 Ne puer aut iuuenis lasciuus & improbus illum,
 Quem fore felicem ac sapientem gnauius optant,
 Moribus obscænis contamineat: (heu facile omnes
 Labimur in vitium, & facile ad peiora mouemur!)
 Interea puer hic, quem fingimus, ut sapiens sit,
 Græcis incumbat libris, pariterque Latinis:
 Et quantum potis est, euadat doctus, honestos
 Perlegat authores, & scripta inhonesta refutet.
 Indoctum raro esse probum contingit, & atras
 Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit.
 Attamen à studio nimio, nimioque labore
 Abstineat: ne dum sapientia quaeritur, amens
 Fiat, vel morbum incurrat, seseque trucidet.
 Immodica officiunt, nec longo tempore durant.
 Interdum genio indulgens animumque relaxans,

Et vacet, & ludat: nempe interiecta vigorem
 Fert requies, reparant tempestiua otia vires.
 Sed quanquam digna scitu pulchraeque bonaeque
 Discipline omnes videantur, sunt tamen istae
 Praecipuae, & quae naturam & quae sidera pandit.
 Hisce igitur totis incumbat viribus, hasce
 Perdiscat sophus hic noster iam grandior aeuo,
 Inque harum studio grauiore conterat annos,
 Et simul (vt dictum est supra libroque priori)
 Culturam exercens animi, iustusque piusque
 Fiat, & exornet duplici sua tempora lauro. (bumq;
 Quam pulchrū est hominē pariter doctum esse pro-
 Et scire & sapere? insipiens doctrina timenda est.
 Vt furiosus habens gladium, sic doctus iniquus.
 Verūm non satis est animum curare, bonisque
 Moribus & doctrina aequè componere, quando
 Corporis est etiam ratio non segnis habenda.
 Corpus enim malè si valeat, parère nequibit
 Praeceptis animi, magna & praecleara iubentis.
 Quare danda opera est vt victus sit bonus, vnde
 Gignatur sanguis purus, nam noxius humor
 Plerunque ex prauis epulis per membra creatur.
 Ebrietas est vitanda, ingluuiesque ciborum: (brū
 Quippe caput stomachumque grauat, fumisque cere-
 Inuoluunt, stupor hinc sequitur, somnusque diurnus.
 Parcus edat, parcusque bibat, vir doctus & aequus.
 Exercere etiam corpus mediocriter apto
 Tempore conducit multum, viresque reducit.
 Segnities robur frangit, longa otia nervos
 Debilitant, ignaua quies effeminat artus.

Pra-

Præterea calor immodicus, frigusq; cauendum est,
 Atque aër crassus nimium, regioque palustris:
 Præsertim sole æstiuo, quum Syrius agros
 Diffundit, viridique canunt sub fronde cicada.
 Denique conandum pro viribus, vt bene sanum
 Sit corpus, præcepta animi vt bene cuncta faceßat:
 Quod facile haud fieri poterit, si dura vetabie
 Pauperies: opus est nummis vel morte relictis,
 Vel sorte inuentis, vel quauis arte paratis.
 Quippe inopem mala multa pati contingit vbique.
 Nec sine diuitiis fas cuiquam ducere vitam
 Felicem. heu quam sæpe gemit reris indiga virtus:
 Quam contempta iacet, si sacra pecunia desit?
 Ille autem diues verè proprieque vocatur,
 Qui valet ingenio, eloquio, prudentia & arte:
 Atq; vbicunq; manet, victum sibi querit honestum:
 Et quauis loca multa petat, diuersaq; longè,
 Fert sua quæq; tamen secum bona, nec sibi desunt
 Commoda, quæ possint letam producere vitam:
 Nec metuit fures, nec sæuorum arma latronum:
 Sequæ iterum vestit citò, si quando expoliatur.
 Vera etenim virtus fortunæ cedere nescit.
 Quælibet vrbs, totusq; orbis patria esse videtur,
 Egregio fortiq; viro, & bene viuit vbique.
 At virtute carens, quauis amplissima passim
 Prædia possideat, quamuis exuberet auro,
 Non tamen ire potest quò vult, terrasq; per omnes
 Currere, diuersos hominum perpendere mores,
 Diuersos spectare locos, & viuere vbique:
 Quippe domos agrosque suos & scrinia secum

Ferre nequit, quocunq; meat, ne fortè latronum
 Hac rapiat manus, aut fallax voret omnia pontus.
 Mox mendicus egens aliena cibaria quærat.
 Sedibus ergo iisdem patriaq; moratur eadem
 Semper, vbi vinum & segetes sua prædia reddunt.
 Viq; relegatus metuit transcendere fines,
 Quos sibi præscripsit sua sors, & inertia mentis:
 Vnde videre nequit vasto quæ plurima in orbe
 Fiunt pulchra, suis latebris vt carcere clausus.
 Proinde sophi veteres subtili indagine quendam
 Commenti lapidem, sibi fida viatica cunctis
 Permansura locis nunquam interitura pararunt,
 Quo auxilio varias terras diuersaque regna
 Cernere, & à multis quamplurima discere possent.
 Quondam igitur tristes implorauere deorum
 Numina, mactatis de more bidentibus antiè:
 Mercurium in primis, solem, lunamq; precati,
 Fuderunt tales puro de pectore voces:
 O mundi decus, o diuim pulcherrime Titan,
 O quæ nocturnas Latonia disiicis umbras,
 O Iouis & Maiæ instabilis fugitiuaq; proles,
 Cui datur in varias se transformare figuras:
 Adsitis placidi, & nostras audite querelas.
 En pauci, quorum mens est sublimis, & altum
 Ingenium, quibus assiduè sapientia cordi est:
 Dum causas rerum & naturæ arcana videre
 Nitimur, immensumq; animo metimur Olympi,
 Pauperie premimur, patimurq; incōmoda multa,
 Desicimusq; fame: interea plebs vilis & amens
 Cuncta sibi rapit, & nummos sibi cōgregas omnes,
 Nec

Nec nostri quenquam miseret: si poscimus vllam
 Rem, digitū ostendunt medium, & nos ludificatur.
 Vnde agros fodere, aut iumenta strigare coacti,
 Aut stabulis efferre fimum, vix quærere victum
 Possumus, & stultis miseri seruire iubemur.
 Quare vos diui saltē miserescite nostri,
 (Si qua cælitibus pietas & cura bonorum)
 Et facilem monstrate viam, qua viuere honestè,
 Et veri latebras inuestigare queamus.
 Talibus auditis, diui aduenère vocati.
 Responditq; prior Phæbus: Veneranda propago
 Semideūm, cælo digni, superūmq; fauore,
 Audite, atq; animis mea dicta recondite vestris:
 Hunc iuuenē Archadiū, infidū, nimiumq; fugacē,
 Prendite, & immersum Stygiis occidite lymphis.
 Post Hyales gremio impositū, Deus excipiat, quem
 Lemnis terra colit, sublatumq; in cruce figat:
 Tunc sepelite vtero in calido, & dissoluite putrem:
 Cuius stillantes artus, de corpore nostro
 Spiritus egrediens penetrabit: & ordine miro,
 Paulatim extinctum nigris reuocabit ab umbris,
 Aurata indutum chlamyde, argentoque nitentem:
 Proiicite hunc demū in prunas, renouabitur alser
 Vt phoenix: & quæ tanget, perfecta relinquet
 Corpora, naturæ leges & fœdera vincens:
 Mutabit species, paupertatemque fugabit.
 Phæbus ab his tacuit: dictis Cyllenius ales
 Annuit, atq; eadem præsens Diana probauit:
 Mox abiere omnes, cæli ad conuexa volantes,
 Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca,

Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
 Experti multa, & non paruis sumptibus, illam
 Inuenere artem, qua non ars dignior vlla est,
 Fingendi lapidem aethereum: quem scire profanis
 Haudquaquã licet, & frustra plebs improba q̄rit.
 Quẽ qui habet, ille p̄t vbi vult habitare decenter,
 Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum,
 Sed paucos tanto dignantur muneri diui.

Forsan & hoc aliquis rogat, an deceat sapientem
 Connubio astringi, & generanda incumbere proli,
 Atque maritali sese vincire capistro. (Etis

Quanquã aliqui laudãt, tamẽ hoc (me iudice) san-
 Aethereisq̄ue viris non conuenit: impedit vxor,
 Natorumq̄ue effrænus amor, diuina sophorum
 Ingenia, & mentes contemplari alta volentes.

Gaudeat vxorum & natorum amplexibus ille,
 Qui tantum terrena sapit, crebrosq̄; hymenæos
 Aduocet: at sapiens letetur calibe vita,

Sit castus, purusq̄; , & mente & corpore. nam qui
 Exiguo & raro victu contentus, ab omni
 Abstiniit Venere, orando assidueq̄ue pieq̄ue.

Et contemplando mentem ad cœlestia tollens,
 Ille Deum crebro visu & sermone fruetur.

Et felix fiet, prospectabitq̄ue futura.

Candida virginitas res est gratissima diuis:
 Huic sese ostendunt, huic multa arcana recludunt.

Contrà luxuriam immundam, lususq̄; pudendos
 Odere ac fugiunt, detestanturq̄ue salaces.

Nemo tamen virgo esse potest, nisi cui Deus adsit,
 Auxiliumq̄; ferat, donum hoc descendis Olympo,

Huma-

Humanis meritis, humanis viribus impar,
 Quo sine non poterit sapiens perfectus haberi.
 Pulchrum etiam scitu est, an conueniat sapienti
 Horrida Mauortis tractare ferociter arma,
 Hostiliq̄ue suam temerare in sanguine dextram,
 Et sibi pugnando immortale acquirere nomen.
 Quandoquidem multis virtus, laus, gloria, fama,
 Maior nulla quidem quàm bello parta videtur.
 O cæci, ô miseri: quid bellum pace putatis
 Dignius, aut melius? nempe hoc nil turpius, & nil
 Quod magis humana procul à ratione recedat.
 Nam ratio & leges si semper vbiq̄ue vigerent,
 Nusquam bella forent, pax inuiolata maneret.
 Iura silent bello, bello lex opprimitur vi:
 Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis:
 Tunc prauis tollunt cristas, & cornua sumunt,
 Impunè occidunt, feriunt, rapiuntq̄ue, nec vlla
 Iudicis admoniti formidine cuncta profanant.
 Pax decet alma hominem, gaudet fera bellua bello.
 Arma amens amat, arma cupit, quicumq̄; laborem
 Odit iners & inops, qui viuere luxuriosè
 Vult, quanuis nequeat, non respondente crumena.
 Proinde animam vendit pretio, seseq̄ue periculis
 Obicit, vt raptis alienis victor ouansq̄; (res.
 Ad proprios referat prædam & spolia ampla pena-
 At quicumque domi est diues, vel sufficienter
 Arte potest aliqua sese nutrire suosq̄ue,
 Militiam refugit, pacemq̄ue libentius optat,
 Sit nisi mens insana illi, insulsumq̄ue cerebrum.
 At dices, etiam magni regesq̄ue ducesq̄ue

270 MARC. PALINGENII

Sæpe armis delectantur, Martemq; sequuntur.
 Quid tum? nonne etiam magni regesq; ducesq;
 Delirant sæpe, & vitiorum peste laborant?
 Stultitiisq; suis sæpe vrbes exitio dant?
 Et quã multa habeãt, cupiunt plura? omnis auar⁹,
 Etsi possideat quantum Tagus excipit auri,
 Pauper inops & egens tamen est. hoc ergo furore
 Reges atque duces dira impelluntur in arma,
 Imperiumque sibi miserorum cæde lucrantur:
 Sed quanquã bellum turpe, exitiale, nefandum est:
 Non tamen utilitatis habet nihil. omnia vasti
 Fallacesque homines, usura & fraudibus apii,
 Agglomerat cumulantq; sibi, quo tempore pax est:
 At quum bella fremunt, miles malè parta rapit vi,
 Tunc meritò vulpes vlciscitur ira luporum.
 Præmia tunc fortes astutis digna rependunt,
 Parq; pari referunt, variat sic omnia tempus,
 Præterea reges mille artibus atque rapinis.
 Quum pax est, spoliant populos, atq; vndiq; nūmos
 Corradunt: vnde omne aurū argentumq; voraret
 Fiscus, ni bellum erueret, quod pace latebat,
 Distribuēs multis quantū congesserat vnus. (que
 Postremò, est hominū turba haud mediocris, habet.
 Nec rem, nec doctrinã, artemue, fugitq; laborem,
 Dedita nequitia, prona in scelus, impia & audax:
 Tales ergo homines, imò vmbra, tempore certo
 Mittit in arma Deus, crudeli morte necandos.
 Sic genus humanum purgat: multosq; per annos
 Qui remanent, viuunt hilares, hac peste remota:
 Donec succrescant iterum mala gramina, rursus

Euel.

Euellenda acri bello, gladioque secanda,
 Tunc ierum immundas despumat Iuppiter ollas,
 Tunc ierum immixtis furiis purgamina verrit.
 Hic est perpetuus mundi ordo ab origine prima,
 Has olim statuere vices fata ipsa, Prometheus
 Quum ferula aethereos in terram detulit ignes,
 Et quom Deucalion hominum tot millia nasci
 De lapidum iactu Pyrrha cum coniuge fecit.
 Ergo decet sapientem vii ratione, & amare
 In primis pacem: pacem complectier omni
 Conatu ac studio: nisi foris aliquando coactus
 Pugnet pro patria, pro seque suisque tuendis.
 Tunc venia est dignus, tunc fit sine crimine bellus,
 Nam ius fasque sinunt vim vi propellere, fraudem
 Frande, velut meritum merito pensare decorum est.
 Quarendum ulterius, sapiens an debeat ullam
 Exercere artem, sibi qua succurrere egenti
 Possit, si quando infelix patrimonia casus
 Abstulerit, si quando ferox fortuna malignam
 Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
 Ne mendicus eat, patiens frigusque famemque,
 Nimirum est aliquid, fieri quod possit honeste.
 A sapiente, inueni quo se, si cogat egestas.
 Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
 Sufficiens lucrum domino, morbosque fugabit.
 Hanc olim Phœbus coluit, Phœbeius atque
 Filius, hac sese immortalis nomine dignos
 Effecere: hanc & didicit Chironis alumnus,
 Quamuis Æacida, quamuis Nereide natus:
 Hac fuit illustris Pæon, clarusque Machaon,

Hippocratesq; sibi æternum quasiuit honorem.
 Quid memorẽ cunctos, quibus hæc ars cõtulit olim
 Et lucrũ & laudem, & demum post funera famã?
 Egregius medicus, mendicus non erit vnquam.
 Adde huc, quòd plena est occulta cognitionis.
 Hæc florum, herbarum, lapidum secreta recludit:
 Et quicquid tellus intra sua viscera celat,
 Perspicit, ac vires naturæ prouida pandit,
 Corporis humani partes considerat omnes,
 Et reuocat multos regnum ad Plutonis ituros,
 Ergo quid hac potius sapientem scire decebit?
 Vt non solùm animos possit sanare monendo,
 Verùm etiam membris ægris prodesse medendo:
 Sic vtrinq; hominis partem tutabitur idem,
 Sic hominem totum sapiens seruabit ad vnguem.
 At vbi iam seros Lachesis nere incipit annos,
 Et iam canicies fœdat barbãque comãque,
 Tunc ipsum decet in primis requiescere, & vsquã
 Sistere, nec varias vltra percurrere terras.
 Sed certam sedem, certos habitare penates,
 Atque ibi degendæ vitæ opportuna parare,
 Ne desint alimenta sibi veniente senectã.
 Interea tamen à turba secedere, paucis
 Contentus sociis debet, solusque frequenter
 Noctẽ dieque Deum purgata mente precari,
 Et penitus sese diuinis contemplandis
 Dedere, & humanas animo propellere curas,
 Tunc aderunt diui secreta in valle moranti,
 Aut colle, aut nemore vmbroso, aut in vertice mō-
 Exiguas ædes desertaq; tecta colenti:

(tis,
 Non

Non adeò tutum est cum multis viuere, & vrbes
 Stultorum plenas habitare, interque latrones
 Sacrilegos, cupidos, rixosos, ambitiosos
 Versari: fugiat sapiens commercia vulgi.

Quandoquidem inuisa est vulgo sapientia, propter
 Dissimiles nimium mores: contraria semper
 Se oppugnant, semperque sibi aduersantur & obstat:
 Hinc periere sophi complures, quòd voluere,
 Quando aliquid fieri prauis iniusteque videbant,
 Carpere stultorum mores, ac dicere verum,
 Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
 Afflicti stultis, interfectique fuere.

Quare ne videat sapiens tot turpia, ne ve
 Discrimen subeat, dum vera & honesta tuetur,
 Secernat sese à vulgo, studeatque latere,
 Et socios habeat paucos, doctosque probosque.
 Quanquam illi rarò deerit presentia diuim,
 Nam sapiente solent superi gaudere, & ab illo
 Permittunt sese audiri cernique libenter,
 Illius & mira pectus dulcedine complent.
 Felix in terris sapiens, & in æthere felix.

Ite ergo, ô cæci mortales, ite, & auaras
 Cogite diuitias, loculos distendite nummis
 Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,
 Aureaque indigno glomerate monilia collo,
 Et Serim vestes passim ostentate superbas,
 Perque forum medium tumidis incedite buccis:
 Ite, inquam, ô cæci mortales, scepra, coronas,
 Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
 Largiri fortuna potest, nunc pectore toto

Affectate: breui tamen hac tam pulchra recedent.
Somnia sunt cuncta hæc, durantia tempore paruo,
Quæ citò vel vobis fors auferet, aut rapiet mors:
Quæ facile, vt fumus, fugiūt, nequeuntq; reuerii.
Ite ite ô miseri, nebulasq;ue capessite inanes:
Quum postrema dies, atque hora nouissima vitæ
Adueniet, tunc tunc vestrarum stultitiarum
Nequicquam memores, vos delirasse scietis,
Et nescisse viam rectam, frustra que pigebit.
Heu dum tempus adest, errorè agnoscite vestrum.
O curuas nimirum animas, ô vilia corda,
Cur pecudum more in terrã tantùm aspicitis? cur
Nunquam oculos ad sidereas extollitis arces?
Ille ille est verus mundus, vera omnibus illic
Vita datur, quicumq; Deum metuuntq; coluntq;.
Illic nec sorti, nec morti est vlla potestas:
Diuitiæ veræ sunt illic, deliciae que,
Quas pater omnipotens solis sapientibus affert,
Quas non vlla potest series abolere dierum.
Huc igitur vestros animos intendite, donec
Fata sinunt, dum vestra trahūt subtegmina Parca.
Nõne hominum vitam tenui pendere capillo?
Nõne perire breui mortalia cuncta videtis?
Ac veluti fumus, tennes vanescere in auras?
Quò nunc tot reges auro gemmisque superbi?
Quò tot pontifices summi, qui se esse putabant
Æquales superis, abiere? in fœda sepulchris
Ossa iacent, forsantq; animas styx atra coërcet,
Expulsas procul à felici sede piorum:
Atque ibi dant pœnas fastus, scelerumq; suorum.

Quam

Quàm vellent nunc, si possent, sua corpora rursus
 Induere, atq; nouis iterum se includere membris,
 Ut postergatis opibus, regnoque relicto,
 Vitam agerēt puram & sanctā, sub paupere tecto,
 Iustitiaque sua cælum sibi numen amicū
 Efficerent, ac morte obita fruērentur olympto.
 Sed qui serò sapit, frustra sapit. ocyus ergo
 Pro se quisque Deo studeat virtute placere,
 Terrenisque bonis spretis caelestia quærat.
 Deniq; ab exemplo sapientis discite, qui res
 Humanas paruifaciens, & commoda vitæ
 Præsens fugitura breui, bona vera futura
 Sperat, & agnoscit diis ostendentibus ipsis.
 Talis Apollineo Soractis vertice montis
 Viuebat sapiens, paucis contentus amicis,
 Tempestate mea, macer & barbatus in æde
 Exigua, & ferrugineo vestitus amictu:
 Præstantis vir doctrinæ, vultusq; verendi:
 Semotam & cinctam syluis habitabat eremum.
 Enthea mens cuius venturi præscia fati,
 Vera nimis quoties vellet responsa canebat.
 Responsa antiquis nunquam cedenia Delphis.
 Huius ego impulsus fama per longa viarum
 Perrexi spatia ad sacri fastigia montis,
 Conueniēque senem sub aprica rupe sedentem.
 Qui postquã acceptam mihi reddidit ore salutem,
 Suadet ut assideam: assedi, & simul ista rogavi.
 Cur sibi tale genus vitæ delegerit, & quo
 Ipse modo possit dura inter resqua manere,
 Plurima ubi desunt humanis viribus apta.

Tunc mihi vir sanctus respondens, talibus infit,
 Intra vrbes olim placuit mihi viuere, quando
 Iunior ac rerum ignarus, nihil esse putabam.
 Optandum, nisi diuitias & commoda vite
 Prasentis, vulgi exempla erroremque secutus.
 Tunc ego gaudebam, turba cœtuque virorum,
 Cumque aliis praeceps in gaudia vana ruebam,
 Deceptus falsa specie veri que boni que.
 Sed postquam subiit grauior labentibus annis:
 Aetas, accessitque mihi prudentia maior,
 Cœpi hominum mores (diuino numine credo
 Impulsus) mecum perpendere, & acta notare,
 Viuendi que modos varios, examine acuto.
 Turpia multa quidem fieri & scelerata videbam,
 Iustitiæ superesse nihil, nisi nomen inane,
 Puniri insones, fontes impunè vagari:
 Virtutem in vitio, vitium in virtute latere:
 Pauperiemque premi, & meritis plus posse fauorem:
 Ius venale, fidem extinctam, amissumque pudorem,
 Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
 Latrones quoque cauponas conducere, vt illic
 Sopitos melius peregrinos perdere possint.
 Contemplabar item, multos furtoque doloque
 Ditatos, licet obscœnos, dignosque capistro,
 Laudari tamen atque coli, multumque timeri:
 Imperia indignis committi, & honoribus illos
 Ornari, quibus est hominis duntaxat imago.
 Denique auaritia labefactam religionem,
 Atque sacerdotes tantum Venerique gulaque
 Intentos, lucrum ficta pietate latenter

Quæ-

CAPRICORNVS. 277

Quærere, & astute vulgi exhaurire crumenas,
 Dum pretio cælum reserant, & tartara claudunt,
 Dum iactant se posse animas huc mittere & illuc,
 Et precibus quocumque velint impellere diuos.
 His igitur causis secessi, atque oppida liqui:
 Tutius esse ratus deserta habitare, & in isto
 Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte.
 Monte vbi Syluestri est venerabilis ara beati,
 Et tanti monumenta viri celebrata renident.
 Quæ loca sint quãuis salebrofa, & inhospita sæctis,
 Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
 Delectat seruire Deo, menti que vacare,
 Qui sese æthereis coniungere ciuibus optant.
 Sed tibi difficile ac mirum fortasse videtur,
 Me posse has inter rupes & saxa manere,
 Quo pauci & rari veniunt, vbi plurima ad vsu
 Quæ faciunt hominis vitæ que aptissima desunt:
 Non tamen est ita difficile aut mirabile, si quem
 Spiritus afflauit, cæli demissus ab arce:
 Spiritus ille Dei sanctus, qui pectora purgat.
 Sublimatq; animas moribunda in carne sepultas:
 Ceu sublimatur subiecti viribus ignis
 Mercurius, niueumq; capit purgando colorem.
 Spiritus hic mentem illustrat, cor dirigit, aufert
 Terrenas curas, cælestem inducit amorem:
 Quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit,
 Nil non ferre potest. leuis est labor omnis amanti.
 Præsertim spem aliquam magnæ mercedis habenti.
 Spes & amor, duo sunt calcaria fortia, quæ nos
 Audaces faciunt, contemptores que laboris.

Pro-

Propterea assiduis votis precibusq; petendum est,
 Ut delabi in nos dignetur spiritus iste,
 Qui cum spe ingenti ingentem producat amorem,
 Quo mens accensa ascendat sublimis Olympum,
 Despiciens terras & gaudia corporis huius
 Friuola, seq; Deo quantum pote iungere tentet.
 Non adeo mirum est igitur, si adiutus ab isto
 Flammine diuino, possum hinc persistere, & inter
 Has cautes duram patienter degere vitam.
 Quanquam nec victus, nec cultus defuit unquam
 Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
 Non luxus, paucis nepe hæc seruatur ad unguem,
 Paucaque sufficiunt homini virtutis amanti:
 Qui sibi quod satis est optans, nil cætera curat,
 Qui mauult animi quam carnis viuere vitam.
 Nam vita est duplex, (ne tu sis nescius:) vna
 Corporis, hanc sequitur stultorum maxima turba,
 Vulgus iners, plebs inspiens, quæ nil sapit altum
 Egregiumq; , ignaua colens pro numine ventrem:
 Hæc pecudû propria est, ppria est hæc vita ferarû.
 Altera verò animi diis conuenit, atque deorum
 Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia possunt.
 Verè homines, & semidei, heroësque vocari.
 Tales consuevit rarenter gignere tellus,
 Tellus iniustis mater, iustisque nouerca,
 Sed quoniam video te nunc audire paratum,
 Quædam de hac animi vita non vilia dicam,
 Quæ debent cuicunq; bona intellecta placere.
 Principio esse hominem non solo ex corpore constat,
 Verum etiam ex anima: hæc vitã viuentibus affert,
Hæc

Hæc motum sensumq; humana in viscera mittis,
 Hæc tribuit nobis mentem, qua dignius est nil,
 Per quã multa homines miranda operãtur in orbe,
 Sed multi dubitant, an sit mortalis, & vnã
 Cum membris anima hæc pereat, lethine sit expers,
 Et maneat semper nullum interitura per æuum,
 Nimirum pars deterior, quæ dedita carni est,
 Ac vitis, diuùm contemptrix, credit & optat
 Mortalem esse animã, scelerum quia digna suorum
 Supplicia (heu) metuũ: ppter quod tartara nollet
 Vlla dari, aut manes vsquam reperirier illos.
 Sic malefactorum cupiunt euadere pœnas.
 Altera pars hominum melior, qui fœda perosi
 Crimina, virtutis pulchro stimulantur amore,
 Esse putant æternam animam, nec morte resolui.
 Utq; putant, vellent, quod præmia digna bonorum
 Expectant operum, & sperant post fata salutem,
 Et promissa sibi melioris munera vita.
 Vira igitur potior sententia, nõnne bonorum?
 Nimirum in dubiis ea semper opinio debet
 Preferri, quæcunq; placet melioribus, & quam
 Egregij sanctiq; viri plerunq; sequuntur.
 Tutius est hæere bonis, quàm credere iniquis.
 Non quot, sed quales aliquid dixere, notãdum est,
 Quare cum paucis iustis te credere præstat,
 Morte carere animas, quàm multorũ iniustorum
 Iudicio inniti, & nullos concedere manes.
 Sed magis vt credas, etiam hac ratione docebo
 Esse immortales animas. nam si Deus id quod
 Est melius, semper facit (vt sapientia dictas,

Utque

Viq; fateri omnes debent iusti que pii que)
 Haud dubie eternas animas fecisse putandum est.
 Quandoquidem longe est melius has vivere semper,
 Quam cum carne una extingui, in nihilumque reuerti.
 Quod sic ostendo: si mors animas quoque delet,
 Si non vita datur nobis nisi corpore in isto,
 Censeri iniustus poterit Deus, atque vocari
 Improbus: innumeros etenim florere videmus
 Diuitiis opibusque, et honoribus imperiisque,
 Ignavos homines, indoctos atque scelestos,
 Qui peccant impune, ac leta sorte fruuntur.
 Contra saepe bonos aduersis casibus, atque
 Paupertate premi, et contemptam ducere vitam.
 Aut igitur Deus est iniustus, talia qui fert,
 Aut sua post obitum partitur munera cuique.
 Aut quid agant homines in terris scire recusat.
 Praeterea quae et quanta Dei clementia possit,
 Quae bonitas dici, si solam hanc ipse dedisset
 Nobis tam exiguam, tam incerto limite vitam?
 Cuius dimidium dormitur: caetera curis
 Innumeris, variisque laboribus atque periculis
 Exagitata, fugit rapidis velocius undis.
 Ergo agite, o miseri mortales, grandia templa
 Construite, egregiis onerate altaria donis,
 Festinam sacris foribus suspendite laurum,
 Solennes cantate hymnos, producite pompas,
 Thura adolete, Dei nares distendite fumis:
 Hec facite, atque alios etiam superaddite honores,
 Ut vitam hanc vobis tam bellam praebeat, in qua
 Vos cruciat nunc frigus iners, nunc feruidus aestus,
 Nunc

CAPRICORNVS. 281

Nunc pestis, nunc dira fames, nunc Martius horror,
 Nunc morbus, casusve aliquis, nunc tristis egestas,
 Nunc musca atq; culex, nunc & cum cimice pulex.
 Exultate inquam, quod mille laboribus æuam
 Ducitis, & victum multo sudore paratis,
 Et breue post spatium mortem toleratis amaram,
 In tumulto iacituri, & vermibus esca futuri.
 O vitam egregiam, o pulcherrima dona Deorum!
 Natus homo in mūdo hoc, inter pecudesq; ferasq;
 Inter tot stultos & iniquos viuit, vbi imber,
 Nix, glacies, cœnum, puluis, nox, noxius aër,
 Et nebula & nubes, ventiq; , atraq; procella,
 Et dolor & luctus regnant, vbi deniq; mors est.
 Hæc felix patria, hæc statio sedesque beata,
 Propter quam tantos diuis debemus honores?
 Propter quam precibus fas est obtundere diuos?
 Quod si non aliam vitam quam corporis huius,
 Tam fragilis, tamq; immundi, post funera habemus,
 Non video cur tanta Deo præconia laudis,
 Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
 Qui nos tam miseros misera hac in sede creauit,
 Tot mala passuros, & in æternum perituros.
 Ergo ne iniustus Deus & crudelis haberi,
 Ac dici meritò possit, fateare necesse est,
 Non aboleri animas letho, sed viuere semper,
 Non secus ac diuis in cælo, vel in aère viuunt,
 Corporis expertes, nec non somniq; cibiq; ue:
 Et fateare opus est, etiam sua quenque manere
 Præmia post mortem, aut meritas persolvere pœnas.
 Sed satis hæc ratio tibi sit: nanque ista malignis
 Si di-

Si dicas, vident: lux nulla illuminat orbos.
 Tu verò crede omnino, certumque teneto,
 (Nāq; hoc principium est, fundamentumq; salutis)
 Aeternam esse animi naturam, & prorsus ab omni
 Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.
 His ita premissis, compertisque incipiamus
 De vita tractare animi: quæ calicolarum
 Nos similes reddit, per quā affectamus Olympum,
 Sed quoniam apparent melius contraria, quando
 In conspectu ambo adsistunt, & iuncta coherent:
 Proinde operæpretium est, de vita corporis antè
 Dicere, quæ in terram nos detrahit æthere ab alto,
 Brutorumq; facit similes, contraria menti.
 Hanc igitur vitam vivit, quicumque superbos,
 (Sit quanquam virtutis inops) venatur honores,
 Et laudes captare studet ventosus inanes,
 Tantum oculis hominum cupiens utcumq; placere:
 Et qui divitiis virtute aut fraude parandis
 Inuigilat nimis, & totum cor fixit in illis,
 Talpa bipes, alta semper tellure sepultus,
 Aspiciens nunquam sublato lumine calum:
 Et qui luxurie atque gula devictus amore,
 Illecebras carnis sequitur, spretoque pudore
 In Venerem præceptis feritur, ventremq; saginat
 Demens, ut vermes maiori funere pascat,
 Omnes hi turpes, & vero nomine possunt
 Carnales homines à carnis amore vocari:
 Quorum vita parum à brutorum sede recedit.
 Contrà qui humanas laudes terrenaq; prorsus
 Gaudia contemnit, vivens casteque pieque,

Spiri-

Spiritualis homo fertur: nam spiritus eius
 Corpore iam domito, victaque libidine, liber
 Imperat, & summa capitis dominatur in arce.
 Ergo vita animi est, in primis ponere turpi
 Fræna voluptati, & ventrem Veneremq; domare,
 Subdere spiritui carnem, contemnere quicquid
 Nascitur in terris, soli que insistere cælo,
 Cælum optare, & amare conamine cælum:
 Illic spirituum patria est, sedesque bonorum.
 Illuc contendunt animæ post funera iustæ:
 Illustres animæ, illustri virtute nitentes:
 Æterna in luce æterna mercede fruentes.
 Præcipuè mentem studiis exerceas: illos
 Perlegat & libros auidè, qui vel de anima, vel
 De diis, de misera vita huius conditione
 Tractant, de morte, aut aliis de rebus honestis,
 Spiritualis homo & sapiens: his nocte dieque
 Sedulus incumbat scriptis, & talia sæpe
 Gaudeat audire atque loqui, secumq; volutes.
 Authores verò turpes, & turpia vitet (istis,
 Colloquia, heu quantum bona mens corrumpitur
 Lectio nimirum esca animi est: quæ si bona, prodest:
 Si mala sit, non parua solet dare damna legenti.
 Non secus atq; malus cibus est damnosus edenti,
 Quæ seruanda licet sint omnia, nil tamen est quod
 Plus hominem à vili carnis secernat amore,
 Plusq; Deo admoueat, quam non rarò meditari
 Vitæ huius miseram sortem, quæ tam breuis, & tot
 Plena malis quum sit, mihi mors, non vita videtur.
 Imò aliquid peius morte, ecquis non videt? ecquis

Non.

Non adeo sentit, quantum sit fellis vbique?
 Singula si excutias, sincerum comperies nil.
 Omnibus infudit rebus natura venenum,
 Plurima habet geminas facies: foris alba, sed intus
 Nigra, suo fallunt oculos spectata colore,
 Si tamē est quicquā in vita hac pulchrūq; bonūq;
 Fumi instar, nebulaq; fugit: reuolubile tempus
 Nil finit esse diu in terris, vana omnia reddit
 Atropos, & fastus hominum conculcat inanes.
 Heu quā cuncta abeunt celeri mortalia cursu:
 Quā fluxa atq; fugax humana est gloria, bullæ
 Persimilis, quæ olim summa turgescit in vnda,
 Mox perit, & vento exiguo dispulsa fatiscit.
 Hora breuis bona cuncta rapit, tunc fabula restat:
 Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,
 Regnavit, gentes domuit, populosq; subegit,
 Composuit libros. at nunc vbi talia? nusquam.
 Ipse vbi nūc? nusquā. qd nūc? nihil. aut abiit quod?
 In ventos. Heu heu nuga, & mera somnia sunt hæc,
 Quæcunq; in terris pulchra & mirāda videntur.
 Quid mihi cū Fuit, aut Fecit? nempe Est valet vnū
 Plus quā mille Fuit. verū hoc Est vitur alis:
 Transvolat, & secum nostros abducit honores.
 Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
 Qui solet, ille huius mundi deponit amorem,
 Et facile exosus terram, suspirat olympum,
 Præsertim si etiam secum bene cogitez idem,
 Corporis humani quā sit miserabilis, & quā
 Sordida conditio: fragili quod carne coactum,
 Contextum duris ex ossibus & cute tectum,
Facibus.

Facibus immundis plenum est, & sanguine fædo.
 Semper sordescens, nisi semper proluat ipsum,
 Abstergatq; frequens cura, instaurando nitorem.
 O vas, hospitiumq; animi illætabile, per quod
 Tot morbos patimur, per quot tot rebus egemus.
 O vestis grauis, ô carcer viuumq; sepulcrum,
 Suffocâs mentem ac sensum, inuoluensq; tenebris.
 Vnde hominum generi tanta ignorantia adheret.
 O terra in terram citius reditura, breuique
 Vermibus aptâ escam in tumulo gratamq; datura.
 Quàm miser est quicumque tui seductus amore,
 Veram animi vitam & cœlestia dona relinquit,
 Dum tibi plus æquo indulgens, tua cōmoda tātūm
 Sectatur, curatq; parum iustumq; piūm;
 Nec putat esse aliam quàm hoc vili in corpore vitā,
 Demens atq; sui oblitus, patriæq; prioris:
 Vnde has in tenebras & tristia regna recessit,
 Vt carne inclusus misera miser efficeretur.
 Omnis enim qui corporeo stat carcere clausus
 Spiritus, & membris terrenis consociatur,
 Est miser haud dubiè, donec soluatur ab illa
 Compede, & æthereas reddat iam liber ad oras:
 Nè fortè impediât vitiorum pondus eundem,
 Et teneat pressum in terris aut aère in imo.
 Nil etenim immundum patitur purissimus æther,
 Nec prauī aut stultī cœlestia lumina tangunt.
 Hæc dum vir sanctus loqueretur, sinierat sol
 Penè diem, lasso iam curru, & iuxta aderat nox,
 Paulatim inficiens atro velamine mundum.
 Discedo, & Romam versus vestigia duco.

Dumq;

Dumq; iter inceptum perago, iam Cynthia pleno
 Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
 Iam igitur solus, meditans audita: sed ecce
 Tres comites hæserè mihi, quos foriè repertos
 Affatus blandè, quo vellent ire rogavi.
 Romam, dixere. interea me conspicit vnus,
 Nomine me appellans: vnde is nunc, inquit. ab illo
 Respondi sapiente, manet qui in vertice summo
 Rupis Apollinea. subrisit protinus ille,
 Atque ait, O' demens, reperiri qui sapientem
 Põsse putas quenquam in terris. sapere ille videtur
 Quo minus est aliis stultus, licet insipiens sit.
 Conuenit haud dubiè solis sapientia diuis:
 Quorũ de numero sumus hic tres. nanq; ego dicor
 Sarracilus, verũm hic Sathiel, hic Iana vocatur.
 Quauis humanam videamur habere figuram,
 Dũ sumus, & lunæ contermina regna tenemus.
 Nanq; illic habitat diuũm ingens turba minorũ,
 Est quibus imperium telluris & æquoris alii.
 Talibus auditis stupui, cœpiq; timere:
 Me tamen audacem ostendens, tectoq; timore:
 Cur Romam peterent quæsiui. runc ait ille,
 Est socius nobis illic, qui dicitur Ammon,
 Hunc sibi seruitio adstrictum, magicq; coactum
 Arte tenet iuuenis quidam, cui Narnia tellus
 Est patria, Vrsiniq; colit qui Præsulis aula.
 O' quanta est hominum generi concessa potestas,
 Coguntur diui. vobis hinc scire licebit
 Diuinas animas vestras, & morte carere.
 Nam si nil vestri superesset, si moreretur

Vestra

Vestra anima, vt corp^o moritur, quid iuris haberet
 In superos tam vile animal, tam frivola imago?
 Si foret in nobis nil sanctum, quomodo diui
 Tanti hominē facere, aut homini succumbere pos-
 Ipse etiam quandoq; fui seruire coactus, (sent?
 Germano cuidam, crystalli in corpore clausus:
 Sed me barbatus tandem fraterculus illis
 Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
 Romam igitur petimus, cupientes solvere duro
 Seruitio socium, si qua est via: deinde, vt ad Orcū
 Romanos quosdam proceres hac nocte trahamus.
 Hęc dicente illo, flauit lenis aura repenti.
 Tunc Sathiel ait, O socij iam noster ab vrbe
 Remisses remeat: præcedens indicat aura.
 Non vanus fuit hic sermo. nam illicet illic
 Egregius iuuenis Remisses astitit: omnes
 Aduenisse illum gaudent, lætiq; salutant,
 Atq; rogant: quidnam Romana ageretur in vrbe.
 Cuncti luxuriæ, atque gula, furtisq; dolisq;
 Certeatim incumbunt, nosterq; est sexus vterque
 Respondit: sed nunc summus parat arma sacerdos
 Clemens, Martinum cupiens abolere Lutherum,
 Atque ideo Hispanas retinet nutritq; cohortes:
 Non disceptando, aut subtilibus argumentis
 Vincere, sed ferro manu sua iura tueri.
 Consilium valeat, valeant commenta Lutheri,
 Pontifices nunc bella iuuant, sunt cætera nugæ:
 Nec præcepta patrum, nec Christi dogmata curant.
 Iactant se dominos rerum, & sibi cuncta licere.
 Cui vis est, ius non metuit, ius obruitur vi,

Sed

Sed nos hinc socij lucrum speramus, & inter
 Tot cedes, multorum animas ad auerna feremus.
 Sic ait: & mox inter se nonnulla locuti,
 Decedunt, & me solum tristemque relinquunt.
 Namque vbi Sarracilus nullum dixit reperiri
 In terris sapientem, extemplò pectora tristis
 Inuasit cura, & cæpi sic voluere mecum,
 Ergo nequicquam petitur sapientia nobis?
 Laudatur frustra, frustra speratur, & ipsis
 Cælicolis tantum conceditur? ergo necesse est
 Hac misera in vita mortales desipere omnes?
 Ridiculosque esse, & spectacula tradere diuis?
 O humanum genus infelix, o effræna parentum
 Luxuria, & natos gignendi infanda libido.
 Quid tandem facitis? stultos miserosque creatis.
 Mas puer est natus, lati celebrate choreas,
 Fundite vina, epulas, festiuis addite mensis:
 Sed mox ille puer fiet stultusque miserque,
 Aut citò pallentes moriens migrabit ad umbras.
 O mens cæca hominum, & ventura nescia sortis.
 Mortales miseri letantur sæpe dolendis.
 Hæc igitur mecum meditabar, tristitiaque
 Plenus, paulatim hospitium requiemque; petebam:
 Næq; oculos iam somnus iners & cura grauabat.
 Hæc sint de sapiente satis. deponere fessam
 Musa chelim par est, & rautis parcere chordis.
 Interea mundi authorem dominumque; precemur,
 Vt nos clementer permittat, quæ duo restant
 Sidera Zodiaci cantando absolvere nostri.
 Sunt maiora etenim dictis dicenda: timetque

Mens

*N*ens mea tam tenuis mysteria tanta referre.
*N*aturam Hydrochoos noster scrutabitur omnem,
*A*t labor extremus diuūm penetrabilia pandet.

LIBER XI.

A Q V A R I V S.

*N*aturæ omniparentis amor, causasq; videndā
*O*ccultas rerum nobis innata cupido,
*A*onios iterum fontes haurire, iugisque
*P*arnassi vmbriiferis iterum consistere suadet.
*M*usa redi, citharamq; refer: nunc diuite vena,
*N*unc opus ingenio est, & docta munere vocis.
*N*on leuia hīc tractanda, libet specularier omnem
*N*aturæ faciem, totumq; euoluere mundum.
*P*rincipiū quicquid fuit, aut est, aut erit vnquam,
*D*icitur ens. quippe hoc cōplectitur omnia nomen,
*S*ed rerum, quascunque Dei sapientia finxit,
*Q*uedam funguntur vita sine corpore: quaedam
*A*ut sunt expertes vitæ, aut in corpore viuunt.
*D*e primis liber iste nihil, sed proximus olim
*T*ractabit: nunc de reliquis mea Musa canamus.
*M*undanae molis loca summa atq; extima cælum
*I*mmensis ambit spatiis, motuq; perenni
*C*ircuiens intra sese facta omnia claudit,
*Q*uinq; secant ipsum Zone: sed qualibet harum,
*E*st habitata suis nihilo prohibente colonis.
*N*am neque diis frigus, neq; torrens officit æstus,
*T*alia conueniunt terris: sacer æther ab omni

290 MARC. PALINGENII

Semper abest glacie, nulloque incenditur igni:

Qui licet assidue circumuoluatur, ibidem

Permanet, & nunquam prima de sede recedit.

Nanque duos inter stabiles fixosque locatus,

Diuina ratione polos, retinetur ab illis:

Quorum alter nobis apparet semper, & ambas

Aspicit, oceanoque procul circumuehit arctos:

Alter sub terris aduersa in parte moratur,

Antipodumque; oculis nocturna luce videtur.

Hanc vero aetheream molem dicuntur ab ortu

Occasum versus, parili distinguere tractu

Tot cycli, quot sunt Zona. qui proximus Arcto est,

Arcticus est dictus: post hunc est circulus ille,

Qui medium Cancrum secat, & decedere solem

Paulatim a nobis cogit, retroque reuertii.

Hunc alius sequitur, medium qui diuidit orbem,

Atque dies nitidos obscuris noctibus aequat.

Non procul hinc alius medium scindit Capricornum:

Ultra quem prodire nequit, rursusque redire

Incipit ad nostras paulatim Cynthia oras.

Postremus vero cyclus, qui proximus austro est,

Ut polus oppositus nostro, sic ipse vocatur.

Ultra haec segmenta obliquus quoque circulus alto

Signatur caelo, per quem pulcherrimus in Sol,

Bissenis complens obeuntem mensibus annum.

Lacteus est etiam cyclus, qui Tyndaridarum

Genua secat, caudamque; Nepae, tropicos quoque; binos

Obliquamque viam solis, medium simul arcum

Arcitenentis, item Centauri crura, Aquilamque.

Nec non Aurigam, Cygnumque, & Persea tangit.

Sunt.

Suntque paralleli cycli. sic nomine dicunt
 Hos Græci: motuque suo Sol efficit vnum,
 Quaque die occasum repetens, ortumque; relinquens.
 Insuper esse duos Coluros dicitur: alter
 Solstitia ostendens, Cancrū secat & Capricornum,
 Percurrens vtrunq; polum: sed diuidit alter
 Phryxæam pecudē, & chelas: hic tempora mōstrat,
 Sunt quibus æquales & luci & noctibus horæ.
 Vltra hos sunt cycli multi variique, secantes
 Hinc atque hinc vtrinque polum: mediæque; diei
 Nomē habent, nostrisque; caput super ingrediuntur.
 Circulus est etiam quidam, qui fertur Horizon:
 Diuidit hic spheram mediam, nostrumque; videre
 Terminat: vnde vocant hoc illum nomine Græj.
 Præterea in multos cælum distinguitur orbes.
 Suntque; nonē: quorū summus, quod mobile primū
 Dicitur, extremis voluens decedit ab Indis,
 Hispanos Maurosque petens, spatioque diurno
 Complevit iter, necnon rapidus cælestia secum
 Corpora cuncta trahit, nullo spectabilis astro.
 At reliqui oppositis voluntur motibus orbes,
 Et Gangem versus currunt, à Gadibus: horum
 Maximus innumeris stellis est lucidus, atque
 Curriculo annorum centum vix perficit vnum
 Ipse gradum. iuxta hunc Saturni sphaera locatur
 Inferius, triginta annis hæc tota mouetur.
 Iuppiter huic substāt, totusque; revoluitur annis
 Bis sex. hunc sequitur Maiores, annisque; duobus
 Vertitur in gyrum. post hunc Sol ipse trecentis
 Sexaginta (velut dicunt) & quinque diebus.

Adde his sex horas, totum pertransit olympum.
 Post Solem inferius Veneris rota voluitur, & se
 Circumfert, quam Sol septemq; decemq; diebus
 Ocyus. ast huic Mercurij subuoluitur astrum:
 Quod Venerem superat cursu, citiusq; mouetur
 Quam Venus ipsa nouem (si vera est fama) diebus.
 Vltimus est orbis Lunæ, spatioq; dierum
 Viginti atque nouem, necnon bis quatuor horis
 Finit iter, remeatque illuc prius, vnde recessit.
 Sidera sunt septem, quæ Græci errantia dicunt
 Voce sua: quorum summus Saturnus, habere
 Pro domibus fertur puerum Iouis & Capricornum.
 Iuppiter ipse domos etiam tenet æthere binas,
 Pisces atq; arcu pignantem: Scorpius autem,
 Phryxæumq; Aries, stolidi sunt testæ Gradini:
 Dat propriam sedem Nemees fera bellua Soli:
 In Libra & Tauro mollis Cytheræa quiescit:
 Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:
 Carcinus hospitium præbet tibi Luna benignum.
 Dicere de signis cælestibus aggrediamur.
 Zodiaco, qua sol gradens totum efficit annum,
 Signa quidem duodena manent. Borealia sunt sex.
 Aduerso totidem sumpserunt nomen ab Austro.
 A capite auratæ pecudis, finem vsque puellæ
 Erigones, septem dicuntur signa trionis.
 Ast à principio Libræ, finem vsq; duorum (stru.
 De grege Neptuni, quodcumq; est, spectat ad Au-
 Nomina signorum iam nunc mea carmina pandent:
 Sunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
 Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornusque, Hydro-
 choosque.

Et disco caelesti radiantés lumine Pisces.
 Septima quæq; sibi opponitur. quum venit illud,
 Conditur hoc. Aries ad nos quum surgit ab ortu,
 Libra cadit: Tauro sic Scorpius Europæo
 Obiicitur: nascente illo, hic descendit in undas.
 A' Cancrî capite ad Centauri extrema, vocantur
 Directa: à prima Ægocerotis parte, Gemellos
 Usque ad Tyndaridas, obliquo limite pendent.
 Triginta gradibus longum, latum duodenis
 Quodlibet est signum: terrestria sunt, Capricornus,
 Taurus & Erigone: sunt aëris hæc tria, Libra,
 Hydrochoos, Gemini: naturam seruat aquarum,
 Piscibus & Cancro similis Nepa: quæ tria restant,
 Ignea sunt, Aries, Chiron, Leo, mascula sunt hæc,
 Cum tribus aëreis, & fortunata vocantur:
 Cætera femineo dicuntur nomine, suntque
 Infortunata, ut perhibent quasi sydera norunt.
 Mobilia hæc, Aries, Cancer, Libra, & Capricornus:
 Fixa, Leo, Taurus, Nepa, cum Ganymede vocantur.
 Sunt Gemini, Virgo, Chiron, communia, Piscesq;
 Ultra hæc triginta sunt & tria signa beato
 Fixa polo, quorum boreali in parte locantur
 Viginti, at pluvius sibi cætera vendicat Auster.
 Hæc sunt, quæ spectant ad septem signa triones,
 Binæ Ursæ, quarum est Helice maioribus astris
 Splendidior, Cynosura minor Phœnicibus est dux,
 Inter quas medius serpit Draco fluminis instar.
 Hic micat & Cepheus, hic Cassiopeia, Coronæ
 Proxima Gnosiacæ. niveo vicinus Olori est
 Engonasis, dulcemq; Lyram miratur & audit.

294 MARC. PALINGENII

Necnon Arctophylax monstrat sua sydera ibidem,
Perseus hac etiam cæli in regione locatur,
Ore Medusæo gestans rorantia tabo.

Hoc eodem cælo nitet Auriga Anguitenensque,
Illius & Serpens, cumque hoc Serpente Sagitta,
Adde Aquilam, æthereoque mari Delphina natantē.
Hic & equus splendet, qui Pegasus appellatur.
Andromede sequitur: postremum Delta vocatur.

Signa tria atque decem aduerso retinētur ab austro:
Cetus Persæa vix tandem falce peremptus.

Hac etiam parte armatum Oriona videbis,
Multiplicemque vadis Nilum, Leporemque fugacem.
Hunc Canis haud vnus sequitur, maiorque minorque.
Inter & Australes Argo micat incluta flammæ.

Hic Aram, magnumque potes Cratera videre.

Necnon Phæbeum fulgenti sydere Coruum,
Centaurumque truce, domitamque laboribus Hydram
Herculeis, pestem Lernæ, mirabile monstrum.

Hac eadem Piscis quidam regione videtur.

Quæ sint signa poli patefeci versibus: at nunc
Singula quot stellas habeant, quoque versibus edam:

Astra Helice septena tenet, quæ dicitur Vrsa
Maior, quod cælo maiori lumine fulget.

At Cynosura minor fertur, quod luce minori
Apparet: quantum viginti vnamque fauillam

Corpore contineat, vigilem quindena Draconem
Sydera conficiunt, geminas qui diuidit Arctos.

Cepheus ipse decem atque nouem complectitur astra.
Cassiopeia decem atque tribus stat lucida flammis.

Ipsa nonem stellis solita est splendere Corona.

Dans

Dant tria dena modum Ledaæ sydera Cygno.
 Ignibus Engonastis lucet bis quinque nouemque,
 Quatuor atque decem designant astra Booten:
 In cuius zona Arcturus stans clarius ardet.
 Ipse decem septemque faces tenet æthere Perseus,
 Heniochus septem, astra humero quæ clara sinistro est,
 Fertur Capra: duas alias quas laua manus fert:
 Hædi dicuntur, nautis sæpe anxius horror.
 Septenis denisque nitet flammis Ophiuchus.
 Ipsius ac Serpens viginti est clara duabus.
 Est Lyra luminibus fulgens Orphæa nouenis.
 Quatuor ætheream designant astra Sagittam.
 Quadruplicique nitet raptor Ganymedius igne,
 Delphin ipse polo fulget bis quinque fauillis.
 Octo decemque micat nocturnis Pegasus astris.
 Ignibus Andromade bis denis ardet Olympo.
~~Seu tria Delphos uisuntur in parte Bootis~~
 Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
 Signa, dehinc numerum aggrediar cõprædere versis.
 Est Aries primus: tenet hic astra octo decemque,
 Taurus habet stellas viginti, unamque: sed harum
 Septem, quæ ipsius postrema in parte reident,
 Vergiliæ, necnon Atlantides appellantur.
 Sunt totidè in capite, atque Hyades dicuntur ab im-
 Tyndarida fratres denis octoque fauillis (bris
 Splendescunt: alter denas, alter tenet octo,
 Bisque nouem flammis cælestis Carcinus ardet:
 Binæ insunt dorso, quæ Asini & Præsepe vocantur.
 At Leo bis denas stellas retinet minus una.
 Virgo tenens spicam micat astris octo decemque.

296 MARC. PALINGENIE

Chela ignes vtrinq; duos, libramq; figurant.

Quindenae reliquo flamas Nepa corpore monstrat.

Quindenae etiam facibus splendere videtur

Arcitenens: quandamq; pedes tenet ante Coronam,

Septenis qua sideribus constare putatur.

Viginti Aegoceros stellis nitet atque duabus.

Iliacus puer est bis septem lucidus astris.

Octo nouemq; faces Piscis tenet alter: at alter

Huic iunctus bis sex splendescit in aethera tædis.

Nunc quot habent stellae australia signa docebo:

Quauis sint pcul, atq; oculis male cognita nostris.

Lumina terribilis tria dena habet aethere Pristis,

Sunt totidem Nito, Leporem sex astra perurunt,

Sideribus septem atque decem praefulget Orion,

Octo atque vndenae incendit Sirius orbem

Ignibus, at Procyon triplici micat aethere flamma.

Et signum nigrum in medio vultu est: Argo, Iulius.

Vnam plus Chiron retinet: sed victima, gestat

Quam manibus, resupina, decemq; vnaq; recepit.

Luminibus vero speciosa est Ara quaternis.

Sex et viginti facibus spectabilis Hydra est,

Longa trium spatium signorum, corpore Cancrum

Occupat Erigonemq; simul, tumidumq; Leonem.

Septem astris Corvus, Crater spectabilis octo est:

Bissenae at notius decoratur lumine Piscis.

Occasus nunc signorum dicamus et ortus:

Signorum est ortus triplex, occasus eorum

Est etiam triplex. namq; ortus Cosmicus, atque

Occasus fertur: quum tempore matutino

Sole oriente, aliquod signum quoq; surgit Eoa

De

De regione simul, vel quum mane occidit vndis.
 Dicitur at Chronicus, quoties surgitve caditve
 Signum aliquod, quū primū alio se gurgite cōdens
 Iam patitur stellas alias splendescere Titan,
 Heliacus verò est ortus, quum sole propinquo
 Iam pridem occultū signum, postquam ille recessit,
 Ingrediens aliud, posse incipit orbe videri.
 Occasus contrā Heliacus tunc dicitur esse,
 Quādo aliquod signū per quod tūc ingreditur Sol,
 Obtenebrat splendore suo, prohibetq; videri.
 Nunc quo quæq; modo exoriantur signa, cadantq;,
 Versibus expediam: iribuant modò carmina nobis
 Pegasides, vatemque suum non spernat Apollo.
 Quando Aries oritur, consurgit pars quoq; læua
 Andromedæ, Perseiq; caput, media tenus aliuo,
 Opposita tunc parte poli pars occidit Aræ,
 Auerso Taurus per cælum corpore fertur:
 Ipso ascendente, ascendit totus quoque Perseus.
 Heniochi consurgit item pars maxima, nec non
 Pristis cauda, etiam penitus tunc occidit Ara.
 Ipse aut Arctophilax tūc primū absconditur vndis.
 Cum Geminis totus Cetus, partesque priores
 Eridani surgunt, cumque his armatus Orion.
 Anguitenens virunq; pedem tunc æquore mergit.
 Carcinus exoriens partem apparere Coronæ
 Dimidiam vetat, & caudam Ceti, notiumque
 Piscem, atq; Engonastis caput, aliuum dimidiamq;
 Eiusdem: à genibus scapulis tenus Anguitenentem,
 Ipsiusq; Anguem, excepta ceruice: Booten
 Totum penè. oritur sed contrā Orionis vsque

Ad zonam corpus, toto cum flumine Nili.

Hæc cum magnanimo nascuntur signa Leone:

*Tota Aqla atq; Lep^o, Procyon quoq; , primaq; cru-
Majoris Canis, exurgit caput insuper Hydrae. (ra.*

*At contra Arctophylax totus, totusq; Ophiuchus
Cum capite & cervice sui quem continet Anguis,
Quæque superfuerat nixida pars illa Coronæ.*

*Engonasis simul ipse, genu tamen ac pede laeo
Exceptis, tunc hesperias merguntur in vndas,*

*Virginis exortu totus Canis Hydraque surgit,
Usque ad Cratera. apparet quoq; Thessala puppis,
Quatenus erecto dependent carbasa malo.*

*Opposita sed parte latent hæc sydera: Delphin,
Totus Olor, cauda excepta: simul ipsa Sagitta.*

*Atque Chelys, Niliq; prior pars. Pegasus autem
Cum capite abscondit collum, pars cætera fulget:*

*Tota Argo cum Libra oritur, totusque Bootes,
Extremam præter caudam tota Hydra videtur.*

*Engonasis dextrumq; genu, dextram quoq; suram,
Tunc & Centauri caudam splendere videbis,*

*Tunc & dimidiam poteris spectare Coronam:
Corpus equi aligeri reliquum. postremaq; Cygni*

*Celantur, nec non cervicem Cetus adusque
Descendit totus: tunc & caput occulit vndis*

*Andromedæ: tunc & descendere Cephea cernes,
Ipsius Andromedæ patrem, manibusq; humerisq;*

*Ei capite extremas ponti fluitantis in vndas.
Scorpius exoriens hæc secum sydera ducit,*

*Caudã Hydra, Chironis equũ, reliquãq; Coronam:
Quamq; manu gestat Chiron, tunc Hostia surgit.*

SUR-

Surgit item caput Anguis, itē caput Anguitenētis.
 Andromeda reliquum corpus tunc occidit, atq;
 Cepheus à capite ad Zonam, flexuraq; duplex
 Eridani: resupina cadit quoque Cassiopeia.
 Tunc etiam abscondi Canis incipit, atque Orion,
 Arcitenens quū oritur, iubet apparere Ophiuchū,
 Ipsiusq; Anguem totum, caput atque sinistram
 Engonasis, totamq; Lyram, pectusq; caputq;ue
 Æthiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
 Et Lepus, & maior Canis occidit, Heniochusq;ue,
 Exceptis capite ac pedibus: tunc Perseus vnā
 Tendit in occasum totus, dextro pede, nec non
 Crure manet. puppi excepta tota occidit Argo,
 Ægoceros quum surgit, Olor simul atq; Sagitta,
 Ara quoq; atq; Aquila ascendūt: sed cætera puppis
 Descendit, Procyonq;ue mari sua sydera condit.
 It quoque sub terras toto tunc pectore Perseus,
 Sydera quū pulchri apparent Ganymedis ab ortu;
 Prima Medusæi consurgunt membra caballi.
 Tunc contrā caput & ceruix descendit Echydnæ.
 Occultatur item postremò corpore Chiron.
 Quum gemini superum tollūtur in æthera Pisces,
 Andromeda dextrum corpus quoq; surgit, & ille
 Qui Notius fertur Piscis: tunc corpore toto
 Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
 Hæc de ortu atq; obitu signorum dicta putamus
 Esse satis, nunc ad reliqua incunctanter eamus,
 Sed prius Vranien libet huc ad nostra vocare
 Carmina, vt auxilium tribuat, secretaq; pandas.
 Vranie, cui nota alii penetrabilia cæli.

Qua superum sedes gemataq; templa frequentas:
 Vranie formosa adsis, arcanaque diuum
 Tecta aperi, vatemq; iuua tua regna canentem:
 Aethereos da mente lares, animoque tueri
 Maenia stelliferi circumlabentia mundi.
 Et primum mihi Diua aperi: num corpore duro
 Ac solido constet caelum, an fluxo tenuique,
 Non secus atq; aer facili quem scindimus ictu,
 Post hoc, me nonnulla etiam quaerenda docebis,
 Sunt duo naturae primordia prima, vocantur
 Materia & forma: ex his corpora cuncta creantur,
 Ex his est tellus, unda, aer, ignis, & ether.
 Vnde errant, qui materiam caelestibus vllam
 Corporibus non esse putant. contraria in illis
 Quippe foret, & ab his corrupta aliquando periret.
 Sic aiunt: verum haec ratio (me iudice) peccat.
 Nam neq; materiae culpa est, si corpora soluit.
 Longa dies: neq; corrumpunt contraria per se,
 Si aequales habeant vires, nisi fortius vnum
 Sit reliquo. quia quum vis aequa est, atq; potestas,
 Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedit.
 Ergo Deus cupiens aeternum condere caelum,
 Optima materiae primae ac purissima legit.
 Temperiemq; illis talem addidit, vt nihil vnquam
 Se ledant, semperq; habeant contraria pacem.
 Sic caelum aeternum est, sic nullo absoluitur aeo.
 Sed quoniae quae dura magis, diuturna magis sunt,
 Ledunturq; minus: proinde est durissimus ether,
 Plus adamante, adeo vt ferrum contemnat & ignem,
 Vimq; omnem: pter Domini, a quo conditus ipse est.

Est

Est alia id monstrans ratio: nam mobile primum
 Intra se positas sphaeras rapit, ac violenter
 Occasum versus secum trahit, atq; diurno
 Motu (obstent quamuis) spatia in contraria versat.
 Quod fieri nequeat, solido nisi corpore constant.
 Adde huc quod lunæ pars illa simillima cælo est,
 Quam sol non spectat, fraternaq; lumina tangunt,
 Sic etiam stellæ, manifesta in luce diei
 Consimilem cælo creduntur habere colorem,
 Luna tamen stellæq; ipsæ sunt corpora dura,
 Sunt & opaca, hoc eclipsis declarat aperte:
 Nam radios Phœbi Luna interiecta repellit,
 Nec sinit in terras claram descendere lucem.
 Cur non durities eadem tribuatur Olympo?
 Nempe aliter nunquam sua sydera fixa teneret,
 Sed passim errarens, nec certa in sede manerent,
 Non tamen est cæli, ut stellarum, corpus opacum.
 In terris etenim positi summa astra videmus.
 Et penetrat noster ad summa sydera visus.
 Quum verò sint (ut dixi) durissima cæli
 Corpora: sintq; eadem purissima, forsitan illis
 Est etiam sonus: & quum se tangantq; rotentq;
 Concentium faciunt aliquem, cælestibus aptum,
 Ut quidam scripsere olim doctiq; probiq;
 Hunc tu Musa etiam nodum mihi solve roganti,
 Dura & plura licet sacri sint corpora cæli,
 Peruiaq; humanis oculis, tamen illa sonorem
 Efficiunt nullum: neq; enim pulsantur ab ullo,
 Nec si pulsentur resonant, crassissima quum sint,
 Cumque illic aër nullus sit, quo sine frustra

Spera-

Speratur sonus, atq; ideo sine murmure currunt.
 Præterea spheræ bis quatuor inferiores,
 Auroram versus omnes versuntur eodem
 Progressu. nec se collidunt concussuntque
 Occurrendo sibi, sed certa lege modoque
 Vna eademque via leni vertigine pergunt.
 Et choreæ in morem placidè taciteque feruntur.
 Mobile duntaxat primum aduersatur eundo,
 Orbibus (vi dixi) reliquis: tamè haud strepit vnq;
 Nilque sonat prorsus: quippe illic deficit aër,
 Quippe superficies multo est leuissima spheris:
 Vnde fluunt celeres, nullo impediense rigore,
 Et sua contactu molli confinia lambunt:
 Propter quod motum faciunt sine voce silentem.
 Non igitur rectè veteres sensere, putantes
 Spherarum motu harmoniam conflari, at non
 Sentiri: quoniam humanas excelleret aures,
 Ceu Nil non auditur quæ decidit aliis
 Rupibus vnda prope: at longè fragor editur ingens,
 Nugantur ceriè, & ratio hæc est prorsus inanis.
 Nam si nemo vnquam audiuit, cur fingere debent
 In cælo esse sonum? turpe est ea dicere, quæ non
 Ostendi possunt, quæ possunt iure negari.
 Nō noua sunt fingenda, nisi hæc vera esse probetur,
 Nullam verba fidem amota ratione merentur.
 Sed nunquid cælū est, vi fertur, (Musa) rotundū?
 Spherica nimirum perfectior esse figura
 Censetur cunctis aliis, quòd non habet in se.
 Principium finemq; , capax quòd sit magis, atque
 Simplex & formosa magis, magis apta moueri,
 Præ-

Præferim circa medium, ceu vertitur æther
 Circa ipsam terrã, in medio quæ cõdita mundo est.
 Conuenit hæc igitur cælo tam digna figura,
 Conuenit hæc eadem Soli, Luna, omnibus astris:
 Quamquam aliter pictorum audax inscitia fingit,
 Stellæ autem sunt ne (vt fertur) pars dësior orbis?
 Non ita: quippe suam sortita est qualibet harum
 Diuersam à cælo speciem, discrimine magno,
 Ipsæ etiam inter se distant, ceu sorbus ab ulmo,
 Ceu pyrus à ceraso differt, factu atque figura.
 Indicat id color haud vnus, diuersaque earum
 Virtus & splendor. stellæ est sua cuique potestas:
 Quandoquidem natura etiã sua cuiq; tributa est,
 Cælum ergo est sedes tantùm opportuna, locusque
 Stellarum, non materia aut substantia earum.
 Quid virtutis habet cælum? est vis omnis in astris,
 Astra regunt orbem terrarum, atq; omnia mutant:
 Astra creant cuncta in terris, & cuncta gubernant:
 Hoc docet astronomus, communis opinio fert hoc,
 Quare non solùm raro densoque putandum est
 Distingui à stellis cælum, diuersa sed ipsis
 Natura est etiam, & dispar faciesq; vigorque.
 Quãta etiam sint astra, & num sine fine rotentur,
 Quo sunt fixa loco (vt visũ est aliquãdo Platoni.)
 An sint deserta, an quisquam versetur in illis,
 Musa velim scire: vnde precor mihi singula pande.
 Non sunt astra quidem magna æquè nanq; minora
 Plurima sunt numero, vt possit cõprehendere nemo.
 Sunt aliquot maiora etiam, sed pauca: sereno
 Quæ passim cælo veneranda luce refulgent.

Ex

Ex quibus astronomi varias fecere figuras,
 Et pinxere amplum diuersis æthera signis.
 Ex his ergo astris maioribus (vt perhibent, qui
 Astra sciunt, vique eclipsis phœbeia monstrat:
 In qua Luna patet quanto sit corpore, fratris
 Dum subiecta sui speciosum lumen opacat)
 Quædam sunt tanta, vt totam terræq; marisq;
 Excedant molem, ac spatio maiore nitescant:
 Quamuis parua ad eò videantur, propterea quòd
 Tam longo distant à nobis intervallo.
 Quippe aliquid quãto est lōginquius, esse videtur
 Tanto etiam minus, & spectantum lumina fallit.
 Stelle autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
 Quæque suum circa centrum voluuntur, ibidem
 Semper: & hæc ratio est, cur scintillare videntur:
 Non ea quam fingunt quidã, quia longius absunt,
 Proinde illas tremulum nobis ostendere lumen.
 Nimirum hæc ratio vana, & puerilis habenda est.
 Non etenim quicquam scintillat, quòd procul absit
 A nostro visu: minus atq; obscurius illud.
 Sed tunc apparet, nec scintillatio motu
 Vlla carere potest, quare fixa astra mouentur,
 Cum Sol vna, illo motu quem diximus antè:
 At non Saturnus talem, nec Iuppiter, & Mars
 Efficiunt motum, nec Luna Mercuriue
 Aut Veneris sydus, verùm hæc gaudent epicyclis,
 Cur non scintillat Saturnus, Iuppiter & Mars
 Vt Sol? quum tamen à nobis longè altius absint,
 Nec magno à stellis fixis discrimine distent?
 Nimirum, quoniam non sic voluuntur vti Sol,

Sed

Sed sua permittunt epicyclis corpora ferri.
 Forte aliquis solem non scintillare putabit.
 At si hunc perspiciet summo quum mane resurgis,
 Vel quum descendit brumali tempore in undas,
 Quando acies illum melius tolerare valebit:
 Tunc circumuolui, tunc scintillare videbit.
 Nec quisquã hoc adeò magnum ac mirabile dicat,
 Singula si tali voluuntur sydera motu:
 Nonne magis mirum est, tam immensi corpora cali
 Tam celeri semper ferri vertigine, ut omnes
 Præuertant volucres, ventosq; & fulmina vincant?
 Unde nota: Ille pater rerum, mundiq; creator.
 Omnia quæ fecit, distinxit in hæc duo: motum
 Atq; quietem. atqui in terris, centroq; locata est
 Ipsa quies propriè, possedit cætera motus.
 Unda fluit, semperque æer agitur & ignis.
Et ætheris iam motu non cæteris est vis maxima motus:
 Et quo quæq; magis sphaera est sublimis, in illa
 Fortior est motus, mundumque rapacius ambit.
 Quare illud cælum, quod primum mobile fertur,
 Maximū habet motū: sed motus maximus ille est,
 Tempore qui minimo spatia & loca maxima transit.
 Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
 Ni obstarent illi sphaera, quas continet in se,
 Frænantes cursum illius, ne proinus in omnem
 Voluendo raperet secum terram, Oceanumque.
 Quippe animal nullum posset tunc viuere in illis.
 O rem mirandam in primis, quis nõ stupeat, quum
 Secum agitat, tantam tam paruo tempore molem,
 Tam longas transire vias, iterumque reuerti:

Nec.

Nec cessare vnquam, & nullum sentire laborem?

Hinc aliqui credunt, à diis totum æthera volui:

Assignantque suum motorem cuiilibet orbi:

Qui quasi pistrino addictus, non desinat vnquam

Tam vastam versare molem noctesque diesque:

Nec quamuis cupiat, minimum requiescere possit,

Felix seruitio tali Deus ille profectò.

Sed nugæ sunt hæc, commentaque inania eorum

Qui cupiunt primi inter mortales haberi.

O quot morosophos tellus parit, & philodoxos!

Quare non tutum est facillè omnia credere cuiuis:

Ille licet magni sit nominis, innumerasque

Scribendo implet nigræ loligine chartas.

Magni sæpe viri mendacia magna loquuntur.

Et nemo est adeò prudens, quin sæpius erret.

Est igitur ratio in primis quærenda, fidesque

~~Quam dictis hominibus, nãq; hæc sunt falsa frequen-~~

Quam dictis hominibus, nãq; hæc sunt falsa frequen-

Quid ratio ostendit? cælum stellasque; moueri (ter.

A diis, an per se, naturalique vigores?

Qualis honor, vel quale lucrû, vel quanta voluptas

Esse potest diuis, versantibus æthera semper?

Ut stultorum hominum vitæ opportuna ministrèt,

Utque; feras pecudes, volucres, piscesque; gubernent:

Sicne decet dominos seruis seruire? deosque

Seruitio æterno damnari, ut pabula brutis,

Ut stultis prauisque ferant mortalibus escam?

Nonne decet potius libertas maxima diuos,

Ut quocunque velint faciles accedere possint?

Ne tanquam dura deuincti compede, nusquam

Ire

Ire queant, semperque loco teneantur eodem?
 Aut tanquam figuli instantes operique rotaque,
 Nunquam decedant scamno, nunquam otia captent?
 Est'ne illis adeo dulcis labor ille rotandi?
 An labor ille potest diuis nunquam esse molestus?
 O sapientum hominum sententia digna notatis.
 Sed ratio obsistit, ratio manifesta reclamatur:
 Nil etenim per se æternum est, nisi conditor orbis.
 Post ipsum æterna est rerum natura suarum,
 Quas ipse ex nihilo, stabili sed lege creauit,
 Ut non esse queant aliter, quam iusserat olim.
 Quum primum immensi iaceret fundamina mundi,
 Sic aqua semper erit mollis, sic ignis adurens:
 Sic stabilis tellus, sic semper mobilis aër,
 Sic & circumagi cælum sine fine necesse est:
 Sic forma & virtus herbis sua cuique tributa est,
 Necnon arboribus, necnon animalibus ipsis,
 Ut nullo possint mutari prorsus ab æuo:
 Usque adeo ipsius naturæ immobilis ordo est,
 Usque adeo est eadem semper diuina voluntas.
 Quare si motus cæli est æternus, oportet
 Naturalem esse, ut grauium leuiumque videmus.
 Nam quod naturæ est proprium, non deficit vnquam,
 Si verò est alius motor, quandoque quiescet.
 Nil etenim æterno violentum tempore durat.
 An grauium & leuium natura potèrior est, quam
 Astorum & cæli, ut possunt per se illa moueri,
 Hæc verò nequeant, nisi diis aguentur ab ipsis?
 Terra ergo atque ignis sunt æthere nobiliores,
 Saltem ex hoc, quod non motoris egent alieni,

Sed

Sed per se à centro aut ad centrum tendere possunt.
 Credendum est igitur, cœlestia corpora per se
 Atque suis formis, ut terra ignisque moueri.
 Natura est siquidem motore potentior omni,
 Naturam vincit solus Deus: & nihil (ipso
 Excepto) est melius natura, & maius in orbe.
 Naturam verò appello, legem omnipotentis
 Supremiq; patris, quam prima ab origine mundi
 Cunctis imposuit rebus: iussuque teneri
 Inviolabiliter, dum mundi secla manerent.
 Nam legem hanc rerum formis Deus indidit: unde
 Quum rebus dant esse, Dei mandata libenter
 Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem,
 Nempe suis res à formis tales generantur,
 Quales præcepit qui formas condidit ipsas,
 Hec verè ac propriè natura est, & melius quàm
 Forma aut materia, ut quidã posuere. etenim sunt
 Hec duo cunctarum potius primordia rerum,
 Vel causæ primæ, vel componentia prima,
 Non autem natura: placent si nomina vera,
 Et nisi malimus dare falsa vocabula rebus.
 Sed de hoc iam satis: ad reliqua accedamus, & vtrius
 Sint deserta poli pulcherrima regna beati,
 An quisquam sedes illas teneatque colatque,
 Præsens hora monet solito nos dicere versu.
 Quum cælum sit tam immensum, tantiq; decoris,
 Conspicuum tot sideribus, tam nobile corpus,
 Desertũ & vacuum & solũ incultumq; manebit?
 Terra autem innumeris gaudebit, & vnda colonis?
 An mare vel tellus locus est iucundior, atque

Pul-

Pulchrior & melior, vel toto maior Olympo?
 Propter quod potius quàm æther mereatur habe-
 Tot ciues, & tam variis animalia formis? (re
 An regis prudentis erit, fabricare palatii
 Ingentem molem, peregrino marmore & auro
 Egregiam, & mirè speciosam intusq; forisq;,
 Nolle tamè (stabulo excepto) permittere quinquã
 Tam pulchras habitare ades, vacuasq; tenere?
 Nempe est totius mundi stabulum terra, in qua
 Sunt omnes sordes, puluis, cænumq; , simumq;,
 Ossa, putres carnes, varia excrementa animantium.
 Quis memorare vnquã tot fœda immûdaq; posset,
 Quæ tellus & pontus habent, ac semper habebûnt?
 Quis nescit pluuias, nebulas, nubesq; , niuesq;,
 Prælia ventorum, tempestatumq; furores:
 Quæ mare perturbât, quatiûnt terrã, aëra versant?
 Terra tamen pontusq; tenent animalia multa:
 At cælum vacuum, vacuum cælum esse putatur:
 O' vacuæ potius mentes, quæ creditis istud!
 Quippe suos etiam ciues habet æther: & astra
 Singula, sunt vrbes cæli, sedesq; deorum.
 Illic & reges, populi inueniuntur & illic.
 Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
 Non velut hîc, umbrae simulachraq; inania rerû,
 Quas citò mors rapit, & tēpus terit, inquinat, au-
 Illic fœlices, immortales, sapientes. (fert:
 Hîc habitant miseri, mortales, insipientes.
 Illic pax & lux regnant, & summa voluptas: (ris:
 Hîc bellû assiduû & tenebræ, & genus omne dolo-
 I nunc, & lauda terram hanc, hanc dilige vitam.

Imò

310 MARC. PALINGENII

Imò aude, ó demens, stabulum hoc præponere cælo.
 Verùm aliquis dubitare potest, si durior æther
 Est adamante, & nil vacui reperitur in illo,
 Quomodo dii poterunt illic habitare, vel illac
 Pergere? nimirum hoc fieri non posse videtur.
 Præterea quum cælum ipsum non possit arari
 Atque fodi, quónam pacto Bacchusque Ceresque
 Nascentur, frugesque aliæ, quarum indiget usus?
 Friuola sunt hæc, & rugosa digna cachinno.
 Nanque sit ipse licet multo solidissimus æther,
 Peruius est tamen, & cedens cultoribus: & nil
 Obstat, quin facitè huc possint se ferre vel illuc,
 Et quacunque libet nil impediante moueri.
 Cælicolis etenim tenuissima corpora cunctis
 Ille author mundi dedit, atque leuissima: quare
 Iphis non opus est foribus, patulisve fenestris:
 Per medios intrant muros, & marmora trahant,
 Vique adedè est illis tenuis natura, potensque.
 Quis, nisi vidisset pisces habitare sub undis,
 Sub limoranas, salamandras viuere in igne,
 Aère chameleonta, & pasci rore cicadas,
 Crederet? at vera hæc tamen & mira esse fatemur.
 Plurima sunt, quæ quum fieri non posse putemus,
 Sæpe tamen fieri possunt, & facta videmus.
 Cur non ergo Deus potuit quoque condere tales
 Cælicolas, qui per cælum facitè ire valerent,
 Nulliusque cibi vel potus prorsus egerent?
 Si potuit, certè voluit. nam turpe fuisset,
 Tam pulchras sedes, tamq; amplas relinquere inanes.
 Atqui cælicolis non est opus, ut vel arando,

Vel

Vel fodiendo parent alimenta iuuantia vitam:
 Quandoquidem non sunt illis mortalia membra,
 Quæ instaurare solet sensim labentia victus:
 Nec sitiunt unquam diui, esuriuntve beati,
 Denique nulla illos penitus contristat egestas.
 Quippe vltra fines lunæ ille tabile nil est.
 Cuncta mala in terris posuit Deus, illaque clausit
 In medio, & vetuit sacrum contingere cælum.
 Ergo felices viuunt, nectarque bibentes,
 Ambrosiæ viridi pascuntur gramine, cuius
 Copia magna oritur passim cælestibus aruis,
 Cælicolùm verò illorum felicior atque
 Nobilior vita est, loca qui magis alta frequentant.
 Nam quanto æthereis locus est sublimior oris,
 Tanto etiam melior, tantoque beator idem est.
 Sed quæ sunt maculae illæ atræ, quæ in corpore lunæ
 Apparent? nam de his homines diuersa loquuntur,
 Nil per se in cælo lucet, nisi Phæbus: ab illo
 Accipiunt lucem stellæ omnes, ipsaque Luna,
 Quæ quia cunctarum stellarum est vltima, & imana
 Sortita est cæli sedem, terrisque propinquam.
 Vt sit opaca magis, minus & sincera necesse est,
 Vnde eius partes quum non æqualiter omnes
 Sint albæ, & densæ, & leues, lucisque capaces:
 Hinc non tota nitet luna, & maculosa videtur:
 Nam partes albæ, & densæ, leuesque, receiptant
 Nocturnum solem, reliquis sine luce relictis.
 Nocte igitur lucet, sed tempore luna diurno
 In faciem nubis maculose albescit Olympo,
 Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,

Mox

Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
 Et proprium ostendunt amota fraude colorem.
 Nanq; dies vera ostendit, nox fraudibus apta est.
 An verò æternum sit cælum, an cæperit olim,
 Expectetique suum post plurima secula finem,
 Pulchrū etiã scitu est. nam de hoc diuersa sophorū
 Scripta extant: ait hic, negat ille, & opinio discors
 Authorum, rem difficilem valde ambiguamque
 Arguit, & verum tenebrosa in sede latere,
 Sunt qui principium credant habuisse, putentque
 Mundum ex materia æterna, quandoq; creatum
 A summi virtute Dei, quum non prius esset:
 Atque duo hæc æterna aiunt, semperque fuisse,
 Materiã summūq; Deum, à quibus omnia manāt.
 Contendunt quidã ex nihilo mundū esse creatum,
 Materiamq; negant vllam antè omnino fuisse,
 Sed verbo iussuque Dei facta omnia censent,
 Ast alij affirmant, freti rationibus, ipsam
 Omni principio, simul omni sine careere.
 Harum autem quæ nam propior sententiã vero est?
 Ipse quidem, nisi religio prohiberet, & omnes
 Christologi obstarent, tutantes dogmata Mosis,
 Credere non aliud possem, quàm semper ab æuo.
 Vt nunc est, mundum mundi que elementa fuisse,
 Principiique expertem esse: ac sine fine futurum.
 Nam cur non semper mundus fuit? an quia semper
 Non potuit Deus, aut nesciuit condere: sed post
 Doctior euadens didicit, demumque peregit?
 An semper sciuit, potuitque, at noluit? vnde hoc?
 Cur potius voluit post, quàm prius? aut ratio que

Mutia-

Mutauit mentem illius? si non erat equum,
 Vitileq; hunc fieri mundū: cur cōditus vnquã est?
 At si conueniens erat illum, atque vitale condi,
 Quare tam sero facit Deus? & quare ætas
 Tam breuis est mundi? nam si fas credere cuncta
 Christologis, nondum annorū bis quatuor implet
 Millia, ab antiquo bene si numerentur Adamo.
 Præterea quæ causa fuit, qua condere vellet
 Hunc mundū Deus? an q̄a mūdi ipse huius egebat:
 Si sic: debebat prius ipsum condere, nec se
 Torqueret talis tam longo tempore egestas.
 Si non: cur fecit? frustra'ne? an non decet ipsum
 Frustrā aliqd̄ facere: hic etenim insipientib. est mor.
 Causa aliqua ergo fuit, sed quæ? nempe illius ingēs
 Haud dubiè bonitas, nec non immensa potestas.
 Ne frustra' intra se semper conclusa maneret
 Vtraque, sed potius cunctis effusa pateret.
 Frustrā etenim bonus atq; potens is dicitur, à quo
 Nil vnquam fieri magnum egregiumq̄ue videtur.
 Si Deus ergo fuit semper bonus atque potens, cur
 Non voluit semper iã pulchrū condere mundum?
 Cur in tam seros tantam rem distulit annos?
 Nulla quidē ratio esse potest, nisi fingere quisquam
 Astutus velit, & nugas præponere vero.
 Quare si humanæ rationi credere par est,
 Æternus certè mundus dicitur, & omni
 Principio prorsus, prorsus quoque sine carere.
 At si aliter quondam dixit Deus, & sua Mōsi
 Facta reuelauit, debemus credere Mōsi:
 Succumbat ratio fidei, & captiua quiescat.

*Nanque Deus nunquam fallit, nec fallitur ipse,
Si modò dignatur quicquam mortalibus vnquam
Dicere, si cuiquam apparens arcana recludit.*

*At qui materiam æternam posuère, chaosque,
Nugantur. nam cur Deus hanc liquisset inanem,
Tamq; diu informem? potuit si condere mundum
Confestim, & primo momento cuncta creare?*

*Frustrà differtur diuersa in tempora, quicquid
Vna eademque potest fieri perniciousè hora.*

*Sunt verò quidã, æternum mundum esse putantes,
A nullo factum tamen, à nulloque creatum:*

*Sed per se vt nunc est ante omnia secla fuisse,
Et per se vt nunc est post omnia secla futurum.*

*Quod ceriè falsum est: ratio quippe ipsa repugnat.
Esse etenim nunquam duo perfectissima possunt:*

*Nam dissentirent forsan, bellumque cierent.
Esto quòd semper concordia pace manerent,*

*Frustrà ponuntur duo maxima: sufficit vnum,
Quod saltem natura aliis prius esse necesse est.*

*Si prius est aliis, ergo est quoq; causa aliorum:
Nanque prius causa efficiens est posteriorum.*

*Quocirca haud dubiè mundū hūc De^o ipse creauit
Ex nihilo æternum. sed quomodo? si libet, audi.*

*Est bonitas æterna Dei, est æterna potestas:
Nōne eius potuit simul esse æterna voluntas*

*Gignendi mundum? quæ si fuit, vt ratio vult,
Nil obstat, qui in æterno sit conditus æuo*

*Mundus ab artifice immenso, compagine mira.
Vt si quis solem æternum concesserit, idem*

Æternam solis lucem concedere debet,

Lux

Lux tamen effectus solis, sol causa vocatur,
 Sed decedentes iam cælo elemēta gradatim (mur.
 Scrutemur, deq; his quædam haud indigna loqua-
 Quidam sub cælo esse ignem dixere, propinquum
 Contiguumque orbi lunæ, sed luce carentem:
 Vrentem tamen in primis, mireque calentem.
 Quod verum esse docet ratio. nam nocte videmus
 Per sudum volitare faces, flammâq; vagari
 Aëra per liquidum, & delabi sidera cælo.
 Quæ proinde veniunt, tenues quòd in aëra fumi
 Altius ascendunt, superoq; cremantur ab igni
 Nanque vapor duplex, alter levis, aridus, aptus
 Incendi, vnde ignes fiunt per inane volantes:
 Alter frigidior, grauiorque & crassior, ex quo
 Gignuntur nebule, pluuia, nubesque, niuesque,
 Fulgura cum ventis, tonitrus, ros, grando, pruina.
 Quòd nisi sub cælo foret ignis, non vapor illic
 Accendi posset, noctisque volare per umbram.
 Præterea quum ignis leuitate ipsum aëra vincat,
 Altior haud dubiè locus illi conuenit: ergo
 Sub cælo est eius sedes, & proxima luna.
 Infra ignem verò est aër, qui parte suprema
 Accipit æthereum vicino ex igne calorem.
 Pars media ipsius multo est gelidissima, & illic
 Concreescunt nubes, conflantur fulmina vasto
 Cum tonitru, variisq; agitantes nubila venti.
 Infima pars calida est, atq; humida. nam vapor i-
 Humectat liquidis exhalans iugiter vndis, (psam
 Et calet ob solis radios tellure reflexos,
 Hic nebula, hic pluuia, hic tenui cum rore pruina.

Atque niues, varia ventorum sorte creantur.
 Quippe data est ventis huius non parua potestas
 Aëris: hi possunt æstiuo tempore frigus
 Gignere, & hybernis diffundere mensibus æstum:
 Hi nobis auferre valent & tradere fruges,
 Hi nobis inferre valent & demere morbos.
 Eurus ab aurora, Libycis venit Auster ab oris,
 Spirat ab occasu Zephyrus, Borealia flabra
 Montibus à Scythicis, gelidaq; oriuntur ab arcto.
 Inter quos alij quoq; sunt, quibus omnibus aër
 Inferior seruit, cumq; aëre terra fretumq;,
 A ventis igitur nubes coguntur, ab ipsis
 Nubibus emanant imbres, flocci q; niuales:
 Fulmen, ros, grando, matutina q; pruina:
 Tempore sed vario, varia ratione modoq;,
 Et variis etiam perflantibus aëra ventis,
 Quorum qui media veniunt de parte diei,
 Nubes q; & nimbos pariunt, cæli q; calorem:
 Qui verò ex Scythicis regionibus, horrida gignunt
 Frigora: ab his fiunt glacies, nix, atque pruina,
 Tempore brumali: sed cælum æstate serenant.
 Fert Zephyrus flores, terramq; virentibus herbis
 Vestit, dat auibus cantum, syluis q; decorem.
 Eurus plerunque est bonus: at quandoq; procellas
 Concitat ingentes, terris, pelago q; timendas.
 Hos ventos vel dÿ aërei, vel sydera mittunt.
 Sæpe etenim quum thesauros tellure latentes
 Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
 Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuûm:
 Audini exortum ventum, subitamq; procellam,

Aut sata strauisse, aut haerentes vitibus vuas.
 Materiam ventis praebet vapor ortus ab vndis.
 Causa mouens ipsos, dii sunt, quibus aëris est ius.
 Verùm hæc non sapiunt vulgo, neq; talia vulgus
 Credere vult. quid tum? gēmas ne apponite porcis:
 Credite vos docti, quibus est mens altior, esse
 Non solum in cælo, sed in aëre plurima diuūm.
 Millia, qui ventos tempestatesque ciere,
 Et tonitrus facere, & detrudere fulmina possunt.
 Non tamen esse nego causas alias quoque, nasci
 Quæ faciant ventos: veluti sol, lunaque, & astra.
 Præsertim septem quæ vulgo errantia dicunt:
 Quorum opera exhalās vapor ad diuersa mouetur.
 Vidi ego, dum Romæ, Decimo regnante Leone,
 Essem, opus à figulo factum, iuuenisque figuram,
 Efflantem angusto validum ventum oris hiatu:
 Quippe cauo infusam retinebat pectore lympham,
 Quæ subiecto igni resoluta exhibat ab ore.
 In faciem venti validi, longeque furebat.
 Ergo etiam ventus resoluta emittitur vnda,
 Dum vapor exhalans fugit impellente calore.
 Nanque fugare solent sese contraria semper.
 Hac in parte etiam quam diximus aëris ima,
 Apparere solent regalia fata comete,
 Apparere solet variata coloribus Iris.
 Hanc radij solis roranti in nube figurant:
 Illos stella facit de septem errantibus vna,
 Dum sibi subiecto radios impressa vaporis,
 Assimulat caudam, lumenque in nube relinquit.
 Haud aliter, quam quū circumnitet area lunam,

*Area venturi (vt perhibent) prænuntia venti:
 Aut cum tres soles lucere aliquando videntur:
 Nec sunt tres tamen, at subiectæ in corpore nubis,
 Ceu quodam in speculo, solis formatur imago,
 Sub regione autem crassa imaq; æris, vnda est:
 Vnda inquam Oceani, quæ terram circuit omnem,
 Angustaq; freto Herculeas ingressa columnas,
 Diffundit sese, longè lateq;ue pererrans.
 Hinc varium nomen sortitur, & hinc mare fertur
 Ægeum, Ionium, Tyrrhenumq; , Adriaticumq;ue,
 Et mare Erythraeum, & quod Persidis alluit oras.
 Hæc terræ occultas perlabitur vnda cavernas.
 Et fluit ac refluit semper, variumq;ue saporem
 Accipit: vt varia est tellus, per viscera cuius
 Transit, sulfureumq;ue à sulfure mixti odorem.
 Hinc est æterno quod tempore flumina currunt:
 Quippe suos repetunt fontes, iterumq;ue marinos
 Ad fluctus properant, illinc reditura vicissim.
 Hac abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
 Assiduè, vegetantq;ue, vt sanguis corpora, terram:
 Hæc eadem facit vnda lacus, crassasq;ue paludes,
 Nec non perspicuos fontes, puteosq;ue perennes.
 Deniq; ab Oceano emanat vis omnis aquarum,
 Quascunq; orbis habet: lymphas hic edidit omnes,
 Partim sub terra, partim supra ingredientes,
 Partim etiam nigris de nubibus egredientes.
 Sed cur est adeò salsum mare, nunquid ab ipsa
 Natura istud habet? non arbitror: at sapor omnis
 Vndarum à terra causam trahit. inveniuntur
 In terra siquidem montes salis, hos tegit æquor,*

Eclipsim facit, & populos terroribus implet,
 Credentes magico labefactam carmine diuam.
 Umbra hæc tunc noctes maiores efficit, est quum
 Distans à nobis longius: at breuiores,
 Quum redit, & Cancri borealia signa reuisit.
 Causa huius tumor est terræ, montesq; superbi,
 Quos interposuit prudens natura, suis ut
 Verticibus noctes mutato sydere mutant.
 Nam quanto magis accedit sol pronus ad austrum,
 Tanto maiores veniunt à montibus umbra:
 Umbra, quæ abscondunt lucem, auroramq; moratur,
 Et spatio breuiore diem procedere cogunt.
 Tunc spargit glacialis hyems sua frigora nobis,
 Tunc æstas regna Antipodum decliua torret.
 Quum verò sol ad Cancri loca summa recurrit,
 Tunc nox fit breuior nobis, redeuntq; calores.
 At bruma Antipodas magno tunc frigore torquet.
 Sic vario cursu variat Sol tempora, & annum.
 Quatuor in partes totum discriminat æquas:
 Circuiensq; orbem terrarum seruit virisque
 Gentibus, & quæ sub terra versantur, & illis
 Quæ supra, atq; pari moderamine temperat omnes.
 Nam sub terra homines etiã sunt, non mare tantum,
 Aut syluæ. neque enim Solem natura diemque
 Inssisset radios illic diffundere inanes,
 Et solum seruire feris, generique natantum.
 Nimirum tellus habitatur tota, nec ullus
 Est locus, aut zona vlla, in qua non vivere possint
 Mortales, aptasque sibi componere sedes:
 Sit licet immodicum frigus, vel maximus æstus

Illic

Illic assiduè: natura ubi tristia fixit,
 Læta adhibet, miscetq; sagax aduersa secundis:
 Atq; ubi fert morbos, medicamina debita gignit.
 Ergo ubicunque calor nimius reperitur, ibidem
 Non gelidi montes, non frigida flamina desunt,
 Non sylvæ umbrifera, & multis cū fontib⁹ amnes,
 Quæ valeant homines tanto defendere ab æstu.
 Præterea est illic semper nox æqua diei,
 Quæ solis radios æquato frigore frænât.
 Vnde fit, vt zonam mediam non esse putemus
 Desertam omnino: multos sed habere colonos,
 Et proprio ingenio, & naturæ munere tutos.
 Zonæ etiam extremæ, quas non habitariet aiunt,
 Assiduis nivibus pressas, glaciæque perenni,
 Possunt nempe coli, vt ratio non friuola suadet,
 Maxima namque locis lignorum copia in illis
 Nascitur, & fiunt illic hypocausta, grauesque
 Vestes, ex variis animantium pellibus, vnde
 Calfaciunt se mortales, hyemi que resistunt,
 Et multis arcere modis mala frigora norunt.
 Congrua nec desunt illis alimenta, cibosque
 Indigenas partim, partim illuc vndiq; vectos
 Accipiunt largè, & dapibus vescuntur opimis.
 Non igitur verū est, quod quidā Græculus inquit:
 Vnius tantum zonæ partem, exiguamque
 Naturam humano generi tribuisse colendam:
 At reliquum terræ desertum prorsus, ab ipsis
 Piscibus atque feris duntaxat semper haberi.
 Ah foret indignum certè hoc, natura minoris
 Fecisset nos quàm bruta, imperiumque dedisset

In terris maius, quàm homini & spaciosius illis.
 Quare si qua fides adhibenda est vera loquenti,
 Haud dubiè tellus tota est habitabilis, & nil
 Obstat quin possint mortales viuere vbique.
 Natura auxilium in rebus non deficit vllis,
 Ingeniumq; hominis durissima quaq; refringit.
 Postremò quoniam ad finem properamus, & hora
 Iamdudum monet æthereos inuadere Pisces:
 Propterea exponam paucis cur terra tremiscat,
 Quæ vis tanta illam quatiat, cogatq; moueri.
 Scire igitur licet, innumeras vastasq; cauernas
 Sub terris esse, atque illic quandoque creati
 Ingentes ventos: qui dum crudelia miscent
 Prælia, concutiunt terram, nimioq; furore
 Congressi, eueriunt totas cum mœnibus vrbes.
 Donec parte aliqua erûpant factò agmine, vt auras
 Diffusi in vacuas non longa pace quiescant,
 Gignuntur verò hi venti telluris in aluo
 Ex fumis, quos vicina trahit ignis ab vnda.
 Quippe ignes in se multos magnosq; perenni
 Tempore nutrit humus (dictu mirabile:) sed non
 Falsa tamen refero, credit qui viderit Ætnam,
 Qui scatebras calidarum vsquã spectarit aquarû,
 Et qui vitiferi benè nouerit acta Veseni.
 Hos agitant ventos qui subterranea regna
 Dÿ manes habitant, cæcisq; morantur in antris.
 Non etenim nugæ prorsus, nec inania verba
 Sunt, qua de Stygÿ rebus memorantur Auerni.
 Nempe locus nullus frustra est: habitatur vbique
 Sub terris, supra terras, inque aëre & igni,

In

*In cælo & supra cælum: est vbi regia summi
Induperatoris, mundum qui possidet omnem.
Musa vale: interea extremum meditare laborem.*

LIBER XII.

PISCES.

S*umme Deus, rex omnipotēs, pater optime, cuius
Tam pulchrum tamque immensum sapientia
mundum*

Condedit ex nihilo, & regit, assidueque tuetur:

Principium & finis rerum, cui omnia parent:

Quo maius, melius, speciosius, altius est nil:

Qui supra omne habitas cælum, sine fine beatus:

Mens mea nunc ad te cupiens conscendere, Musis

Non eget, aut Phæbo, aut Parnasso, aut fontib. illis

Vaniloqui quoscunque solent haurire poëtæ,

Magnifica insano scripturi somnia vulgo.

Quippe alio auxilio nobis, alioque favore

Est opus, atque alias sitientes quarimus vndas.

Te voco, te imploro, te posco, te precor vnum:

Vt cæpto iam pridem operi, extremoq; labori

Aspires, tribuasque optatum attingere finem.

Mitte tuum quæso Deus in mea pectora numen:

Quo afflatus miranda tui penetralia regni

Spektare, & spektatâ aliis expromere possim,

Carminibusq; meis æternum acquirere honorem.

Sunt qui extra cælum credant nihil esse, putentque

Ætheris in summo dorso consistere fines

Rerum, quos ultra natura extendere vires
 Non queat ipsa suas, ac debilitata quiescat.
 Quod falsum ratione mihi suadente videtur.
 Nam si illic finis rerum est, ubi desinit aether,
 Cur nil ulterius fecit Deus? an quia sciuit
 Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
 An quia non potuit? sed iure negatur virunque.
 Quippe Dei nullis est clausa scientia metis,
 Et nullum patitur diuina potentia finem.
 Non etenim res vlla Deum concludere certis
 Limitibus potuit, nec se ipse coërcuit vltro.
 Magna loquor, tamen hæc ratio quoq; magna pro-
 Si res vlla Deum finit vel terminat, ergo (babit,
 Fortior est res illa Deo: nam quomodo posset
 Efficere id, si non ipsum superaret agendo,
 Quem finire cupit, quem circumscribere querit?
 At res nulla Deum superat, neq; fortior ipso est,
 Quare nec finire potest, nec se Deus vltro
 Limitibus cinxit, quis enim sibi ponere finem
 Vellet, quum posset liberrimus esse, suasque
 Quantumcunque sibi libeat diffundere vires?
 Nemo est qui cupiat sese fecisse minorem:
 Imò omnes quarunt maiora capescere semper,
 Atq; aliquid semper iam partis addere rebus,
 Et licet ingentes expandere latius alas.
 Num Deus ergo volet quum possit maximus esse,
 Ac sine fine potens, proprium cohibere vigorem,
 Sponte sua, angustasque sibi circumdare metas?
 Non decet hoc certè. quare nec credere fas est,
 Esse Deo finem, si non accepit ab vllò,

Nec

Nec dedit ipse sibi: ut ratio iam nostra probavit,
 His ita prepositis, concludimus: infinitum
 Esse Dei omnipotentis opus, ne vana potestas
 Illius dici, & ne vana scientia possit.
 Nam si extra cælum sciuisset potuitque creare
 Plura quoque, & maiora Deus, sed noluit: ergo
 Scire ac posse suum frustra est, & prorsus inane.
 Si sciret quisquam, & si posset gnauiter artem
 Exercere aliquam, nollet tamen, ac nihil vnquam
 Efficeret: frustra artificis sibi nomen haberet,
 Et frustra propriam verbis extolleret artem,
 Quæ non ars, imò deberet inertia dici.
 Verùm in diuina natura credere par est,
 Esse nihil frustra, aut vanum, pulcherrima quæ sit.
 Quæcumque ergo Deus potuit, fecit quoque, virtus
 Ne sua vana foret, ne semper pigra lateret.
 Sed quoniam potuit facere infinita, putandum est
 Fecisse infinita, omnemque explese vigorem,
 Nec seruasse in se vanum vel inutile quicquam.
 Atqui infinitum corpus posse esse negauit
 Doctus Aristoteles: ego in hoc assentior illi.
 Quippe extra cæli fines non ponimus vllum
 Corpus: sed puram, immensam, & sine corpore lucem.
 Lucem, qua nostri Solis longè minor est lux:
 Lucem, quam terreni oculi non cernere possent:
 Lucem, quam ex sese effundit Deus infinitam.
 In qua habitant cum rege suo dii nobiliores:
 Cætera turba minor versatur in æthere semper.
 Ergo triplex regnum est, ac mundi portio triplex:
 Cælestis, subcælestis, quarum vtraque sine

Clausa

Clausa suo est, reliquam non vllus terminus ambit,
 Quæ supra cælum splendescit lumine miro.
 Forisè aliquis dicet, nullam sine corpore lucem
 Posse dari, vnde extra cælum lucem esse negabit:
 Sed frustra oblatrat nobis, frustra que resistit.
 Nam ratio mea dicta probat, verumque tuctur.
 Dic quaeso, cur Sol lucet? num quod sua per se est
 Lucida materia? an potius sua forma dat illi
 Hanc lucem, quæ tam vastum cõplectitur orbem?
 Nimirum tribuit rebus forma omnibus esse,
 Vt perhibent physici. quibus & nos adstipulamur.
 Forma igitur Solis causa est, vt luceat: & non
 Materia: à forma vis & decor effluit omnis.
 Quod si corporeis formis lux tanta tributa est,
 Cur incorporeis lucem posse esse negamus?
 Prasertim quum sint pura magis, & tennes, &
 Participes multo vberius pulchrique bonique.
 Ergo Deum formæ lucent vehementer: at illa
 Lux non est oculis mortalibus apta videri:
 Imò inter diuos quo quisq; potentior est, &
 Dignior, hoc etiam maiori lumine fulget.
 Non aurum, non gēma illis, non purpura honorem
 Affert, vt nobis: lux est sua gloria diuis.
 Vique inter stellas multo nitidissimus est Sol:
 Sic inter diuos lucet Rex ille deorum,
 Non tamen obscurat reliquos, quin perficit illos:
 Tanta eius bonitas est, & sapientia tanta.
 Forisè etiam obiiciet, subiectum esse aëra lucis,
 Ac fundamentum, proinde aër est vbi nullus,
 Extra oras cæli summi, lucem esse negabit,

Sed

*Sed pariter nunc à vero decedit, ut antiè.
 Non etenim est aër subiectum luminis, & non
 Est (ut peruersè arbitratur) in aëre lumen:
 Imò aër contrà est in lumine, si benè cernat,
 Non quid Aristoteles, sed quid ratio asserat ipsa.
 Nam si adstans foribus clausis accensa lucerna,
 Vel fax immittat per rimam lumen in aedes
 Obscuras, quatiatque aliquis tunc aëra, iuxta
 Luminis immissi radium, transire per ipsum
 Aër cogetur radium, nil lumine moto.
 Si verò ipse aër subiectum luminis esset,
 Nempe eodem motu radius quateretur & aër,
 Cumque suo haud dubiè subiecto lumen abiret.
 Præterea si quis nocturno tempore tædam
 Accensam properans gestet, lux illa mouetur
 Assiduè, mutatque locum, illustratque tenebras
 Nunc has, nunc illas: tamen aër ipse quiescit,
 Immotusque manet, tæda currente per ipsum,
 Quòd si aër esset subiectum lucis, abiret,
 Progrediens cum luce simul, numero vnus & idem,
 Hoc autem non fit, sed lux stante aëre pergit.
 Libera per sese, & tædam comitatur euntem.
 Vnde patet, quòd lux non indiget aëre, tanquam
 Subiecto: sed stare potest absque aëris vsu.
 Præsertim lux illa Dei pulcherrima, cuius
 Particula impressa est in nostri corpore solis.
 Atque illic tanquam in speculo comprehensa tenetur.
 Nam veluti in propria sphaera non cernitur ignis
 Sub luna positus, sed si accendatur in ipso
 Materia, apparent tunc astra cadentia cælo,*

Igni-

Ignitaque trabes aestiua nocte micantes:
 Atque alia id genus humanas turbantia mentes:
 Sic lux illa Dei per se nequirit ipsa videri.
 Corporeis oculis: at fixa in Sole nitescit,
 Propter materiam solis, quæ aptissima luci est,
 Quippe ipsam talem fecit Deus, ut sua posset
 Illic lux recipi, & toto fulgescere in orbe,
 Allatura diem, & vitam & bona plurima rebus,
 Illa etiam lux diuina est impressa aliorum
 Diuorum formis, quanuis non omnibus æquæ:
 Ut non stellæ omnes æquali lumine lucent,
 Sed magis vna alia, quanto hæc perfectior illa est,
 Utque potest candela alias accendere plures,
 Non tamen ipsa suum amittit minutè nitorem:
 Haud secus illa Dei lux inuiolata, nihilque
 Decrescens, alios impertit lumine diuos.
 Verùm aliquis nunc me dubitans fortasse rogabit:
 An præter lucem, quam diximus infinitam, (di,
 Quicquã aliud quoque sit, magni extra mœnia mû-
 Sit licet indignum, atque impar mortalibus ausis:
 Ire tamen tentabo viam, qua nulla priorum
 Hactenus apparent nobis vestigia vatium,
 Thesaurusque Dei conabor pandere terris,
 Si Deus ipse volet, solitoque favore iuuabit.
 Principio patrem rerum, auctoremque; fatendum est
 Esse Deum, atque ipso omne bonum pulchrumque; creati,
 Quin summum pulchrum atque bonum verè ipse vocatur.
 Ergo ubicunque manet Deus, illic gloria secum
 Stat sua, & omne bonum ac pulchrum reperitur ibidem.
 Quocirca quicquid tellus & pontus & æther

Pul-

*Pulchri habet, atq; boni, totū illud cernitur extra.
Caelestes orbis, vbi summi est regia patris.*

*Et quanquam rebus non vlla in talibus insit
Materia, haud ideo tamen entia falsa putato.*

*Nam sunt vera magis, magis & perfecta, magisq;
Pulchra, his, materiae quibus est data portio rebus.*

*Forma etenim quaecunq; ipsam se sustinet, absque
Materia auxilio, longè est perfectior illa,*

Quae sine materia per se consistere non quit.

Ergo illic formae rerum sine materia sunt

Perfectae ac purae: quas nec longæua vetustas

Ledere, nec vis vlla potest dissoluere fati.

Plurima sunt illic etiam pulcherrima, quae non

Corporeo in mundo omnipotens natura creauit.

Ex quibus emanant felicia gaudia diuis:

Gaudia, quae nequeunt humana voce referri:

Gaudia, quae nullo possunt amittere æuo.

Has formas incorporeas diuina Platonis

Mens olim agnouit, quanuis turba inuida tanti

Scripta viri carpat, risuq; illudat amaro.

Sed cunctis non nosse datum est mysteria diuūm:

Pauci hæc percipiunt, mūdi quibus annuit author,

Datq; suum, vt possint speculari talia, lumen.

Postremò diuūm sunt illic millia tot, quot

Vel frondes habet omne nemus, vel litus arenas,

Vel pisces Nereus, vel stellas maximus æther:

Imò horum numerus, numero non clauditur vllò.

Nam cur finitos fecit Deus, infinitos

Si potuit facere? vt sua gloria latior esset?

Præsertim quum sit prorsus sine limite mundus,

Vi:

Vi supra ostensum, & stabili ratione probatum est.
 Verùm incorporei quum sint, omniq; carentes
 Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
 Non senio egrescunt, & nil patiuntur amari,
 Non somno aut esca utuntur, nullumque laborem
 Norunt, perpetua est illis & læta iuuentus.
 Summaque libertas, nulli seruitur ab ullo,
 Nec quisquam cogit, nec quisquam cogitur: vnum
 Duntaxat Dominum agnoscunt, Regemq; Patremq;
 Communem cunctis: illum venerantur amantiq;
 Vltro illi adstant, parenti vltro, atque mini;strant,
 Gaudentes, eius laudes & facta canentes.
 Quisque illi studet obsequio ac pietate placere.
 Bella absunt, odio nullo inuidiã ve laborant.
 Pax æterna viget, concordia maxima amorque
 Mutuus est illis semper, nulla insidiarum
 Suspicio, nullus ve dolus sentitur ab ipsis.
 Denique totius pars illa est optima mundi:
 Quiq; illic viuunt, sunt longè nobiliores, (stris,
 Quàm qui habitant cælum, & sacris versantur in a-
 Nam quanto inferior, terraque propinquior orbis
 Quilibet est, tanto diuos tenet ille minores,
 Atq; minora bona, & tanto est quoq; vilior idem.
 Vnde vi qui supra cæli fastigia viuunt,
 Sunt summè pulchri atq; boni, summèq; beati:
 Sic qui obscura habitant telluris viscera, summè
 Turpes & prauis & miseri inueniuntur, & illic
 Non temerè esse olim finxerunt tartara vates:
 Tartara, vbi scelerum mortales digna suorum
 Præmia post mortem accipiunt, clausique tenebris
 Æter.

Aeternis, frustra requiem pacemq; requirunt.
 Sed quid ego in ventos effundo hæc verba, laborans
 Incassum, & cæcis cupiens ostendere lucem?
 Usque adeo genus humanum delirat, vt esse
 Nequaquam credat superos, infernaque regna.
 Maxima pars ridet, si quis post funera dicat
 Humanas superesse animas, & viuere semper.
 Hinc est, quod solis inhiant noctesque diesque
 Diuitiis: hæc est illorum maxima cura,
 Vt fiant præ aliis auro gemmisque potentes.
 Aurum omnes vicunq; volunt, spes om̄s in auro est,
 Hinc currit furiosa audax in prælia miles:
 Hinc natis, vxore, domo, patriaque relictis,
 Mercator maris vndisoni per cærulea vectus
 Veliuola pinu, extremas procedit ad oras.
 Quisq; dolis studet ac furtis, vt congerat aurum:
 Aurum om̄s cupiunt & amat, placet omnibus aurum:
 Nec pœnas metuunt vllas, vbi vita recessit,
 O prorsus terreni homines, solaq; figura
 Discreti à brutis: solum cognoscitis aurum,
 Per quod nil differt à stulto vir sapiens, &
 Quod plerunq; malis fors improba donat abunde:
 Discite nonnulla esse auro longè meliora,
 Quæ stultis prauisq; Deus concedere non vult.
 Hæc sunt virtutes, pietas, prudentia, nec non
 Iustitia, & cunctis potior sapientia rebus.
 Hæc bona quisquis habet, deus est mortalis, & idem
 Immortalis homo, felix post fata futurus.
 At qui non habet, & vitis sese inquinat atris
 Morte obita in tenebras præceps rapietur auernas.

Hæc

332. MARC. PALINGENII

Hæc nō sunt nugæ, aut fabellæ, aut somnia: sed s̄s:
 Vera quidem, imò etiam verissima, credite cæci,
 Credite: væ vobis, si non credetis: abibit
 Nam citò vita, & me verum dixisse scietis
 Tunc demum, quum vos Plutonia regna tenebunt.
 Ridetis nunc: sed risus vertetur amaras
 In lachrymas, tristesq; ferent hæc gaudia pœnas.
 Tempus erit, quum nudi, inopes, miseriq; iacebūt,
 Auxiliūmq; humili ac lachrymosa voce rogabunt.
 Multi, qui nunc diuitiis regnoque superbi.
 Præ se despiciunt cunctos hominesque deosque.
 Vnde ô vos, quibus est cordi iustumque piūque.
 Sortiti meliorem animam, diuina propago,
 Hæc terrena instar nebule fugientia. quæ sors
 Improba largiri stultis solet atque scelestis,
 Et quæ post paucos annos manibus auersis.
 Ne multum curato, & spem ne ponite in illis.
 Quærite duntaxat quantum vitæ exigit vsus:
 Exiguū sat erit: contenti viuite paruo,
 Sed sit vester amor cælum, cælestia totis
 Viribus appetite: huc omnes intendite sensus:
 In cælo sunt vera bona & durantiæ semper,
 Quæ nemo stultus, nemo sceleratus habebit.
 In terris quæcunq; placent, sunt omnia nugæ:
 Quas stulti & terreni homines, pecudumq; sodales
 Optant in primis, atq; hæc bona maxima censent:
 Propter quæ subeunt discrimina mille, cien:que
 Prælia, & opponunt stultissima pectora mortis.
 His sese extollunt. scarabæi stercore gaudenti:
 Nilia delectant viles, & turpia turpes,

Ter-

Terrenis igitur terrena hæc linquite, porci
 Latentur cæno, placeant cælestia vobis.
 Magna decent magnos: sunt fortia fortibus apta.
 Terra breue hospitium est, patriã Deus æthere ve-
 Constituit: patrias optate reuisere sedes. (stram
 Vi quum corporeo egressi de carcere, edendos
 Liqueritis canibus vestros, aut vermibus arius,
 Illic possitis felices viuere semper,
 Exempti à carne immunda, membrisq; caducis:
 In quibus inclusi, multos fortasse labores,
 Et multos morbos, & tristia multa tulistis,
 In mortis regno, & lachrymarum valle manentes.
 Nomine enim tali digna est hæc terra vocari,
 Quæ mûdi stabulû, & genitrix, altrixq; malorû ẽ:
 Regnat vbi insanus dæmon, scelerum pater & rex,
 Propterea memores mortis vos esse frequenter
 Conuenit. & versare animo quã proxima sit mors
 Semper, & immineat, teloq;ue minetur adunco.
 Quam de improviso inuadat, quã sæpè iuuetam
 Occupet, & pulchros importuna auferat annos:
 O fragilis nimium, innumerisque obnoxia vita
 Casibus, ô nimium breuis atq; incerta, recedens
 Fumi instar: nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
 Cras ego: sic demum paulatim extinguimur omnes.
 Non secus ac pecudes, lanius quas seruat ouili
 Mactandas, nunc has ferro, nunc percutit illas,
 Cras alias, post cras alias: sic denique cunctas
 Dilaniat: donec caula reddantur inanes.
 Hanc igitur fragilem vitam contemnito, cuius
 Principiû est fletus, mediû labor & dolor. at mors
 Finis.

Finis. quis talem vitam nisi stultus amabit?
 Vitam aliam sperate, aliam affectate: vbi nullus
 Est fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
 Nepe hæc vos manet: hæc dabitur post funera vo-
 Qui vitia odistis, sancti q; Deum coluistis. (bis,
 Nec vestram in rebus terrenis spem posuistis:
 Sed casti, innocui, veri, purique fuistis. (tra
 Foriè aliqui ex his, qui credunt intra æthera & ex-
 Esse deos, vellent artem quoq; discere (si qua est)
 Per quam illos possent affari, illosq; videre.
 O quàm sublime hoc, & quàm mirabile donū est,
 Quo nil in terris homini contingere maius
 Posse puto: aut pauci tanto dignantur honore,
 Nam cum demonibus multi fortasse loquuntur:
 Quos facile alliciunt precibus sacrisq; peractis.
 Cum procul à terris non sint, & in aère viuant,
 Atq; hominum cœtus videant, adeantq; frequenter.
 Imò vltro apparent multis, vltroq; ministrant:
 Et iuuenum magno interdum capiuntur amore.
 Dii verò ætherei terras odere, hominumq;ue
 Res dedignantur cognoscere, & impia facta
 Ipsorum detestantur, renuuntq;ue videre: (qua
 Quippe quib. bene comperitū est, quā stulta & ini-
 Sit natura hominū, quā fallax, perfida, & audax,
 Contemptrix, spretrix, blasphematrixq; deorum.
 Quare compellare ipsos, & cernere coram,
 Difficilis nimium labor est. & gratia rara:
 Quandoquidē occludunt humanis vocibus aures,
 Auertuntq;ue oculos ab eorum muneribus: qui
 Postquam se furis diuarunt atque rapinis,

Par-

Particulam exiguam rerum non iure suarum
 Addicunt templis, ælum venale putantes,
 O bipedes asini, diuos censetis auaros?
 Et gemmas cupere, & fuluo letarier auro?
 Aut vestri auxiliij, vestriq; fauoris egere?
 More hominum donis corrumpi creditis illos?
 Non corrumpuntur pretio, nec munera curant:
 Cùm sint felices, atque omni ex parte beati.
 Cùm sua sint quæcūq; tenet, tellus, mare, & æther,
 Quomodo quæ sua sunt diuis donare potestis?
 Nonne ipsi potius donant hæc omnia vobis?
 Ergo cùm precibus flecti donisq; recusent,
 Ardua res nimis est illis presentibus vti.
 Ardua sed quanquam res est, tamen aggrediemur,
 Et quid in hoc valeant vires nostræ, experiemur:
 Principiò causas quibus ipsis gratificari
 Possimus superis, inuestigare necesse est:
 Nam neque diuitiis neque nobilitate mouentur,
 Non regno, imperiò ve vllò, claris ve triumphis:
 Nec curant, si quis forma vel robore præstet.
 Talia contemnunt prorsus: nec talia propter
 Audire, aut saltem dignantur cernere quenquam:
 Vnde alia est querenda via, vt mereamur eorum
 Conspèctu alloquioq; frui: mea carmina forsan
 Hanc monstrare viam poterunt, artemq; docere:
 Si modò tam pulchris adspirant: numina captis.
 Prima est mundiciès animiq; & corporis, ob quam
 Diis homo fit gratus, diu. ùmq; meretur amorem.
 Quippe omne immudū odere, et vgemèter abhorrèt:
 Vsq; aded ipsorū pulcherrima & optima vita est.

Quare

Quare danda opera in primis, ut simus ad vnguentum
Purgati, nitidi, puri, & sine sordibus ullis,
Veste atra exuti, & niveo candore decori.

Candida conueniunt superis, at manibus atra.
Difficile hoc, fateor: nam quis sine crimine vitam
Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni?
Cuique suum impressit vitium natura, nihilq; est
Tā pulchrum in terris, aliqua quin labe notetur.
Sunt quaedam peccata tamen, tam friuola, tamque
Exigua, ut propè nil offendant lumina diuūm:
Vnde his non indignantur. nam talia non sunt
Vlcera, sed tanquam specioso in corpore naui,
Queis facile indulgent veniam pia numina: quādo
Norunt quā infirma & fragilis natura hominū sit.
At noxis grauibus valde offenduntur, & omnes
Oderunt, spernunt, detestanturque scelestos,
Nec tales audire volunt: nisi se prius ipsi
Mundarint, multis lachrymis peccata lauantes,
Abstulerintque atras maculas candore reducto,
Et veniam precibusque piis animique dolore
Quæsierint, iterum virtutis calle reperto.
Et veterem exuerint pellem, ceu tempore verno
Antiquas solet exuias deponere serpens:
Qui renouatus abit, spolio inter saxa relicto,
Et caput in cælum attollens, animoque superbus
Ingeminat trifidis horrentia sibila linguis.
Sic dii placantur, sic se quum ritè vocantur
Ostendunt, & sic nobis oracula dantur.
Est aliud tamen addendum, niveoque colori
Iungendus roseus. facies pulcherrima tunc est,

Quinto

Quum porphyrico variatur candida rubro.
 Quid color hic roseus sibi vult? designat amorem
 Quippe amor est igni similis, flammamq; rubentes
 Ignis habere solet: color & calor exit ab illo.
 Ergo opus est præter iã dicta, vi numina amemus
 Vementer. nam quisquis amat, si dignus amari.
 Quisquis amat superos, & purè vivit, ab illis
 Non poterit sperni, & fructu potietur amoris:
 Quodque petet, tandem accipiet, fietque beatus.
 Sed quis amat superos? an qui desiderat huius
 Corporis illecebras, & turpia gaudia querit?
 An qui in deliciis volucres habet? & canibus rene
 Insanus patriam, vel equis oblimat edendis?
 An qui omni studio fumosos ambit honores,
 Histrio fortuna, & residens in culmine bubo?
 An qui in divitiis cor fixit, & omnibus illas
 Artibus agglomerat, quas nominis instar adorat?
 Credite: qui terrena volunt, caelestia noluunt.
 Nemo potest dominis rectè servire duobus.
 Candida quisquis amat, contènat nigra necesse est,
 Tristatur tenebris, qui solis lumine gaudet:
 Et cui dulce placet, non delectatur amaro.
 Qui ad terram accedit, cælum fugit: æthera amare
 Nemo potest, nisi terreno exutus amore.
 Sed pauci, heu nimium pauci, contemnere possunt
 Hæc terrena, alisque animi se extollere cælo,
 Cur? quia difficile est, fateor: sed præmia magna
 Efficiunt facilem atq; leuem quemcunq; laborem.
 Quid maius, quàm præsentem agnoscere diuos?
 Cernere & affari? nempe hæc est maxima merces,

338 MARC. PALINGENII

Propter quam nil debemus non ferre libenter.
 Ignavi vellent lucrari, & scalpere ventrem:
 Difficile est virtutis iter. tamen impiger illam
 Assequitur, nec non pretium virtutis honorem,
 Srenuus accipiet speciosa epinicia miles,
 Ignauus verò ac timidus sine laude iacebit.
 Ergo laborandum est totis conatibus, ut nos
 Aspiciant & ament superi, tunc omnia nobis
 Prospera succedent, viuis, ac morte solutis.
 Quid tanti facimus terram, quã relinquere oportet
 Momento exiguo? cæci, fugitiua putamus
 Aeternis potiùs bonis: quæ insania nostra est?
 Postremo reliquum est, ut crebris supplicibusque
 Insistat precibus, qui vult commercia diuùm
 Non satis est petuisse semel: multumque diuque
 Orandum est, donec longo post tempore victor
 Ac voti compos diuina luce fruatur.
 Non annosa vno quercus deciditur ictu,
 Non stilla vna cauat marmor, neq; protin^o vno est
 Condita Roma die: segetes, animalia, syluæ
 Paulatim fiunt, longoque augentur ab æuo:
 Tu tantum tamque insigne ac mirabile credis.
 Posse opus extemplo fieri: minimoque labore?
 Non sic ad magnos facile est accedere reges,
 Et compellare, & coràm auscultare vicissim.
 Nonne deos longè meliores regibus esse
 Censes? cur igitur venient, nisi sæpe vocentur.
 Et nisi suppliciter dominorum more rogentur?
 Quocirca nos ne pigeat bis terque quaterque
 Quaq; die ingeminare preces, superosq; rogare,

Ve

Ut se dignentur quandoque ostendere nobis,
 Alloquioque suo nos multa arcana docere.
 Hoc si fecerimus, venient, mihi credite, tandem,
 Nosque suo adventus misera hac in carne beabunt,
 Et mox in caelo secum sine fine tenebunt,
 Est ubi vera salus, & felicissima vita:
 Tunc ire ad mundum archetypum saepe, atque redire
 Cunctarumque patrem rerum spectare licebit.
 Quo melius nihil esse potest, neque pulchrius usquam,
 Qui cuiusque boni ac pulchri fons, author, origo est.
 Multi autem non posse putant contingere, ut vllis
 In terris posito divi apparere, loqui ve
 Dignentur: meque arbitrantur fingere nugas,
 His facile ignosco, neque enim dedit omnibus unum,
 Natura ingenium: quidam caelestia semper
 Mente agitant, semperque aliquid sublime revolvunt.
 Nonnulli tantum quae sunt mediocria curant,
 Nec procul a terris multum se attollere gaudent.
 Omnino, totoque animo tellure morantur:
 Non secus ac volucres spatiantur in aere quaedam
 Sublimi, & leuibus pennis altissima tranant:
 Nonnulla medias percurrunt aeris oras,
 Nec multum sublime volant: pars caetera in imo
 Versatur spatio, & terris vicina frequentat.
 Quare non mirum est, si nostris credere dictis
 Turba nequit: siquidem turbae crassissima mens est.
 Vera tamen sunt quae dixi: nam quomodo quisquam
 Montibus in rigidis inter deserta manere
 Solus sponte sua, & tam duram ducere vitam

Posset? nempe breui rueret, nisi quis Deus illum
 Consolans blandè, tanto mœrore leuaret,
 Credite, qui loca sola colit, desertaque, vitans
 Humanos cœtus: aut prorsus desipit, aut est
 Plus homine, & crebro fruitur sermone deorum,
 Hoc pacto priscos olim vixisse prophetas,
 Fama refert: multos etiam post funera Christi,
 Quos sanctos dixere patres: & tempore nostro
 Complures tali funguntur munere vite.
 Hos tu homines, cum prudenter sciteq; loquantur,
 Cum faciant miranda, & cum ventura recludant,
 Delros, hebetes, contemnendosque putabis?
 An magis afflatus diuino numine credes?
 Præterea multos Ecclesia sancta fuisse
 Affirmat, qui sepe deos videre beatos.
 Credere cur nolim, cum sancta Ecclesia dicat?
 Non sunt nugæ igitur, sed consentanea vero,
 Posse hominem affari diuos coram, atq; videre:
 Cunctorum, quacumq; homini contingere possunt,
 Donec præsentis vite freta turbida sulcat.
 Cum verò elapsus mortali carcere abibit
 Spiritus, abducens secum hæc tria, quæ sibi semper
 Sunt propria, mentem, sensum, motum, ætheris oras
 Exultans petet, & felix perfectè erit illic:
 Quippe habitans cum diis, Deus efficietur & ipse.
 O cælum immensum, o pulcherrima regia diuùm,
 Quàm pura es, quæ perspicua & mirabilis, & quos
 Undique syderibus variis ornata renites,
 Regia cunctarum plenissima deliciarum.

Nam si tot pulchris & gratis rebus abundat
 Terra, hominū locus ac pecudum, vilissima mundi
 Portio: quid de te censendum? stant vbi sancti
 Cœlicolæ, rerum domini, regesque beati?
 O vinam postquam mea tristia fila sorores
 Lanificæ implerint, liceat mihi corporis huius
 Exempto latebris, illuc accedere, & illis
 Deliciis tam mirandis sine fine potiri.
 Iamque ego Zodiaci diuino munere nostri,
 Sydera librorum numero duodena peregi:
 Longum opus, & longo studio, longoque labore
 Confectum tandem, atque extremo limite clausum.
 Quas tibi agam grates, o mundi maxime Princeps,
 Qui me iussisti tam pulchra & grandia cœpta
 Audere, audenti que animum viresque dedisti.
 Gloria lausque tua est, si quid mea pagina pulchri
 Continet atque boni: pulchrum namque omne bonumque
 Ex te oritur, tu principium finisque fuisti
 Tanti operis, tu rexisti mentemque manumque.
 Gratulor ergo tibi soli, tuus est honor omnis.
 Si qua tamen mihi debetur mercedula, posco
 Te Deus hoc, ut quando aderit meta vltima vitæ,
 Vitæ, quam noctu per inania somnia duco:
 Quam redeunte die varius labor vrget & angit:
 Vitæ, quam nemo sapiens non novit amaram:
 Parcere digneris misero mihi, crimina delens
 Omnia quæ admisi (heu) mentis caligine caca,
 Atque animam patiare meam requiescere cælo.
 Tu liber interea diuersa per oppida curre,
 Inuidiam subiture grauem, nam multus vbi que

342 M. PALING. PISCES.

Oblatrator erit, cuius lacerabere morsu.
 Non deerunt ceriè, qui cum nil edere possint
 Dignum laude, tamen gaudent maledicere semper,
 Carpendis que aliis famam venantur inanem:
 Hos tu limpidulos catulos, oris que maligni,
 Exosus refuge, & doctos inquire bonos que,
 Qui pauci sunt: sed paucis potes esse beatus.
 Nimirum pauca in terris Deus optima gignit.
 Hos reuerenter adi, & merces his exere nostras:
 Quas si laudarint, satis est: quid cetera dicat
 Turba, parum cura, & vulgi conuicia ride.
 Iudicium vulgi insulsum, imbecillaq; mens est:
 Stulia placent stultis: obsonia quisque palato
 Digna suo querit, non omnibus vna voluptas:
 Sed docti atq; boni, que sunt pia, vera & honesta,
 Auscultant, auideq; legunt, discuntq; libenter,
 Hic cibus illorum est, hæc consolatio mentis.
 Talibus ergo viris (nisi me presagia fallunt)
 Gratus eris, vultuque hilari spectabere ab illis,
 Vade igitur felix liber, & longissima viue
 Tempora. quumq; meos tellus obduxerit artus,
 Tu varios populos diuersaq; regna superstes,
 Quære, studeq; meum larè diffundere nomen.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERVM
MEMORABILIVM

*quæ in toto hoc Opere
continentur.*

A

AB Adamo quot annorum mundi ætas	313
Adulatores pro amicis	85
Aegrotanti quæ obseruanda	118
Aeluri auiculæ insidiantis descriptio	234
Aequinoctialis circulus	290
Aër infra ignem, de quæ eo multa	315
Aëra dæmonibus esse refertum	200
Æstas vnde?	320
æternum per se præter Deum nihil	307
æther adamante durior	300
æther nihil incommodi patitur	285
Æthiopum descriptio	243
Æthnæ æstus	13
Affectibus quomodo rectè vtendum	55
Affectus in oculis apparere	181
Agriculturæ laus	105
Alcumistica ars	268
Amari volenti quæ obseruanda	72
Ambitio cauenda	142
Ambrosia	311
Aquæ elementū sub aère quomodo & quale	

I N D E X.

Aquæ sapor à terra	ibid.
Aquila fidus	294
Aquilo	155
Amicitia & lis an rerum primordia	174
amicitia idem velle, idem que nolle	85
amor durabilis quis	86
amor igni similis	337
amoris expers, sensus expers	76
amori omnia obnoxia	ibid.
amores fato iungi, ac solui	73
Anaxagoras diuitiarum contemptor	33
Anima quid?	184
anima an mortalis?	279
Anima an vna tantùm in orbe?	188
Animam mortalem esse quibus argumentis astruere quidam conentur?	189
Animæ immortalitas etiã à Philosophis as- serta	173
Animalibus motus causa quæ?	164
Animantum in terris omnium rex homo	319
animi cultura quæ?	249 & 250
animi habitus quomodo mutantur, & vnde?	174
animum non parentes, sed naturam dare	134
anni quatuor partes ex solis cursu	320
Antichristi solutio	261
Antipodes	290
Apuliæ muscæ	261
Arabes	91
arbitrium nobis an liberum?	204
	arbo -

I N D E X.

arborum omnis generis catalogus	47
Arcadia olim plana & sine montibus	230
Arctophylax	294
armorum detestatio	207
avaritia pestis & erinnys 36. vitiorum omnium radix	254
aulicæ vitæ detestatio	106

B.

B acchus Tartari & Megæræ filius, non Deus	59
Bacchi currum tigres trahunt	89
beatus verè, vt phœnix rarus	101
bellum quatenus licitum	271
bello nihil turpius & homine indignius	269
bombardæ periphrasis	20
bonus vir phœnix	83
bonorum tria genera	14
Britanni	91

C

C æsaris stirps extincta	133
calor an motus causa corporibus	164
calore alia solui, alia indurari	224
canicularium dierum periphrasis	22
castos haberi qui sunt cauti	71
casus in nobis est, non in rebus	197
Catonis nobilitas	134
causarum nexus & ordo perpetuus	193
census mediocris commendatio	105
centrum mundi terra	162
Cerberus	43

I N D E X.

chiragræ periphrasis	26
eiborum luxus	ibid.
eiborum fumis hebetari ingenium	57
Ciceronis nobilitas	134
clementiæ expers non homo sed lupus	255
Clementis papæ apparatus ad tollendū Lutherum	287
cœlibatus culpatur	71
cœlibatus pericula	107
cœlum quid?	303
extra cœlum an aliquid?	323:324
concordia tantum inter similes	99
conditio aliis foelix, aliis aduersa, an & fato contingat	210.211
coniugium an cœlibatu melius	107
conscijs sibi benè, nihil timet	12
Cupido Veneris filius omnium domitor	73
D	
D emocritus opum contemptor	33
Demosthenis nobilitas	135
Deus bonorum omnium causa	217
Deus cunctarum rerum author & finis	97
Deus impassibilis	218
Dei arcana nemini cognita	172
diffimulare qui nescit, viuere nescit	84
diffimulare interdum magna prudentia	ib.
diues esse & bonus & malus potest	91
diuitiæ liuori & odio obnoxia	27
diuitiæ malorum hominum non bonæ	221
doctus iniquus vt furiosus habens gladium	dolor

I N D E X.

dolor voluptatis comes	59
E	
Ebrietas quantum menti obsit	208
Ebrietatis detestatio	57
eclipseos ratio	301
educatio magni momenti	262
elaboro neminem non indigere	147
Epicuri descriptio	39
error facile imitabilis	196
eruditorum nugæ	306
exemplorum vis	196
exemplis magis quàm verbis docendi pueri	263
F	
Fabula non omnis spernenda	16
faces in aëre ardentes vnde?	315
facies pulcherrima quæ?	340
fama fami cognata	203
fatum causarum series	193
fel iræ sedes	178
felix verè quis?	102
ferreum seculum vbi astuti regnant	245
fidelis nemo	110
fidendum paucis ac rarè aliis	ibid.
filij ætate adhuc tenera benè instituendi	103
fluminum perpetuus cursus vnde?	318
fontes vnde?	ibid.
formæ gratia fugitiua & infida	66
fortuna an regat mortalia?	199
ad frugalitatem exhortatio	35
fulmina vnde?	315
	Gat.

INDEX.

G

G arrulitas leuitatis indicium	87
Gaudia eò dulciora quò rariora	31
gemmæ quare aliis lapidibus nitidiores?	162
gloriæ humanæ vanitas	284
Græci nugaces 70. mendaces	102
gula nequitia nutrimentum	71
gustus quomodo fiat?	183

H

H Aereticici qui?	99
Harmonia	188
Historiarum vsus	16
homo animal præ cæteris miserum	166
homo homini maximè formidanda fera	148
homini cætera animalia subdita	20
honestæ quæ?	81
honor homini sufficiens quis.	144
honor qui confertur indigno, non honor ib.	ibid.
honor somnium	ibid.
hortorum vsus	105
humanæ vitæ consideratio	243
hyems	146
hypocrita	223

I

I gnauia vires hebetat	264
Ignorantia errorum causa	216
indoctus rarò probus	263
Indulgentiarum merx	246
infamia voluptatis comes.	54
infantiæ mala.	144
	infe-

I N D E X.

infelix quis	33
inferorum descriptio	150
ingenio hoīs durissima quæq; refringi	322
ingeniorum diuersitas	339
Infani quale hominum genus?	247
inſcitia errorum & ſcleris mater	201
inſidiarum humanarum varii modi	148
inſtitutio quanti momenti	262
integritate nihil amabilius	85
inuidiæ deteſtatio	72
Iris vnde, & vbi appareat?	317
iuſtitia	138
L	
L Aborem citra nihil egregium fieri	115
L ætitia nimia, morborum & mortis etiam cauſa	117
leges ab imperitiis maximè negligi	18
leges aranearum telæ ſimiles	130
libertas vniuiſi precio precioſior	104
libri quales ſapienti legendi?	283
lucri faciendi rationes honeſtiores quæ?	106
lucri ſtudium	82
luxuriæ deteſtatio	269
luxus diuitum descriptio	25
M	
M agica ars	286
malum duplex	220
mala quomodo Deus permittat fieri?	213
manſuetudini ſtudentum	88
mare cur ſaluſum?	319
	medi-

I N D E X.

mare cur falsum?	319
medicina nisi perfecta, periculofissima ars	118
medicinæ commendatio	271
meridiei periphraſis	48
metallorum vſus	318
metus perpetuus improbis comes	12
modestia	80
monachorum deſcriptio	111
morborum cauſæ	116
mors nemini parcit	254
mors quibus non metuenda?	152
mores cuiuſq; quomodo deprehendendi	82
mundi malitia	153

N

N atalium ſplendore gloriari ſtultum	133
Natura, diuina lex, cunctis rebus ab initio impoſita	308
nebulæ vnde?	315
~~ſumium omne amarum~~	~~52~~
in Nobiles nomine ten ^o , ſed re nebulones	130
Nobilis verè quis	131

O

O ſequio paratur amor	83
Otiũ nequitie nutrimentum	71
oculi animi ſpeculum	181
opinio, lunam imitatur	165
Orientis deſcriptio	237
Oſſa	135

P

P ædagogus qualis eſſe debeat?	263
Panis	

I N D E X.

Panis qui leuior, melior	161
parfimonix laus	35
patientix commendatio	258
pauperi quoque sua gaudia, imò non mino- ra quàm diuiti	32
pax hominem maximè decet	269
pecunix vires	29
philautia	128
pietate erga Deum nihil maius	251
pluuiæ vnde?	315
podagræ periphrafis	26
pœnitentia fera	253
pontificum rapina 153. pontifices ple- rosq; etiam ad inferos descendere	261
prudentix utilitas	141
Q	
Quies animũ reficit ac vigorem reuocat	191
R	
R atio prudentum reatrix	165
Religionis vſus	185
reges an cæteris mortalib. dulcius viuant	103
à rifu nimio cauendum	89
rixa ferarum propria	258
ros vnde?	315
rufficæ opes	65
S	
S alis montes in mari	318
Sapiens quando quis fiat?	121
fapientis officia	ibid.
fapientia à ſcientia differt	249
	fapient-

I N D E X.

sapiencia quid?	121
senectæ mala	146
sermo animi index	15
in sermone quæ nam seruanda cautio	87
similitudo morum, amicitia fomes	85
solitudo quando sapientem deceat?	273
somnia miseris felicibus æquat	60
stultitiæ fons & origo	234
superbia	137
superstitio vnde?	111
T	
T actus animæ vis	181
tempus omnia fert ac rapit	133
temperantia	80
timor vilis animi argumentum	127
tonitrus vnde?	315
V	
V aletudo	80
vaticiniorum certitudo vnde?	197
veritas mentis perfectio	123
voluptas serua magis quã regina vocanda	53
X	
Xerxis agmina	238
Z	
Zodiacus	290

*Cætera quàm plurima diligens lector
inueniet.*

F I N I S.

UNED

UNED

UNED

W. PAUL
GRIFFIN

F. A.
020